

PÁN SVETA

NAPÍSAL:

ROBERT HUGH BENSON

Z ANGLIČTINY PRELOŽILA:

ELENA BRESTENSKÁ-GESSAYOVÁ

VYDAL SPOLOK SV. VOJTECHA V TRNAVE

1933

TLAČOU KNÍHTLAČIARNE SPOLKU SV. VOJTECHÁ V TRNAVE

Prívet

Som si úplne vedomý, že toto je hrozne senzačná kniha a pre tento, ako aj iné dôvody, vystavená je nekonečnej kritike. Ale nevedel som, akým iným spôsobom vyjadriť záhadu, ktoré som vyjadriť chcel (a o správnosti ktorých som hlboko presvedčený). Snažil som sa však, aby som svoj hlas príliš nepozdvihol a pokial možno mienky iných ľudí zachoval v úcte a vážnosti. Či sa mi to podarilo, je celkom inou otázkou.

Cambridge, 1907.

Robert Hugh Benson

*Ludia, ktorí nemajú radi nudné úvody, nech
tento nečítajú. Je on dôležitý len pre panu-
júce pomery, nie pre dej.*

R. H. B.

ÚVOD

— Potrebujem chvíľku na rozmyslenie — povedal starec, opierajúc sa nazad v lenoške.

Percy sa spokojne usadil v stoličke a čakal, rukou podopierajúc si bradu.

Izba, v ktorej sedeli traja mužovia, bola veľmi tichá, zariadená až veľmi prakticky, dľa zvyku tej doby. Nemala ani okien ani dverí; lebo bolo tomu šesťdesiat rokov, čo svet poznajúc, že priestor nie je viazaný na povrch zemegule, začal sa vážne zahrábavať. Dom starého pána Templetona stál asi štyridsať stôp pod úrovňou pobrežia Temže, v polohe, považovanej za dosť výhodnú, lebo mal len asi sto krovok na zastávku „Druhej ústrednej železnice motorových vozidiel“ a štvrt míle¹ na stanicu vzducholodí v Blackfriars.² Pán Templeton mal už vyše deväťdesiat rokov a preto už len zriedka opúšťal dom. Steny izby samej boli pokryté jemne zeleným jaspisovým smaltom dľa predpisu zdravotnej rady a jej priestory zaliaťe boli umelým slnečným svetlom, ktoré pred štyridsať rokmi objavil veľký Reuter; mala farebné odtienky jarného lesa a bola vyhrievaná a ventilovaná cez klasické vrysované mriežky na stálych 18° C. Pán Templeton bol prostý človek, spokojný s takým životom, aký voľakedy viedol jeho otec. Aj nábytok bol trošku staromódny v úprave a tvare, ale dľa panujúceho obyčaju zo železa s nežným asbestovým smaltom, nezničiteľný, príjemný hmatu a po-

¹ Anglická míla = 1.61 km.

² Blackfriars (Čierne mnísi) je londýnska štvrť južne od Temže a jej názov pochádza od kláštora dominikánov, ktorý stál na severnom brehu, s ktorým táto štvrť je spojená širokým londýnskym mostom, ktorý dostal meno po spomenutých dominikánoch (Blackfriars bridge).

dobajúci sa mahagonu. Knihovne, hodne naplnené, tiahly sa po oboch stranách elektrického krbu, bronzovým podstavcom opatreného, pred ktorým sedeli traja mužovia; a v kútoch stály hydraulické výťahy, vedúce: jeden do spálne a druhý na chodbu o päťdesiat stôp vyššie, ktorá viedla na nábrežie.

Páter Percy Franklin, starší z oboch kňazov, mal pozoruhodný vzhľad. Hoci mu nebolo viac, ako tridsať päť rokov, mal vlasy úplne biele; sivé oči pod čiernym obočím mu podivne žiarili a boly skoro vášnívne; ale jeho vystupujúci nos, vystupujúca brada a pevná odhodlanosť úst presvedčovaly pozorovateľa o jeho vôli. Kto ho nepoznal, obyčajne sa za ním obzrel.

Páter Francis, sediaci pri druhom boku krbu na strmej stoličke, bol zas človek všedný, lebo hoci boli jeho ihnedé oči príjemné a cituplné, v jeho obličaji nebolo sily; ba v kútikoch úst a nápadne skleslých víčkach bolo badať náchylnosť k ženskej zádumčivosti.

Pán Templeton bol pravý starec, silnej vráskovitej tvári, čiste oholený ako všetci ostatní na svete. Spočíval teraz na poduškách vodou naplnených, nohy majúc pod prešívanou príkryvkou.

Konečne prehovoril, pohliadnuc najprv na Percyho pri svojom ľavom boku.

— Nuž — povedal — je to ľažká vec rozpamätať sa dopodrobna; ale takto mi to prichodí na um.

— V Anglicku bola naša strana prvý raz vážne znepokojená Robotníckym parlamentom roku 1917. Ten nám ukázal, ako hlboko prenikol hervéizmus celé sociálne ovzdušie. Boli socialisti aj predtým, ale takého nebolo, akým v svojom starom veku bol Gustav Hervé — aspoň tak mocného nebolo. Hervé, azda ste o tom čítali, učil absolútny materializmus a socializmus

logicky rozvinutý. Vlastenectvo, povedal, je pozostatkom barbarizmu; a smyselný pôžitok jediným bezpochybným dobrom. Pravda, každý sa mu vysmial. Hovorilo sa, že bez náboženstva nebolo by čím pohnúť davy, zachovať aspoň to najjednoduchšie pravidlo sociálneho poriadku. Ale predsa mal pravdu, ako sa videlo. Po úpadku francúzskej cirkvi na začiatku sto-ročia a masakrách roku 1914, začala sa buržoázia organizovať; a to neobyčajné hnutie dialo sa vážne, prerazilo stredné vrstvy, bez vlastenectva, bez triednych rozdielov, temer bez vojska. Rozumie sa, že slobodné murárstvo riadilo všetko. Hnutie sa rozšírilo do Nemecka, kde vplyv Karola Marxa už ...

— Áno, pane — prerusil ho Percy jemne — ale čo bolo s Anglickom, ak prepáčite —

— Ach, áno; Anglicko. Nuž roku 1917 robotnícka strana vzala do rúk opraty a komunizmus skutočne sa začal. To bolo, pravda, dávno pred dobou, na ktorú sa pamätám, ale môj otec datoval komunizmus od tých čias. Jediný div bol, že veci nepokračovaly rýchlejšie, ale myslím, že ostala v ľude ešte hodná dávka Toryového kvasu. Okrem toho, storočia obyčajne plynú pomalšie, ako to očakávame, najmä keď započnú s rozruchom. Ale vtedy nastal nový poriadok a komunisti dosiaľ neutrpeli vážnu porážku, vyjmúc tú nepatrnu roku '25. Vtedy Blenkin založil časopis, „Nový Ľud“ a „Times“ zanikly; ale k podivu, horná sne-movňa nadobro padla až roku '35. Štátna cirkev³ bola konečne zrušená roku '29.

— A aký to malo účinok na náboženstvo? — rýchle sa opýtal Percy, keď starec trošku zakašľal a vzal si inhalátor. Kňazovi záležalo na tom, aby nedodbočil.

— Vec sama bola účinkom — povedal starec — skôr ako príčinou. Teda ritualisti, ako ich nazývali,

³ Totiž anglikánska.

po zúfalej snahe plávať s robotníckou stranou, slúčili si k cirkvi⁴ po sjazde roku '19, keď sa upustilo od nicejského vierovyznania; a nebolo opravdivejšieho nadšenia ako medzi nimi. Ale pokial konečné zrušenie malo účinku, účinkom tým bolo — myslím — že to, čo ostalo zo štátnej cirkvi, slúčilo sa s voľnou cirkvou, a voľná cirkev nakoniec nebola ničím iným, ako troškou citlivkárstva. Po nových nemeckých útokoch v dvadsiatych rokoch bola biblia ako auktorita úplne zavrhnutá, a niektorí sú tej mienky, že z božstva Kristovho ostalo na začiatku storočia už len meno. O to sa postarala teoria Kenotikov.⁵ Okrem toho ešte predtým nastalo to podivné, nepatrné hnutie medzi prívržencami voľnej cirkvi, keď farári, ktorí bez tak dali sa len unášať prúdom — ktorí sa báli prievanu, aby som tak povedal — zriekali sa svojich postavení. Prichodí človeku divným čítať v dejinách z tej doby, ako boli oni oslavovaní čo slobodní mysliteľia. A práve nimi neboli!... O čom som to hovoril? Ach, áno... Nuž, to nám uvoľnilo pole a za nejaký čas cirkev robila neobyčajné pokroky — neobyčajné totiž za vtedajších okolností, lebo netreba zabúdať, že veci sa maly celkom ináč, ako pred dvadsať, ba aj desať rokmi. Chcem tým povedať, aby som sa stručne vyjadril, oddelovanie ovcí od kozí sa započalo. Tí, ktorí mali nejaké náboženstvo, boli katolíkmi alebo individualistami; ktorí nemali náboženstvo, úplne zavrhli nadprirodzeno a boli do jedného materialistmi a komunistmi. My sme však robili pokroky preto, lebo sme mali niekoľko vynikajúcich mužov — filozofa Delaneya, Ľudomílova Mc Arthura i Largentu a iných. Videlo sa naozaj, že Delaney a jeho učenici strhnú

⁴ Totiž anglikánskou.

⁵ Kenotikovia boli prívržencami školy protestantských bohoslovov v Giessene v 1. polovici XVII. storočia. Tvrídili, že Kristus za svojho pobytu na zemi vzdal sa úplne božských vlastností.

za sebou všetko. Pamäťate sa na jeho „Analogiu?“ Akoby nie; vedľa je to všetko v učebniciach...

— Nuž, potom pri zaklúčení zasadnutia vatikánskeho snemu, ktorý bol svolaný v devätnásom storočí a neboli nikdy rozpustený, ztratili sme veľký počet pre posledné rozhodnutia. „Exodus inteligencie“ tomu hovoril svet.

— Rozhodnutia o biblických veciach — nadhodil mladší kňaz.

— Čiastočne; a celý ten spor, ktorý povstal, keď na začiatku storočia sa vzmáhal modernizmus. Ale viac nám škodilo zatratenie Delaneya a vôbec nového transcendentalizmu, ako ho vtedy chápali. Ako viete, zomrel Delaney vyobcovaný z cirkvi. Neskoršie prišlo zatratenie Sciottiho knihy o porovnávacom náboženstve... Potom získavali pôdu komunisti, hoci veľmi pomaly. Bude sa vám to iste vidieť zvláštne, ale nemôžete si predstaviť rozčúlenie, keď *osnova o nezbytných živnostiach* stala sa zákonom v roku 60. Ľudia si mysleli, že všetka podnikavosť prestane, keď toľko povolaní sa zoštátnilo; ale ako viete, nestalo sa tak. Národ s tým iste súhlasil.

— V ktorom roku prešla *osnova o dvojtretinovej väčšine?* — pýtal sa Percy.

— O, dávno predtým, asi rok alebo dva po páde hornej snemovne. Bolo to potrebné, lebo by boli individualisti úplne zošaleli... Teda *zákon o nezbytných živnostiach* bol nevyhnutný: ľudia to začali chápať už i v tej dávnej dobe, keď železnice staly sa štátnym majetkom. Nejakú chvíľu prekvitalo remeslo, lebo všetci individualisti, ktorí mohli, chytili sa ho. Vtedy sa založila Tollerova škola. Ale čoskoro vpluli nazad do štátnej služby; totiž na šesť percentov obmedzený zisk zo súkromného podnikania veľmi nelákal; a štát platil dobre.

Percy potriašol hlavou.

— Dobre; ale nechápem terajší stav vecí. Predsa ste povedali, že postup diaľ sa pomaly.

— Áno — povedal starec — ale nesmiete zabudnúť na zákony o chudobe. Tými komunisti získali nadobro. Braithwaite rozhodne rozumel sa svojim veciam.

Mladší kňaz tázave pozrel hore.

— Že zrušil starý systém pracovieň⁶ — povedal Templeton. — Sú to pre vás dejiny staroveku, pravda; ale ja sa pamätam, ako by sa to stalo včera. Táto vec urobila koniec tomu, čomu sa do tých čias hovoríevalo mocnárstvo a univerzity.

— Ach — povedal Percy — nerozpovedali by ste mi to podrobnejšie, prosím?

— Hned, dôstojný pán... Teda Braithwaite vykonal toto. Dľa starej sústavy zachádzalo sa jednako so všetkými chudobnými, čo pôsobilo nespokojnosť. Dľa novej sústavy zaviedly sa terajšie tri triedy a dvom vyšším triedam dalo sa volebné právo. Len ľudia absolútne ničomní boli zaraďovaní do tretej triedy a zachádzalo sa s nimi viac alebo menej ako so zločincami — pravda, po podrobnom vyšetrení. Potom prišla reorganizácia starobného poistenia. Nuž, nevidíte, ako to posílilo komunistov? Od tej doby individualisti — keď som bol chlapcom ešte, boli známi pod menom Toryovci⁷ — neuchytili sa. Teraz nie sú ničím iným, ako ošarpanou vlečkou. Všetky robotnícke vrstvy — a to znamenalo deväťdesiatdeväť zo sta — boly proti nim.

Percy pozrel hore; ale ten druhý len pokračoval.

— Potom prišiel zákon, nariadujúci reformu väzení za Macphersona a zrušenie trestu smrti; potom

⁶ Chudobíneč, v ktorom sú schopní chudobní nútení pracovať.

⁷ Toryovci a Whigovia, dve hlavné strany anglické zo XVII. storočia. Toryovci boli prívrženci dvora, Whigovia opozícia. Dnes sú Toryovci konzervatívci, Whigovia liberáli.

posledný zákon o vyučovaní z roku '59, ktorým zavedený bol dogmatický sekularizmus; skutočné zrušenie dedického práva opravou zákona o poplatkoch v prípade smrti.

— Nepamätam sa už, aký bol ten starý systém — povedal Percy.

— Nuž, vidí sa to byť neuveriteľné, ale dľa stareho systému všetci platili jednako. Najprv prišiel zákon o pozostalostiach, ktorý bol potom zmenený v tom smysle, že daň z majetku zdedeného bola tri razy väčšia, ako daň z majetku zarobeného, až konečne prijaté bolo učenie Karola Marxa roku '89 — ale prvý zákon uviedol sa v platnosť roku '77 ... Tak, všetkými týmito udalosťami udržalo sa Anglicko na úrovni s kontinentom; práve len že sa stihlo pripojiť k poslednej osnove amerického slobodného obchodu. Zaiste sa rozpamätáte, že to bol prvý účinok víťazstva socialistov v Nemecku.

— A ako sme sa vyhli vojne na východe? — spýtal sa Percy dychtive.

— Ó, to je dlhá história; ale slovom, Amerika nám zabránila a tak sme ztratili Indiu a Austráliu. Myslím, že od roku 25 nikdy neboli komunisti tak blízko porážky, ako vtedy. Ale Braithwaite z toho veľmi obratne vybýdol, keď získal nám protektorát nad Južnou Afrikou na večné veky, hoci bol vtedy už tiež starcom.

Pán Templeton zase zakašľal. Páter Francis si vzdychol a pohol sa v stoličke.

— A Amerika? — pýtal sa Percy.

— Ach, to je všetko veľmi komplikované. Ale Amerika bola si vedomá svojej sily a zaujala Kanadu toho istého roku. Vtedy sme boli naj slabší.

Percy vstal.

— Máte nejaký historický atlas, pán Templeton? — spýtal sa.

Starec ukázal na policu.

— Tam — povedal.

Percy rozložil si mapy na kolená a nejakú chvíľku na ne nemo pozeral.

— Teraz je to oveľa jednoduchšie — zašeptał, hľadiac najprv na staré strakaté zafarbenie začiatkom dvadsiateho storočia a potom na tri veľké plochy farby na mape dvadsiatehoprvého storočia.

Prešiel prstom po Azii. Nápis *Východná ríša* tiahol sa oblasťou svetlo-žltou farbou naznačenou, od Uralského pohoria vľavo po Behringový prieliv napravo a jeho obrovské písmená obtáčaly Indiu, Austráliu a Nový Zéland. Pozrel na červenú farbu; plocha tá bola oveľa menšia, ale predsa dosť významná, keď uvážime, že zahrňovala nielen Euruopu, ale i celé Rusko po Uralské pohorie a Afriku na juhu. Modrá *Americká republika* zaplavovala celý jej kontinent a ztrácal sa do západnej polgule sprchou modrých iskričiek na bielom mori.

— Áno, je to jednoduchšie — povedal starec sucho.

Percy zavrel knihu a postavil si ju k stoličke.

— A čo ďalej? Čo sa stane?

Starý štátnik Toryovcov sa usmial.

— Boh vie — povedal. — Keby sa Východnej ríši chcelo hnúť, nemohli by sme nič urobiť. Neviem, prečo sa dosiaľ nepohli. Azda pre náboženské rozdiely.

— Nerozštiepi sa Europa? — pýtal sa kňaz.

— Nie, nie. Teraz sme si vedomí svojho nebezpečenstva. A Amerika by nám iste pomohla. Ale jednako, nech nám Boh pomáha — totiž vám, lepšie rečeno — keby sa tak Ríša pohla! Konečne poznala by svoju silu.

Nejakú chvíľku panovalo ticho. Hlboko zakopaná izba sa trošku zachvela, keď akýsi obrovský stroj prešiel širokou ulicou nad nimi.

— Prorokujte, prosím — zrazu povedal Percy. — O osude náboženstva prorokujte.

Pán Templeton hlboko nadýchal sa zo svojho prístroja. Potom zase pustil sa do reči.

— Krátko rečeno — povedal — sú tri moci: katholicizmus, humanitarizmus⁸ a východné náboženstvá. O tej tretej moci nemôžem predpovedať, hoci myslím, že Súfiovia⁹ zvíťazia. Čokoľvek sa môže stať; esotericismus¹⁰ sašíri úžasne — a to znamená panteizmus. Slúčenie čínskej dynastie s japonskou marí všetky naše výpočty. Ale v Európe a v Amerike, o tom nie je pochybnosti, zápasí katolicizmus s humanitarizmom. Netreba sa nám iným zapodievať. A myslím, ak chcete, aby som povedal, čo myslím, ľudský rečeno, katholicizmu bude teraz rýchle ubúdať. Je úplná pravda, že protestantizmus zahynul. Konečne ľudia predsa len uznávajú, že nadprirodzené náboženstvo vyžaduje absolútneho auktoritu, a že súkromné úsudky vo veciach viery sú ničím iným, ako začiatkom rozkladu. A pravda je aj to, že, keďže katolícka cirkev je jedinou ustanovizňou, ktorá si nárokuje nadprirodzenú auktoritu so všetkými neúprosnými dôsledkami, má oddanosť skoro všetkých kresťanov, ktorí i zachovali nejakú vieru v nadprirodzeno. Je niekoľko rozumkárov, najmä v Amerike a u nás; ale tých si netreba všímať. Potiaľ by to ešte ušlo; ale na druhej strane nesmiete zabúdať, že humanitarizmus, proti všetkému očakávaniu, stáva sa sám skutočným náboženstvom, hoci bojuje proti nadprirodzenému. Humanitarizmus je panteizmus; vyviňuje si rítus pod záštitou

⁸ Humanitarizmus neuznáva vyššej bytnosti ako človek.

⁹ Mohamedáni, prívrženci mysticizmu, nakloneného panteizmu.

¹⁰ Veda zasvätenecov.

slobodného murárstva; vyznáva: „Boh je človek“ a tak ďalej. Preto náboženskému lačneniu môže podať akúsi opravdivú potravu; idealizuje, a predsa nežiada ničoho od duševných schopností. Okrem toho, môže používať všetky kostoly mimo našich a všetky katedrály, a konečne začína vzbudzovať cit. Môže vystavovať svoje symboly, čo my nesmieme. Myslím, že najneskoršie do desať rokov bude zákonom ustanovený.

— Nuž a pamätajte, že nás katolíkov ubúda; ubúda nás stále za vyše päťdesiat rokov. Azda podľa mena máme teraz asi štyridsiatinu Ameriky — a to je výsledok katolíckeho hnutia začiatkom dvadsiatych rokov. Vo Francúzsku a Španielsku nás nikde niet, v Nemecku je nás ešte menej. Hájime si pozície na východe, iste; ale i tam nás nie je viac, ako po jednom z dvesto — tak vykazujú štatistiky — a sme tam roztratení. V Taliansku? Nuž, Rím je zas úplne náš, ale iné tam už nemáme. U nás máme celé Irsko a azda po jednom zo šesťdesiat v Anglicku, Walese a Škotsku; ale mali sme po jednom zo štyridsať pred sedemdesiat rokmi. Potom tie úžasné pokroky psychologie, všetky namierené priamo proti nám aspoň od sto rokov. Vidíte, najprv bol materializmus, číry a prostý — ten mal viac alebo menej neúspechu — bol príliš drsný — až mu prišla na pomoc psychologia. Teraz psychologia robí si nároky na zbývajúcu pôdu a smysel pre nadprirodzené veci vidí sa byť týmto učením vysvetlený. Tak je to. Nie, dôstojný pán, ubýva nás a bude nás stále ubývať, ba myslím, že musíme byť kedykoľvek pripravení na katastrófu.

— Ale — začal Percy.

— Vy to považujete za slabosť u starého muža, stojaceho nad samým hrobom. Nuž, hovorím len, čo myslím. Nevidím nijakej nádeje. Ba vidí sa mi, že i teraz môže naraz prísť na nás pohroma. Nie, nevidím nijakej nádeje, dokial...

Percy prudko pozrel hore.

— Dokial' sa nevráti Kristus — povedal starý štátnik.

Páter Francis si zas vzdychol a potom nastalo ticho.

— A pád univerzít? — ipýtal sa konečne Percy.

— Môj drahý dôstojný pán, s tými to bolo práve tak, ako s kláštorami za Henricha VIII. — tie isté účinky, tie isté dôvody, tie isté príhody. Boly pevnosťami individualizmu, ako boli kláštory pevnosťami pápežstva; ľudia na ne pozerali s tou istou bázňou a závislou. Potom začaly sa obvyklé poznámky o množstve vypitého portského vína a zrazu ľudia povedali, že ústavy tie svoju úlohu už vykonaly a že ich členovia mýlne považujú prostriedky za cieľ; vtedy mali rozhodne oveľa väčšiu príčinu to hovoriť. Konečne ak uznávame nadprirodzeno, kláštory sú zrejmým následkom toho; cieľom svetskej výchovy ale je, ako sa predpokladá, vystretoval niečo viditeľného, alebo charakter alebo vedomosti vo svete užitočné; i stalo sa celkom nemožné dokázať, že by univerzity pestovaly jedno alebo druhé — čo by sa odplatilo mať. Rozoznávať „óv“ a „uň“ nie je cieľom samo v sebe a ľudia, odchovaní takýmto štúdiom, nepozdávali sa Anglicku v dvadsiatom storočí. Myslím, že sa oni ani mne veľmi nepozdávali (a ja som bol vždy horlivým individualistom) — vyjímuc po stránke citovej.

— Tak? — povedal Percy.

— Ó, bolo to dosť dojemné, vysoké školy v Cambridge a Osadný Ústav v Oxforde boli poslednou nádejou; a potom i tie zanikly. Starí profesori tmolili sa so svojimi knihami, ale nikto ich nechcel — boli príliš veľkými teoretikmi; niektorých zaniesol prúd do chudobincov prvej alebo druhej triedy; niektorých sa ujali dobročinní kňazi; urobil sa pokus shro-

maždiť ich v Dubline, ale ten sa nepodaril a ľudia na nich čoskoro zabudli. Budovy, ako viete, boli použité na všelijaké ciele. Oxford stal sa na nejaký čas inžinierskym ústavom a Cambridge akýmsi vládnym laboratoriom. Ja som bol na Kráľovskej koleji, ako viete. Pravda, bolo to tam všetko tak hrozné, ako len mohlo byť, ale som rád, že nechali káplnku otvorenú, hoci v nej umiestili muzeum. Hľadieť na postranné kapličky, preplnené anatomickými preparátmi, neboľo sice pekné. Ale myslím, že nie je to oveľa horšie, ako keď tam visely štôly a kamže.

— A čo sa stalo s vami?

— Ó, ja som sa čoskoro dostal do parlamentu; mal som aj nejaké peniaze. Ale niektorým viedlo sa veľmi zle; dostávali malé penzie, aspoň všetci tí, ktorí už neboli práce schopní. A predsa, vidí sa mi, že k tomu muselo prísť. Viete, oni boli len o veľmi málo viac, ako malebné pozostatky; nemali na sebe ani pôvabu náboženského presvedčenia.

Percy hľadal na starcovu tvár, vyjasnenú žartovými rozpomienkami a opäť si vzdychol. Potom náhle zase zmenil predmet rozhovoru.

— A čo s tým európskym parlamentom? — povedal.

Starec sa strhol.

— Ó!... Myslím, že sa uskutoční — povedal — jestli sa najde človek, ktorý by sa ho horlive ujímal. Ako vidíte, celé minulé storočie spelo k nemu. Patriotizmus rýchle vymiera; ale mal vymrieť, ako otrocťvo a iné, pod vplyvom katolíckej cirkvi. Takto práca táto vykonaná bola bez cirkvi; a následok toho je, že sa svet začína sriadať proti nám: je to organizovaný odpor — taká katolícka¹¹ anti-cirkev. Demokracia vykonala, čo mala vykonať Bohom ustanovená vrchnosť. Ak bude návrh prijatý, myslím, že môžeme

¹¹ V tomto smysle všeobecná.

zas očakávať niečo ako prenasledovanie... Ale môže nás zachrániť vpád východu, ak k nemu príde... No, neviem...

Percy chvíľku sedel nehybne; potom zrazu vstal.

— Musím už ísť, pán Templeton — povedal, mimovoľne zas upadnúc do esperanta. — Devätnásť hodín už minulo. Úprimne vám ďakujem. Idete aj vy brat?

Páter Francis, v tmavom šedom obleku, kňazom dovolenom, tiež vstal a vzal si klobúk.

— Nuž, dôstojný pán — povedal starec — príďte niekedy zase, ak som vás neodstrašil svojimi výkladami. Asi budete ešte list písaf?

Percy prikývol.

— Napísal som ho ráno do polovice — odpovedal — ale cítil som, že potrebujem jasnejšieho rozhladu, a som vám veľmi povďačný, že ste mi ho poskytli. Je opravdu veľká námaha, denne podávať zprávu kardinálovi-protektorovi. Pomýšľam sa toho vzdať, ak mi to dovolia.

— Môj drahý dôstojný pán, nerobte to! Odpustte, že vám to hovorím do očú, ale myslím, že máte veľmi bystrého ducha; a Rím je bezmocný, ak nedostáva dobre uvážené zprávy. Pochybujem, že by boli vaši druhowia tak svedomití ako ste vy.

Percy sa usmial, dvihajúc svoje tmavé obočie na znak, že chválu odmieta.

— Podľa, brat! — povedal.

Oba kňazi rozišli sa na prahu chodby, a Percy stál nejakú chvíľku, pozerajúc na známy mu jesenný obraz, snažiac sa pochopiť, čo všetko znamená. Čo počul dolu, videlo sa mu, že podivne objasňuje túto vidinu skvelého blahobytu, ktorá sa pred ním rozprestierala.

Bolo jasno, skoro ako vo dne; umelé slnečné svetlo zvíťazilo na celej čiare a Londýn nepoznal rozdiel.

lu medzi dňom a nocou. Percy stál v akomsi zasklenom podlubí, hrubo dláždenom gumovým prípravkom, na ktorom kroky nebolo počuť. Pod ním, na upäti schodov, valili sa dva nekonečné rady ľudí, oddeleňých priečinou, idúcich vpravo a vľavo. Nebolo počuť nijakého zvuku, len nepretržitú vravu esperanta. Cez jasné, silné sklo verejného priechodu bolo vidieť širokú, tmavú, hladkú dráhu, priekom pruhovite vyrytú a v prostriedku zbrázdenú, významne prázdnu. Ale ako tu stál, zaznel z ďaleka od starobylého Westminstera¹² zvuk, sťa šum nejakého obrovského roja. Zvuk ten sa blížil a mohutnel a za chvíľku čosi priesvitného, žiarivého prefrnglo a zo zvuku stal sa zase šum, potom ticho, keď veľké vládne auto od juhu zavíriло na východ s poštou. Táto dráha nebola verejná; len štátnym vozidlám bolo dovolené ju používať a i tým, ktorých rýchlosť nepresahovala sto mil za hodinu.

Všetok iný lomoz bol utlumený v tomto meste gumou vydláždenom. Verejné okružné chodníky boli na nejakých sto krovov vzdialené a podzemný ruch nachádzal sa tak hlboko, že ho bolo poznať len po záchvevoch. Vládni odborníci pracovali za posledných dvadsať rokov práve na tom, aby odstránili tieto záchvevy a utlumiли šumot obyčajných vozidiel.

Ešte raz, kým sa pustil na cestu, ozval sa nad ním tiahly zvuk, prekvapujúci krásou a prenikavosťou, a keď pozdvihol svoj zrak so spokojne tečúcej rieky, ktorá jedine nedala sa pretvoriť, videl, ako veryško nad sebou pod ťažkými osvetlenými oblakmi, dlhý, štíhly predmet, žiariaci tlumeným svetlom, tíska poberal sa smerom na sever a ztrácal sa s rozpätými krýdlami. Ten ľubezný zvuk, povedal si, bol

¹² Západná časť vnútorného mesta Londýna, kde sa nachádza sídlo vlády a opátstvo, ktoré je korunovačné miesto a hrobka anglických kráľov, tiež miesto večného odpočinku slávnych Angličanov.

hlas vzducholodi európskej línie lietadiel, oznamujúci, že priletela do hlavného mesta Veľkej Britanie.

— Dokiaľ sa nevráti Kristus — tkvelo mu na mysli a na chvíľku tá stará bieda bodala jeho srdce. Ako ťažko bolo upierať zrak na ten ďaleký obzor, keď tento svet ležal v popredí tak úchvatný svojou nádherou a silou! O, pred hodinou presvedčoval pátra Francisca, že rozmery neznamenajú veľkosť a že veľkolepý vonkajšok nevylučuje chatrné vnútro. Veril, čo vtedy hovoril; ale akási pochybnosť predsa len ostala, až ju umlčal námahou, úpenlive volajúc v svojom srdci ku Chudákovi Nazaretskému, aby zachoval jeho srdce ako srdce malého dieťaťa.

Potom odhodlane sovrel pery, premýšľajúc, že ako dlho asi znesie páter Francis ten nátlak, a šiel dolu schodmi.

KNIHA I.

PRÍCHOD

HLAVA I.

(I.)

Oliver Brand, novozvolený poslanec za Croydon(4) sedel vo svojej pracovni za písacím strojom, pozerajúc von oknom.

Jeho dom, s priečelím na sever, stál na najďalšom konci výbežku Surreyských pahorkov, teraz tak rozkopaných a tunelmi prevŕtaných, že ich nebolo poznať; len komunistu mohol tento pohľad nadchnúť. Hned pod širokými obloktami rapídne klesala násypom obohnana pôda nejakých sto stôp, kde sa potom dvíhal vysoký mûr, a za tým, pokiaľ len oko videlo, svet a dielo ľudské slávily svoje víťazstvo. Dve rozsiahle trati, sťa pruhované závodné dráhy, každá aspoň štvrt milie široká a o dvadsať stôp nižšia ako okolie, bežaly a schádzala sa na ohromnej križovatke, na mielu vzdialenej. Tá, ktorú videl vľavo, bola hlavná trať do Bringtonu a označená bola veľkými písmenami v jazdnom poriadku; tá vpravo bola odbočka do tunbridgeského a hastingského okresu. Obe boli rozdelené po dĺžke cementovým múrom, na jednej strane ktorého behali po oceľových koľajniciach elektrické vozne a na druhej strane boli motorové trati, rozdelené na tri dráhy, po ktorých behaly: po prvej štátne povozy rýchlosťou stopäťdesiat mil za hodinu, po druhej súkromné automobily rýchlosťou nie väčšou ako šesťdesiat mil a po tretie lacná štátna línia rýchlosťou tridsať mil, so stanicami na každých päť mil. Po krajoch bola i cesta vyhradená chodcom, cyklistom a obyčajným vozidlám, ktorým tu nebola dovolená väčšia rýchlosť, ako dvanásť mil za hodinu.

Za týmito veľkými traťami rozprestierala sa nesmierna rovina striech, tu a tam zdobená nevysokými vežami, označujúcimi verejné budovy, a skvela sa od Caterhamského okresu vľavo po Croydon v predu, v čistom, jasnom a dymuprostom vzduchu. Ďaleko na západ a sever objavovaly sa na aprílovej oblohe nízke pahorky predmestia.

Prekvapovalo, ako málo bolo hluku v tomto huste obývanom okolí; vyjmúc bzučania oceľových koľajníc, keď nejaký vlak letel na sever alebo na juh, a kde-to sa vyskytujujúceho ľúbezného súzvuku veľkých motorov, blížiacich sa ku križovatke alebo ju opúšťajúcich, málo bolo počuť v tejto pracovni okrem jemného chlácholivého šumu, nesúceho sa vzduchom, ako bzukot včiel v záhrade.

Oliver miloval každý prejav ľudského života -- všetky výjavy a ohlasy ruchu — i počúval teraz, hľadiac do jasného vzduchu a slabunko sa usmievajúc. Potom sovrel pery, položil zase prsty na klávesy a ďalej sostavoval reč.

Jeho dom mal veľmi výhodnú polohu. Stál v uhlе jednej z tých obrovských pavučín, ktorými bola zem pokrytá, a pre svoje ciele nemohol si priať lepšieho. Dom bol dosť blízko Londýna, aby bol čo najlacnejší, lebo všetci boháči sa vystahovali aspoň na sto míľ od klokotajúceho srdca Anglicka; a predsa bol čo najtichší. Mal desať minút do Westminstera na jednej strane a dvadsať minút k moru na druhej strane; a jeho volebný okres rozprestieral sa pred ním ako plastická mapa. Okrem toho, keďže veľké ústredné stanice londýnske boli len desať minút vzdialené, mohol použiť hlavných tratí do ktoréhokoľvek veľkého mesta v Anglicku. Ako politik nie veľmi bohatý, ktorého jeden večer žiadali rečniť v Edinburghu a druhý v Marseilles, býval tak výhodne ako málo-kto v Europe.

Bol mužom príjemného vzhľadu, nie oveľa starší ako tridsať rokov, čiernych, tuhých vlasov, čiste oholený, chudý, mužný, príťažlivý, s modrými očami a bielou pletou; a dnes akoby bol nanajvýš spokojný so sebou i so svetom. Ako pracoval, perami trošku pohyboval, oči sa mu rozširovaly a stahovaly vzrušením a neraz prerušil prácu a pozrel von, usmievajúc sa s rumeňom na tvári.

Potom sa otvorily dvere; muž stredného veku nervózne vošiel s balíkom papierov, mlčky ich položil na stôl a obrátil sa, aby odišiel. Oliver zdvíhol ruku, aby upútal jeho pozornosť, udrel na páku a prehovoril.

— Tak čo, pán Phillips? — povedal.

— Došly zprávy z východu, prosím — odpovedal tajomník.

Oliver pozrel bokom a položil ruku na balík.

— Nejaká úplná zpráva? — pýtal sa.

— Nie, prosím; zase prerušená. Spomína sa v nej meno pána Felsenburgha.

Oliver akoby nepočul; naraz vzal tenké natlačené hárky a začal ich prevracať.

— Štvrtý od vrchu, pán Brand — povedal tajomník.

Oliver netrpezlive hodil hlavou a pán Phillips vyšiel ako na povel.

Štvrtý hárok od vrchu, vytlačený červeným písomom, videl sa celkom upútať Oliverovu pozornosť, lebo prečítal ho dva alebo tri razy, sediac nehybne opretý nazad v stoličke. Potom si vzdýchol a znova pozeral oknom.

Potom sa zase otvorily dvere a vošla deva vysokej postavy.

— No, drahušký? — poznamenala.

Oliver potriasol hlavou a sovrel pery.

— Nič určitého — povedal. — Ešte menej, ako obyčajne. Počúvaj!

Vzal zelený hárok a začal čítať nahlas, keď sa deva usadila na okenné sedadlo na jeho ľavej strane.

Bola bytnosťou veľmi pôvabného vzhľadu, vyso-ká a štíhla, vážnych, vrúcných sivých očí, červe-ných perí, naznačujúcich odhodlanosť; hlavu a rame-ná niesla prekrásne. Keď Oliver vzal papier, prešla pomaly izbou a teraz sedela v svojom hnedom úbore s vnadnou vznešenosťou. Počúvala akoby s väznou trpezlivosťou; ale jej oči plápolaly živým záujmom.

— Irkutsk — štrnásteho apríla — Včera — ako — obyčajne. — Ale — povest — o — odpadnutí — od — strany — Súfiov. — Vojsko — stále — sa — shromažďuje — Felsenburgh — rečnil — k — zástu-pu — Buddhistov. — Útok — na — Lamu — minu-lého — piatku — dielom — anarchistov — Felsenburgh — odchádza — do — Moskvy — ako — usta-novené — on... Tak, to je všetko, — dokončil Oliver nevrle. — Zpráva je prerušená ako obyčajne.

Deva začala kolísat nohou.

— Ani najmenej tomu nerozumiem — povedala.

— Kto je teda ten Felsenburgh?

— Dieťa moje drahé, túto otázku si dáva celý svet. Vie sa len to, že bol vradený do americkej deputácie v poslednej chvíľke. Časopis „Herald“ uve-rejnil jeho životopis minulý týždeň; bol však vyvrá-tený. Isté je, že je to celkom mladý človek a že po-siaľ bol úplne neznámy.

— Nuž, teraz už nie je neznámy — poznamena-la deva.

— Viem: vidí sa, že on riadi celú vec. Človek nikdy nepočuje slova o niekom inom. Šťastie, že je na pravej strane.

— A čo myslíš, ako bude?

Oliver prázdnymi očami pozrel von oknom.

— Myslím, že akosi len vyviazneme — povedal.

— Jediná podivuhodná vec je, že tu sotva si to niekto uvedomuje. Ako by to presahovalo všetku obrazotvor-

nosť. Niet pochybnosti, že východ za posledných päť rokov chystá sa na Európu. Len Amerika im to zadržala; a toto je posledný pokus zadržať ich. Ale prečo sa ten Felsenburgh tak vyšvihol — prerušil sa.

— No, akokoľvek, zaiste vie mnoho rečí. Toto shromaždenie je aspoň piate, na ktorom rečnil; azda je len americkým tlmočníkom. Kriste Pane! Kto to môže byť!

— Má aj iné meno?

— Myslím, že Julian. Akási zpráva tak udávala.

— Ako tá sem došla?

Oliver potriašol hlavou.

— Súkromným podnikom — povedal. — Európske zpravodajské agentúry zastavily prácu. Každá telegrafná stanica strážená je vo dne v noci. Na všetkých hraniciach rozostavené sú reťazy vzducholodí. Ríša mieni túto vec usporiadala bez nás.

— A ak zle dopadne?

— Drahá Mabel — ak sa peklo roztrhne — rozhodil ruky ako by na obranu.

— A čo robí vláda?

— Pracuje vo dne v noci; taktiež celá Europa, ak príde k vojne, bude to ešte hroznejšie ako Armagedon.¹³

— Akú možnosť vidíš?

— Vidím dve možnosti — povedal Oliver pomaly — jedna, že by sa báli Ameriky a nenapadli nás zo samého strachu; druhá, že by ich nahovorili, aby sa vzdali svojho úmyslu pre lásku k bližnému. Keby sa len dali presvedčiť, že spolupráca je jedinou nadějou sveta. Ale tie ich prekliaje náboženstvá.

Deva si vzduchla a zase sa zahľadela na širokú rovinu striech pod oknom.

Situácia bola opravdu čo najpovážlivejšia. Tá ohromná ríša, pozostávajúca zo štátov, spoločených

¹³ Armagedon, totiž hora Mageddo (záhuba-porážka). Viď 4 Kr. 9, 27 a 23, 29—30. Zj. 16, 16.

pod vládu Syna nebeského (uskutočnená slúčením japonskej a čínskej dynastie a pádom Ruska) za posledných tridsaťpäť rokov sjednocovala svoje sily a poznávala svoju moc, vlastne od tých čias, čo jej chudé, žlté ruky zdrapily Austráliu a Indiu. Kým ostatný svet sa naučil, že vojna je šialenstvom, žlté plemeno svoje možnosti pochopilo v tej chvíli, keď ruská republika bola premožená, jeho spojeným útokom. Videlo sa teraz, že civilizácia posledného sto-ročia bude zase smetená do chaosu. Nie že by vari dav východu prejavoval nejaký veľmi veľký záujem; boli to jeho panovníci, ktorí sa začali vyťahovať, prebudiac sa z otupelosti skoro večnej, a bolo ľažko si predstaviť, ako by bolo možno ich v tom zastaviť. Hrôzu šírila povesť, že vzpruhou hnutia bol náboženský fanatizmus a že trpezlivý východ konečne sa odhodlal novodobými náhradami za oheň a meč obrátiť na vieriť tých, ktorých väčšina zriekla sa akejkoľvek náboženskej viery, vyjmúc viery v ľudstvo. Myšlienka táto Olivera priamo desila. Keď sa tak díval oknom po rozsiahлом obvode Londýna, pokojne pred ním rozprestrenom, keď v duchu predstavoval si Európu a všade videl i to stále víťazstvo zdravého rozumu a skutočnosti nad divými pohádkami kresťanstva, videlo sa mu neznesiteľným, že by bolo vôbec možné, aby všetko to bolo zase smetené do barbarského zmätku siekt a dogiem; lebo nič iného by nenasledovalo, keby východ ovládol Európu. Ešte i katolicizmus by ožil, povedal si, tá podivná viera, ktorá toľko razy zažiarila, koľko razy sa na ňu vrhlo prenasledovanie, aby ju udusilo; a zo všetkých vier, dľa Oliverovho úsudku, bol katolicizmus najpotvornejší a najzotročujúcejší. A tento výhľad ho vážne znepokojoval, oveľa viac, ako myšlienka na fyzickú pohromu a krvipreliatie, ktoré by zastihlo Európu príchodom východu. Po stránke náboženskej bola jediná nádej, ako to už Mabele aspoň desať razy

povedal, totiž, že by sa podarilo kvietistickému panteizmu, ktorý sa za posledné storočie náramne rozšíril tak na východe ako i na západe medzi Mohamedánmi, Budhistami, Hindami, prívržencami konfucionizmu a ostatnými, aby zastavil to náboženské zúrenie, ktoré zachvátilo ich nezasvätených bratov. Panteizmus, bol vraj tým, čo sám veril; jemu bol „Boh“ súhrn tvoreného života stále sa vyviňujúceho, a neosobná jedinosť bola podstatou Jeho bytia; súťaž bola teda tým veľkým kacírstvom, ktoré rozoštvávalo ľudí a zdržovalo všetok pokrok; lebo, dľa jeho úsudku, pokrok spočíval v tom, aby jednotlivec splynul s rodinou, rodina s obcou, obec so štátom, štát s kontinentom, a kontinent so svetom. Konečne svet sám v každej chvíli bol len prejavom neosobného žitia. V skutočnosti tento pojem bol pojem katolícky, z ktorého vynechané bolo nadprirodzeno — slúčenie pozemských osudov, zrieknutie sa individualizmu na jednej strane a nadprirodzena na druhej. Bolo by zradou odvolávať sa od Boha immanentného k Bohu transcendentnému;¹⁴ ved' Boha transcendentného niet; Boh, pokial' Ho možno poznat', je človek.

A predsa títo dvaja — manželia v istom smysle, lebo uzavreli dočasnú smluvu, teraz štátom výslovne uznanú — boli veľmi ďaleko od obvyklej, fažkej tuosti púhych materialistov. Im svet blčal jedným vrúcnym životom, rozvíjajúcim sa v kvetoch, zvieratoch a ľuďoch; im bol svet bystrinou prekrásnej sily, vývierajúcou z hlbokého zdroja a ovlažujúcou všetko, čo sa pohybovalo alebo cítilo. Román tohto sveta mal tým viac hodnoty, že ho chápaly mysele z neho zrodené; boly v ňom záhady, ale tieto záhady skôr vábily, ako zarážaly, lebo odhalovaly nové nádherky každým objavom, ktorý mohol človek urobiť; ba aj neživé veci, skameneliny, elektrický prúd, ďaleké

¹⁴ Boh immanentný — Boh, ktorý zostáva tkvieť v hmote. Boh transcendentný — Boh mimo hmoty a nad hmotou stojaci.

hviezdy boli prachom, odhodeným Dušou Sveta — voňajúcim. Jej prítomnosťou a hlásajúcim Jej prirodzenosť. Na príklad, keď pred dvadsať rokmi hvezdár Klein oznámił, že je úplne dokázané, že isté planety sú obývané — ako ohromne to zmenilo názor ľudstva o sebe! Ale jedinou podmienkou pokroku a nového Jeruzalema na planete, ktorá náhodou stala sa obydlím ľudstva, bol mier, nie meč, ktorý priniesol Kristus, ani ten, ktorým mával Mohamed, ale mier, ktorý pochádza z pochopenia a pochopeniu sa nevymyká; mier, vzniklý z poznania, že človek je všetko a že je schopný vývoja len vzájomnosťou. Teda Oliverovi a jeho žene posledné storočie bolo ako zjavenie; pomaly zahynuly staré povery a šírilo sa nové svetlo; Duša Sveta sa prebudila, svitlo slnka na západe; a teraz s hrôzou a hnusom videli, že sa īmračná zase sbieraná tam, odkiaľ celá povera mala svoj vznik.

O chvíľku Mabel vstala a prešla k svojmu manželovi.

— Drahušký — povedala — netraf nádeje. Ažda to všetko prejde, ako to už prešlo inokedy. Je to už veľká vec, že Ameriku poslúchajú. A ten pán Felsenburgh, zdá sa, je na pravej strane.

Oliver jej chytil a pobozkal ruku.

(II.)

O pol hodiny neskôršie pri raňajkách mal Oliver vzhľad úplnej skleslosti. Jeho matka, stará dáma skôro osemdesiatročná, ktorá sa neobjavovala skôr ako na poludnie, zbadala to asi hned, lebo pozrúc na neho niekol'ko razy a prehovoriac nejaké slovo, sedela mlčky za svojím tanierom.

Sedeli v malej, príjemnej izbičke, za Oliverovou pracovňou, zariadenou dľa panujúceho obyčaju vo

farbách svetlozelených. Okná pozeraly na pruh záhradky za domom a vysokú stenu, zarastlú úponkovými rastlinami, deliacu pozemok tento od pozemku súsediacoho. I nábytok bol taký, aký obyčajne býval: v prostredku stál praktický, okrúhly stôl: okolo neho tri vysoké lenošky so správnymi operadlami a rozmerami; a na prostrednej doske, spočívajúcej patrne na širokom, guľatom stípe, stalo stolové náčinie. Bolo tomu tridsať rokov, čo v domoch zámožných ľudí stalo sa všeobecným zvykom, umiesťovať jedálne nad kuchyňami a dopravovať jedlá hydraulickými výťahmi do stredu stola. Podlaha bola celá z hmoty, pravenej z asbestu a korku, v Amerike vynajdenej. Bola čistá, pekná a príjemne chodilo sa po nej bezhlúčne.

Mabel prerušila ticho.

— A tvoja zajtrajšia reč? — pýtala sa, berúc vidličku.

Oliver sa trošku rozjasnil a dal sa do rozhovoru. Vielo sa, že sa Birmingham začína hnevať. Dožadovali sa zase slobodného obchodu s Amerikou. Európske úľavy nedostačovaly a Oliver ich má uchláčoliť. Chce im povedať, že by bolo bezcieľne zaoberať sa touto otázkou, kým nebude vec s východom vybavená: nech teraz neznepokojujú vládu takými malichernosťami. Bolo mu nariadené, aby im povedal aj to, že vláda stojí úplne na ich strane a že čoskoro k tomu dôjde.

— Sú to hlavaji — dodal prudko; — sebeckí hlavaji; sú ako deti, ktoré desať minút pred obedom kričia, že sa im chce jesť; vedť sa ho dočkajú, keď budú len chvíľku čakať.

— A povieš im to?

— Že sú hlavaji? — Pravdaže.

Mabel pozrela na manžela očami, v ktorých zažiarila veselosť. Vedela veľmi dobre, že jeho popularita zakladala sa hlavne na jeho prostorekosti: ľud rád si

dal robiť výčitky a rád sa dal tupiť takým nadaným, smelým mužom, ktorý poskakoval a rozhadzoval rukami v akomsi magnetickom zúrení; i jej sa to páčilo.

— Ako pôjdeš? — pýtala sa.

— Vzducholoďou. Vyjdem o osemnástej hodine zo stanice v Blackfriars; schôdza bude o devätnástej, vrátim sa teda o dvadsiatejprvej.

Pustil sa rázne do predjedla a jeho matka pozrela na neho s trpezlivým úsmevom stareny.

Mabel tíško bušnovala prstami na damasku.

— Prosím ťa, drahušký, ponáhľaj sa — povedala:

— Musím byť v Brightone o tretej.

Oliver prehltnul posledný kúsok, potisol tanier za kraj, podíval sa, či sú všetky taniere na prostriedku, a potom siahol rukou pod stôl.

V tej chvíli bez najmenšieho zvuku zmizol prostriedok a traja spokojne čakali, kým zdola bolo počuť rinčanie mís.

Stará paní Brandová bola na pohľad zdravá starena, ružová a vráskovitá, majúca na hlave čipkovú šatku, aké nosily pred päťdesiatimi rokmi; ale i ona dnes ráno videla sa byť skľúčená. Predjedlo sa ako si nie veľmi podarilo, posudzovala: nový prípravok neboli taký dobrý, ako za starodávna, bol trošku hrudkastý; však sa na to potom podíva. Čosi hrklo, čosi sa potichu tisko a prostriedok sa vsunul do stola, nesúc obdivuhodnú napodobninu pečenej kury.

Po raňajkách Oliver a jeho žena boli chvíľku sami, kým sa Mabel nevybrala na cestu k pobočke štvrtnej triedy, ktorá šla o pol pätnástej hodine na hlavnú križovatku.

— Čo je s matkou? — pýtal sa Oliver.

— Ó, zasa ten prípravok: nemôže naň nijako privyknúť; hovorí, že jej neslúži.

— Nič iného?

— Nie, drahušký, viem to určite. V poslednej dobe sa o ničom nezmienila.

Oliver uspokojený hľadel za ženou ako odchádzala dolu chodníkom. V posledné časy ho trošku znepokojovaly slová, ktoré kde-to nadhodila jeho matka. Niekoľko rokov bola vychovaná ako kresťanka a niekedy sa mu videlo, že toto zanechalo na nej stopu. Starú modlitbovú knihu „Záhrada Duše“ rada držala pri sebe, hoci vždy tvrdila so zdánlivým opovržením, že je to púhy nesmysel. A predsa bolo by bývalo Oliverovi milšie, keby bola knihu spálila: povera je života náramne vytrvalého, a keď modzog slabne, môže sa stať, že sa zas uchytí. Kresťanstvo je divé a nudné, povedal si; divé pre svoje zrejmé podivínstvo a nemožnosť, nudné, lebo stojí úplne vzdialené od veselého toku ľudského života. Vedel, že ešte vždy sa ono plazí ako prach tu a tam v malých, temných kostoloch; vreští hysterickou sentimentálnosťou vo Westminsterskej katedrále, kde kedysi vošiel a na ktorú hľadel s akýmsi odporom a zlosťou; blaboce podivné, klamné slová ľuďom neschopným, starým, slabomyselným. Bolo by však príliš strašné, keby jeho vlastná matka niekedy zase priaznive hľadala na také náboženstvo.

Oliver sám, pokiaľ sa pamätał, vždy sa prudko spieral proti ústupkom voči Rímu a Irsku. Bolo mu neznesiteľné, že tieto dve oblasti majú byť úplne dané na pospas tomu bláznivému, zákernému nesmyslu: vedľ to boli pareniská vzbury; morové škvrny na tvári ľudstva. Nikdy nesúhlasił s tými, ktorí hovorili, že je lepšie, aby všetok jed západu bol shromaždený, ako, aby bol roztrúsený. Nuž, ale stalo sa. Rím bol celkom odovzdaný do rúk toho starca v bielom rúchu za všetky farské kostoly a katedrálne chrámy v Ta-

dal robiť výčitky a rád sa dal tupiť takým nadaným, smelým mužom, ktorý poskakoval a rozhadzoval rukami v akomsi magnetickom zúrení; i jej sa to páčilo.

— Ako pôjdeš? — pýtala sa.

— Vzducholodou. Vyjdem o osemnástej hodine zo stanice v Blackfriars; schôdza bude o devätnástej, vrátim sa teda o dvadsiatejprvej.

Pustil sa rázne do predjedla a jeho matka pozrela na neho s trpežlivým úsmevom stareny.

Mabel tíško bušnovala prstami na damasku.

— Prosím ťa, drahušký, ponáhľaj sa — povedala:

— Musím byť v Brightone o tretej.

Oliver prehltnul posledný kúsok, potisol tanier za kraj, podíval sa, či sú všetky taniere na prostriedku, a potom siahol rukou pod stôl.

V tej chvíli bez najmenšieho zvuku zmizol prostriedok a tria spokojne čakali, kým zdola bolo počuť rinčanie mís.

Stará paní Brandová bola na pohľad zdravá starena, ružová a vráskovitá, majúca na hlave čipkovú šatku, aké nosili pred päťdesiatimi rokmi; ale i ona dnes ráno videla sa byť skľúčená. Predjedlo sa ako si nie veľmi podarilo, posudzovala: nový prípravok neboli taký dobrý, ako za starodávna, bol trošku hrudkastý; však sa na to potom podíva. Čosi hrklo, čosi sa potichu tislo a prostriedok sa vsunul do stola, nesúc obdivuhodnú napodobninu pečenej kury.

Po raňajkách Oliver a jeho žena boli chvíľku sami, kým sa Mabel nevybrala na cestu k pobočke štvrtnej triedy, ktorá šla o pol pätnástej hodine na hlavnú križovatku.

— Čo je s matkou? — pýtal sa Oliver.

— Ó, zasa ten prípravok: nemôže naň nijako privyknúť; hovorí, že jej neslúži.

— Nič iného?

— Nie, drahušký, viem to určite. V poslednej dobe sa o ničom nezmienila.

Oliver uspokojený hľadel za ženou ako odchádzala dolu chodníkom. V posledné časy ho trošku znepokojovaly slová, ktoré kde-to nadhodila jeho matka. Niekoľko rokov bola vychovaná ako kresťanka a niekedy sa mu videlo, že toto zanechalo na nej stopu. Starú modlitbovú knihu „Záhrada Duše“ rada držala pri sebe, hoci vždy tvrdila so zdánlivým opovržením, že je to púhy nesmysel. A predsa bolo by bývalo Oliverovi milšie, keby bola knihu spálila: povera je života náramne vytrvalého, a keď modzog slabne, môže sa stať, že sa zas uchytí. Kresťanstvo je divé a nudné, povedal si; divé pre svoje zrejmé podivínstvo a nemožnosť, nudné, lebo stojí úplne vzdialené od veselého toku ľudského života. Vedel, že ešte vždy sa ono plazí ako prach tu a tam v malých, temných kostoloch; vreští hysterickou sentimentálnosťou vo Westminsterskej katedrále, kde kedysi vošiel a na ktorú hľadel s akýmsi odporom a zlosťou; blaboce podivné, klamné slová ľuďom neschopným, starým, slabomyselným. Bolo by však príliš strašné, keby jeho vlastná matka niekedy zase priaznive hľadala na také náboženstvo.

Oliver sám, pokiaľ sa pamätał, vždy sa prudko spieral proti ústupkom voči Rímu a Irsku. Bolo mu neznesiteľné, že tieto dve oblasti majú byť úplne dané na pospas tomu bláznivému, zákernému nesmyslu: vedľ to boli pareniská vzbury; morové škvurny na tvári ľudstva. Nikdy nesúhlasil s tými, ktorí hovorili, že je lepšie, aby všetok jed západu bol shromaždený, ako, aby bol roztrúsený. Nuž, ale stalo sa. Rím bol celkom odovzdaný do rúk toho starca v bielom rúchu za všetky farské kostoly a katedrálne chrámy v Ta-

lianskú; vedelo sa, že stredoveká temnota panuje tam svrchovanou mocou; a Irsko, ktoré pred tridsať rokmi dostalo samosprávu, vyhlásilo, že je za katolicizmus a otvorilo náručie individualizmu najhoršej formy. Anglicko sa usmialo a schválilo jeho rozhodnutie, lebo bolo ušetrené mnohých nepokojoov tým, že polovica jeho katolíckeho obyvateľstva hned' sa vysťahovala na ten ostrov. Ba v súhlase so svojou komunistickou — koloniálnou politikou, povolila individualizmu akékoľvek úľavy, aby ho tam uviedla ad absurdum. Dialy sa tam všelijaké smiešne veci: s trpkou rozkošou čítal Oliver o nových zjaveniach Ženy v modrom rúchu, ktorej stavaly sa svätyne na mestach, na ktorých jej nohy boli spočívajúce. Rím mu však poskytoval málo potešenia, lebo presídlenie talianskej vlády do Turína zbavilo republiku hodne sentimentálnej vážnosti medzi ľudom a ožiarilo starý náboženský nesmysel klamnou svätožiarou historickej súvislosti. No, bolo zrejmé, že to dlho trvať už nemôže: svet prichádzal konečne k rozumu.

Ked' jeho žena odišla, postál chvíľku pri dverách, dodávajúc si ubezpečenia pohľadom na tú velebnú vidiunu zdravého rozumu, rozprestierajúcu sa pred ním: tie nekonečné rady striech, tie vysoké sklenené klenby verejných kúpeľov a telocvičien, tie školy s vežičkami, kde každé dopoludnie vyučovalo sa občianske právo, tie jaraby sťa pavúci a lešenia, dvihajúce sa tu a tam. Ba ani tých niekoľko pichľavých kostolných veží ho nerozladilo. Tu rozkladal sa až hen do šedej hmly Londýna, tento ohromný, opravdu krásny úľ, hemžiaci sa mužmi a ženami, ktorí sa naučili aspoň základné učenie evanjelia, že niet Boha mimo človeka, niet kňaza mimo politika, niet proroka mimo učiteľa.

Potom zase pokračoval v sostavovaní svojej reči.

I Mabel, sediac s novinami na lone a uháňajúc širokou traťou do Brightonu, bola trošku zamyslená. Zprávy o východe ju viac znepokojovaly, ako to pred manželom ukázala; a predsa zdalo sa neuveriteľné, že by mohlo byť nejaké skutočné nebezpečenstvo vpádu. Tento západný život bol tak rozumný a pokojný, ľud mal konečne skalu pod nohami a nemožné bolo myslieť, že by bol niekedy zahnaný nazad na bahnovité nížiny: protivilo by sa to všetkým zákonom vývoja. A predsa nemohla neuznať, že katastrofy vide-ly sa byť spôsobmi prírody ...

Sedela veľmi ticho, a letmo pozrúc raz alebo dva razy na skúpu štipku zprávičiek, čítala úvodník, písaný o nich: i ten prezradzoval obavy. V druhom polooddelení dvaja páni rozprávali sa o tej istej veci; jeden rozkladal o vládnych strojárňach, ktoré navštívil, a akým horúčkovitým chvatom tam pracujú, ten druhý prerušoval ho dotazmi a otázkami. Ani v ich rečiach nebolo mnoho útechy. Oknom sa nemohla dívať, lebo ich nebolo. Rýchlosť na hlavných tratiach bola pre zrak príliš veľká. Dlhé oddelenie, v ktorom sedela, zaplavené nežným svetlom, obmedzovalo jej obzor. Hľadela po modelovanej bielej povale, po utešených maľbách v dubových ránoch, po hlbokých sedadlách na perách, po gul'ách na povale, rozlievajúcich lahadlnú žiaru, po matke s dieťaťom, sediacej naproti nej. V tom zaznel veľký signál; slabunké chvenie sa trošíčku zosilnilo; za chvíľku sa automatické dvere rozleterly a Mabel vystúpila na peron brightonskej stanice.

Sostupujúc schodami na námestie pri stanici, spozorovala knaza, kráčajúceho pred ňou. Videl sa veľmi vzpriameným, otužilým starcom, lebo, hoci jeho vlasys boli biele, kráčal pevne a rázne. Na upäti schodov sa zastavil, trošku sa obrátil, a vtedy, k veľkému svojmu prekvapeniu, videla, že má obličaj mladého muža, jemných, ale ráznych črt, čierne obo-

čie a veľmi živé, sivé oči. Prešla popri ňom a chcela ísť námestím smerom k tetkinmu domu.

Ale naraz bez najmenšej výstrahy, až na jedno prenikavé zahučanie, ktoré pochádzalo shora, stalo sa niekoľko vecí.

Akási veľká tôňa zavírala cez slnečné svetlo pri jej nohách, akýsi zvuk, ako keď sa niečo trhá, prerazil vzduch a bolo počuť niečo ako vzdych obra. Keď sa zmätená zastavila, srútil sa akýsi obrovský predmet na gumovú dlažbu pred ňu a zarachotil ako desaťtisíc praskajúcich kotlov. Tu ostal ležať, pokrýva júc pol námestia, kŕčovite maťahujúc do vzduchu dlhé, na vrchu umiestené krýdla, ktoré sa trepotaly a vírily ako plútvy nejakého príšerného vymrelého netvora, vydávajúc ľudské výkriky a začínajúc sa skoro hned pohybovať podlomeným životom.

Mabel sotva vedela, čo sa potom stalo, ale o chvíľku akýsi prudký tlak zo zadu ju potisol, až sa zastavila, celá sa trasúc, pred akýmsi dodrúzganým telom muža, stonajúceho a svíjajúceho sa pri jej nohách. Vydával akési srozumiteľné slová, zreteľne počula mená Ježiš a Maria. Potom zrazu nejaký hlas zasyčal jej do ucha:

— Pusťte ma! Som kňaz!

Ešte chvíľku tam stála, omráčená náhloskou celého deňa, pozorujúc skoro nevedomky mladého kňaza šedivých vlasov, ako sa vrhol na kolená, roztvoril kabát a zo záňadria vytiahol kríž; videla, ako sa chýli nad umierajúcim, robí rukou nejaké rýchle znamenie a počula ho šepkať akousi jej neznámu rečou. Potom vstal, držiac kríž pred sebou a videla, ako kráča k predu do stredu krvou zaplavenej dlažby, akoby rozhliadajúc sa po nejakom znamení. Dolu schodami veľkej nemocnice vpravo pribehli ľudia, bez klobúkov, z ktorých každý niesol čosi, podobné staromódnym fotografickým prístrojom. Vedela, kto tí mužovia sú, a jej srdcu sa uľavilo. Boli to zamestnan-

ci Eutanasie.¹⁵ Potom cítila, že ju niekto chytil za plece a potiahol do zadu, a hned' sa ocitla v prvom rade vlniaceho sa a vykrikujúceho davu, a za radom strážnikov a občanov, ktorí utvorili reťaz, aby zadržali nával.

(III.)

Olivera pojal šialený strach, keď o pol hodiny neskoršie pribehla jeho matka so zprávou, že akási vládna vzducholod' sa srútila na námestie pred brigthonskou stanicou, práve keď sa hrnuli cestujúci z vlaku, prichodiaceho o pol 15. hodine. Vedel dobre, čo to znamenalo, lebo pamätał podobnú nehodu, ktorá sa odohrala pred desiatimi rokmi, hned' po schválení zákona, zakazujúceho súkromné lietadlá. Znamenalo to, že každý živý tvor v ňom bol zabity a azda zabité ich bolo mnoho i z tých, ktorí boli na mieste, kde lietadlo spadol. — A čo potom? Zpráva bola dostatočne jasná; Mabel nemohla v tú dobu nebyť na námestí.

Poslal zúfalý telegram jej tetke o zprávu a sedel trasúc sa v lenoške, očakávajúc odpoveď. Matka sedela s ním.

— Prosím ťa, Bože — zabedákala raz, a zmätene zatíchla, keď sa k nej obrátil.

Ale osud sa smiloval, a tri minúty skôr, ako sa pán Phillips s odpovedou ponáhľal hore strmým chodníkom, Mabel sama vošla do izby, trošku bledá ale s úsmevom na perách.

— Kriste pane! — zvolal Oliver a vyskočiac ťažko zaplakal.

¹⁵ Eutanasia znamená ľahkú alebo bezbolestnú smrť. Ide tu o spoločnosť, ktorá umierajúcich, alebo ľudí, ktorým sa nechce žiť, usmrcaje rýchlym, bezbolestným spôsobom.

Nemala veľa čo hovoríť. Posiaľ vysvetlenie nešťastia nebolo uverejnené; zdalo sa, že krýdla na jednom boku jednoducho prestaly pracovať.

Opísala tôňu, sykot a náraz. Potom zamíkla.

— No, a čo ďalej, drahá? — pýtal sa jej manžel, ešte vždy akýsi bledý, sediac tesne pri nej a hladkajúc jej ruku.

— Bol tam nejaký kňaz — povedala Mabel. — Videla som ho predtým na stanici.

Oliver sa akosi posmešne zasmial.

— Hned' sa vrhol na kolená s križom v ruke — povedala — ešte skôr, než prišli lekári. Drahušký, veria ľudia skutočne v také veci?

— Nuž, nazdávajú sa, že veria — odpovedal jej manžel.

— Stalo sa to všeto tak — tak náhle; a on tam bol, akoby to všetko bol očakával. Oliver, ako je to možné, že oni veria?

— Ach, ľudia uveria čokoľvek, ak sa pustia do toho včas.

— A ten človek akoby tomu tiež veril — totiž ten umierajúci. Videla som jeho oči.

Zatíchlá.

— Tak čo, drahá?

— Oliver, čo ty hovoríš umierajúcim ľuďom?

— Čo hovorím! Nuž, nič! Čo by som hovoril? Ale nemyslím, že som posiaľ videl človeka umierať.

— Ani ja som nevidela podnes — povedala žena a zachvela sa trošku. — Ľudia od Eutanasie dali sa hned' do práce.

Oliver nežne vzal jej ruku.

— Drahušká, bolo to zaiste hrozné. Ved' sa ešte posiaľ trasieš.

— No, tak počuj... Vieš predsa, že keby som bola mala čo povedať, mohla som to teda tiež povedať. Boli všetci práve predo mnou: chcela som im

niečo povedať, ale poznala som, že nemám čo. Predsa nemohla som hovoriť o ľudstve.

— Drahá, je to všetko veľmi smutné; ale vieš, že nemá to skutočného významu. Je po všetkom.

— A... a ich život sa jednoducho ukončil?

— No, pravda.

Mabel sovrela pery; potom vzdychla. Vo vlaku napadly ju také vzrušujúce myšlienky. Bola sice presvedčená, že to zavinili len jej nervy, ale nemohla sa tých myšlienok nijako zbaviť. Ako povedala, bolo to prvý raz, čo videla smrť.

— A ten kňaz — ten kňaz neverí?

— Moja drahá, ja ti poviem, čo on verí. Verí, že ten človek, ktorému ukázal kríž a nad ktorým prehovoril tie slová, žije kdesi, hoci jeho modzog je mŕtvy: nevie však, že kde. Ale alebo sa pomaly praží v nejakej ohromnej peci, alebo, ak má veľké šťastie, a ten kúsok dreva účinkoval, je kdesi nad oblakmi, pred troma osobami, ktoré hoci sú tri, sú predsa len jedna; že sú tam hromady iných ľudí, akási žena v modrom rúchu, a mnoho takých v bielych rúchoch so svojimi hlavami pod pazuchami a ešte viac takých s hlavami nabok sklonenými. Všetci majú harfy a spievajú na večné veky, prechádzajúc sa po oblakoch a veľmi sa tomu radujúc. Potom si myslí i to, že všetci títo milí ľudkovia stále hľadia dolu na spomenutú už pec a chvália tie tri veľké osoby, ktoré ju stvorili. Toto verí ten kňaz. No, a ty vieš, že je to nie pravde podobné. Takéto veci sú azda veľmi pekné, ale nie pravdivé.

Mabel sa veselé usmiala. Nikdy nepočula, aby to niekto tak podarene podal.

— Áno, drahušký, máš úplnú pravdu. Také niečo nie je pravdivé. Ako by to mohol veriť? Videl sa byť celkom inteligentným človekom!

— Dieťa moje drahé, keby som ti bol ešte v kolíske nahovoril, že mesiac je zeleným syrom a od tej

doby deň po deň to do teba vtíkal, dnes by si to už skoro verila. Ved' si v srdci presvedčená, že tí, ktorí pripravujú bezbolestnú smrť, sú pravými kňazmi.

Mabel s uspokojením si vzdychla a vstala.

— Oliver, ty vieš človeka uchlácholiť. Mám ťa opravdu rada! Tak, a teraz pôjdem do svojej izby. Ešte vždy sa celá trasiem.

Prejdúc pol izby, zastavila sa a pozrela si na topánku.

— Hľad’ — začala slabým hlasom.

Na topánke bola škvirna, podivná, akoby od hrdze; Oliver spozoroval, že jeho žena zbledla. Prudko vstal.

— Ale, drahá — povedal — nebuď smiešna.

Pozrela na neho, usmiala sa premáhajúc sa, a vyšla.

Ked’ bola von z izby, Oliver ešte chvíľku posedel, kde ho nechala. Ó, ako bol rád! Nechcelo sa mu ani pomyslieť, čím by mu bol život bez nej. Poznal ju od jej dvanásťeho roku — to bolo pred siedmimi rokmi — a minulého roku šli spolu k okresnému úradníkovi, aby uzavreli smluvu. Stala sa mu opravdu nezbytnou. Rozumie sa, že svet by sa bez nej obišiel a on asi tiež; nechcelo sa mu to však zkúsiť. Vedel veľmi dobre, lebo tak veril o ľudskej láske, že bola medzi nimi dvojaká náklonnosť, myсли i tela, a nič iného nebolo; ale bolo mu milé, ako rýchle pochopila veci a ako jeho myšlienky tak dokonale sa v nej ozývaly. Bolo to, ako keď sa slúčia dva plamene, aby tvorili plameň tretí, väčší, ako oba: pravda, jeden plameň bez druhého by horel — a niekedy k tomu aj dôjde — ale do tých čias teplo a svetlo rozradosťovaly. Áno, bol šťastný, že náhodou bola mimo dosahu padajúceho lietadla,

Nepremýšľal viac o svojom výklade kresťanskej viery; jemu bolo celkom všedné, že katolíci veria také veci; tak to opísat nebolo mu väčším rúhaním, ako keby sa vysmieval fidžijskej modle s perleťovými očami a parochňou z konskej srsti; bolo jednoducho nemožné, zapodievať sa tým vážne. I on sa v živote niekoľko razy divil, ako môžu ľudské bytosti veriť v také hlúposti; ale psychologia mu prišla na pomoc a teraz bol už celkom presvedčený, že sugesciou možno dosiahnuť skoro čokoľvek. A práve táto odporná vec tak dlho hatila hnutie za Eutanasiu s celým jej skvelým milosrdenstvom.

Obočie sa mu trošku zmraštalo, keď si spomenul na matkín výkrik, „prosím Ťa, Bože“; potom sa ale usmial nad tou starou chudinou i jej dojemnou detinskou a vrátil sa zasa k stolu, mimovoľne premýšľajúc o tom, v akých rozpakoch bola jeho žena, keď videla tú kropaj krv na topánke. Krv! Áno; to bolo bezpochybne. Ako sa k tej chovať? Nuž velebným krédom ľudstva — toho skvelého Boha, ktorý umieral a z mŕtvych vstával desaťtisíc razy za deň, ktorý odkedy svet povstal umieral denne ako ten starý streštený fanatick Šavel z Tarsu,¹⁶ a ktorý zase vstával z mŕtvych, nie raz, ako Syn Tesárov, ale každým dieťaťom, ktoré sa narodilo. To bolo odpoveďou a nestáčila ona až nadmieru?

O hodinu neskôršie vošiel pán Phillips s novým balíkom papierov.

— Niet nových zpráv z východu, prosím — poviedal.

— — — — — — — — — — — —

¹⁶ Sv. Pavel. Vid 1. list Korintanom 15, 31.

HLAVA II.

(I.)

Korešpondencia s kardinálom-protektorm Anglie zaneprázdrovala Percy Franklina denne aspoň dve hodiny priamo a skoro osem hodín nepriamo.

Za posledných osem rokov bolo sriadenie Svätej Stolice zasa prispôsobené novodobým potrebám a teraz každá významná provincia po celom svete mala nielen administratívneho metropolitu, ale i zástupcu v Ríme, ktorý stál v spojení s pápežom na jednej strane a s ľudom, ktorý zastupoval, na druhej strane. Inými slovami, centralizácia postúpila rýchle, v súhlase so zákonmi života; a s centralizáciou, voľnosť v správe a rozšírenie moci. Kardinálom-protektorom Anglicka bol istý opát Martin, benediktín, a Percyho, ako aj asi ďvanásť biskupov, kniazov a laikov (s ktorými, mimochodom rečeno, bolo mu zakázané sa radíť) povinnosťou bolo, aby každý deň napísal mu dlhý list o udalostiach, o ktorých sa dozvedel.

Percy viedol teda podivný život. Mal niekoľko izieb v arcibiskupovom dome vo Westminstere a bol voľne pridelený kapitule, hoci požíval značnej slobody. Vstal včas, rozjímal hodinu, potom slúžil omšu. Hned za tým vypil kávu, pomodlil sa trošku z breviára, a potom sostavoval rozvrh zprávy. O desiatej hodine bol hotový prijímať návštevy a do poludnia obyčajne zapodieval sa s tými, ktorí ho samovoľne vyhľadávali a so štábom šiestich zprávodajcov, ktorí mali na starosti, prinášať mu poznačené state z novín a svoje vlastné poznámky. Potom raňajkoval s inými knázmi v dome a o niečo neskoršie navštevo-

val ľudí, ktorých mienky bolo mu potrebné znať, vrácajúc sa na šálku čaju hned po šestnástej hodine. Keď sa domodlil breviár a vykonal návštevu u najsvätejšej Sviatosti, vypracoval si zprávu, ktorá, hoci bola stručná, vyžadovala mnoho pečlivosti a uvažovania. Po večeri robieval si poznámky na druhý deň, prijímal zase návštevy a šiel spať hned po dvadsaťdruhej hodine. Dva razy do týždňa zúčastňoval sa večierne a v sobotu obyčajne mával veľkú omšu.

Ten jeho život bol teda podivne rozptyľujúci a mal svoje zvláštne nebezpečenstvo.

Keď istého dňa, o týždeň alebo o dva po návštive v Brightone, dokončieval svoju zprávu, jeho sluha nakukol do izby a oznámil mu, že páter Francis je dolu.

— O desať minút — povedal Percy, ani sa len neobzrúc.

Rýchle dopísal posledné riadky, vytiahol hárok a začal ho čítať, nevedomky prekladajúc z latinčiny do angličtiny.

Westminster, 14. mája.

Eminencia!

„Od včerajška mám trošku viac informácií. Vidí sa byť isté, že návrh na zavedenie esperanta pre všetky štátne ciele, bude podaný v júni. To mi povedal Johnson. Ako som už predtým naznačil, bude to posledným krokom k sjednoteniu s kontinentom, čo v terajšej dobe treba ľutovať... Možno očakávať, že slobodným murárom pribudne mnoho židov; do istej miery držali sa posiaľ stranou, ale „zrušenie pojmu Boha“ má za cieľ privábiť tých židov, zasa počtom hodne vzrastajúcich, ktorí zapudzujú akékoľvek predstavy o osobnom Mesiášovi. I tu koná „Ľudstvo“ svoje dielo. Dnes som počul v meste¹⁷ rabína Simeona rečniť v tom smysle a potlesk, ktorého sa mu dostalo,

¹⁷ Totiž v strednom Londýne.

urobil na mňa dojem... Ale v iných vzmáha sa očakávanie, že čoskoro najde sa človek, ktorý by sa postavil na čelo komunistického hnutia a tesnejšie spojil sily jeho prívržencov. Pripojujem obšírny výstrižok z „Nového Ľudu“, písaný v tom smysle a nachádzajúci všade ohlas. Hovoria, že vec sama rozhodne takého vodcu čo najskôr zrodí; že mali prorokov a predchodcov za minulých sto rokov a v poslednej dobe, že ich už nebolo. Podivné, ako sa to shoduje povrchne s kresťanskými myšlienkami. Vaša Eminencia si povšimne, že podobenstvo „deviatej vlny“¹⁸ sa užíva dosť rečnícky... Dopočúvam sa dnes, že odpadla stará katolícka rodina Wargraveova z Norfolku so svojím kaplánom Micklemom, ktorý, zdá sa, za nejakú dobu v tomto smere pracoval. „Epocha“ oznamuje to s veľkým zadostučinením pre zvláštne okolnosti; ale žiaľbohu také udalosti nie sú teraz nevšedné... Je mnoho nedôvery medzi laikmi. Za posledné tri mesiace vystúpilo sedem kňazov v diecéze westminsterskej;¹⁹ na druhej strane zase je mi potešením oznámiť Vašej Eminencii, že dnes ráno prijala Jeho Milosť do lona katolíckej cirkvi bývalého anglikánskeho biskupa carlisleského a šef jeho kňazov. Toto sa očakávalo už niekoľko týždňov. Prikladám tiež výstrižky z „Tribúny“, „Londýnskeho Hlásnika“ a „Pozorovateľa“ s mojimi poznámkami. Vaša Eminencia uvidí, aké veľké rozčúlenie vzbudila táto posledná udalosť.

Odporučanie: Verejné vylúčenie Wargraveovcov a tých osem kňazov z Cirkvi nech je vyhlásené v Norfolku, vlastne vo Westminstere; ďalšia pozornosť tejto veci nech nie je venovaná“.

¹⁸ Ako, vraj, v pohybe mora každá deviata vlna je zvlášť mohutná, tak údajne i v opakujúcich sa hnutiach duševných každá deviata vlna je zvlášť silná. Angličania radi robia narázky o „deviatej vlne.“

¹⁹ Westminster je západná časť Londýna.

Percy položil hárok, posbieraný tých niekoľko iných papierov s výňatkami a bežným výkladom, podpísal ho a vstrčil to všetko do prípravenej obálky s tlačenou adresou.

Potom vzal si biret a šiel k výťahu.

Vo chvíli, keď vošiel zasklenými dvermi do hodovne, poznal, že kríza nastala, ak už nebolo aj po nej. Páter Francis mal vzhľad biedného, chorého človeka, ale ako stál a čakal, okolo očú a úst mal podivnú tvrdosť. Potriásol náhle hlavou.

— Prišiel som vám povedať s Bohom, brate. Nemôžem to ďalej zniesť.

Percy sa snažil, aby neprejavil pohnutie. Ukázal na stoličku a i sám sa posadil.

— Všetkému je koniec — povedal páter Francis celkom pevným hlasom. — Neverím nič. Už celý rok neverím nič.

— Totiž necítili ste nič — povedal Percy.

— To nestačí — pokračoval ten druhý. — Hovorím vám, že neostalo vo mne ani zbla viery. Ani škriepiť sa mi už nechce. Môžem len povedať s Bohom.

Percy nemal čo povedať. Za vyše osiem mesiacov toľko sa nahovoril tomuto človeku, vlastne, od doby, keď páter Francis prvý raz sa mu zdôveril, že jeho viera mizne. Chápal celkom dobre, aké to bolo napnutie; cítil bolestnú útrpnosť s týmto úbohým tvarom, ktorého nová humanita akosi strhla do svojho závratného, víťazného víru. Vonkajšie udalosti pôsobily práve teraz hrozne silne, a viera — vyjmúc tomu, kto poznal, že vôle a milosť sú všetkým a cítenie ničím — bola sťa dieťa, plaziace sa uprostred obrovských strojov; azda ostane na žive, azda neostane. Ale bolo treba ocelových nervov, aby človek zachoval rozvahu. Bolo ťažko vedieť, komu pripisovať vinu; ale Percyova viera mu hovorila, že vina tu bola.

V dobách viery i veľmi nedostatočné pochopenie náboženstva by bolo obstálo. V týchto dňoch skúmania a pitvania len ľudia pokorní a čistí by zniesli zkúšku dlho, iba ak by boli chránení zázrakom nevedomosti. Videlo sa veru, ako by psychologia a materializmus spoločne, keď hľadí sa na ne s jedného zorného uhla, vedeli všetko vysvetliť; a bolo treba pevného chápania nadprirodzena, aby človek pochopil ich skutočnú nedostatočnosť. A čo sa týče osobnej zodpovednosti pátra Francis, nemohol necítiť, že v jeho nábožnosti príliš veľkú úlohu hrala obradnosť a príliš malú modlenie. V ňom vonkajšie pohltilo vnútorné.

Preto nedopustil, aby jeho lesknúce sa oči prezradili jeho súcit.

— Pravda, myslíte, že je to mojou vinou — ostre poznamenal páter Francis.

— Drahý brate — povedal Percy, sediac nehybne na stoličke — viem, že je to vašou vinou. Počúvajte! Hovoríte, že kresťanstvo je nesmyselné a немožné. Viete však, že takým byť nemôže! Môže byť nepravdivé — o tom teraz nehovorím, hoci som plne presvedčený, že je absolútne pravdivé — ale nesmyselné byť nemôže, pokial' vzdelaní a mravní ľudia sa ho pridŕžajú. Povedať, že je nesmyselné, bola by len pýcha; to by znamenalo, odbaviť všetkých, ktorí v ňom veria, ako by boli nielen na omyle, ale i nevzdelaní.

— No, teda dobre — prerušil ho páter Francis, — tak to odvolávam a hovorím jednoducho, že neverím, že by bolo pravdivé.

— Neodvolávate to — pokračoval Percy pokojne; — vy ešte vždy považujete ho za nesmyselné: povedali ste mi to neraz. Nuž, ja opakujem, že je to pýcha a tá stačí, aby všetko vysvetlila. Na mravnom chovaní záleží. Môžu byť aj iné veci.

Páter Francis prudko vzhliadol.

— Ó, tá stará história! — povedal uštipačne.

— Ak mi na svoju česť poviete, že nejde o nejakú ženu, alebo o nejaký určitý program hriechu, ktorý mienite vypracovať, uverím vám. Ale je to stará história, ako hovoríte.

— Prísahám, že o nič podobného nejde! — zvolal ten druhý.

— Tak ďakovať Bohu! — povedal Percy. — Návrat k viere naráža na menej prekážok.

Potom nejakú chvíľku mlčali. Percy vskutku už nemal čo povedať. Bol mu už neraz toľko nahovoril o vnútornom živote, v ktorom poznávame pravdivosť právd a nachádzame potvrdenie vyznaní viery; bol ho nabádal k modlitbe a pokore, až tie slová ho samého skoro omízaly a dostávalo sa mu jednej odpovede, že tým mu, vraj, len radí, aby sám seba hypnotizoval. Bol sa zúfale snažil, aby vysvetlil niekomu, ktorý to nevidel, že hoci láska a viera môžu sa s jedného hľadiska nazvať sebahypnotizmom, predsa s iného hľadiska sú tak skutočními ako na príklad umelcovské nadanie, a potrebujú podobného pestovania; že plodia presvedčenie, že sú presvedčením, že sa dotýkajú a okusujú veci, ktoré dotýkané a okúsené sú úchvatne skutočnejšími a vecnejšími, ako veci smyslom zjavné. Ale dôkazy akoby tomuto človeku neboli ničím.

Teda mlčal. Prítomnosť tejto krízy ho mrazila. Hľadel nevidiacimi očami na prostý, starosvetský salónik s vysokým oblokom a pruhom rohože, uvedomujúc si najmä chmúrnu beznádejnosť tohto brata z ľudského pokolenia, ktorý mal oči a nevidel, uši a nepočul. Želał si, aby už povedal s Bohom a odišiel. Nedalo sa už nič robiť.

Páter Francis, ktorý akosi zmálatnele sedel schúlený na stoličke, dovtípil sa asi jeho myšlienok a náhle sa vzpriamil.

— Omrzel som vás — povedal — pôjdem.

— Nic, drahý brat, neomrzeli ste ma — odpovedal Percy prosté. — Je mi vás len strašne ľúto. Vidíte, že viem, že všetko je pravda.

Pater Francis skľúčene na neho pozrel.

— A ja viem, že nie je — povedal. Je to veľmi krásne; keby to mohol veriť. Myslím, že už nikdy nebudem šťastný — ale — no, už je tomu tak!

Percy si vzdychol. Toľko razy mu povedal, že srdce je práve takým božským darom ako myseľ, a že ak ho zanedbávame, ked' hľadáme Boha, vrháme sa do záhuby; ale tento kňaz asi sotva poznal, že sa to na neho vzťahuje. Odpovedal starými psychologickými dôvodmi, že, vraj, výchovou sa nám všetko nahovorí.

— Zaiste nebudeť chcieť mať so mnou nič — povedal páter Francis.

— Vy ma opúšťate — povedal Percy. — Za vami ísť nemôžem, ak to tak myslíte.

— Ale... ale nemôžeme byť priateľmi?

Srdce staršieho kňaza náhle vzplanulo.

— Priateľmi? — povedal. — Nenachádzate v priateľstve niečo viac, ako citlivkárstvo? Akými priateľmi by sme to boli?

Tvár druhu náhle zosmutnela.

— Myslel som si to.

— Janko! — zvolal Percy. — To predsa chápete, pravda? Ako by sme si mohli priateľstvo predstierať, ked' vy neveríte v Boha? Lebo robím vám tú česť a myslím, že opravdu neveríte.

Francis vyskočil.

— No — odsekol. — Nebol by som si to mysel — idem!

Prudko obrátil sa k dverám.

— Janko! — povedal zas Percy. — Takto odchádzate? Ani ruku nepodáte?

Druh sa zasa obrátil s hlbokým hnevom v tvári.

— Ved' sám ste povedali, že nemôžeme byť priateľmi!

Percy otvoril ústa. Potom pochopil a usmial sa.

— O, teda to je všetko, čo vy nazývate priateľstvom? No, odopusťte. Rozumie sa, že nemôžeme byť k sebe zdvorilími, ak chcete.

Stál a ešte vždy podával mu ruku. Páter Francis chvíľku na ňu hľadel, jeho pery sa triasly; potom sa zasa obrátil a bez slova vyšiel.

(II.)

Percy stál nehybne, až počul ako automatický zvonček zvonku oznámil, že páter Francis skutočne odišiel; potom i on vyšiel a pobral sa dlhou chodbou, vedúcou do katedrály. Kráčajúc zo sakristie, počul ďaleko pred sebou hučanie organu, a vchádzajúc do kaplnky, slúžiacej za farský kostol, spozoroval, že vo veľkom chóre posiaľ nie je večiereň skončená. Siel postrannou loďou, obrátil sa vpravo, prešiel stredom a kľakol si.

Chýlilo sa k západu a obrovský tmavý priestor bol tu a tam osvetlený zábleskmi červenkavého londýnskeho svetla, rozliatymi po nádherných mramorových a pozlátených ozdobách, dohotovených konečne akýmsi bohatým konvertitom. Pred ním dvíhal sa chór, po oboch stranach s radmi kanonikov v bielych kamžách a kožušinách, a rozsiahlym baldachýnom v prostriedku, pod ktorým horelo šesť svetiel, ako hrievalo deň po deň za vyše sto rokov. Za tým zasa bol vysoký apsis so šerou klenbou, oknami opatrenou, kde majestátne vládol Kristus. Niekoľko chvíľ, kým sa nedal do väznej modlitby, očami blúdil dookola, vpíjajúc vznešenosť toho miesta, počúvajúc hromový spev, hlahol organu a jemný, lahodný hlas kňaza. Tam vľavo svietila lomená žiara lámp, horiacich pred

Kristom v najsvätejšej Sviatosti, vpravo plápolalo tu a tam pri nohách scivených podôb asi dvanásť sviečok; vysoko hore visel obrovský kríž s tým vyziablým Chudákom, ktorý povolával všetkých, ktorí vzhliadli k Nemu, do náručia Boha.

Potom si zakryl tvár dlaňami, vzdychol si niekoľko razy zhlboka, a začal sa modliť.

Najprv, ako robieval vo vnútornej modlitbe, priamym úkonom vôle odlúčil sa od sveta. Predstavujúc si, že sa ponoruje pod akúsi hladinu, námahou sa pohružoval, až hlahol organu, šuchot krokov, tvrdosť sedadlového operadla pod zápästiami — všetko videlo sa byť vonkajšie a mimo neho, a ostal len on, jediná bytnosť s tlčúcim srdcom, s rozumom, ktorý vyvolával obraz za obrazom, a s pocitmi, ktoré boli príliš mdlé, aby sa rozrušovaly. Potom pohrúžil sa ešte hlbšie, zriekajúc sa všetkého, čo mal a čím bol, a uvedomil si, že i telo ostalo za ním, a že mysel' a srdce, naplnené posvätnou bázňou pred Osobnosťou, v prítomnosti ktorej sa nachádzaly, tesne a poslušne ľnuly k vôle, ktorá bola ich pánom a ochrancom. Cítiac, že táto Osobnosť vlní sa okolo neho, niekoľko razy zhlboka si vzdychol; potom mechanicky zašeptkal niekoľko slov a utonul v tom pokoji, ktorý sa dostavuje, keď sa zriekneme aj myslenia.

Chvíľku takto odpočíval. Ďaleko nad ním znala unášajúca hudba, trúby vrešťaly a prenikave ozývaly sa flauty; ale všetkého toho si tak málo všímal, ako usínajúci pouličného hluku. Bol teraz za závojom hmoty, za hrádzami smyslov a premýšľania, na tom tajnom mieste, kde našiel cestu nekonečným úsilím, v tej podivnej oblasti, kde podstatnosti sú zrejmé, kde sa pojmy mihajú rýchlosťou svetla, kde vládnуча vôle zachytí raz tento, druhý raz iný úkon, dá mu podobu a urýchli; kde všetky veci sa stretajú, kde pravdu poznávame, dotýkame sa jej, a okusujeme ju, kde Boh immanentný je totožný s Bohom trans-

cendentným, kde smysel vonkajšieho sveta sa javí jeho vnútom, a kde vidíme Cirkev a jej mystéria z hmlistej velebnej žiary.

Takto ležal niekoľko chvíľ pohrúžený, vnímajúc a odpočívajúc.

Potom zobudil sa zase k povedomiu a začal hovoriť.

— Pane, ja som tu, a Ty si tu. Poznávam Ťa. Niet tu ničoho mimo Teba a mňa ... Do Tvojich rúk kladiem toto všetko: Tvojho odpadlého kňaza, Tvoj ľud, svet a seba. Všetko kladiem pred Teba — pred Teba to kladiem.

Prestal; duši dodával rovnováhy, až všetko, o čom mysel, rozprestieralo sa ako rovina pred mohutným vrchom.

— O, Bože, nebyť Tvojej milosti, vliekol by som sa v tme a biede. Ty jediný ma chrániš. Konaj a dokonaj Svoje dielo v mojej duši. Daj, aby som ani chvíľku neváhal! Keby si Ty odtiahol ruku, upadol by som do úplnej ničoty.

Tak stála jeho duša na chvíľku s rukami prosebne roztvorenými, bezmocná a dôverujúca. Potom zaplápolala vôľa sebauvedomením; i odriekal vyznania viery, nádeje a lásky, aby ju ustálil. Potom si zase zhlboka vzdychol, cítiac, ako tá Bytnosť zneje a chvuje sa okolo neho, a zase začal.

— Bože, pohliadni na Svoj ľud. Mnoho ich odpadáva od Teba. Ne in aeternum irascaris nobis. Ne in aeternum irascaris nobis²⁰ ... Spojujem sa so všetkými svätými a anjelmi a Mariou, kráľovnou nebies; pohliadni na nich a na mňa a vylyš nás. Emitte lucem tuam et veritatem tuam.²¹ Svetlo Svoje a pravdu Svoju! Neukladaj nám ľažšie bremená, ako môžeme uniesť. Pane, prečo neprehovoríš!

²⁰ „Nehnevaj sa večne na nás.“

²¹ „Vyšli svetlo Svoje a pravdu Svoju.“

Svíjal sa na kľakadle a lomil rukami vášnivou túžbou až mu svaly praskaly námahou. Zase si odýchol; potom sa pohrúžil a vyznanie bez slov začalo, o ktorom vedel, že je srdcom modlitby. Oči jeho duše behaly sem a ta, s Kalvárie na neho a zase zpäť na zmietajúcu sa, znepokojenú zem. Videl Krista umierať opuštenosťou, kým svet sa potácal a stonal; videl Krista ako kňaza panovať na tróne v rúchu zo svetla, Krista, trpežlivého a neúprosne mlčiaceho v Sviatostnej podobe; a na každý z týchto výjavov rad rádom obracal oči večného Otca...

Potom čakal na sdelenia a sdelenia prichádzali, tak nežné a jemné. Plynuly ako tiene a jeho vôle ronila krv a slzy v snahe zachytiť ich, udržať a odpovedať...

Videl Mystické Telo,²² zápasiac so smrťou, napnuté nad svetom ako na kríži, mukami onemelé; videl tú a onú žilu vymknutú a skrútenú, až bolesť mu ju predstavila ako záblesky farby; videl krv kvapku za kvapkou stekať s Jeho hlavy, rúk a nôh. Pod Ním bol shromaždený svet a vesele sa posmieval: „Iným pomáhal, sám si nemôže pomôcť... Nech včuľ sostúpi s kríža a uveríme mu“.²³ Ďaleko odtiaľ, za krovím a v podzemných dierach priatelia Ježišovi ukradomky pozerali a nariekali; sama Maria mlčala, prebodenutá siedmimi mečmi; učeník, ktorého miloval, nemal slova útechy.

Videl aj to, že ani s neba nebude prehovorené ani slovo; i anjelom bolo mariadené, aby schovali meč do pošvy a poslušní boli večnej shovievaosti Božej, lebo smrteľný zápas sa sotva započal; tisíce hrôz bolo ešte treba vytrpieť, kým príde koniec, ten konečný súhrn ukrižovania... Musí čakať a pozorovať, uspokojiť sa s tým, že môže len stáť a nič nerobiť; a vzkriesenie musí mu byť len ako nádej, o ktorej snil.

²² Rozumej cirkev.

²³ Vid Mat. 27, 42.

Ešte mala prísť sobota, kedy by Mystické Telo ležalo v hrobe, odlúčené od svetla, ba aj dôstojnosť kríža musí byť odňatá a vedomie, že Ježiš žil. Ten vnútorný svet, do ktorého dlhou námahou našiel cestu, celý bol osvetlený smrteľnou úzkosťou; horký bol ako mor-ská voda, sálal tým mdlým jasom, ktorý je účinkom najväčšej bolesti. Ten svet hučal v jeho ušiach, až sa rozzvučal v jak... narážal na neho, prenikal ho, naťahoval ho ako na škripci... A tu jeho vôle omdlievala a ztratila odvahu.

— Bože! Nemôžem to zniesť! — zastonal...

V tej chvíli bol zase zpiatky, vydychujúc zhlbo-ka vo svojom nešťastí. Pretrel si pery jazykom a otvoriac oči, pozeral na stmievajúce sa oltáriše. Organ už mlčal, spevokol bol preč a svetlá zhasené. I farby zapadajúceho slnka sa ztratily so stien, a prísne, chladné tváre pozeraли dolu na neho so steny a klenby. Bol zase nad hladinou života; zjavenie sa rozplynulo; sotva si bol vedomý toho, čo videl.

Ale musí nitky posbierať a čírou námahou ich udržať. Musí sa tiež pokoriť Kristu, ktorý dával Seba smyslom i duši. Vstal teda, ztrnule a nútene, a pobe-ral sa do kaplnky najsvätejšej Sviatosti.

Ako vychádzal z lavíc, vysoký a vzpriamený, zasa s biretom na bielych vlasoch, videl starú ženu, ako ho uprene pozoruje. Na chvíľku zaváhal, mysliac si, či by sa azda nechcela vyspovedať, a ako tak váhal, urobila starena pohyb k nemu.

— Odpusťte, pane — oslovia ho.

Teda nebola katolíčkou. Zdvihol biret.

— Môžem vám niečim poslužiť? — pýtal sa.

— Odpusťte, pane, ale boli ste vy v Brightone pri tom nešťastí pred dvoma mesiacmi?

— Bol som.

— A, myslela som si to. Moja nevesta vás vtedy videla.

Percyho zachvátila netrpezlivosť: unavovalo ho, že ho ľudia poznávajú po bielych vlasoch a mladej tvári.

— Boli ste tam tiež?

Pozrela na neho váhave a zvedave, premeráva júc ho svojimi starými očami. Potom sa spomätala.

— Nie, pane; bola tam nevesta, odpusťte, pane, ale ...

— Prosím? — pýtal sa Percy, snažiac sa, aby hlasom neprezradil netrpezlivosť.

— Ste arcibiskupom, pane?

Kňaz sa usmial, ukazujúc biele zuby.

— Nie: som len obyčajný kňaz. Dr. Cholmondeley je arcibiskupom. Ja som páter Percy Franklin.

Starena nepovedala slova, ale stále hľadiac na neho, akosi starosvetsky sa mu uklonila, a Percy šiel do šerej, nádhernej kaplnky, aby sa pomodlil.

(III.)

Toho večera sa kňazi pri stole živo rozhovorili o neobyčajnom rozmachu slobodného murárstva. Za mnohé roky sa takto rozširovalo a katolíci dokonale poznali jeho nebezpečenstvo, lebo niekoľké storočia náboženstvo vylučovalo murárstvo, keďže ho Cirkev neoblomne zatracovala. Človek sa musel rozhodnúť za toto, alebo za vieri. V poslednom storočí veci vyvinovaly sa neobyčajne. Najprv bol ten organizovaný útok na Cirkev vo Francúzsku; a dávne tušenie katolíkov sa potvrdilo roku 1918, keď P. Gerôme, dominikán a bývalý murár, urobil svoje odhalenia o slobodných murároch. Vtedy sa dokázalo, že katolíci mali pravdu a že murárstvo, aspoň v jeho vyšších stupňoch, bolo zodpovedné za to podivné hnutie, konané po celom svete proti nábožentvu. Umrel však vo svojej posteli a to urobilo na verejnosť dojem. Po-

tom prišly vo Francúzsku a Taliansku skvelé dary — nemocniciam, sirotíncom a pod.; a podozrenie sa zasa ztrácalo. Nakoniec zdalo sa — a za vyše sedemdesiat rokov neprestalo sa zdáť — že murárstvo nie je ničím iným, ako ohromným ľudomilným spolkom. Tu však zase začali ľudia pochybovať.

— Felsenburgh je údajne murárom — poznamenal Monsignor Macintosh, správca katedrály. — Akýmsi veľmajstrom, alebo niečim takým.

— Ale kto je Felsenburgh? — nadhodil mladý kňaz.

Monsignor ohrnul pery a potriásol hlavou. Bol z tých skromných ľudí, ktorí sa honosili nevedomosťou, ako iní vedomosťou. Chválil sa, že nikdy nečíta noviny ani knihy, vyjmúc tých, ktoré niesly imprimatur.²⁴ Často hovorieval, že kňazovou povinnosťou je zachovávať vieru a nie získavať svetské vedomosti. Percy mu niekedy toto hľadisko skoro závidel.

— Je on záhadá — povedal iný kňaz, páter Blackmore — ale zdá sa, že pôsobí veľký rozruch. Dnes predávali na nábreží jeho životopis.

— Pred troma dňami — zamiešal sa do reči Percy — stretol som sa s americkým senátorom, ktorý mi hovoril, že ani tam nič oňom nevedia, vyjmúc toho, že je neobyčajne výrečný. Len minulého roku sa zjavil a zdá sa, že zvíťazil na celej čiare celkom zvláštnym postupom. Je tiež veľkým linguistom. Preto ho vzali do Irkutska.

— Nuž, murári — pokračoval Monsignor. — Je to veľmi vážna vec. Minulý mesiac opustili ma pre nich štyria, ktorí chodievali sa ku mne spovedať.

— Ich majstrovským kúskom je, že prijímajú aj ženy — hneval sa páter Blacmore, nalievajúc si bordeauxského vína.

Podivné je, že tak dlho otáľali to urobiť — poznamenal Percy.

²⁴ Výslovne schválenie cirkevných vrchností.

Niekoľko iných pridalo svoje svedoctvá. Ukázalo sa, že i oni nedávno ztratili kajúcnikov pre rozmach murárstva. Povrávalo sa, že hore chystá sa pastiersky list o tejto veci.

Monsignor významne potriásol hlavou.

— Viac sa vyžaduje, ako to — povedal.

Percy poukázal na to, že Cirkev už pred niekoľko stárokmi vyrieckla posledné slovo. Vyobcovala všetkých členov tajných spolkov a viac už skutočne urobil nemohla.

— Iba ak upomínať na to svoje deti stále a stále — dodal Monsignor. — Ja budem o tom v nedeľu kázaf.

Ked' prišiel Percy do svojej izby, zapísal si poznámku v odhodlaní, zmeniť sa o tejto veci kardinálovi-protektorovi. Bol už často spomenul slobodné murárstvo, ale zdalo sa, že je čas, aby zas naň upozornil. Potom otvoril došlé listy, najprv ten, ktorý poznal ako kardinálov.

Bola to podivná shoda, že i jedon z dotazov, ktoré obsahoval list kardinála Martina, týkal sa tejto veci. Znel nasledovne:

„Čo viete o murárstve? Felsenburgh je vraj tiež murárom. Sosbierajte všetko, čo o ňom počujete. Pošlite akékoľvek jeho životopisy anglické alebo americké. Ešte vždy ztrácate katolíkov pre murárstvo?“

Očami prebehol ostatné dotazy. Odvolávaly sa najmä na jeho predošlé vlastné poznámky, ale dva razy i v nich objavovalo sa Felsenburghovo meno.

Složil list a trošku sa zamyslel.

Bolo prapodivné, uvažoval, ako bolo meno toho muža na jazyku každého človeka, hoci tak málo sa o ňom vedelo. Z čírej zvedavosti kúpil na uliciach tri podobizne, o ktorých sa tvrdilo, že sú podobizňami tej záhadnej osoby, a hoci by bola jedna z nich pra-

vá, všetky tri pravými byť nemohly. Vytiahol ich z priečinku a rozložil pred seba.

Jedna predstavovala divého, bradatého tvora ako kozáka, s vypúlenými očami. Nie: tá sama seba zatracovala. Práve takého by si vyobrazila drsná fantázia muža, ktorý — ako sa videlo — má veľký vliv na východe.

Druhá ukazovala tučný obličaj s malými očami a kozou briadkou. Túto by azda bolo možno pokladať za pravú; obrátil ju a videl na opačnej strane meno akejsi firmy z New-Yorku. Potom pozrel na tretiu. Tá predstavovala dlhú, čisto oholenú tvár so škripcom na nose, s výrazom nepopierateľne múdrym, ale ktorý neprezradzoval sily: a Felsenburgh bol rozhodne mužom silného ducha.

Percy bol naklonený myslieť, že tá druhá je najpravdepodobnejšia; ale ani jedna nepresvedčovala a preto ich nedbale sobral a odložil.

Potom oprel si lakte o stôl a začal premýšľať.

Snažil sa rozpamätať, čo mu pán Varhaus, americký senátor, povedal o Felsenburghovi; a predsa nezdalo sa mu, že by to faktá dostatočne odôvodňovalo. Felsenburgh, ako sa zdalo, neužíval nijakých tých spôsobov, ktoré boli zvykom v modernej politike. Nemal vlastného časopisu, nikoho nenaháňal, ničoho nevyzýval; nemal vyberaných agentov; nepodplácal; ani neboli uvádzaný v spojitosti s hroznými zločinmi. Zdalo sa skôr, že jeho zvláštnosť zakladá sa na jeho čistých rukách a bezúhonnej minulosti — a na jeho magnetickej povahе. Bol zjavom, ktorý patril skôr do veku rytierstva: bol rýdzou, čistou, podmanivou osobnosťou, ako usmievavé dieťa. Teda prekvapil ľudí, vynorujúc sa z vlniacich sa temných vôd amerického socializmu ako zjavenie — z tých vôd, na ktoré bolo treba od sto rokov tak silných hrádz, aby sa nerozzúrily — od neobyčajnej sociálnej revolúcie za učeníkov pána Hearsta. Tá urobila koniec

plutokracii; známe staré zákony z roku 1914 rozpukly niekoľo zapáchajúcich bublín tej doby; a nariadenia z roku 1916 a 1917 zabránily, aby sa predošlou silou netvorili. Nedalo sa odskriepiť, že to bolo spasením Ameriky, i keď to spasenie bolo povahy trúchlivej a nepovzbudzovalo nadšenie; a tu z tej všednej socialistickej rovnosti povstał ten romantický zjav, úplne nepodobajúci sa ktorémukol'vek predchadcovi... Toto naštrkol senátor... Percymu to bolo v túto chvíľku príliš složité, a preto sa tým viac nezapodieval.

Bol ten svet zomhlený, povedal si, obracajúc zrak k domovu. Všetko zdalo sa tak beznádejné a márne. Snažil sa, aby neuvažoval o svojich bratoch z knázského stavu, ale po päťdesiaty raz nemohol nevidieť, že neboli to mužovia takí, akých vyžadovala prítomnosť. Nie že by, vari, seba vynášal; celkom dobre vedel, že i on bol práve tak neschopný; či nedokázal sa byť takým v prípade úbohého pátra Francisa a dvadsiatok iných, ktorí sa o neho vo svojom duševnom súžení zachycovali za posledných desať rokov? Ba aj arcibiskup, hoci bol svätcom, s celou tou svojou detskou vierou — bol on tým mužom, ktorý by viedol anglických katolíkov a premáhal ich nepriateľov? Zdalo sa, že niet velikánov na svete v tejto dobe. Čo to len treba robif? Zakryl si tvár rukami...

Áno; bolo treba nového rádu v Cirkvi: staré boly strnulé — bez vlastnej viny. Bol potrebný rád bez rehoľného rúcha a tonzúry, bez tradícií alebo obyčajov, rád s ničím okrem úplnej a úprimnej zbožnosti, bez pýchy ešte aj v najposvätnejších výsadách, bez slávnej minulosti, v ktorej by nachádzali príjemné útočište. Boli by harcovníci Kristovej armády; ako jezuiti, ale bez tej ich osudnej povesti, ktorá tiež nebola ich vinou... Ale tu by bol potrebný zakladateľ — kto by ním, pre Boha, bol? — zakladateľ, nudus

sequens Christum nudum...²⁵ Áno, — harcovníci — kňazi, biskupi, laici a ženy — pravda, s tými troma sľubmi a so zvláštnym ustanovením, zakazujúcim úplne a naveky vlastníctvo spolkového bohatstva. — Každý dar by odovzdali biskupovi tej diecézy, v ktorej bol daný; povinnosťou biskupovou by zase bolo, aby im opatril živobytie a cestovné. Ó! — čo by oni všetko nevykonali? ... Rozplýval sa nadšením.

Čoskoro sa spamätal a nadal si do bláznov. Nebola táto myšlienka tak stará, ako odveké vrchy, a práve tak neprospešná, pre praktické ciele? Ved' to bol sen každého horlivca od prvého roku spasenia, aby sa taký rád založil! ... Bol bláznom ...

Potom zase o tom všetkom začal premýšľať.

Veru toto bolo treba proti murárom; a ženy tiež. — Nestroskotal sa zámer za zámerom preto, že mužovia zabudli na moc žien? Tento nedostatok zničil Napoleona: spoliehal sa na Jozefínu a tá ho sklamala; teda na inú ženu sa viac nespoliehal. I v katolíckej cirkvi ženám nebola pridelená nijaká činná práca, len alebo podriadená alebo výchovná: a nebolo miesta pre inú činnosť, ako túto? Nuž, darmo o tom myslieť. Nebolo to jeho vecou. Ked' Papa Angelicus,²⁶ ktorý teraz vládol v Ríme, na to nepomyslel, ako by sa opovážil tak urobiť obmedzený, namyslený kňaz vo Westminstere?

Teda zase sa bil v prsia a vzal si breviár.

Za pol hodiny sa domodlil. Potom sedel a zasa premýšľal, ale tento raz o úbohom pátrovi Francisci. Uvažoval, že čo asi teraz robí; či shodil rímske jarmo Kristových otrokov. Úbožiak! A do akej mieru bol on, Percy Franklin, zodpovedný?

²⁵ „Nahý nasleduje Krista nahého.“

²⁶ Pápež anjelský, osobnosť ku koncu stredoveku očakávaná a údajne tiež prorokovaná, ktorá mala uviesť cirkev do stavu pôvodnej neporušenosťi.

Ked' v tú chvíľku ktosi zaklopal na dvere a páter Blackmore vošiel pohovoriť si pred spaním, Percy mu povedal, čo sa stalo.

Páter Blackmore vyňal fajku z úst a úprimne si vzdychol.

— Vedeľ som, že k tomu dôjde — povedal. — No, teda, teda!

— Bol dosť poctivý — vysvetľoval Percy. — Už pred ôsmimi mesiacmi mi povedal, že má ťažkosti.

Páter Blackmore zamyslene si poťahoval z fajky.

— Páter Franklin — povedal — veci sú opravdu veľmi vážne. Všade to isté. Čo sa to len deje?

Percy sa zamyslel a potom odpovedal.

— Myslím, že tieto veci prichádzajú vo vlnách — povedal.

— Vlny, myslíte? — povedal páter Blackmore.

— Čo iného?

Páter Blackmore hľadel uprene na neho.

— Podobá sa to viac mŕtvemu tichu, zdá sa mi — povedal. — Boli ste niekedy v tajfune?

Percy potriasol hlavou.

— Nuž — pokračoval jeho spoločník — najzlovestnejšie je to ticho. More je ako olej; cítite sa polomŕtvy; nemôžete nič robiť. Potom príde búrka.

Percy pozeral na neho so záujmom. Posiaľ nikdy nevidel tohto kňaza v takej nálade.

— Pred každou veľkou srážkou prichádza toto ticho. Tak to bolo vždy v dejinách. Tak to bolo pred vojnou s východom. Tak to bolo pred francúzskou revolúciou. Tak to bolo pred reformáciou. Ako by sa olej vlnil; a všetko je zmalátnelé. I v Amerike tak bolo za vyše osemdesiat rokov... Páter Franklin, myslím, že sa niečo stane.

— Len hovorte — povedal Percy, nahýnajúc sa k predu.

— Nuž, teda, videl som Templetona týždeň pred smrťou a ten ma priviedol na túto myšlienku... Po-

dívajte sa, brate! Možno, že sa na nás chystá tá aféra východu; ale akosi sa mi nezdá, že by to malo byť to. Po stránke náboženskej sa niečo stane. Aspoň si to ja tak myslím ... Brate, kto, pre Boha, je ten Felsenburgh?

Percyho to meno, tak náhle uvedené, natoľko zazrilo, že chvíľku len mlčky pozeral.

Vonku bola veľmi tichá letná noc. Kde-tu bolo badať slabé zachvenie, pochádzajúce od podzemnej trati, vzdialenej asi dvadsať krokov od domu, kde sedeli; ale ulice v okolí katedrály boli dosť pokojné. Raz čosi zahučalo ľakdesi ďaleko, akoby nejaký zlovestný sťahovavý vták preleteľ medzi Londýnom a hviezdami, a raz zaznel od rieky tenký, prenikavý výkrik ženy. Ináč však bolo počuť len vážny, tlumený bzukot, ktorý vo dne v noci neprestával.

— Áno: Felsenburgh — povedal zase páter Blackmore. — Nemôžem toho človeka vypustiť z umu. A predsa, čože o ňom viem? Čo kto vie o ňom?

Percy si jazykom pretrel pery, aby odpovedal, a vydýhol si, aby stíšil tlkot srdca. Nemohol si predstaviť, prečo pociťuje také rozčúlenie. Konečne, kto bol starý Blackmore, aby ho takto podesil? Ale starý Blackmore pokračoval skôr, ako sa Percy dostal k slovu.

— Podívajte sa, ako opúšťajú ľudia Cirkev! Wargraveovia, Hendersonovia, Sir James Bartlet, Lady Magnier a potom všetci tí kňazi. Ale ved' tí ľudia nie sú všetci darebáci — keby len boli; o toľko ľahšie by sa o tom hovorilo. Ale Sir James Bartlet, minulý mesiac! Tu máte človeka, ktorý obetoval polovicu svojho majetku Cirkvi a ani teraz na ňu nehromzí. Hovorí, že nejaké náboženstvo je lepšie, než beznáboženstvo, ale že čo sa jeho týče, ďalej už veriť nemôže. Nuž, a čo to všetko znamená? ... Povedám vám, že niečo sa stane. Boh vie čo! A ja nemôžem si z hlavy vypudiť toho Felsenburgha... Páter Franklin...

— Áno?

— Povšimli ste si, ako málo máme veľkých mužov? Nie je to už tak, ako pred päťdesiatimi rokmi, alebo čo len tridsiatimi. Vtedy boli Mason, Selborne, Sherbrock a pol tučta iných. Vtedy bol aj Brightman arcibiskupom. A teraz! Ani komunisti ich nemajú. Braithwaite zomrel pred pätnástimi rokmi. Ten bol zaiste dosť veľký; ale stále hovoril o budúcnosti a nie o prítomnosti; nuž, povedzte mi, akého veľkého muža mali od tej doby! A teraz je tento nový človek, ktorého nikto nepozná, ktorý sa pred niekoľkými mesiacmi objavil v Amerike a ktorého meno má dnes na jazyku každý. Nuž, teda!

Percy smraštil čelo.

— Myslím, že nerozumiem — povedal.

Páter Blackmore si najprv vyklepal popol z fajky a len potom odpovedal.

— Tak, slovom — povedal vstávajúc — nemôžem nemyslieť, že Felsenburgh niečo prevedie. Čo, neviem; môže to byť v nás prospech, alebo proti nám. Ale pamäťte, že je murárom ... No, no, viem, že som starý blázon. Dobrú noc!

— Ešte chvíľku, brate — povedal Percy pomaly. — Myslíte? Dobrý Bože! Čo myslíte? — Zarazil sa, hľadiac na starca.

Starý kňaz uprene pozeral na neho zpod hustého obočia; Percymu sa zdalo, že i on sa niečoho obáva i keď tak bezstarostne hovorí; ale ani najmenším pohybom to neprezradil.

Ked' sa dvere zavrely, Percy stál chvíľku nehybne. Potom šiel ku kľakadlu.

— — — — . — — — — —

HLAVA III.

(I.)

Stará pani Brandová a Mabel sedely pri okne nového ministerstva námorníctva na Trafalgarskom námestí,²⁷ aby videli Olivera rečniť z príležitosti päťdesiateho výročia schválenia reformy zákona o chudobe.

Bol to povznášajúci pohľad v toto jasné júnové ráno, vidieť zástupy, ako sa shromažďujú okolo Braithwaiteovej sochy. Tento politik, ktorý zomrel pred pätnástimi rokmi, znázornený bol svojím znáym postojom, s rukami roztvorenými a svislými, s hlavou vztyčenou a nohou trošku vykročenou, a dnes, ako sa to stávalo čím ďalej rozšírenejším zvykom pri takých príležitostiach, mal odeté murárske odznaky. Bol to on, ktorý dal silný popud tomu tajnému hnutiu, keď prehlásil v sneme, že kľúč budúceho pokroku a bratstva národov spočíva v rukách toho rádu. Jedine len ním možno pracovať proti klamnému sjednoteniu cirkvi s jej fantastickým duchovným bratstvom. Sv. Pavel mal pravdu, prehlásil, keď chcel srútiť múry, oddelujúce národy, a bol na omyle len v tom, že vynášal Ježiša Krista. Takýto bol úvod jeho reči k otázke zákona o chudobe. Poukázal na pravé milosrdenstvo murárov, ktoré sa deje bez akýchkoľvek náboženských pohnútok, a odvolával sa na známe dobročinné skutky na kontinente; a v nadšení

²⁷ „Trafalgar Square“ je veľké námestie v strednom Londýne, pomenované na pamiatku víťazstva, keď v r. 1805 anglický admirál, Nelson zničil francúzsko-španielske loďstvo. Na tomto námestí stojí stĺp 145 stôp vysoký s postavou Nelsonovou. U spodu stĺpa na podstavcoch ležia štyria obrovskí lvi.

nad úspechom osnovy, rád získal veľký prírastok členstva.

Stará pani Brandová bola dnes v dobrej nálade, a pozerala, značne rozčulená, na ohromné davu, shromaždené, aby počuly reč jej syna. Okolo bronzovej sochy bola postavená tribúna v takej výške, že štátnik videl sa byť jedon z rečníkov, hoci trošku vyvýšený; tribúna ovenčená bola ružami, na nej stály stôl a stolička a hore vyčnievala ozvučná doska.

Celé námestie dookola posiate bolo hlavami a ozývalo sa hlukom tisícich hlasov, ktorý kde-tu prerušoval vreskot trúb a dunenie bubnov, keď dobročinné spolky a demokratické cechy na čele so zástavami pochodovaly od severu, juhu, východu a západu a vchádzali do širokého, ohradeného priestoru okolo tribúny, im vykázaného. Okná na všetkých stranách napĺňovaly hlavy; vysoké galerie, postavené pozdĺž priečelia Národnej Obrazárne a kostola sv. Martina, zdaly sa byť pestrými zahradnými hriadkami za nemými bielymi sochami, hľadiacimi von okolo námestia, od Braithwaitea v predu, mimo velikášov z doby Viktorie — Johna Davisona, Johna Burnsa a iných — po Hampdena a de Montforta na sever. Starý stĺp bol preč i s ľvami. Entente Cordiale²⁸ nepokladá Nelsona za výhodného, a ľvi neboli súci k novému umeniu; na ich mieste rozprestierala sa široká dlažba, prerušená svahmi schodov, vedúcich do Národnej Obrazárne. Hore na strechách rysovalo sa na letnej modrej oblohe množstvo hláv. Prinajmenej sto-tisíc osôb, odhadovaly večerné noviny, okolo poludnia bolo shromaždených na dohľad a dosluch tribúny.

Keď hodiny oznamovaly ustanovený čas, objavily sa zpoza sochy dve postavy a kráčaly k predu, a vo chvíľočke hluk vravy vzrástol v nadšené volanie.

Prvý šiel starý Lord Pemberton, vzpriamený muž šedivých vlasov, ktorého otec verejne odsudzoval sne-

²⁸ Srdečný pomer, vnútorná shoda, najmä medzi jednotlivými štátmi alebo ich vládami.

movňu, hoci bol jej členom, keď padala pred vyše sedemdesiat rokmi, a jeho syn ho dôstojne nasledoval. Tento muž bol teraz členom vlády a zastupoval Manchester(3). On bol ustanovený za predsedu tejto šťastnej slávnosti. Za ním šiel Oliver, s odkrytou hlavou, driečny, a i z takej vzdialenosťi matka a žena poznávaly jeho svižné pohyby, jeho náhly úsmev a kývnutie hlavy, keď jeho meno zaznelo z búrky hlasov, ktorá zúrila okolo tribúny. Lord Pemberton predstúpil, zdvihol ruku a urobil znamenie; a naraz volanie na slávu utonulo v náhlom dunení bubnov, tvoriacom úvod k murárskej hymne.

Nebolo pochybnosti, že títo Londýnčania vedeli spievať. Bolo to, akoby nejaký obrovský hlas bzučal ľúbozvúčný nápev, ktorý mohutnel v nadšenie, až hudba nahromadených kapelí ho nasledovala ako zástavu nasleduje žrd. Hymna bola pred desať rokmi komponovaná a celé Anglicko bolo s ňou oboznámené. Stará paní Brandová mechanicky zdvihla tlačený papier k očiam a videla slová, ktoré tak dobre znala:

„Boh, ktorý v zemi a v mori prebýva“...

Letmä pozrela na strofy, ktoré s hľadiska humanitárskeho složené boli obratne a so zápalom. Maly v sebe čosi náboženského; nevzdelaný kresťan mohol ich spievať bez výčitky svedomia; a predsa ich smysel bol dosť jasný — tá stará ľudská viera, že človek je všetko. Ba aj slová Kristove boli citované. Kráľovstvo božie, bolo povedané, leží v ľudskom srdci a najväčšou ctnosťou je robiť dobro.

Pozrela na Mabel a videla, že deva spieva s plným oduševnením, nespúšťajúc oči, z ktorých sálala celá jej duša, s tmavej postavy manželovej, sto krokov vzdialenej. Teda i matka začala pohybovať perami.

Ked' hymna odznala a prv, ako by sa zase nadšené volanie strhlo, starý Lord Pemberton podišiel na okraj tribúny a jeho tenký, kovový hlas prekričal niekoľkými vetami cingavé špliechanie vodometrov za ním. Potom ustúpil a Oliver prikročil k predu.

Bol príliš vzdialený, aby obe ženy počuly, čo hovorí, ale Mabel, usmievajúc sa rozčúlene, potisla papier do ruky starej dámy, a sama sa naklonila k predu, aby počula.

Stará pani Brandová hľadela na papier, viedac, že je rozborom synovej reči, a že i tak nepočuje jeho slová.

Najprv v úvode blaželal prítomným, že im bolo 'dopriate uctif' veľkého muža, ktorý predsedá so svojho piedestálu z príležitosti tohoto vzácneho výročia. Potom nasledovalo porovnanie bývalého stavu Anglicka s prítomným. Pred päťdesiat rokmi, povedal rečník, chudoba bola hanbou, teraz ňou už nie je. V príčinách, ktoré viedly ku chudobe, väzí hanba alebo zásluha. Kto by nectil muža, ocitnuvšieho sa na mizine v službách za vlast, alebo premoženého nakoniec okolnosťami, proti ktorým jeho sily nestačili? ... Vypočítal reformy, prijaté v tento deň pred päťdesiat rokmi, ktorými národ raz navždy prehlásil vznešenosť chudoby a súcit ľudstva s nešťastnými.

Povedal im teda, že chce ospevovať trpežlivú chudobu a jej odplatu, a to — s niekoľkými poznámkami o reforme zákonov o väzníctve — by asi tvorilo prvú polovicu reči.

Druhá polovica by bol chválospev o Braithwaiteovi, oslavujúci ho ako predchodcu hnutia, ktoré práve len nastávalo.

Stará pani Brandová oprela sa v stoličke a obzerala sa.

Oblok, v ktorom sedely, bol im vyhradený; dve lenošky zaplňovaly priestor, ale tesne za nimi stáli iní ľudia, nehybní, naťahujúc krky a pozorujúci s roztrvenými perami; hned za nimi stály dve ženy so starým mužom a za tými bolo vidieť zase iné tváre. Stará dáma, zbadajúc ich zrejmý záujem, zahanbila sa pre svoju roztržitosť a odhodlane sa obrátila zase k námostiu.

Á, teraz začína svoj chválospev! Jeho drobná, tma-vá postava bola asi o krok bližšie k soche, a ako pani

Brandová hľadela, zdvihol ruku a rýchle sa otočiac, ukázal na pomník. Na chvíľku výjavu pochvaly prehlušily jasný, zvučný hlas. Potom zase bol vpredu, krčiac sa — lebo bol stvoreným hercom — a búrka smiechu rozvlnila hladinu hláv. Tu začula sykavé vdychnutie za svojou stoličkou a v tej chvíli Mabel vykrikla... Čo to bolo?

Zaznel ostrý výstrel, a drobná gestikujúca postava, sa zapotácala. Starý muž za stolom okamžite vyskočil a súčasne, ako voda okolo skaly, akýsi silný rozruch klokotal a nadúval sa na mieste v dave za samou ohradou, kde boli shromaždené kapely, priamo oproti fronte tribúny.

Pani Brandová, zmätená a omráčená, stála, kŕčovite sa držiac okenného zábradlia, kým deva ju schytala za rameno, vykrikujúc čosi, čo nerozumela. Veľký rev naplnil námestie, hlavy sa vlnily ako žito pod nárazom vetra. Potom bol Oliver zase vpredu, ukazujúc rukou a kričiac, lebo videla jeho posunku. Rýchle klesla do stoličky, krv vírlila jej starými žilami a srdce treptalo jej kdesi až v hrdle.

— Moje drahé dieťa, čo sa stalo? — nariekala.

Ale i Mabel bola už na nohách, úzkostlive hľadiac na manžela; a hoci na námestí panoval rev a lomoz, počula z úzadia smes chvatnej vravy a výkrikov.

(II.)

Večer toho dňa Oliver im doma vysvetľoval celú vec, ležiac v lenoške a ruku majúc v obväze.

Nedostaly sa k nemu po nehode; rozčúlenie na námestí bolo príliš divé, ale prišiel posol k jeho žene so zprávou, že manžel je len nepatrne ranený a že ho lekári ošetrujú.

— Bol katolíkom — vysvetľoval Oliver so smraštenu tvárou. Zaiste už prišiel s tým úmyslom, lebo našli

jeho revolver nabity. No, tento raz nemal príležitosť zamiešať sa nijaký knáz.

Mabel vážne prikývla; dočítala sa o osude toho muža na plakátoch.

— Zabili ho, pošliapali a uškrtili vo chvíli — povedal Oliver. — Robil som, čo sa dalo: ved' ste ma videli. Ale — no, myslím, že tak to bolo milosrdnejšie.

— Ale ty si robil, čo si mohol, môj drahý? — pýtala sa stará pani úzkostlive zo svojho kútka.

— Kričal som na nich, matka, ale neposlúchli.

Mabel sa naklonila.

— Oliver, viem, že to znie hlúpe z mojich úst; ale — ale keby ho radšie neboli usmrtili.

Oliver sa na ňu usmial. Poznal jej nežnú povahu.

— Bolo by to bývalo dokonalejšie, keby ho neboli usmrtili? — povedala. Potom umlkla a oprela sa nazad.

— Prečo strelil práve v tú chvíľku? — pýtala sa.

Oliver na chvíľku obrátil oči na matku, ale tá po-kojne plietla.

Potom odpovedal s podivnou rozvahou.

— Povedal som, že Braithwaite vykonal jednou rečou za svet viac, ako Ježiš a všetci Jeho svätí dohromady. — Spozoroval, že ihlice na sekundu prestaly pliesť; potom sa zase mihaly ako predtým.

— Ale bol zaiste i tak odhodlaný to urobiť — pokračoval Oliver.

— Ako vedia, že bol katolíkom? — zase pýtala sa deva.

— Mal pri sebe ruženec; a potom mal len toľko času, aby vzýval svojho Boha.

— A viac nie je známe?

— Nič viac. Ale bol dobre oblečený.

Oliver, trošku zomhlený, oprel sa v lenoške a zavrel oči; rana na ruke ho ešte vždy neznesiteľne škubala a pánila. Ale v srdci bol veľmi šťastný. Bol sice ranený fanatikom, ale neľutoval trpieť za takú vec a bolo zrejmé, že Anglicko cítilo s ním. Pán Phillips i teraz v sú-

sednej izbe odpovedal na telegramy, ktoré sa hrnuly každou chvíľou. Caldecott, ministerský predseda, Maxwell, Snowford a niekoľko iných hned' mu telegraficky blahoželali, a zo všetkých končín Anglicka sypaly sa pozdravy za pozdravmi. Pre komunistov znamenalo to veľmi mnoho; na ich rečníka bol spáchaný útok, keď konal svoju povinnosť, obhajujúc ich zásady; bol to zisk pre nich, ktorý sa nedal odhadnúť a ztrata pre individualistov, lebo teda predsa neboli vyznavači len na jednej strane. Keď Oliver za súmraku vchádzal do vla-ku, obrovské elektrické plakáty nad Londýnom vyzmru-kaly udalosť v esperante:

„Oliver Brand ranený... Útočník katolíkom... Rozhorčenie v celej zemi... Zaslúžený osud vraha.“

Bol tiež rád, že poctive robil, čo mohol, aby toho človeka zachránil. Ešte i v tej chvíli náhlej a prudkej bolesti volal po spravodlivom súde; bolo však neskoro. Zazrel vypúlené oči krútiť sa v červenom obličaji, a hrozný úškľabok sa objavovať a ztrácať, keď toľko rúk svieralo a trhalo jeho hrdlo. Potom tvár zmizla a na mieste, kde sa ztratila, nastalo divé dupanie. Ó, ešte zo-stalo v Anglicku vášne a oddanosti!

Jeho matka o chvílenku vstala a vyšla, stále bez slova. Mabel obrátila sa k nemu a položila ruku na je-ho koleno.

— Si príliš unavený na rozhovor, drahý?

Otvoril oči.

— Vôbec nie, drahá, čo je?

— Čo myslíš, aký to bude mať účinok?

Podvihol sa trošku a hľadel, ako obyčajne, stmie-vajúcimi sa oknami na ten prekvapujúci pohľad. Všade žiarily teraz svetlá, celé more nežných mesiačkov nad samými domami a hore ťahala sa tajomná, ťažká mod-rava letného večera.

— Účinok? — povedal. — Účinok môže byť len dobrý. Bol čas, aby sa niečo prihodilo. Vieš, drahušká, že niekedy pociťujem veľkú skleslosť mysele. Nuž, my-

slím, že sa mi to už nestane. Obával som sa niekedy, že ztrácam svojho ducha a že starí Toryovci mali čiastočnú pravdu, prorokujúc, akého konca dôjde komunizmus. Ale po tomto ...

— No?

— No, ukázali sme, že vieme tiež vyliať svoju krv. Bol svrchovaný čas, stalo sa to práve v kríze. Nechcem preháňať; je to len zaškrabnutie — ale bolo to urobené s rozvahou — a tak dramaticky. Neborák, nemohol si vyvolať horšiu chvíľu, ľudia to nezabudnú.

Mabeline oči žiarili radosťou.

— Ty moje drahé úbožiatko! — povedala. — Máš bolesti?

— Nie veľké. A potom, Kriste, Pane! to nič nerobí. Len aby tá zatratená východná vec sa už nejako skončila!

Vedel, že má horúčku, že je podráždený a veľmi sa snažil, aby sa premohol.

— Ó, drahunká! — pokračoval, slabo sa začervenajúc. — Len keby neboli tak hrozne hlúpi: oni nechápu — nechápu.

— Čo, Oliver?

— Nechápu, aká nádherná je celá tá vec: ľudstvo, život, pravda konečne, a záhuba hlúposti! Či nepovedal som im to sto razy?

Pozerala na neho planúcimi očami. Rada ho videla takého, jeho dôveryplnú, rozpálenú tvár, nadšenie v modrých očiach; a povedomie jeho bolesti povzbudzovalo jej cit k láske. Sklonila sa a zrazu ho pobozkala.

— Môj drahý, som tak hrdá na teba. Ó, Oliver!

Nepovedal nič; ale videla, čo tak rada vidievala, ohlas svojho srdca. A tak sedeli mlčky, kým obloha stávala sa tmavšia a klepotanie pisateľa v súsednej izbe hlásalo im, že svet žije a že oni majú účasť na tom, čo sa v ňom deje.

O nejaký čas Oliver sa pohol.

— Všimla si si niečoho pred chvíľkou, drahá, keď som to povedal o Ježišovi Kristovi?

— Na chvíľku prestala pliesť — povedala deva. Prikývol.

Teda, ty si to tiež videla... Mabel, myslíš, že upadáva do starej povery?

— Ó, starne — povedala deva nedbale. — To sa rozumie, že sa minulosťou trošku zapodieva.

— Ale nemyslíš, to by bolo hrozné!

Potriásala hlavou.

— Nie, nie, drahý; si rozrušený a unavený. To je len trošku citlivkárstva... Ale Oliver, ja by som pred ňou tak nehovorila.

— Vedľ to teraz všade počuje.

— Ale nie. Pamätaj, že ona skoro nevychádza. A potom, ona nenávidí také reči. Konečne, bola vychovávaná katolícky.

Oliver prikývol, a oprel sa zase v stoličke, pozierajúc snive do diaľky.

— Nie je to úžasné, ako dlho pôsobí sugescia? Ani o päťdesiat rokov nemôže ju z hlavy vypustiť. No, pozoruj ju, áno?... Mimochodom...

— Čo je?

— Došly nejaké nové zprávy z východu. Vraj celú tú vec teraz riadi Felsenburgh. Ríša posiela ho všade, do Tobolska, Benaresu, Jakutska, všade; bol i v Austrálii.

Mabel sa prudko vzpriamila.

— Nie je to veľmi nádejné?

— Myslím, že je. Niet pochybnosti, že Súfiovia vychávajú; ale na ako dlho, je iná otázka. Okrem toho, vojsko sa nerozhádza.

— A Europa?

— Europa zbrojí tak rýchle, ako len môže. Údajne sídeme sa s mocnosťami v Paríži budúceho týždňa. Musím ísť.

— A tvoja ruka, drahušký?
— Moja ruka musí sa vyriečiť. Na každý spôsob pôjde so mnou.

— Povedz mi viac.

— Niet toho viac. Toľko je isté, že ide o rozhodujúcu chvíľu. Keby sa dal východ nahovoriť, aby sa teraz na nás nezahnal, tak sa už asi nikdy nezaženie. A to by, nazdávam sa, znamenalo volný obchod po celom svete a podobné veci. Ale ak nie...

— Nuž?

— Ak sa nedá nahovoriť, nastane taká pohroma, akú si nikto nikdy ani len predstaviť nemohol. Celé ľudstvo bude bojovať a alebo východ alebo západ bude prosté smazaný. Tie nové Benninscheinove výbušné látky sa o to postarajú.

— Ale je to celkom isté, že ich východ má?

— Celkom isté, Benninschein ich predal východu a západu súčasne; potom zomrel, čo bolo pre neho šťastím.

Mabel počula už také reči, ale jej rozum prosté sa vzpieral ich pochopiť. Súboj východu so západom za tých nových okolností bolo čosi nemysliteľného. Od ne pamäti už nebolo vojny v Europe a východné vojny v minulom storočí vybojovaly sa starým spôsobom. Teraz, ak je pravda, čo sa povrávalo, celé mestá by boli zničené jediným nábojom. Nový spôsob boja nebolo možno si predstaviť. Vojenskí odborníci, prorokujúci bezuzdne, protirečili si v základných veciach; celý postup vojny bol samá teoria; nebolo v minulosti ľaženia, s ktorým by sa dal porovnať. Bolo to, ako by sa lukostrelci hádali o účinku korditu.²⁹ Len jedno bolo isté — že východ má všetky moderné stroje a čo sa mužského obyvateľstva týče, o polovicu viac, ako ostatný svet do hromady; a čo sa dalo z týchto predpokladov vyvodíť Anglicko veľmi neuspokojovalo.

²⁹ Cordite je výbušná látka bez dymu a má podobu kúskov motúzu.

Ale obrazotvornosť proste odoprela prehovorit. Deníky mávaly stručný, opatrný úvodník každý deň, zakladajúci sa na kúskoch zpráv, ktoré unikly z konferencii na druhej polovici sveta. Felsenburghovo meno objavovalo sa častejšie, ako kedykoľvek predtým: ináč ale sa zdalo, ako by sa niečo ututlávalo. Nič veľmi netrpeľo. Obchodovalo sa. Európske papiere neboli v cene nižšie, ako obyčajne, ľudia ďalej stavali domy, ženili sa, plodili synov a dcéry, vykonávali svoje práce a chodili do divadiel, proste len preto, že nemali čo lepšieho robiť. Nemohli situáciu ani zachrániť ani urýchliť rozhodnutie. Celá vec bola príliš veľkých rozmerov. Niekoľko zbláznili — tí, ktorým sa podarilo rozoštvafať obrazotvornosť do takej výšky, odkiaľ zazreli aspoň kúsok skutočnosti; a vtedy zavládlo akési napätie. Ale to bolo všetko. Nerečnilo sa o tom veľa; zistilo sa, že by to nebolo dobre. Konečne, nebolo čo robiť, len čakať.

(III.)

Mabel si zapamätala, že manžel jej radil, aby jeho matku pozorovala, a za niekoľko dní sa čo najlepšie snažila. Nezbadala však nič, čo by ju znepokojovalo. Stará pani bola azda trošku tichá, ale zapodievala sa svojimi drobnými vecmi ako obyčajne. Niekoľko požiadala devu, aby jej čítala a počúvala neľakajúc sa ničoho čo sa jej čítao; každý deň pomáhala v kuchyni, starala sa o rozmanitosť pokrmov a zaujímala sa o všetko, čo sa týkalo jej syna. Sama uložila jeho veci do torby, prichystala kožušiny na rýchly let do Paríža a kývala mu z okna rukou, keď sa poberal dolu chodníčkom k stanici. Povedal, že odchádza na tri dni.

Druhého dňa večer ochorela; a keď Mabel, poľakaná slúžkou zprávou, vybehla hore schodami, našla ju rozpálenú a rozčulenú v lenoške.

— Nie je to nič, moje dieťa — povedala stará pani chvejúcim sa hlasom, a dodala, že čo kde cíti.

Mabel ju uložila, dala zavolať lekára a čakala pri nej.

Mala starú paniu úprimne rada a jej prítomnosť v dome vzbudzovala v nej akési tiché potešenie. Pôsobila na mysel', ako lenoška na telo. Stará pani bola tak pokojná a ľudská, tak pohrúžená do drobných, vonkajších starostí, toľko sa s času na čas rozpomínala na dni svojej mladosti, nikdy sa ani najmenej nehnevala a nemrzela. Bolo jej divne dojemné pozorovať, ako zhasína ten pokojný starý duch, alebo skôr, ako Mabel verila, ako zaniká jeho osobnosť v duchu života, ktorý tvoril svet. Ľahšie sa jej uvažovalo o konci silnej duše, lebo vtedy si predstavovala akýsi prudký návrat sily do pôvodu vecí. Ale v tejto pokojnej starej panej bolo tak málo ráznosti; celý jej význam, aby tak povedala, spočíval v nežnej, drobnej sústave osobnosti, sostavenej z krehkých vecí v bytnosť ďaleko významnejšiu, ako bol súhrn čiastok, z ktorých pozostávala: smrť kveta, uvažovala Mabel, zarmucuje viac, ako smrť leva; rozbitie kúska porcelánu je nenahraditeľnejšie, ako srútenie paláca.

— Slabosť srdca — povedal lekár, keď prišiel. — Môže umrieť kedykoľvek; ale môže žiť aj desať rokov.

— Netreba telegrafovať pánu Brandovi?

Urobil rukou odmiestavý posunok.

— Nie je teda isté, že zomrie, niet hroziaceho nebezpečenstva? — pýtala sa Mabel.

— Nie, nie; ako som povedal, i desať rokov môže žiť.

Poučil ju niekol'kými slovami, ako zachádzat s dýchadlom kyslíku, a odišiel.

Ked' deva prišla hore, starena pokojne ležala v posteli a podala jej vráskovitú ruku.

— Tak čo, dieťa moje? — pýtala sa.

— Len malá slabosť, mamička. Musíš spokojne ležať a nič nerobiť. Chceš, aby som ti čítala?

— Nie, drahá; budem trošku premýšľať.

Mabel nijako nepovažovala za svoju povinnosť, aby jej povedala, že je v nebezpečenstve, lebo nebolo minulosti, ktorú by bolo treba napraviť, nebolo súdnu, pred ktorého bolo treba predstúpiť. Smrť bola koncom, nie začiatkom. To evangelium bolo pokojné; aspoň sa stalo pokojným, len čo nastal koniec.

Teda šla deva zase dolu, cítiac akúsi slabú bolesť v srdci, ktorá sa nedala utísiť.

Aká podivná a krásna vec je smrť, povedala si — ten zánik akordu, ktorý sa chvel tridsať, päťdesiat alebo sedemdesiat rokov — v ticho obrovského Nástroja, ktorý bol len pre seba. Tie isté tóny sa zase zachvejú, ba aj teraz sa zachvievajú po celom svete, hoci s nekonečne jemným rozdielom dotyku; ale ten určitý záchvez bol preč: je hlúposťou myslieť, že by znel večne inde, lebo takého „inde“ nies. I ona sama niektorého dňa doznie, nech sa teda stará, aby ten zvuk bol čistý a ľubozný.

Pán Phillips prišiel nasledujúceho rána ako obyčajne, práve, keď Mabel vyšla z izby starej panej, a pýtal sa, ako sa cíti.

— Má sa trošku lepšie, myslím — povedala Mabel. — Potrebuje úplný pokoj cez celý deň.

Tajomník sa uklonil a odobral sa do Oliverovej pracovne, kde hŕba listov čakala na vybavenie.

O niekoľko hodín neskôr, keď Mabel zase šla hore, stretla pána Phillipsa na schodoch. Jeho bledožltá pleť zdala sa byť slabou červeňou podliata.

— Pani Brandová si ma dala zavolať — povedal,
— Chcela vedieť, či sa pán Oliver dnes večer vráti.
— Vráti sa, pravda? Nepočuli ste?

— Pán Brand povedal, že hoci trošku neskoro, ale predsa príde na večeru. Dôjde do Londýna o devätnástej.

— Iných zpráv nemáte?

Sovrel pery.

— Kolujú akési zvesti — povedal. — Pán Brand mi pred hodinou telegrafoval.

Pán Phillips zdal sa byť nad čímsi rozrušený a Mabel udivená na neho hľadela.

— Nie sú to zprávy z východu? — pýtala sa.

Svraštíl obočie.

— Prosím za odpustenie, milostivá pani — povedal. — Nie je mi dovolené zmieňovať sa o ničom.

Nebola urazená, lebo príliš dôverovala svojmu manželovi; ale s tlčúcim srdcom vošla do izby chorej stareny.

I stará pani zdala sa byť rozčulená. Ležala v posteli s rumeňom na bielych lícach, a ledva sa usmiala, keď ju deva pozdravila.

— Tak teda si hovorila s pánom Phillipsom? — povedala Mabel.

Stará pani Brandová vrhla na ňu ostrý pohľad, ale neprehovorila.

— Nerozčuľuj sa, matka. Oliver sa večer vráti.

Starena si zhlboka vydýchla.

— Nerob si o mňa starosti, drahé dieťa — povedala. — Teraz mi už bude dobre. Na večeru bude doma, pravda?

— Ak sa vzducholod' neoneskorí. Želáš si teraz raňajky, mamička?

Mabel strávila popoludnie v značnom rozčúlení. Bolo isté, že sa niečo stalo. Tajomník, ktorý raňajkovval s ňou v salóniku, hľadiacom na záhradu, bol akosi podivne vzrušený. Oznámil jej, že ostatnú čiastku dňa bude preč z domu. Pán Brand mu vraj dal inštrukcie. Nepúšťal sa do pretriasania východnej otázky a nič jej nepovedal o parížskom sjazde; len opakoval, že

pán Oliver sa vráti v noci. Potom o pol hodiny v náhľasti odišiel.

Ked' deva neskoršie šla hore, zdalo sa, že starena spí a Mabel ju nechcela vyrušiť. Nechcela ani opustiť dom; prechádzala sa teda po záhrade samotná so svojimi myšlienkami, nádejami a obavami, až dlhé tiene rozložili sa po chodníku a nerovná plocha striech sa ponorovala do šedo-zelenej hmly, tiahnucej od západu.

Ked' vošla dnu, vzala večerné noviny, ale v tých nebolo nič nového, vyjmúc to, že sjazd sa skončí v to odpoludnie.

Dvadsiata hodina minula, ale o Oliverovi nebolo ani chýru ani slychu. Parízske lietadlo malo dôjsť pred hodinou, ale Mabel, pozerajúc na stmievajúcu sa oblohu, videla, ako sa objavovala hviezda za hviezdou sťa drahokamy, ale štihlú, okrýdlenú rybu nevidela tiahnuť nad hlavou. Bolo sice možné, že ju nezbadala; nedalo sa spoliehať na jej presnú dráhu; ale ju videla i stopy predtým, a divila sa, ako je to, že ju nezazrela tento raz. Nechcelo sa jej však večerať a chodila hore-dolu po izbe v bielych svojich šatoch, zas a zas vračajúc sa k oknu, počúvajúc tlumený šum vlakov, mdlé signály na trati a lahodné akordy stanice, na mŕiu vzdialenej. Teraz už horely svetlá a nesmierna pláň mesta bola akoby pohádková ríša medzi pozemským svetlom a nebeskou tmou. Prečo neprichádza Oliver, alebo aspoň nedá jej vedieť, že prečo nejde?

Raz šla hore, sama súc v zúfalej úzkosti, aby uspokojila starú panu, a našla ju zase veľmi ospalivú.

— Neprišiel — povedala. — Zaiste ho zdržujú v Paríži.

Stará hlava na poduške kývla a zamumlala a Mabel šla opäť dolu. Bola už hodina po dobe, kedy sa podávala večera.

Ó, sto vecí ho mohlo zadržať! Často prichádzal neškoršie ako dnes: azda omeškal lietadlo, ktorým hodlal ísť; azda sa sjazd predížil; azda je unavený a radšie sa vyspí v Paríži a zabudol telegrafovať. Možno, že i telegrafoval pánu Phillipsovi, a tajomník zabudol ju o tom upovedomiť.

Konečne v beznádejnosti pristúpila k telefonu a pozerala naň. Tu zývaly okrúhle nemé ústa a skvel sa rad označených gombíkov. Bola skoro rozhodnutá, že pritisne gombík za gombíkom a opýta sa, či nepočuli niečo o jej manželovi. Mohla telefonovať do jeho klubu, jeho úradovne vo Whitehalle, bytu pána Phillipsa, snemovne, atď. Ale váhala, hovoriac si, aby bola trpezlivá. Oliver nenávidel, keď sa niekto do jeho vecí miešal, a zaiste si čoskoro spomenie a zbaví ju starostí.

Potom, práve ako sa odvrátila, zvonec prudko zacengal a biela tabuľka zažiarila: Whitehall.

Pritisla patričný gombík a počúvala. Ruka sa jej natoľko triasla, že sotva mohla držať sluchátko.

— Kto je tam?

Srdce jej poskočilo, keď začula hlas manželov, dochádzajúci tenko a tichunko tými milami drótu.

— Ja, Mabel — povedala. — Som tu sama.

— Ó! Mabel. To je dobre. Vrátil som sa: všetko sa dobre skončilo. Teraz dávaj pozor. Počuješ ma?

— Áno, áno.

— Niečo lepšieho sa už nemohlo stať. Na východe je všetko skončené. Felsenburgh to previedol. Teraz počúvaj. Nemôžem prísť domov dnes večer. O dve hodiny bude to vyhlásené v Pavlovom Dome.³⁰ Podávame zprávy novinám. Príd' sem hned. Musíš byť prítomná ... Počuješ?

— Ale pravdaže.

— Teda príd' hned. Bude to najväčšia vec v dejinách. Nehovor nikomu nič. Príd', kým nenastane nával. O pol hodiny bude cesta zatarasená.

³⁰ Terajšia katedrála sv. Pavla.

— Oliver.
— Čo? Rýchle!
— Matka je chorá. Mám od nej odísť?
— Ako je chorá?
— Ó, okamžitého nebezpečenstva niet. Lekár bol
pri nej.

Nastalo krátke mlčanie.

— Áno, len príď. Na každý spôsob sa teda v noci
vrátime. Povedz jej, že prídeme neskoro.

— Teda dobre.

— ...Rozhodne musíš prísť. Felsenburgh bude tu.

— — — — —

H L A V A I V.

(I.)

Toho istého odpoludnia Percy prijal akéhosi návštěvníka.

Nebolo na ňom nič neobyčajného; a Percy, keď oblečený v prechádzkovom úbore sišiel a videl ho vo svetle, ktoré padalo vysokým oblokom hovorne, nemohol užatvárať nič o jeho veci alebo osobe, vyjmúc to, že nie je katolíkom.

— Želali ste si ma vidieť — povedal kňaz, ponúkajúc mu stoličku. — Ľutujem, že sa nemôžem dlho zdržať.

— Nezdržím vás dlho — povedal neznámy muž dychtive. — Moja vec bude vybavená za päť minút.

Percy čakal so sklopenými očami.

— Istá — istá osoba ma k vám poslala. Kedysi bola katolíčkou; chce sa vrátiť do Cirkvi.

Percy pohodil hlavou. Bol to odkaz, aký nie často dostával v tejto dobe.

— Prídeťte, pane, pravda! Sľubujete?

Človek zdal sa veľmi rozrušený; na jeho bledožltej tvári svietil pot a jeho oči boly žalostné.

— To sa rozumie, že prídem — povedal Percy usmievajúc sa.

— Áno, prosím; ale neviete, kto je tá osoba. Spôsobilo by to — veľký rozruch, pane keby sa to rozhásilo. Ľudia sa o tom nesmú dozvedieť, pane; sľubujete mi aj to?

— Také sľuby nesmiem robiť — odpovedal kňaz nežne. — Ved'ešte neviem, o čo ide.

Neznámy muž si nervózne pretrel jazykom pery.

— Teda dobre — povedal chvatne. — Nebudete o tom hovoriť, kým ju neuvidíte? To mi môžete sľúbiť.

— To áno — povedal kňaz.

— Nuž bude lepšie, ked' vám svoje meno nepoviem. Uľahčí to vec vám i mne. A — a pane, tá dáma je chorá; musíte prísť dnes, prosím, ale nie skôr ako večer. Bude vám to konvenovať o dvadsiatejdruhej hodine, prosím?

— Kde býva? — pýtal sa Percy úsečne.

— Blízko — blízko croydonskej stanice. Hned vám napíšem adresu. Ale neprídeťte skôr, ako o dvadsiatejdruhej hodine, prosím?

— Prečo nie teraz?

— Preto, že... tí druhí by mohli byť doma. Vtedy budú preč, to viem.

Vec videla sa Percymu akási podozrivá. Hanobné úklady nastrojily sa už neraz. Ale nemohol priamo odmietať.

— Prečo si nezavolá farského kňaza? — pýtal sa.

— Nevie — kto ním je, prosím; videla vás kedysi v katedrále, prosím, a pýtala sa vás na meno. Pamäタate sa prosím? — Taká stará pani.

Percy nejasne sa rozpamätúval, že sa niečo podobného pred mesiacom alebo dvoma stalo; ale nebol si istý, a to aj povedal.

— Nuž, pane, prídeťte, pravda?

— Prehovorím najprv s pátom Dolanom — povedal. — Ak mi on dovolí.

— Prosím, pane, páter — páter Dolan sa nesmie dozvedieť jej meno. Nepoviete mu?

— Ved' ani sám jej meno neznám — povedal kňaz, usmievajúc sa.

Neznámy muž sa náhle v stoličke vzpriamil a svaly jeho obličaja sa napínaly.

— Nuž, pane, najprv vám poviem toto: Syn tej starej dámy je mojím zamestnávateľom a veľmi vynikajúcim komunistom. Ona býva pri ňom a jeho ženou.

Oba mladí ľudia nebudú večer doma. Preto vás o to všetko žiadam. A teraz, prídeť, prosím?

Percy chvíľku uprel na neho oči. Iste, ak šlo o nejaký úklad, sprísahanci boli slabosi. Potom odpovedal.

— Prídem; sľubujem. Teraz prosím, meno.

Neznámy muž si zase nervózne navlhčil pery a bojazlivo obzrel sa s boka na bok. Potom sa rozhodol; nahol sa k predu a sykave zašeptal:

— Stará dáma je pani Brandová, matka Olivera Branda.

Na chvíľku bol Percy zmätený. Bolo to príliš neobyčajné, aby bolo pravdou. Poznal meno Olivera Branda až veľmi dobre; bol to on, ktorý dopustením božským v túto dobu v Anglicku robil viac proti katolickej veci, ako ktorýkoľvek žijúci človek; a bol to on, ktorého príhoda na Trafalgarskom námestí povýšila do takej nesmiernej popularity. A tu jeho matka ...

Obrátil sa prudko na toho človeka.

— Neviem, kto ste, pane, či veríte v Boha alebo nie; ale zaprisaháte sa na svoju vieru a česť, že to všetko je pravda?

Bojazlivé oči sa stretly s jeho očami a prezradzovaly nerozhodnosť, ale bola to nerozhodnosť slabosti, nie zrady.

— Prísahám, pane, prísahám Bohu Všemožúcemu.

— Ste katolíkom?

Muž potriasol hlavou.

— Ale verím v Boha — povedal. — Aspoň myslím, že verím.

Percy oprel sa v stoličke, snažiac sa presne si uvedomiť, čo to všetko znamená. V jeho mysli nebolo víťazného jasania — také pohnutie nebolo jeho slabosťou. Bola tam akási bázeň, vzrušenie, zmäťok, a nadovšetko pocítoval uspokojenie, že Božia milosť je tak svrchovaná. Keď mohla zasiahnuť túto ženu, kto bol od nej natoľko vzdialený, aby sa ho nedotkla? Čoskoro spozoroval, že návštěvník úzkostlive hľadí na neho.

— Bojíte sa prosím? Nezrušíte svoj sľub?
To rozohnalo chmáru a Percy sa usmial.

— Ale, nie! — povedal. — Budem tam o dvadsia-tejdruhej hodine... Je smrť blízka?

— Nie, prosím; sú to srdečné záchvaty. Dnes ráno je jej lepšie.

Kňaz pretrel si oči rukou a vstal.

— Nuž, dostavím sa — povedal. — Budete i vy tam?

Muž potriassol hlavou a tiež vstal.

— Musím byť s pánom Brandom, prosím; večer bude schôdza; ale o tom nesmiem hovoriť... Nie, prosím; pýtajte sa na pani Brandovú a povedzte, že vás očakáva. Zavedú vás hore hned.

— Zaiste nesmiem povedať, že som kňazom?

— Nie, ak sмиem prosiť.

Vytiahol zápisník, chvíľku v ňom písal, vytrhol stránku a podal ju kňazovi.

— Adresa, prosím. Budete taký láskavý zničiť ten papier, keď si ho odpíšete? Nerád — nerád by som zbytočne ztratil svoje miesto.

Percy stál a chvíľku zamyslene hral sa s papierom.

— Prečo nie ste aj vy katolíkom? — pýtal sa.

Muž mlčky potriassol hlavou. Potom vzal si klobúk a odišiel.

Percy prežil veľmi vzrušené odpoludnie.

Za posledný jeden alebo dva mesiace málo sa uda-lo, čo by ho povzbudzovalo. Musel oznámiť šesť nových významných odpadnutí a sotva nejaké obrátenie na vieru. Nebolo pochybnosti, že vlna proti Cirkvi stále mohutnie. Ten šialený skutok na Trafalgarskom náme-stí minulého týždňa tiež zapríčinil zlo, ktorého rozsah nebolo možno ani odhadnúť: viac, ako kedykoľvek ino-kedy hovorili ľudia a útočili noviny, že každý ve-rejný skutok Cirkvi usvedčuje zo lži jej odvolávanie sa

na nadprirodzeno. „Poškriab katolíka a najdeš vraha“, bolo obsahom úvodníka v „Novom Ľude“ a Percy sám bol podesený nad šialeným tým útokom. Arcibiskup sice verejne s kazateľnice katedrály zavrhol tak skutočok ako i pohnútku, ale aj tejto príležitosti sa čelné časopisy chvatne chytily, aby zase poukázaly na starú vraj politiku Cirkvi, užívať násilie, ale zavrhovať násilníka. Hrozná smrť útočníka nijako neuchlácholila verejné rozhorčenie; ba kolovaly zvesti, že pred hodinou, ako sa stal pokus vraždy, ktosi videl útočníka vychádzať z domu arcibiskupovho.

A tu, dramatickou rýchlosťou, prišiel odkaz, že hrdinova vlastná matka chce sa usmieriť s Cirkvou, ktorá sa pokúsila zavraždiť jej syna.

Opäť a opäť toho odpoludnia, keď Percy ponáhľal sa na sever, aby navštívil istého knaza vo Worcesteru a zase na juh, keď z večera svetlá začínaly žiarieť, premýšľal, či to predsa nie je nejaký úklad — nejaký spôsob pomsty, nejaký pokus chytiť ho do pasce. Ale slúbil, že nič nepovie a že pôjde.

Dokončil svoj denný list po večeri, ako obyčajne, s podivným pocitom osudnosti; napísal adresu a nalepil známku. Potom šiel dolu, oblečený v prechádzkovom obleku, do izby pátera Blackmorea.

— Prosím, vyspovedajte ma, brate — povedal stručne.

(II.)

Na Viktorinnej stanici.³¹ posiaľ nesúcej meno po veľkej kráľovnej devätnásteho storočia, nebolo ani viac ani menej ruchu, ako obyčajne, keď o pol hodiny ta

³¹ Veľká londýnska stanica.

došiel. Na rozsiahлом perone, teraz skoro dvesto stôp pod povrhom zeme, bol dvojity prúd cestujúcich, prihodiacich do mesta a opúšťajúcich mesto. Ten vľavo, ktorému sa Percy spúšťal v otvorenom zasklenom výťahu, bol rozhodne početnejší a pre nával pri vchode do výťahu musel sa pohybovať pomaly.

Konečne došiel, a kráčajúc v tom lahodnom svetle po bezhluchnej, rapkavej gume, zastal pri dverách dlhého vozňa, ktorý šiel priamo na ústrednú stanicu. Bol posledným z nejakých dvanásť, ktoré každú minútu po jednom odchádzaly. Potom, stále pozorujúc nekonečné dvíhanie a spúšťanie výťahov medzi vchodmi horného konca stanice, vosiel a usadil sa.

Teraz, keď sa už skutočne vydal na cestu, bol celkom spokojný. Vyspovedal sa len, aby zabezpečil svoju dušu, hoci soľva očakával nejaké určité nebezpečenstvo, a tu sedel; sivý oblek a slamený klobúk nijako ho neoznačovaly ako kňaza, lebo predstavenstvo duchovných úradov všeobecne dovolilo, aby sa kňazi takto obliekali, keď bola na to dostatočná príčina. Keďže neshlo o nebezpečenstvo života, nemal so sebou ani oleja ani najsv. sviatosti. Páter Dolan mu telegrafoval, že si ich môže obstaráť v kostole sv. Jozefa, nedaleko ústrednej stanice, ak by chcel. Mal len vo vrecku fialový povrázok, ako bolo zvykom, keď kňaz šiel navštíviť chorého.

Dosť pokojne sa mu cestovalo. Upieral oči na prázdne sedadlo naproti a snažil sa sústrediť myšlienky, keď tu vozeň náhle zastal. Pozrel von prekvapený a poznal po bielech smaltovaných chodníkoch, dvadsať stôp od okna vzdialených, že sú už v tuneli. že sa vozeň zastavil, mohlo mať všelijaké príčiny, a preto sa mnoho nerozčuloval, ani sa nezdalo, že by spolucestujúci brali tú vec veľmi vážne; po chvíľkovom tichu počul, že rozhovor za priečinou pokračuje.

Potom zdáleka zaznalo a na stenách tunela ako ozvena opakovalo sa volanie, smiešané hučivými a prenikavými signálmi. Žvuk tento mohutnel. Rozhovor vo vozni prestal. Počul, že ktorí vytiahol okno a v tej chvíli zamihol sa vozeň, vracajúci sa na stanicu, ale na trati opačnej. Toto treba vyšetriť, pomysel si Percy; čosi sa rozhodne dialo. Zdvihol sa teda a prešiel prázdnym oddelením k zadnému oknu. Zase nastal vresk, zase trúbenie signálov, a znova preletel akýsi vozeň, nasledovaný skoro v tej istej chvíli iným. Vozeň sebou trhol — zvoľna sa pohyboval. Percy sa zapotácal a spadol do sedadla, keď vozeň, v ktorom sa nachádzal, začal sa pohybovať do zadu.

V súsednom oddelení nastal teraz hluk a Percy sa tam pretisol dvermi, ale videl len asi šesť ľudí, ktorí mali hlavy vystrčené von oknami a jeho dotazov si vôbec nevšímali. Stál tu teda v tom povedomí, že ani oni nevedia viac, ako on a čakajú na vysvetlenie od niekoho. Bolo to hanobné, povedal si, že hocjaká príhoda spôsobí taký zmätok na celej trati.

Dva razy sa vozeň zastavil; za každým dal sa do pohybu po jednom alebo dvoch signáloch, a nakoniec zastal na perone, odkiaľ bol vyšiel, hoci o nejakých sto krokov ďalej.

Ach! Nebolo pochybnosti, že sa niečo stalo! Len čo otvoril dvere, mohutný rev zasiahol jeho uši a keď skočil na peron a pozrel hore na koniec stanice, začal chápať.

S prava na ľavo ohromného priestoru na peronoch valily sa obrovské vlny revúceho davu, vzrastajúceho každou chvíľou. Schodište, dvadsať krokov široké, používané len v nevyhnutných prípadoch, podobalo sa obrovskému čierнемu vodopádu, skoro dvesto stôp vysokému. Z každého dorazivšieho vozňa prihrnulo sa viac mužov a žien, ktorí bežali ako mravci k svojim dru-

hom už shromaždeným. Neopísateľný bol hluk, volanie mužov, krik žien, rachot a hukot obrovských strojov, a tri, štyri razy, kovový vreskot trúby, keď hore rozle-tely sa dvere núdzového východu a malý vír davu vy-prúdil ním do ulice. Ale Percy si už viac ľudí nevšímal; lebo vysoko pod hodinami na tabuli, kde sa podávaly vládne zprávy, svietily ohromné ohnívne písmená, zve-stujúce v esperante a angličtine oznámenie, za ktorým Anglicko toľko túžilo. Vyše desať razy ho prečítal, kým sa pohol, hľadiac ako na nadprirodzenú vidinu, ktorá znamenala alebo víťazstvo neba alebo pekla.

„VÝCHODNÝ SJAZD ROZPUSTENÝ.

MIER, NIE VOJNA.

BRATSTVO CELEHO SVETA USTANOVENÉ.

FELSENBURGH DNES VEČER V LONDÝNE.“

(III.)

Až skoro o dve hodiny neskoršie stál Percy pred domom za ústrednou stanicou.

Prehováral, hádal sa, hrozil, ale úradníci akoby boli smyslov pozbavení. Polovica z nich ztratila sa v dave, valiacom sa do stredu mesta, lebo i pri všetkej opatrnosti vlády, vykl'ulo sa, že v Pavlovom Dome, zná-mom kedysi ako chrám sv. Pavla, bude Felsenburgh priyatý. Tí druhí boli ako pomätení; na perone akýsi muž klesol, ranený mrtvicou od nervového vysilenia, ale nikto si z toho nič nerobil a mrtvola ležala schúlená pod lavicou. Opäť a opäť strhol Percyho akýsi nával, keď sa predieral s peronu na peron, hľadajúc vozeň, ktorý by ho zaviezol do Croydonu. Ale nemohol taký sohnať a nepotrebné vozne hromadili sa medzi pero-nami, ako vodou nanosené drevo, kym nové prihŕňaly

sa s vidieku, vezúc náklady blázniivých, šialených ľudí, ktorí sa ztrácali ako dym s bielych gumových dosák. Perony sa stále plnily a prázdnily a až pol hodiny pred polnocou sa stisk uvoľnil a nastal zase pohyb z mesta.

Nuž, konečne bol tu, ukmásaný, bez klobúka a vyčerpaný, dívajúc sa hore do tmavých okien.

Ani nevedel, čo sám o celej veci súdil. Vojna, pravda, je hrozná. A taká vojna bola by príliš strašná, aby si ju obrazotvornosť predstavila; ale kňazovej myсли zdaly sa iné veci ešte horšími. Čo znamenal svetový mier — ale takzvaný mier, vybudovaný na zásadách iných než Kristových? Alebo bol by Boh pôvodcom i toho? Márne boly otázky.

Felsenburgh — teda on previedol túto vec — vec bezpochybne väčšiu, ako ktorákoľvek svetská udalosť, dosiaľ známa v dejinách civilizácie. Aký je to človek? Akej povahy? Aké pohnútky ho vedú? Aké spôsoby užíva? Ako využije svojho úspechu? ... Otázky sa mi-haly pred ním ako prúd iskier, z ktorých každá bola azda bez nebezpečenstva, ale každá práve tak mohla do plameňa vrhnúť celý svet. Teraz však tu bola starena, ktorá túžila usmieriť sa s Bohom prv, než zomrie ...

Zase pritisol gombík, tri, štyri razy a čakal. Potom hore zasvetilo svetlo; vedel, že ho počuli.

— Poslali po mňa — vysvetľoval splašenej slúžke.
— Mal som tu byť o dvadsiatej druhej, ale ten nával ma zdržal.

Vybľabotala akúsi otázku.

— Áno, myslím, že je to pravda — povedal. — Mier, nie vojna. Prosím, zavedťte ma hore.

Šiel predsieňou s podivným pocitom ľviny. Toto bol teda dom Brandov — toho bystrého rečníka, ktorý s tol'kým blenom používal svoju výrečnosť proti Bohu; a tu on, kňaz, vkrádal sa dnu pod kepienkou noci. No, no, nedialo sa to jeho určením.

Hore, pred dverami izby, obrátila sa slúžka k nemu.

— Lekár, prosím? — pýtala sa.

— To je moja vec — povedal Percy stručne a otvoril dvere.

Slabý, žalostný výkrik zaznel z kúta prv, ako mohol za sebou zavrieť dvere.

— Ó! Bohu vd'aka! Myslela som, že na mňa zabudol. Ste kňazom, otče?

— Som. Nepamäťte sa, že ste ma videli v katedrále?

— Áno, áno, prosím; videla som vás modliť sa, otče. Ó! Bohu vd'aka, Bohu vd'aka!

Percy stál, pozorujúc ju chvíľku a hľadiac na jej sčervenalú, starú tvár v nočnom čepci, jej lesknúce sa zapadlé oči a chvejúce sa ruky. Áno, toto bolo opravdu úprimné.

— Tak, moje dieťa — povedal — rozprávajte.

— Chcem sa vyspovedať, otče.

Percy vytiahol fialový povrázok, prehodil ho na plecia a sadol si k posteli.

— — — — —

Ale i potom za nejaký čas nechcela ho pustiť.

— Povedzte mi, otče, kedy mi prinesiete sväté prijímanie?

Váhal.

— Vraj pán Brand a jeho žena o tomto nič nevedia?

— Nie, otče.

— Povedzte mi, ste veľmi chorá?

— Neviem, otče. To mi nepovedia. Včera večer myslela som, že je už po mne.

— Kedy si prajete, aby som priniesol vám sväté prijímanie? Urobím, ako poviete.

— Azda by som vám odkázala o deň, o dva? Otče, mala by som mu to povedať?

— Nie ste povinná.

— Poviem mu, ak je to potrebné.

— Nuž, rozmyšľajte o tom a odkážte mi... Počuli ste, čo sa stalo?

Prikývla, ale skoro bez záujmu; a Percy pocítil v srdci pichnutie svedomia. Konečne, smierenie duše s Bohom je väčšia vec, ako smierenie východu so západom.

— Pánu Brandovi by to azda hatilo — povedal.

— Bude teraz slávnym mužom, ako viete.

Ešte stále mlčky hľadela na neho a slabo sa usmievala. Percy bol prekvapený mladistvosťou jej starej tvári. Potom zrazu sa jej výraz zmenil.

— Otče, nesmiem vás zdržovať; ale povedzte mi aspoň to — kto je ten človek?

— Felsenburgh?

— Áno.

— Nikto nevie. Zajtra budeme vedieť viac. Je dnes večer tu v meste.

Mala taký podivný vzhľad, že Percy na chvíľku myslel, že má záchvat. Jej tvár akoby upadla vzrušením nad akousi myšlienkovou, ktorá vzbudila v nej strach.

— Tak čo, moje dieťa?

— Otče, pocitujem akýsi strach, keď si na toho človeka spomeniem. Nemôže mi ublížiť, pravda nie? Som teraz v bezpečí? Som katolíčkou —?

— To sa rozumie, moje dieťa, že ste v bezpečí. Čoho sa bojíte? Ako by vám ten človek ublížil?

Ale ľak nevymizol z jej očí a Percy pristúpil o krok bližšie.

— Nesmiete sa oddávať fantáziám — povedal. — Len sa odovzdajte do vôle Božej. Ten človek nemôže vám nijako ublížiť.

Rozprával sa s ňou ako s dieťaťom; ale bolo to märne. Jej staré ústa boly stále stiahnuté a jej oči blúdily mimo neho do šera izby za ním.

— Drahé dieťa, povedzte mi, o čo ide. Čo viete o Felsenburghovi? Zaiste sa vám niečo snívalo.

Náhle a prudko prikývla a Percyovo srdce po prvý raz sovrelo sa obavou. Bola azda táto stará žena pomätená na rozum? Alebo prečo sa mu zdalo to meno tak zlovestné? Tu však sa rozpamätał, že i páter Blackmore kedysi takto hovoril. Vzmužil sa a zase si sadol.

— Tak mi povedzte zreteľne — povedal. — Snívalo sa vám niečo. Čo sa vám snívalo?

Zdvihla sa na lôžku a zase obzrela sa po izbe; potom vystrela svoju starú ruku, prsteňami ozdobenú, po jeho ruku. A on udivený jej ju podal.

— Sú dvere zavreté, otče? Nikto nenačúva?

— Nie, nie, moje dieťa. Prečo sa trasiete? Nesmiete byť poverčivá.

— Otče, poviem vám. Sny sú nesmysel, pravda? Nuž, toto sa mi snívalo.

— Bola som kdesi vo veľkom dome; neviem, kde to bolo. Dom bol taký, aký som nikdy nevidela. Taký starý dom a bolo tam veľmi tma. Zdalo sa mi, že som dieťaťom a... a bála som sa čohosi. Chodby boli všetky tmavé a ja chodila som po tme, pláčúc a hľadajúc svetlo. Ale svetla nebolo. Potom počula som hovoriaci hlas veľmi ďaleko. Otče...

Jej prsty svieraly jeho ruku silnejšie, a jej oči blúdily zase po izbe.

S veľkou ťažkosťou potlačil Percy vzdych. Ale neopovážil sa ju teľaz opustiť. V dome bolo veľmi ticho; len zvonku s času na čas zaznel rachot vozňov, uhnájúcich zase z huste obývaného mesta na vidiek, a raz ozvalo sa hlasné volanie. Bol zvedavý, že asi kolko je hodín.

— Nechceli by ste mi to teraz dopovedať? — pýtal sa, hovoriac stále prostou trpezlivosťou. — Kedy sa vrátia?

— Ešte nie — zašeptala. — Mabel povedala, že nie pred druhou hodinou. Koľko je teraz, otče?

Vytiahol hodinky voľnou rukou.

— Nie je ešte jedna — povedal.

— Tak dobre, teda poslúchajte, otče... Bola som v tom dome; počula som ten hovor; bežala som chodbami, a videla som svetlo pod dverami; a potom som sa zastavila... Bližšie, otče!

Percy nemohol sa ubrániť akéhosi pocitu bázne. Jej hlas náhle snížil sa na šepot, a staré oči podivne sa na neho upieraly.

— Zastavila som sa, otče; neopovážila som sa vojsť. Počula som hovor a videla to svetlo; a nemala som odvahy vkročiť. Otče, v tej izbe bol Felsenburgh.

Dolu zrazu dvere plásky; potom zaznely kroky. Percy prudko obrátil hlavu a v tej chvíli počul, ako stará žena náhle vzdychla.

— Pst! — povedal. — Kto je to?

Dva hlyasy hovorili dolu v predsieni, a počujúc ich, stará žena pustila jeho ruku.

— Ja, ja som si myslela, že je to on — mumlala.

Percy vstal; poznal, že nepochopila situáciu.

— Áno, moje dieťa — povedal spokojne — ale kto to prišiel?

— Syn a jeho žena — povedala; potom sa jej tvár zase zmenila. — Ach, ach, otče.

Hlas zanemel jej v hrdle, keď vonku sa ozval čísi krok. Chvíľočku bolo úplne ticho; potom zreteľne bolo počuť šepot devinho hlasu:

— Ved' sa svieti v jej izbe. — Pod, Oliver, ale potichu.

Potom sa kľučka zvrátila.

— — — — — — — — —

H L A V A V.

(I.)

Zaznel výkrik, potom zavládlo ticho, keď vstúpila vysoká, krásna deva so zarumenelými lícami a lesknúcimi sa sivými očami a o niekoľko krokov zastavila sa, nasledovaná mužom, ktorého Percy hned poznal dľa podobizní. Tlumené nariekanie ozývalo sa s lôžka a kňaz mimovoľne zdvihol ruku, aby ho utíšil.

— No, ale — povedala Mabel; a potom hľadela na toho muža s mladou tvárou a bielymi vlasmi.

Oliver roztvoril pery a zase ich sovrel. I v jeho tvári zračilo sa podivné vzrušenie. Potom prehovoril.

— Kto je to? — povedal rozvážne.

— Oliver — zvolala deva, náhle sa k nemu obrátiac — to je ten kňaz, ktorého som videla ...

— Kňaz! — povedal Oliver a pristúpil o krok. — Ved' som si myslel ...

Percy si vzdychol, aby utíšil šialené chvenie v hrdle.

— Áno, som kňazom — povedal.

Zase vypukol nárek na lôžku a Percy, trošku sa obrátiac, aby uchláčhol starenu, videl devu, ako si mechanicky rozopína sponku tenkého kabátu na prach, ktorý mala prehodený na bielych šatách.

— Poslala si po neho, matka? — odsekol Oliver trasúcim sa hlasom a celým telom prudko vrhol sa k predu. Ale deva vystréla ruku.

— Potichu, drahušký — povedala. — Tak, pane...

— Áno, som kňazom — opakoval Percy, napnutý teraz v zúfalý odpor vôle, sotva viediac, čo hovorí.

— A vy prichádzate do môjho domu! — vykríkol Oliver. Pristúpil o krok bližšie a zase cúvol. — Prísa-

háte, že ste kňazom? — povedal. — Boli ste tu celý večer?

— Od polnoci.

— A nie ste... — Zase sa odmlčal.

Mabel vskočila medzi nich.

— Oliver — povedala, posiaľ so vzhľadom potlačeného vzrušenia — nesmieme tu robiť výstup. Chudinka matka je príliš chorá. Ráčite ísť dolu, pane?

Percy urobil krok k dverám a Oliver odstúpil na bok. Potom sa kňaz zastavil, obrátil, a zdvihol ruku.

— Boh vás požehnaj! — povedal prosté bedáka-júcej starene na lôžku. Potom vyšiel a čakal pred dvermi.

Počul tichý rozhovor v izbe; potom dojemný šepot devinho hlasu; potom Oliver bol pri jeho boku, tra-súc sa na celom tele, biely ako stena, a nemo kývol mu rukou, keď prešiel okolo neho dolu schodmi.

Celá vec zdala sa byť Percymu, ako neuveriteľný sen; všetko bolo tak neočakávané, tak nepodobné životu. Akosi hrozne sa hanbil za nepeknosť tej veci, a spolu pociťoval aj akúsi beznádejnú ľahostajnosť. Stalo sa to najhoršie a to najlepšie — to bolo jedinou jeho útechou.

Oliver roztvoril dvere, pritisol gombík a vošiel do naraz osvetlenej izby; za ním šiel Percy. Posiaľ mlčiac, nabídal mu stoličku, Percy sa posadil a Oliver ostal stáť pred krbom, trošku odvrátený, s rukami hlboko vo vreckách kabátu.

Percyho sústredené smysly vnímaly každú podrobnosť v izbe — hrubý, pružný zelený koberec, tak mäkký pod nohami, rovné, visiace, tenké, hodvábne záclony, niekoľko nízkych stolov s množstvom kvetov, a rady kníh po stenách. Celá izba bola presýtená ľažkou vôňou ruží, hoci okná boli otvorené dokorán a nočný vánok stále povieval záclonami. Bola to izba ženy, po-

vedal si v duchu. Potom zahľadel sa na mužovu postavu, hybkú, pevnú, vzpriamenú, na tmavošedý oblek, nie nepodobný jeho vlastnému, prekrásnu krivku čelustia, čistú, bledú pleť, tenký nos, vypuklú krivku idealizmu nad očami a tmavé vlasy. Bola to tvár básnika, povedal si, a celá osobnosť žiarila životom a sviežosťou. Potom obrátil sa trošku a vstal, keď sa otvorily dvere a vošla Mabel, zavierajúc ich za sebou.

Šla rovno k manželovi a položila ruku na jeho plece.

— Sadni si, drahý — povedala. — Musíme si trošku pohovoriť. Ráchte si sadnúť, pane.

Všetci traja sa posadili — Percy na jednej strane a naproti Oliver s manželkou na pohovku s kolmým opieradlom.

Deva zase začala rozhovor.

— Túto vec musíme urovnať hned — povedala. — ale nesmieme z nej urobiť tragédiu. Oliver, rozumieš? Nesmieš stvárať výstup. Prenechaj to všetko mne!

Hovorila s podivnou živostou; a Percy, k svojmu prekvapeniu, videl, že slová mieni celkom úprimne: nebolo badať na nej ani mak cynizmu.

— Oliver môj drahý — povedala zase — neškared' sa tak! Je to v poriadku. Ja tú vec zariadim.

Percy zachytil jedbovatý pohľad, ktorý vrhol na neho muž; i deva si ho povšimla, keď po oboch rozhľadala sa svojimi bystrými, veselými očami. Položila ruku na jeho koleno.

— Oliver, počuj! Nemrač sa tak na toho pána! Neurobil nič zlého.

— Nič zlého! — zašeptal jej manžel.

— Nie — ani toho najmenšieho zla. Čo na tom záleží, čo si tá chudinka hore myslí? A teraz, pane, mohli by ste nám azda povedať, prečo ste sem prišli?

Percy si vydýchol. Takýto postup neočakával.

— Prišiel som, aby som prijal pani Brandovú nazad do Cirkvi — povedal.

— A urobili ste tak?

— Áno.

— Nepovedali by ste nám svoje meno? Tým ľahšie sa nám bude rozprávať.

Percy zaváhal. Potom ale sa rozhodol, že sa stretnie s ňou na jej vlastnej pôde.

— Pravdaže. Moje meno je Franklin.

— Páter Franklin? — pýtala sa deva s nádychom posmešného dôrazu na prvom slove.

— Áno. Páter Percy Franklin, z arcibiskupovho domu vo Westminstere — povedal kňaz pevne.

— Nuž, teda, páter Percy Franklin, mohli by ste nám povedať, prečo ste prišli, totiž, kto po vás poslal?

— Pani Brandová.

— Áno, ale akým spôsobom?

— To nesmiem povedať.

— No, tak dobre... Teda nám azda poviete, akú výhodu prináša toto prijatie do Cirkvi?

— Tým, že Cirkev niekoho prijme, smieri sa jeho duša s Bohom.

— Ó! (Oliver, buď ticho!) A ako to robíte, páter Franklin?

Percy náhle vstal.

— To sú zbytočné reči, madam — povedal. — Načo sú vám tie otázky?

Deva zadivená hľadela na neho očami naširoko otvorenými, posiaľ majúc ruku položenú na manželovom kolene.

— Načo sú, páter Franklin! Ved' chceme to vedieť. Predsa vám cirkevný zákon nezakazuje, aby ste nám to povedali, či áno?

Percy zase zaváhal. Ani najmenej nerozumel, kam deva cieli. Potom videl, že by boli vo výhode, keby celkom ztratil hlavu; teda si zase sadol.

— Pravdaže nie. Poviem vám, ak si to želáte. Vy-spovedal som pani Brandovú a dal jej rozhrešenie.

— Ach, tak; a tým ste to teda dosiahli? A čo ďalej?

— Mala by dostať sväté prijímanie a posledné pomazanie, ak je v nebezpečenstve smrti.

Oliver zrazu sebou trhol.

— Kriste! — potichu povedal.

— Oliver! — zvolala deva prosebne. — Prosím ťa, nechaj túto vec mne. Tak je to o mnoho lepšie... Teda, nazdávam sa, páter Franklin že chcete dať maminkę tie druhé veci tiež?

— Nie sú nevyhnutne potrebné — povedal kňaz, cítiac akosi, že hrá ztratenú hru.

— Ó, nie sú potrebné? Ale vy by ste ich jej radi dali?

— Urobím tak, ak mi bude možné. Ale čo je potrebné som vykonal.

Len celým napiatím vôle zachoval spokojnosť. Bol ako človek, ktorý obrniac sa oceľou, poznáva, že jeho nepriateľ je len jemná para. Nemal ani predstavy, čo si má počať. Bol by dal čokoľvek, keby ten človek vykocil a vrhol sa mu na hrdlo, lebo tejto deve sa nevyrovnali oba.

— Áno — povedala tíško. — Nuž, sotva sa dá očakávať, že by môj manžel dovolil, aby ste sem zase príšli. Ale som veľmi rada, že ste vykonali, čo považujete za potrebné. Zaiste je to pre vás, páter Franklin, a i pre tú starú chudinku hore uspokojením; a nám, nám — stisla manželovo koleno — nám to vôbec nevadí. Ó, ale ešte niečo.

— Prosím — povedal Percy, diviac sa, čo ešte príde.

— Vy, kresťania, odpusťte, ak poviem niečo nezdvorilého, ale ako sám viete, vy kresťania máte povesť, že počítate duše a že o každom konvertitovi robíte hory-doly. Budeme vám veľmi povďační páter Franklin, ak nám dáte slovo, že nebudete ohlasovať

túto, túto príhodu. Urobilo by to môjho muža nešťastným a zapríčinilo mu mnoho nepríjemností.

— Pani Brandová — začal kňaz.

— Chvíľočku... Vidíte, nezachádzali sme s vami zle. Nepoužili sme násilia. Sľubujeme, že nebudeme s matkou robiť výstupy. Teda sľúbite nám to?

Percy mal čas na rozmyslenie a preto odpovedal hneď.

— Pravdaže, sľubujem.

Mabel spokojná si vzduchla.

— Tak je to v poriadku. Sine vám veľmi povdăční... A myslím, že môžem povedať že azda, až si to muž rozmyslí, nejakým spôsobom to zariadi, aby ste sem zase prišli a dali jej prijímanie a tú druhú vec.

Zase sa muž pri jej boku kŕčovite zatriasol.

— Nuž, o tej veci budeme ešte uvažovať. No, vieme vašu adresu a môžeme vám teda odkázať... Mimochodom, páter Franklin, vrátite sa do Westminstera teraz v noci?

Uklonil sa.

— Ach! Dúfam, že sa tam dostanete. Zistíte, že Londýn je veľmi vzrušený. Azda ste počuli.

— Felsenburgh? — povedal Percy.

— Áno. Julian Felsenburgh — povedala deva nežne a zase to podivné vzrušenie zažiarilo v jej očiach.

— Julian Felsenburgh — opakovala. — Je tu. Zostane nateraz v Londýne.

Percy zase pocítil ten záchvev strachu, keď počul to meno.

— Bude, vraj, mier — povedal.

Deva vstala a manžel s ňou.

— Áno — povedala hlasom až dojemným — bude mier. Konečne mier. (Pristúpila o krok k nemu a jej tvár horela ako ohnívá ruža. Jej ruka sa trošku zdvihla). — Vráťte sa do Londýna. páter Franklin, a užívajte svoje oči. Zaiste ho uvidíte, a uvidíte ešte viac. — Hlas začal sa jej chvieť. — A pochopíte azda, prečo

sme s vami tak zachádzali, prečo sa vás už nebojíme, prečo privoľujeme, aby matka robila, čo sa jej zachce. Ó, porozumiete, páter Franklin, ak nie dnes, teda zajtra, ak nie zajtra, aspoň o veľmi krátky čas.

— Mabel! — zvolal jej manžel.

Deva sa prudko obrátila, objala ho a pobozkala na ústa.

— Ó, nehanbím sa, Oliver môj drahý. Nech len ide a sám sa presvedčí. Dobrú noc, páter Franklin.

Ked', kráčajúc k dverám, začul, ako ktosi za ním v izbe pritisol gombík zvonca, ešte raz sa obrátil, omráčený a zmätený; a tam stáli obaja, muž a žena, v nežnom slenčnom svetle ako začarovaní. Deva mala rameňo ovinuté okolo mužovho pleca, stála vzpriamená a žiariaca, ako ohnivý stôp; ba aj na mužovej tvári teraz už nebolo hnevú — ničoho — len skoro nadprirodzená hrdosť a dôvera. Oba sa usmievali.

Potom Percy vyšiel do lahoodnej, letnej noci.

(II.)

Seliac v nabitom vozni, unášajúcim ho do Londýna, Percy uvedomoval si len to, že sa bojí. Skoro ani nepočul rozhovor okolo seba, hoci ten bol hlasitý a neprestajný; a čo začul, nemalo pre neho významu. Uvedomoval si len toľko, že sa odohraly podivné výjavy: že vraj Londýn naraz zošalel, že Felsenburgh hovoril toho večera v Pavlovom Dome.

Pociťoval strach pre ten spôsob, akým s ním zachádzali, a nechápajúc, zas a zas pýtal sa seba, čo ich to nadchlo k takému spôsobu; zdalo sa mu, akoby sa bol ocitol v prítomnosti nadprirodzena; bol si vedomý, že sa trošku chveje a že trpí príznakami neznesiteľnej ospalosti. Ani mu skoro nebolo divné, že sedí v nabitom vozni o druhej hodine za letného svitu.

Tri razy sa vozň zastavil a Percy pozeral oknom na známky zmätku, ktorých všade bolo plno; na posta-

vy, utekajúce v šere medzi koľajnicami, na niekoľko stroskotaných povozov, na hŕbu svalených nepremokavých plachiet; mechanicky počúval hučanie a vrešťanie, ktoré sa so všetkých strán ozývalo.

Ked' konečne vystúpil na peron, našiel ho skoro taký, aký ho opustil pred dvoma hodinami. Ten istý bezohľadný nával, ked' vozeň vychrlil svoj náklad, tá istá mŕtvola pod lavicou; a nadovšetko, ked' bezmocne bežal za davom, sotva vediac, kde uteká a prečo, nad ním horelo to isté ohromujúce oznamenie pod hodinami. Potom ocitol sa vo výtahu a o minútu bol von na schodoch za stanicou.

I tu naskytol sa mu prekvapujúci pohľad. Nad hlavou dosiaľ svietily lampy, ale za nimi ľahaly sa prvé bledé pruhy svitu. Ulica, bežiaca teraz priamo k bývalému kráľovskému palácu,³² spojujúca sa tam, ako v prostriedku pavučiny, s tými, vedúcimi od Westminstera, Mallu a Hyde Parku, bola huste posiata hlavami. Tu a tam dvíhaly sa hotely a „domy radosti“, ich okná boli celé rozžiarenené, slávnostné a víťazoslávne, akoby k uvítaniu kráľa; kým v diaľke naproti rysoval na oblohe svoju ohnivú siluetu obrovský palác, zdnu k osvetlený, ako všetky domy, ktoré len oko zasiahlo. Krik bol ohlušujúci. Nebolo možno rozoznať zvuk od zvuku. Hlasy, trúby, bubny, šlapot tisícich krokov na gumovej dlažbe, a dutý hrkot kolies so stanice za ním — to všetko spojilo sa v ohromujúce, velebné dunenie, s času na čas prvýšené prenikavejšími zvukmi.

Nemožno bolo sa pohnúť.

Našiel sa na mieste neobyčajne výhodnom, na samom vrchu širokého schodišťa, vedúceho do starého nádvoria stanice, ktoré však teraz bolo rozsiahlym priestranstvom, spojujúcim na ľavo širokú cestu k palácu, a na pravo ulicu Viktorie,³³ kde bolo vidieť, ako všade inde, živú perspektívnu svetiel a hláv. Vpravo k oblohe

³² Buckinghamský palác.

³³ Ulica kráľovny Viktorie.

dvíhala sa osvetlená hlava katedrálnej zvonice.⁸⁴ Zdalo sa mu, akoby to bol znal v nejakom predošlom bytí.

Mechanicky posunul sa o nejaký krok, dva vľavo, až sa zachytil stípa; potom čakal snažiac sa, aby svoje dojmy nerozoberal, ale ich zachoval.

Postupne uvedomoval si, že tento dav sa celkom liší od tých, ktoré kedykoľvek videl. Jeho psychickému smyslu sa zdalo, že v jednotnosti nie je podobný nijakému inému. Vzduch bol presýtený magnetizmom. Človek mal pocit, ako by sa prevádzal nejaký tvorčí dej, ktorým tisíce jednotlivých buniek spájalo sa každou chvíľou dokonalejšie v jednu obrovskú cítiacu bytnosť s jednou vôľou, jedným pohnutím mysli a jednou hlavou. Kričanie hlasov akoby bolo len prejavom záchvety v tej tvorčej sile, ktorá sa tak vyjadrovala. Tu spočívala tá obrovská ľudská bytnosť a rozprestierala svoje živé údy, pokial' len jeho oko videlo, čakajúc, čakajúc akési dovršenie — rozprestierajúce sa tiež, ako jeho unavený modzog tušil, po každej ulici toho rozsiahleho mesta.

Ani sa seba nepýтал, že čo čakajú. Vedel a predsa nevedel. Vedel, že očakávajú zjavenie — niečo, čo by korunovalo ich túžby a naveky ich v takom uspokojení zanechalo.

Mal pocit, akoby to bol všetko už kedysi videl; a ako dieťa začal sa seba sptytovať, kde sa to mohlo stať, až si spomenul, že tak sa mu kedysi snívalo o súdnom dni — o človečenstve, shromaždenom, aby videlo Ježiša Krista — Ježiša Krista! Ach! Aká drobunká zdala sa mu tá Postava teraz — ako ďaleko — skutočná, pravda, ale akoby bezvýznamná — aká beznádejne vzdialenosť od toho velikánskeho života! Vrhol pohľad na zvonnicu. Áno; v nej je kúsok Pravého Kríža, či nie? — kúsok dreva, na ktorom umrel Chudák pred dvadsiatimi storočiami... No, no. Je to už dávno...

⁸⁴ Veža westminsterskej katedrály.

Nechápal celkom, čo sa s ním deje. „Sladký Ježišu, buď mi nie sudcom, ale Spasiteľom“, tíško šeptal a pevne svieral žulový stôp; a o chvíľku vedel, aká márna bola tá modlitba. Zmizla ako dych v tomto nesmiernom, živom ovzduší človečenstva. Odslúžil omšu, pravda? ráno — v bielom rúchu... Áno; všetko veril vtedy — zúfale, ale úprimne; a teraz...

Hľadieť do budúcnosti bolo tak zbytočné, ako hľadieť do minulosti. Nebolo budúcnosti, ani minulosti; všetko bolo len jedna večná chvíľka, prítomná a konečná...

Potom prestal sa do týchto myšlienok vhŕbovať a zase hľadel telesnými očami.

Po oblohe rozlievala sa zora nového dňa rovnomer-ným, mäkkým svitaním, ktoré i pri svojej svrchovanosti nezdalo sa ničím v porovnaní so žiarivým svetlom ulíc.

— Nepotrebujeme slnka, — šeptal usmievajúc sa žalostne; — ani slnka, ani svetla sviece. Máme svoje svetlo na zemi, svetlo, ktoré svieti každému človeku...

Zvonica zdala sa teraz ďalej, ako kedykoľvek v tom mátožnom trblietaní svitu, čím ďalej slabšou v porovnaní s prekrásnym, žiarivým leskom ulíc.

Potom počúval zvuky, a zdalo sa mu akoby kdesi ďaleko na východ, nastávalo mlčanie. Netrpezlive pohodil hlavou, keď akýsi muž za ním začal rýchle a zmätene hovoriť. Prečo nemlčí, aby bolo počuť mlčanie?... Muž čoskoro utichol, a z diaľky valil sa šum, tak nežný, ako hučanie morského prílivu v lete; prichádzal k nemu s prava; znel okolo neho, zvúčal mu v ušiach. Už nebolo jednotlivého hlasu: bolo to dýchanie obra, ktorý sa narodil; i on volal; nevedel, čo hovorí, ale nemohol mlčať. Jeho žily a nervy akoby boli rozžiarene vínom; a pozerajúc do dlhej ulice a počúvajúc ako to mohutné volanie sa valí od neho k palácu, poznával, prečo kričal a prečo teraz mlčí.

Akési štíhle teleso, rybe sa podobajúce, biele ako mlieko, mátožné ako tieň, a krásne ako ranná zora, pomaly zjavilo sa na obzore vo vzdialosti pol míle, obrátilo sa a blížilo sa k nemu, plávajúc, ako sa zdalo, na tej istej vlnie mlčania, ktorej bolo tvorcom, bližšie, bližšie dlhou, vinúcou sa ulicou na rozopiatych krýdlach, ani dvadsať stôp nad hlavami davu. Na vánku zachvel sa veľký vzdých a potom zase zavrádlo mlčanie.

Ked' Percy mohol zase s plným vedomím premýšľať — lebo jeho vôľa bola len schopná úsilí, ako hodiny tikania — podivné biele teleso bolo bližšie. Povedal si, že podobných videl už sto; a v tej istej chvílke, že toto sa celkom liší od všetkých ostatných.

Potom bolo ešte bližšie, vznášajúc sa pomaly, pomaly ako čajka nad morom; rozoznával hladkú prednú časť, za ňou nízku predprseň, kormidelníkovu nehybnú hlavu; ba už počul i tiché viatie vrtule — a potom videl, na čo čakal.

Vysoko na strednej palube stalo kreslo tiež bielym zahalené, s akýmsi odznakom nad operadlom; na kresle sedel muž, nehybný a osamelý. Ako sa blížil, ani rukou nepohol; jeho tmavý úbor odrážal sa žive od bielosti; hlavu mal zdvihnutú a kde-tu ju zvoľna obrátil s boka na bok.

Ešte bližšie ono plávalo za hlbokého ticha; hlava mužova sa obrátila a na chvíľku bolo tvár zreteľne vidieť v tom nežnom, žiarivom svetle.

Bola to tvár bledá, s výraznými črtami, tvár sťa mladého človeka, ohnutých, čiernych obŕv, tenkých perí a bielych vlasov.

Potom sa tvár zase odvrátila, kormidelník pohol hlavou, a prekrásne teleso, urobiac malý oblúk, zmizlo za rohom a tiahlo k palácu.

Kdesi niekto hystericky zajačal, ktosi zakričal a zase vypuklo to búrlivé stonanie.

KNIHA II.

STRETNUTIE

HLAVA 1.

(I.)

Druhého dňa večer Oliver Brand sedel za svojím písacím stolom, čítajúc úvodník večerného vydania „Nového Ľudu.“

„Mali sme času“, čítať, ,spamätať sa trošku z opojenia, ktoré nás minulej noci zachvátilo. Prv, ako sa pustíme do úvahy o budúcnosti, bude dobre, keď pripomenieme odohravšie sa udalosti. Do včerajsieho večera trápila nás obava o východnú krízu; a keď dva-dsať jeden hodín odbilo, v celom Londýne nebolo viac, ako štyridsať ľudí — anglickí delegáti totiž — ktorí viedeli určite, že nebezpečenstvo pominulo. Od tejto chvíľky za pol hodiny vláda urobila niekoľko diskrétnych krokov: vyberaný počet osôb bol upovedomený; polícia a šesť plukov sa vyzvalo, aby udržaly poriadok; Pavlov Dom bol vyprázdený; železničné spoločnosti boli upozornené; a presne po uplynutí tej polhodiny bola vec oznámená elektrickými plakátmi vo všetkých štvrtiach londýnskych, ako i v každom veľkom provinciálnom meste. Nemáme teraz miesta dostatočne opísat ten obdivuhodný spôsob, akým konaly verejné vrchnosti svoju povinnosť; stačí, keď uvedieme, že v celom Londýne nestalo sa viac, ako sedemdesiat nešťatí; ani nie je našou vecou posudzovať krok vlády, ktorá si vyvolila práve takýto spôsob oznámenia.“

„Do dvadsiatej druhej hodiny Pavlov Dom bol naplnený do posledného kútika, starý chór vyhradený bol členom snemovne a vládnym úradníkom. Galerie boli obsadené dámami a do iných častí prízemia mala verejnoscť voľný prístup. Vzducholodňá polícia nám oznamuje, že v tú dobu až na vzdialosť jednej míle každá

ulica, vedúca k tomu ústrediu, bola zatarasená ľuďmi, a že o dve hodiny neskoršie, ako všetci vieme, boli skoro všetky hlavné ulice po celom Londýne podobne nabité.“

„Bola to výborná myšlienka, že za prvého rečníka vybratý bol pán Oliver Brand. Ruku mal posiaľ v obväze a jeho zjav ako i oduševnelé slová udrely prvý jasný tón toho večera. Jeho reč uvedená je na inom mieste. Rad-radom ministerský predseda, pán Snowford, prvý minister námorníctva, tajomník vecí východných a Lord Pemberton prehovorili niekoľko slov, potvrdzujúcich neobyčajnú zvest. O trištvrte na dvadsiatutretiu hluk jasotu vonku oznamoval príchod amerických delegátov z Paríža a títo po jednom vystúpili na tribúnu južnou bránou bývalého chóru. Aj z nich každý prehovoril. Je nemožné oceniť slová, prednesené v takej chvíli; ale azda nevyvoláme závisť, keď označíme pána Markhama, za toho rečníka, ktorý nad iných našiel ohlas v tých, ktorým dopriate bolo ho počuť. Bol to tiež on, ktorý nám výslovne povedal to, čo druhí len mimočodom spomenuli, totiž, že úspech amerických úsilí bolo treba ďakovať jedine pánu Julianovi Felsenburghovi. Posiaľ pán Felsenburgh nedošiel; ale v odpoveď na búrku dotazov pán Markham oznámil, že pán ten za niekoľko minút bude medzi nimi. Potom začal opisovať, pokial to bolo možné, niekoľkými vetami, metody, akými pán Felsenburgh previedol to, čo pravdepodobne je najohromujúcejší výkon v dejinách. Z jeho slov, zdá sa, že pán Felsenburgh (ktorého životopis, pokial je známy, prinášame na inom mieste) je asi najväčším rečníkom, akého svet kedy znal — tieto slová používame po zrelej úvahе. Ako by sa vyznal vo všetkých rečiach jednoako dobre; za tých osem mesiacov, čo východné pojednávanie trvalo, rečnil prinajmenej v pätnástich jazykoch. O spôsobe, akým hovorí, zmienime sa čoskoro. Ako nám sdelil pán Markham, preukázal pán Felsenburgh aj najprekvapujúcejšiu znalosť nielen ľudskej povahy, ale i

každého rysu, ktorým sa táto božská vec prejavuje. Zdá sa, že je oboznámený s dejinami, predsudkami, obavami, nádejami, túžbami, všetkých tých nesčíselných siekt a kášt východu, s ktorými mal čo do činenia. Ba, ako pán Markham povedal, je pán Felsenburgh asi prvým plodom toho nového kosmopolitického stvorenia, ku ktorého pôrodu pracoval svet od počiatku dejín. Na prinajmenej deviatich mestach — na príklad v Damašku, Irkutsku, Carihrade, Kalkute, Benaresu, Nankingu — pozdravovaly ho davy Mohamedánov ako Mesiáša. Konečne v Amerike, kde tento neobyčajný zjav vznikol, každý hovorí o ňom dobre. Nedopustil sa nijakých tých zločinov — niet jedného, kto by ho usvedčil z hriechu — tých zločinov žltej tlače, podplácania, obchodných alebo politických útiskov, ktoré tak poškvrnily minulosť všetkých tých starých politikov, ktorí urobili sesterský kontinent tým, čím je. Pán Felsenburgh ani len stranu nezaložil. On zvíťazil a nie jeho podriadení. Tí, ktorí boli prítomní v Pavlovom Dome, porozumejú nám, keď povieme, že účinok tých slov bol neopísateľný.“

„Ked' sa pán Markham posadil, bolo hrobové ticho; potom, aby uchláčholil vzrastajúce rozčulenie, organista zahral úvodné akordy murárskej hymny; slová sa uchytily a čoskoro nielen celá budova sa šou ozývala, ale i vonku ju spieval ľud a na niekoľko chvíľ stal sa Londýn vskutku chrámom Pána.“

„Teraz však prichádzame k najťažšej čiastke našej úlohy, a radšie sa priznáme hned, že rozhodne nemôžeme nijako žurnalisticky opísať to, čo nasledovalo. Najväčšie veci je najlepšie povedať najjednoduchejšími slovami.“

„Ku koncu štvrtnej štrofy, spozorovali sme, že akýsi muž v prostom tmavom obleku vystupuje po schodoch tribúny. Za chvíľku si to nikto nevšímal, ale keď sme zbadali, že medzi delegátmi nastal náhly pohyb, spev začal viaznuť a celkom zatíhol, keď tá postava, ukoniac sa trošku vpravo a vľavo, kráčala ďalšími schod-

mi, vedúcimi na rečníku tribúnu. Tu sa prihodilo čosi zvláštneho. Organista hore zprvu akoby nepozrozumel, a hral ďalej, ale v zástupe vypukol zvuk, podobajúci sa stonu, a organista hned prestal. Ale nenasledovalo nijaké jasanie. Naopak, hrobové ticho zavládlo razom v ohromnom dave; to, akýmsi podivným magnetizmom sdeľilo sa davu vonku okolo budovy, a keď pán Felsenburgh prehovoril prvé slová, to ticho zdalo sa byť živým tvorom. Vysvetlenie tohto fenomenu ponechávame psychologom.“

„O jeho slovách nemáme čo povedať. Pokiaľ vieme, ani jedon zpravodajca si vtedy nerobil poznámky; ale reč, prednesená esperantsky, bola veľmi prostá a stručná. Niekoľkými slovami oznámil, že sbratrenie celého sveta sa uskutočnilo, blahoželal všetkým žijúcim, že im bolo dopriate byť svedkami — toho dovršenia dejín, a nakoniec pozdravil toho Ľucha sveta, ktorého stelesnenie sa teraz stalo skutkom.

„Toľkoto, teda. môžeme povedať; ale nemôžeme povedať nič o dojme, aký na nás robila osobnosť, pred nami stojaca. Na pohľad je to muž asi tridsaťtri ročný, oholený, vzpriamený, má biele vlasy, tmavé oči a obrvy; stál nehybné s rukami na zábradlí, urobil len jedon posunok, ktorým vylúdil z davu čosi ako vzlyk, prehovoril tých niekoľko slov pomaly, zreteľne a čistým hlasom; potom stál a čakal.“

„V odpoveď vzniesol sa vzdych, ktorý znel v ušiach aspoň jedného, ktorý ho počul, akoby celý svet po prvý raz naberal dychu; a potom zas nastalo to podivné mlčanie, ktoré otriasalo srdcom. Mnohí tíško plakali, pery tisícich pohybovaly sa bez zvuku, a všetky tvári obrátené boly k tej prostej postave, sfaby nádej každej duše sa v ňom sústredovala. Tak, ak tomu môžeme veriť, pred stá a stá rokmi, zraky mnohých upieraly sa na jedného, ktorý je známy v dejinách ako Ježiš Nazaretský.“

„Takto pán Felsenburgh ešte chvíľku postál, potom sa obrátil dolu schodmi, prešiel tribúnou a zmizol.“

„O tom, čo sa stalo vonku, dostali sme od očitého svedka nasledovnú zprávu. Biele lietadlo, tak dobre známe všetkým, ktorí boli tej noci v Londýne, čakalo vo výške asi dvadsať stôp nad zemou, pred malým južným vchodom bývalej lodi chórovej. Pomaly sa v dave roznieslo, za tých niekoľko minút, že kto prišiel v ňom, a keď pán Felsenburgh sa vrátil ten istý podivný ston zaznel i po celom priestranstve okolo Pavlovho Domu a potom nasledovalo to isté ticho. Lietadlo sa snieslo; majster sa posadil a ľoď sa zas vzniesla do výšky dvadsať stôp. Zprvu sme mysleli, že prehovorí, ale nebolo to potrebné; a za chvíľu pustilo sa lietadlo na tú nádhernú cestu, ktorú Londýn nikdy nezabudne. Štyri razy za tú noc okrúžil pán Felsenburgh obrovské hlavné mesto, neprehovoriac ani slova; a všade sa objavil pred ním a za ním ten vzdych a pod ním, kým prechádzal hrobové ticho. Dve hodiny po východe slnka biela vzducholod' vzniesla sa nad Hampstead⁸⁵ a ztratila sa na sever; a od tých čias nevidieť toho, ktorého právom nazývame Spasiteľom sveta.“

„A čo máme ešte dodať?“

„Výklad je zbytočný. Postačí jedna stručná veta, že nastala nová doba, po ktorej márne túžili proroci a králi trpitelia, umierajúci, všetci, ktorí pracujú a sú obťažení. Nielen že už prestalo súperstvo medzi kontinentmi, ale skončily sa aj domáce spory. O tom, ktorý je hlásateľom začiatku novej éry, nemáme už čo povedať. Jedine budúcnosť ukáže, čo mu ešte ostalo vykonat.“

„Ale čo sa vykonalо, je toto. Východné nebezpečenstvo je naveky rozprášené. Tak fanatickí barbari ako i civilizované národy chápnu teraz že vláda vojny je skončená. Nie mier, ale meč“, povedal Kristus; a za trpko pravdivé sa tie slová osvedčili. „Nie meč, ale mier“

⁸⁵ Londýnske predmestie.

odpovedali konečne zreteľne tí, ktorí sa Kristovho poddanstva zriekli, alebo ho nikdy neprijali. Zásadu lásky a jednoty, ktorú sa západ za minulé storočia hoci zaja-kave naučil, aj východ prijal. Nebudeme sa už odvolávať na zbrane, ale na spravodlivosť; nebudeme už volať za Bohom, ktorý sa ukrýva, ale k Človekovi, ktorý poznal vlastné božstvo. Nadprirodzeno je mŕtve; vlastne, teraz vieme, že nikdy nežilo. Ostalo len vypracovať toto nové učenie, uviesť každý čin, každé slovo a každú myšlienku pred súd lásky a spravodlivosti; a to bude bezpochyby úlohou mnohých rokov. Každý zákoník treba zrušíť, každú hrádzu svaliť; strana sa musí slúčiť so stranou, zem so zemou, kontinent s kontinentom. Už niet toho najväčšieho strachu, tej hrôzy pred posmrtným životom, alebo ochrnutia zápasu. Človek sa už dosť nastonal, pracujúc k porodu; jeho krv vylievala sa ako voda pre jeho vlastnú hlúposť; ale konečne poznal seba a uspokojil sa.“

„Nech je teda aspoň vidno, že Anglicko v tomto diele nápravy nie je pozadu za inými národmi; nech jej národná odlúčenosť, rasová pýcha alebo opojenie bohatstva nezabráni, aby sa zúčastnila tej ohromnej práce. Zodpovednosť nemožno odhadnúť, ale víťazstvo je isté. Pokorení vedomím svojej viny v minulosti a majúc dôveru i nádej v našich skutkoch v budúcnosti, tíško poberajme sa v ústrety tej odmeny, ktorá sa konečne zjavuje — tej odmeny, tak dlho skrývanej sebeckosťou ľudí, temnotou náboženstva a zápolením jazykov — tej odmeny, ktorú slúbil ten, ktorý nevedel, čo hovorí a zapieral, čo tvrdil — blahoslavení sú tichí, pokojamilovní, milosrdní, lebou zemou vládnúť budú, synmi Božími nazvaní budú a najdú milosrdenstvo.“

Oliver bol celý bledý. Jeho žena kľačala pri jeho boku. Obrátil stranu a prečítal ešte jednu krátku vetu, označenú ako posledná zpráva:

„Bolo nám sdelené, že vláda je v spojení s pánom Felsenburghom.“

— Ach, je to len novinárska zpráva — povedal konečne Oliver, opierajúc sa nazad. — Prázdne slová! Ale... ale tá vec!

Mabel vstala, prešla k okennému sedadlu a posadila sa. Niekoľko razy roztvorila pery, ale nič nepovedala.

— Drahá! — zvolal Oliver — nemáš čo povedať? Chvejúc sa, chvíľku pozrela na neho.

— Povedať! — zvolala. — Ako si sám povedal, zbytočné sú všetky reči.

— Povedz mi zas — povedal Oliver. — Ako mám vedieť, že to neboli sen?

— Sen — povedala. — Či bol niekedy sen takýto?

Nemajúc pokoja, zas vstala, prešla izbou a opäť kľakla si k mužovi, berúc jeho ruky do svojich.

— Drahušký — povedala. — Hovorím ti, nie je to sen. Stalo sa to konečne skutočnosťou. I ja som tam bola, nepamätáš? Čakal si na mňa, keď bolo po všetkom... keď On odišiel, spolu sme Ho videli, ty a ja. Počuli sme Ho... ty na tribúne a ja na galerii. Neskoršie sme Ho zas videli nad nábrežím, keď sme stáli vonku v dave. Potom sme prišli domov... a našli toho kňaza.

Ked' hovorila, jej tvár bola celá premenená. Mala vzhľad, akoby uzrela božské videnie. Hovorila veľmi spokojne, bez rozčulenia a vášne. Oliver sa chvíľku na ňu zahľadel; potom sa nahnul a nežne ju pobozkal.

— Áno, moja drahá; je to pravda. Ale chcel by som to počuť znova a znova. Povedz mi zas, čo si videla.

— Videla som Syna Človeka — povedala. — Ó, ináč nemožno o ňom hovoriť! Spasiteľa sveta, ako píšu tie noviny. Moje srdce Ho poznalo, len čo som Ho videla, ako každý Ho poznal, keď stál s rukou na zábradlí. Jeho hlavu akoby obklopovala žiara. Teraz to všetko rozumiem. Bol to On, ktorého sme tak dlho čakali; a On prišiel, prinášajúc Pokoj a Dobrú vôľu. Keď

prehovoril, zas som to poznala. Jeho hlas bol ako... ako hlas mora... tak prostý — práve tak — tak žalostný — tak silný... Nepočul si ho?

Oliver sklonil hlavu.

— Môžem Mu dôverovať úplne — pokračovala deva nežne. — Neviem, kde je, ani kedy sa vráti, ani čo bude robiť. Nazdávam sa, že musí ešte veľmi mnoho vykonať, kým nebude celkom poznaný — zákony, reformy — to bude tvojou úlohou, môj drahý. Nám druhým neostáva nič iné, ako čakať, milovať a byť spokojní.

Oliver zdvíhol hlavu a zas na ňu pozrel.

— Mabel moja drahá...

— Ó, ja som to už včera večer vedela — povedala — ale až ráno, keď som sa prebudila a rozpamätala sa, poznala som, že som to vedela. Celú noc sa mi o Ņom snívalo... Oliver, kde je On?

Oliver potriasol hlavou.

— Áno, viem, kde je, ale som prísahou viazaný...

Rýchle kývla hlavou a vstala.

— Áno. Nemala som sa pýtať. Nuž budeme spokojne čakať.

Nejakú chvíľku oba mlčali. Potom Oliver prerušíl ticho.

— Drahá, čo myslíš tým, že On posiaľ nie je poznaný?

— Práve to myslím — povedala. — Ľudia len vedia, čo vykonal, nevedia však, čím je; ale i to časom poznajú.

— A medzitým...

— Medzitým budeš pracovať; ostatné príde neskôr. Ó! Oliver, buď silný a verný.

Rýchle ho pobozkala a odišla.

Oliver ostal nehybné sedieť, hľadiac ako bolo jeho zvykom, do širokej diaľky za oknom. Včera o tomto čase opúšťal Paríž, viediac, čo vykonal Felsenburgh — lebo

americkí delegáti boli o hodinu skôr prišli — ale Jeho samého nepoznajúc. Teraz poznal i toho Človeka — aspoň Ho videl, počul Ho a stál okúzlený pod žiarou Jeho osobnosti. Nemohol si to nijako vysvetliť, práve tak ako nikto iný — iba ak azda Mabel. Iným stalo sa to, čo jemu: boli zachvátení a premožení bázňou, a predsa súčasne v hĺbke ich duší roznietil sa plameň. Vyšli — Snowford, Cartwright, Pemberton a ostatní — na schodisko Pavlovho Domu, za tým podivným zjavom. Chceli niečo povedať, ale neboli schopní slova, keď videli to more bielych tvári, počuli tenston a to mlčanie, a pocítili tú mocnú vlnu magnetizmu, ktorá dvíhala sa ako čosi fyzického, keď Felsenburghovo lietadlo vznieslo sa a pustilo sa na tú neopísateľnú cestu.

Ešte raz Ho videl, keď stáli s Mabel na palube elektrického člana, ktorý ich viezol na juh. Biela loď hladko a pevne plávala nad hlavami tých ohromných zástupov, nesúc Toho, ktorý, ak niekto mal právo tak sa nazvať, bol opravdu Spasiteľom sveta. Potom prišli domov a našli toho knaza.

Aj to otriaslo ním; lebo na prvý pohľad sa zdalo, že ten knaz je tým istým človekom, ktorého pred dvoma hodinami videl vystupovať na rečnište. Bola to neobyčajná podobnosť — tá istá mladá tvár a biele vlasy. Mabel, pravda, to nezbadala; lebo videla Felsenburgha len z veľkej vzdialenosťi a Oliver sám sa čoskoro presvedčil. A čo sa jeho matky týče — bolo to až príliš hrozné; nebyť jeho ženy, bol by sa dopustil násilia. Aká bola spokojná a rozumná! A matku predbežne musí nechať v pokoji. Časom sa azda dá niečo robiť. Budúcnosť! Tá ho celého zaujala — budúcnosť a tá uchvacujúca osobnosť, pod ktorej moc včera večer upadol. Všetko ostatné akoby teraz nemalo významu — ani matkino odpadnutie, ani jej choroba — všetko bledlo pred novou zorou toho neznámeho slnca. A o hodinu bude vedieť viac; pozvaný bol do Westminstera k zasadnutiu

snemu. Ich návrhy Felsenburghovi maly sa sostaviť; chceli mu ponúknut' veľké postavenie.

Áno, ako Mabel povedala: toto bola teraz ich práca — prakticky previesť tú novú zásadu, ktorá sa náhle vteliла v tom šedivovlasom mladom Američanovi — zásadu bratstva sveta. Bude to vyžadovať ohromnú prácu; všetky styky s cudzinou bude treba znova upraviť — obchod, politika, sriadenie vlády — všetko potrebuje zmeny od základov. Europa bola sriadená na podklade vzájomnej ochrany: ten podklad sa teraz pominul. Niet už ochrany, lebo už nehrozí nebezpečenstvo. Ohromná práca čaká vládu i v inom smere. Musí byť pripravená Modrá kniha, obsahujúca úplnú zprávu o jednaní na východe, spolu s textom dohody, ktorá im bola predložená v Paríži a ktorá bola podpísaná cisárom východu, feudálnymi kráľmi, Tureckou republikou a spolu podpísaná americkými splnomocencami... Konečne i domáca politika vyžaduje nápravu: trenice starého boja stredu s krajinými stranami musia hneď prestať — musí byť teraz len jedna strana a tá podrobená Prorokovi... Bol až zmätený, keď si predstavil ten výhľad a videl, ako sa zmenil obraz sveta, ako treba celý základ západného života znova upraviť. Bude to opravdu revolúcia, potopa úžasnejšia, ako sám vpád východu; ale bude to obrátenie tmy vo svetlo, chaosu v poriadok.

Zhlboka si vzdychol a ďalej premýšľal.

O pol hodiny neskôršie prišla k nemu Mabel, lebo večeraj skoršie, aby mohol odísť do Whitehallu.

— Matka je spokojnejšia — povedala. — Musíme byť veľmi trpezliví, Oliver. Už si sa rozhodol, či má ten kňaz zas prísť?

Oliver potriasol hlavou.

— Nemôžem o inom myslieť — povedal — len o tom, čo mám robiť. Ty rozhodni, drahá; ponechám to na teba.

Prikývla.

- Hned' s ňou prehovorím. Nateraz veľmi málo rozumie, čo sa stalo... O ktorej hodine sa vrátiš?
- Dnes sotva. Schôdza bude trvať celú noc.
- Dobre, drahý. A čo mám povedať pánu Phillipovi?
- Ráno budem telefonovať... Mabel, pamätaš, čo som ti povedal o tom kňazovi?
- že je podobný tomu druhému?
- Áno. Čo na to povieš?
- Usmiala sa.
- Nič. Prečože by sa nemohol podobať?
- Oliver vzal figu z misy, zjedol ju a vstal.
- Je to len veľmi podivné — povedal. — Tak, dobrú noc, drahá.

(III.)

— Ó, mamička! — povedala Mabel, kľačiac pri jej posteli — nechápeš, čo sa stalo?

Zúfale sa snažila vyrozprávať starej panej o neobyčajnej zmene, ktorá sa odohrala vo svete — ale márne. Zdalo sa jej, že od toho závisí čosi veľkého; že by bolo žalostné, keby starena odišla do tej tmy, nevediac, čo sa stalo. Bolo by to, akoby kresťan kľačal pri lôžku umierajúceho žida v prvý veľkonočný pondelok. Ale stará pani ležala ustrašená sice, ale zatvrdlá.

— Matka — povedala deva — dovoľ, aby som ti to ešte raz povedala. Nechápeš, že všetko, čo Ježiš Kristus slúbil, sa stalo pravdou, hoci iným spôsobom? Královstvo Božie sa skutočne začalo; ale teraz vieme, kým je Boh. Práve si povedala, že chceš odpustenie hriechov; nuž máš ho; my všetci ho máme, lebo hriechu niet. Je len vina. A potom to prijímanie. Verievala si, že ťa to robí účastnou Boha; nuž, my všetci sme účastní Boha, lebo sme ľudskými

bytnosťami. Nevidíš, že kresťanstvo je len jedný spôsob, ktorým sa to všetko vyjadruje? Zaiste, na nejaký čas, bol to jediný spôsob; ale ten čas sa už pominul. Ó, a o kolko je teraz lepšie! Je to pravda — pravda. Veď vidíš, že je to pravda!

Na chvíľku sa zastavila, nútiač sa, aby sa podívala na tú žalostnú starú tvár, tie rozpálené, zvráskovanitelé líca, tie kostnaté, kŕčovite sa sťahujúce ruky na prikrývke.

— Pozri, ako zlyhalo kresťanstvo — ako rozdvojilo ľudí; spomeň si na všetky tie ukrutnosti — na inkvizíciu náboženské vojny; na roztržky medzi mužom a ženou, medzi rodičmi a deťmi — na neposlušnosť k štátu, na zradu. Ó, veď nemôžeš veriť, že by to bolo dobre! Akýže by to bol Boh! A potom peklo; ako si mohla kedy veriť také niečo? ... Ó, matka, never niečo tak strašného ... Nechápeš, že ten Boh je preč — že Ho nikdy nebolo — že to bola len oškľivá mora; a že teraz my všetci konečne vieme, čo je pravda ... Matka, spomeň, čo sa stalo minulej noci — ako prišiel On — ten Človek, ktorého si sa tak bála. Povedala som ti, aký je On — taký spokojný a silný — ako mlčal každý — povedala som ti o tom — o tom neobyčajnom ovzduší, a ako Ho videlo šesť milionov ľudí. A spomeň, čo vykonal — ako zahojil všetky staré rany — ako konečne mier panuje po celom svete — a čo sa ešte bude diať! Ó, matka, opusť od tých hrozných, starých lží; vzdaj sa ich; buď smelá!

— Toho kňaza, toho kňaza! — zabetákala konečne starena.

— Ó, nie, nie, nie — nie kňaza, ten nič nepomôže! On tiež vie, že je to len samá lož!

— Toho kňaza, toho kňaza — zas zabetákala starena. — Ten ti povie, ten zná tú odpoveď.

Tvárou jej kŕčovite trhalo a jej staré prsty ohmatávaly a svieraly pátričky. Mašel sa zrazu naťakala a vstala.

— Ō, matka! — Sklonila sa a pobozkala ju. — Tak! Už nebudem teraz hovoriť. Len si o tom pokojne premýšľaj. Neboj sa ani najmenej; je to všetko celkom správne.

Chvíľku ešte postála, súcitne hľadiac dolu na starenu; sústrasť a túžba rozrývaly jej srdce. Nie! Teraz je to márne; musí čakať do nasledujúceho dňa.

— Čoskoro zas prídem — povedala — ked' sa navečeráš. Mamička, nepozeraj tak! Bozkaj ma!

Aké je to úžasné, hovorila si večer, že niekto môže byť tak slepý. A aké priznanie slabosti, volať len po kňazovi. Je to smiešne, nesmyselné!

Ju samu napíňala akási neobyčajná spoľahlivosť. Ani smrť sa jej už nezdala hrozná, lebo nebola smrť pohltená víťazstvom? Porovnávala sebecký individualizmus kresťana, ktorý nariekal a hrozil sa smrti, alebo nanajvýš mysel na ňu ako na bránu do vlastného večného života, so slobodným altruizmom nového veriaceho, ktorý nežiadal viac, ako aby človek žil a rástol, aby Duch sveta víťazoslávne Seba zjavoval, kým sám, ako jednotka uspokojil sa tým, že zapadal nazad do toho zdroja sily, z ktorého čerpal život. V tejto chvíli bola by podstúpila čokoľvek, vesele by bola šla smrti v ústrety — ba premýšľala o starene s ľútostou — ved' či nebolo žalostné, že sa pred smrťou nespamätna a nepoznala skutočnosť?

Mabel bola v tichom víre opojenia; bolo jej akoby hustý závoj smyslov sa bol konečne odhrnul a jej sa za ním zjavila nežná, večná krajina — zem pokaja bez tieňov, kde lev odpočíva s jahniatkom a leopard s kozľaťom. Už nebude vojny: tá krvavá mátoha zhynula a s ňou i hajno zla, ktoré žilo v jej tôni — poverčivosť, svárlivosť, hrôza a neskutočnosť. Rozdrúzgaly sa modly a potkany z nich vybehly; srazený je Jehova; blúznivý smílok galilejský je vo svojom hrobe; vláda kňazov je skončená. A na ich

mieste stojí zvláštna, spokojná postava nezlomnej moci a pokojnej nežnosti... On, ktorého videla — Syn Človeka, Spasiteľ sveta, ako Ho bola práve nazvala — On, nositeľ tých mien, už neboli netvorom, zpoly Bohom a zpoly človekom, nárokujúcim si obobe vlastností a nemajúcim ani jednej ani druhej; taký, ktorý bol pokúšaný bez pokušenia, a ktorý zvíťazil bez zásluhy, ako hovorili jeho nasledovníci. Tu však je miesto neho niekto, ktorého môže nasledovať, tiež Boh a človek — Boh, lebo ľudský, a človek, lebo tak božský.

Tej noci už so stareňou nehovorila. Nakukla do jej izby na niekoľko minút, ale stará pani spala. Jej vyziable ruky ležaly na prikrývke a okolo prstov posiaľ bola omotaná tá hlúpa šnúra guľôčiek. V šerom svetle Mabel tíško pristúpila k lôžku a snažila sa jej ruženec odňať; ale zvráskovité prsty sa kŕčovite svieraly a zavrely a polootvorené pery čosi zamumlaly. Ach, ako je to žalostné, pomyslela si deva, ako beznádejné, aby duša odletela do tmy, nechcejúc urobiť tú najvyššiu, vznešenú obef a položiť svoj život, lebo život sám to žiada!

Potom šla do svojej izby.

Hodiny bily tri a šedý svit rozlieval sa po stenách, keď sa Mabel prebudila a videla pri svojej posteli stáť ošetrovateľku starej panej.

— Podťe rýchle, milostivá; Pani Brandová umiera.

(IV.)

Oliver vrátil sa o šiestej; šiel rovno do matkinej izby a zistil, že je po všetkom.

Izbu napĺňalo ranné svetlo a s trávnika prúdil otvoreným oknom čistý vzduch a švitorivý spev vtá-

ctva. Ale jeho žena kľačala pri posteli posiaľ držiac zvráskovité ruky stareny, a majúc hlavu spuštenú na ramenách. Matkina tvár bola pokojnejšia, ako ju kedy videl, črty boly ako z alabastru vytiesané; okolo perí vinul sa úsmev. Chvílenku na ňu pozeral, čakajúc, až pominie kŕč, ktorý mu stisol hrdlo. Potom položil ruku na ženino plece.

— Kedy? — pýtal sa.

Mabel pozrela na neho.

— Ó, Oliver! — zašeptala. — Pred hodinou...
Pozri!

Pustila mŕtve ruky a ukázala na ruženec, ktorý bol posiaľ okolo nich ovinutý; v poslednom zápase sa pretrhol a jedno hnedé zrnko ležalo pod prstami.

— Robila som, čo som mohla — usedave plakala Mabel. — Nebola som k nej drsná. Ale nechcela posluchať. Stále len volala po kňazovi, pokial mohla hovoriť.

— Moja drahá... — začal Oliver. Potom i on kľakol si k žene, nahol sa a bozkal ruženec, kým slzy kalily mu zrak.

— Áno, áno — povedal. — Nechaj ju na pokoji. Za svet by som jej ho nevzal: bol jej hračkou, nie?

Deva zadivená hľadela na neho.

— Môžeme byť i štedrými — povedal. — My máme konečne celý svet. A ona — ona nič neztratila: bolo už neskoro.

— Robila som, čo som mohla.

— Áno, drahá, a dobre si urobila. Ale ona bola príliš stará; nemohla už rozumieť.

Utíchol.

— Eutanazia? — zašepkal akosi nežne.

Prikývla.

— Áno, — povedala — práve, keď sa dostavil posledný zápas. Vzpierala sa, ale vedela som, že by si si to prial.

Rozprávali sa hodinu spolu v záhrade, kým Oliver neodobral sa do svojej izby. Hned' jej začal vyprávať, čo sa stalo.

— Odmietol — povedal. — Navrhli sme Mu, že Mu sriadime úrad; mal Mu byť udelený titul consultora, ale pred dvoma hodinami ho odmietol. Slúbil však svoju pomoc... Nie, nesmiem ti povedať, kde je... Myslíme, že čoskoro sa vráti do Ameriky; ale neopustí nás. Sostavili sme program, ktorý Mu bude hneď zaslaný... Áno, boli sme jednomyselní.

— A program?

— Týka sa volebného práva, zákonov o chudobe a obchode. Viac ti nemôžem povedať. Bol to On, ktorý navrhol články. Ale nie sme istí, či Ho už úplne rozumieme.

— Ale, drahý!

— Áno; je to celkom neobyčajné. Nikdy som také niečo nevidel. Temer sme ani nerokovali.

— A ľud rozumie?

— Myslím, že áno. Ale musíme byť na stráži proti reakcii. Katolíci sú vraj ohrození. Dnes ráno rozpísala sa o tom ‚Éra.‘ Poslali nám kefový odtlačok ku schváleniu. V článku sa navrhuje, aby sa niečo podniklo na ochranu katolíkov.

Mabel sa usmiala.

— Je to podivná ironia — povedal. — Ale majú právo na život. Či majú právo zúčastniť sa vlády, je inou vecou. O tom, myslím, budeme jednať asi o týždeň.

— Rozprávaj mi ešte o Ňom.

— Niet skutočne, čo povedať; nevieme nič, vymúc to, že On je najvyššou mocou na svete. Francúzsko je celé vo vytržení a ponúklo mu diktátorstvo. I to odmietol. Nemecko Mu urobilo ten istý návrh, ako my; Taliansko ten istý ako Francúzsko, s titulom doživotného tribúna. Amerika dosiaľ nič nepodnikla, a Španielsko sa nerozhodlo.

— A východ?

— Cisár Mu podľakoval; nič viac.

Mabel si zhlboka vzdychla a stála, pozerajúc za teplými výparmi, ktoré začínaly sa dvíhať z mesta. To to boli veci tak ohromné, že ich nemohla poňať. Ale v jej obrazotvornosti Europa javila sa ako čulé mrazenisko, hemžiace sa v slnečnom jase. Videla modrú diaľavu Francúzska, videla mestá Nemecka, Alpy, za nimi Pyreneje a slnkom zaplavené Španielsko; a tí všetci dychtive snažili sa o jednu a tú istú vec, aby pre seba získali tú prekvapujúcu bytosť, vznášajúcu sa nad svetom. I chladnokrvné Anglicko sa rozohnilo. Najväčším prianim každej krajiny bolo, aby tento človek nad ňou panoval; a On všetkých odmietol.

— On ich všetkých odmietol! — opakovala bez dychu.

— Áno, všetkých. Myslíme, že čaká azda na zprávu z Ameriky. Ved' vieš, že tam posiaľ zastáva úrad.

— Koľko má rokov?

— Nie viac, ako tridsaťdva, tridsaťtri. Bol v úrade len niekoľko mesiacov. Pred tým žil o samote vo Vermonte. Potom kandidoval do senátu; potom raz alebo dva razy verejne prehovoril; potom bol vymenovaný za delegáta na východ, hoci, ako sa zdá, nikto si neuvedomil Jeho moc. A ostatné vieme.

Mabel zamyslene potriašla hlavou.

— Nič nevieme — povedala. — Nič, nič! Kde sa naučil toľko rečí?

— Prevláda mienka, že za mnohé roky cestoval. Ale nikto nič nevie. On nič nepovedal.

Rýchle sa obrátila k manželovi.

— Ale čo to všetko znamená? V čom spočíva Jeho moc? Povedz mi, Oliver!

Oliver sa usmial potriásajúc hlavou.

— Nuž, Markham povedal, že je to jeho bezúhonnosť a rečnícka schopnosť; tým nie je však nič vysvetlené.

— Nie, tým nie je nič vysvetlené — povedala deva.

— Je to jednoducho osobnosť — pokračoval Oliver — aspoň taký nápis treba dať. Ale i to je len nápis.

— Áno, iba nápis. Ale to je to. Každý to cítil v Pavlovom Dome a neskoršie na uliciach. Necítil si to aj ty?

— Či cítil! — zvolal muž so žiariacimi očami. — Život by som dal za Noho!

Hned' sa vrátili do domu a neprehovorili ani slova o mŕtvej starene, kým nedošli k dverám.

— Sú teraz pri nej — povedala Mabel tíško. — Pôjdem to s nimi dojednať.

Kývol vážne hlavou.

— Najlepšie by to bolo dnes odpoludnia. — povedal. — mám hodinku voľnú o štrnástej. Ó, mimochodom, Mašel, či vieš, kto zaniesol ten odkaz kňazovi?

— Zdá sa mi, že viem.

— Áno, bol to Phillips. Hovoril som s ním včera večer. Nepríde sem viac.

— Priznal sa k tomu?

— Priznal. Bol veľmi protivný.

Ale Oliverova tvár zas zmäkla. keď na úpäťí schodov zakýval žene a obrátil sa, aby šiel hore do matkinej izby.

HLAVA II.

(I.)

Ked' Percy Franklin, vznášajúc sa päťsto stôp vysoko prebúdzajúcim sa letným ránom, blížil sa k Rímu, zdalo sa mu, že prichádza k samej bráne nebies, alebo lepšie povedané, bolo mu, ako dieťaťu, vracajúcemu sa domov. Lebo čo pred desať hodinami zanechal za sebou v Londýne, nebolo, dľa jeho mienky, zlou ukázkou vyšších bydlísk pekla. Ten svet tam akoby bol Boh opustil, zanechajúc ho hlboko so sebou spokojného — v stave bez nádeje alebo viery, ale v stave, v ktorom, hoci život ďalej trval, podstata blahobytu chýbala. Nie žeby, vari, ľudia už nič neočakávali, ved' Londýn až horel rozčulením. Kolovaly všelijaké zvesti; Felsenburgh sa, vraj, vráti; už sa vrátil; nikdy neodšiel. Má byť prezidentom správnej rady, ministerským predsedom, tribúnom s plnou mocou demokratickej vlády a osobnej nedotknuteľnosti, ba aj kráľom — ak nie cisárom západu. Celá ústava má byť znova sriadená, má naťať úplne nová úprava jednotlivých častí; zločin má byť odstránený tou istou záhadnou mocou, ktorá zničila vojnu; jedlo sa má rozdávať zdarma — tajomstvo života bolo vraj odhalené, už nebude smrť — tak znely zvesti... A predsa toho nebolo, čo dľa kňazovho úsudku, robilo život hodným žitia...

V Paríži, kým vzducholod' čakala na veľkej stanici v Montmartre, kedysi známej ako chrám Svätého Srdca, počul rev luzy, úplne do života zamilovanej, a videl vejúce zástavy. Ked' sa vzducholod' zas vzniesla nad pred mestím, videl dlhé rady vla-

kov, prúdiacich do mesta. Boly ako lesknúci sa hadi v nádhernej žiare elektrických gúľ. Privážaly viodiečanov na sjazd národa, ktorý zákonodarci, bažiaci za dramatickým dejom, svolali, aby rozhodnutá bola tá veľká otázka. V Lyone odohrávalo sa to isté. Noc bola tak jasná, ako deň a práve tak hlučná. Stredné Francúzsko prichádzalo odovzdať hlasy.

Driemal, ked' chladný vzduch Alp začal obklopovať vzducholod' a preto len kde-tu zazrel tie velebné končiare, skvejúce sa v jase mesiaca, čierne híbky priepastí, strieborný zákmit štítom sa podobajúcich jazier, a mäkký lesk Interlakenu a miest v Rhônskom údolí. Raz sa mimovoľne strhol, ked' akási obrovská nemecká vzducholod' sťa duch preletela pomimo, plná žiary a pozlátky a (podobajúca sa ozrutnému nočnému motýľu s tykadlami z elektrického svetla. Letiac tým tichým vzduchom, obe lode sa nejaký čas pozdravovaly dojemným krikom, sťa dva podivný noční vtáci, ktorí nemali kedy sa zastaviť. V Miláne a Turine panoval pokoj, lebo Taliansko bolo sriadené na iných zásadách ako Francúzsko, a Florencia sa ešte neprebudila. A teraz päťsto stôp pod ním prekvízala Campagna ako šedo-zelený koberec, pokrčený a zvlnený, a Rím už len len že nebolo vidieť. Ukazovateľ nad jeho sedadlom posunul sa so sto na deväťdesiat míľ.

Konečne sa Percy prebral z driemot a vytiahol breviár; ale ako odriekal slová, jeho pozornosť bola inde, a keď sa domodlil prvú hodinku, zas zavrel knihu a posadil sa pohodlnejšie, zahaliac sa tesnejšie do kožušína a vystierajúc nohy na prázdnne sedadlo naproti. Bol sám v oddelení; traja páni, ktorí vošli v Paríži, sostúpili v Turine.

Značne sa mu uľavilo, ked' pred troma dňami došla zpráva od kardinála-protektora, vyzývajúca

ho, aby si porobil prípravy na dlhší pobyt mimo Anglicka, a len čo bude na cestu vystrojený, aby prišiel do Ríma. Pochopil, že cirkevné vrchnosti konečne boli skutočne znepokojené.

Zopakoval si v duchu priebeh posledných dní, uvažujúc o zpráve, ktorú má podať. Od jeho posledného listu, odosланého pred troma dňami, odpadlo len v samej westminsterskej diecéze sedem významných osôb, dvaja kňazi a päť vynikajúcich laikov. Všade sa rozprávalo o vzbure; videl zlovestnú listinu s nápisom „prosba“ a podpísanú stodvadsiatimi kňazmi z Anglicka a Walesu, v ktorej sa dožadovali práva zbaviať sa všetkých cirkevných rúch. Žiadatelia poukazovali na to, že možno od luzy čoskoro očakávať prenasledovanie; že vláda nie je úprimná v svojich slúboch poskytnúť im ochranu; naznačovali, že je náboženská vernosť i tých najoddanejších veriacich napnutá do krajinosti a že u tých druhých sa už zlomila.

A čo sa jeho poznámok týče, bol Percy na čistom. Povie vrchnostiam, ako im už aspoň päťdesiat razy povedal, že prenasledovanie ešte nie je tým najhorším zlom; tým, že je ten nový výbuch nadšenia za ľudstvo — nadšenie, ktoré rozhorúčilo sa stonásobne, odkedy prišiel Felsenburgh a uverejnené boli zprávy o východe. — A v tom nadšení, že roztápajú sa srdcia všetkých ľudí, vyjmúc len niekoľkých, veľmi málo. Človek sa zrazu zaľúbil do človeka. Tí, ktorí riadili sa obecnými názormi, pretierajú si oči a čudujú sa, že prečo niekedy verili, ba že prečo ich čo len vo sne napadlo, že by bol Boh, ktorého treba milovať, a pýtajú sa, že akým to tajným kúzлом boli tak dlho začarovaní. Kresťanstvo a teizmus že miznú z mysle sveta, ako ranná hmla, keď slnce vychádza. A čo bude odporúčať —? Áno, i s tým bol na čistom a s pocitom zúfalstva preopakoval si to v mysli.

Sám sotva si bol vedomý, či verí, čo vyznáva. Pohnutia jeho duše akoby boly uhasené videním toho bieleho lietadla a mlčaním zástupov toho večera pred troma týždňami. Bolo to tak hrozne pravdivé a určité; jemné túžby a nádeje duše zdaly sa tak mátožnými v porovnaní s tým blčiacim, srdce otrásajúcim horlením ľudu. Nikdy nič podobného nevidel; i ten najúchvatnejší kazateľ, aký kedy žil, nevyvolal v shromaždení ani desatinu takej horlivosti, akou ten bezbožný dav v uliciach londýnskych za chladného svitu vítal príchod svojho spásiteľa. A čo sa toho človeka týče — Percy nijako si nemohol vysvetliť, čo sa to s ním vtedy robilo, keď šepkajúc meno Ježišovo, uprene pozeral na tú tichú postavu v čiernom obleku, s jeho črtami a vlasmi tak podobnými. Vedel len toľko, že akási ruka sovrela jeho srdce — ruka teplá, nie zimná — a akoby bola udusila všetok cit náboženského presvedčenia. Len s námahou, na ktorú si s bázňou spomínal, zdržal sa, aby sa vo svojom vnútri nevzdal, čo je tak známe všetkým tým, ktorí pestujú vnútorný život a vedia, čo znamená porázka. Len jedna pevnosť neroztrvila brány dokorán — všetko ostatné sa oddalo. Pohnutia vzaté boly útokom, rozum umlčaný, pamiatka milosti zatemnená, na jeho dušu prišla mdloba, a predsa tajná pevnosť vôle v poslednom boji uhájila brány a odmietla Felsenburgha vyhlásiť za kráľa.

Ach, čo sa namodlil za tie tri týždne! Zdalo sa mu, akoby neboli nič iného robil; nebolo pokoja. Oknami a dverami neprestajne prerážaly oštupy pochybnosti; množstvá dôvodov s rachotom rútily sa shora; bol na stráži vo dne v noci, slepo odrážajúc to a zapierajúc ono, snažiac sa, pevne stáť na klzkej ploche nadprirodzena, zas a zas volajúc k Bohu, seba skrývajúcemu. Spával s krížom v ruke a prebudiac sa ho bozkával; keď písal, hovoril, jedol,

chodil a sedel vo vozidlách, jeho vnútorný život bol činný — šialene odriekavajúc vyznania v náboženstvo, ktoré jeho rozum zapieral a ktorého sa jeho cit ľakal. Niekedy zas napadly ho chvíľky nadšenia — tak na príklad v rušnej ulici, keď poznal, že Boh je všetko, že Stvoriteľ je kľúčom k životu, že skutok pokory a úcty k Bohu je v smysle nadmyselnom cennejší, ako ten najšľachetnejší skutok, smerujúci k blahu pozemskému, že nadprirodzeno je pôvodom a koncom bytia. — Také chvíľky prišly na neho v noci, v tichu katedrály, keď svetlo lampy plápolalo a bezzvúčná pieseň viala od železných dvierok svätostánku. Potom zas jeho horlivosť upadala a zanechala ho ako stroskotanca na brehu biedy, ale s tým pevným odhodlaním (ktoré mohlo byť odhodlaním tak pýchy ako i viery), že nijaká moc sveta alebo pekla mu nezabráni vyznávať kresťanstvo, hoci by si jeho skutočnosť nemohol predstaviť. Jedine kresťanstvo robilo život znesiteľným.

Vzdychol si traslavé, zhlboka a pohol sa v sedadle, lebo v diaľke oči jeho duše zbadaly kupolu ako modrú bublinu na zelenom koberci; a jeho modzog prerušil chod myšlienok, aby mu oznámil, že to je Rím.

Hned' vstal, vyšiel zo svojho oddelenia a kráčal k predu strednou chodbou. Sklenenými dvermi vpravo a vľavo videl svojich spolucestujúcich, z ktorých niektorí posiaľ spali, niektorí hľadeli na kraj, pod nimi sa rozprestierajúci, iní čítili. Priložil oko na štvorhranné skielko v dverách a nejakú minútu okúzlený pozoroval ráznu postavu kormidelníkovu na jeho mieste. Ten stál tam nehybný, s rukami na oceľovom kruhu, ktorý riadil obrovské krídla, oči majúc uprené na vetromer, ktorý mu ukazoval, ako na ciferníku hodín, silu a smer vysokých víchrov; zavše nepatrne pohol rukami a ohromné vejáre sa zdvihly alebo klesly. Pod ním a pred ním,

prievnené na okrúhlom stole boli sklenené klopy rozličných ukazovateľov. — Percy ani o polovici z nich nevedel, načo sú — jeden zdal sa byť akýmsi tlakomerom, o ktorom sa nazdával, že oznamuje asi výšku, v ktorej letia; iný bol kompasom. A ohnutými oknami pred ním bolo vidieť síru oblohu. Veru, je to všetko veľmi obdivuhodné, pomyslel si knaz, a je to len jeden príznak tej sily, s ktorou má nadprirodzeno súťažiť.

Vzduchol si, obrátil a vrátil sa do svojho oddelenia.

Bol to prekvapujúci pohľad, ktorý sa čoskoro začal pred ním roztvárať — krásny, vari, len preto, že bol tak neobyčajný a tak neskutočný, ako plastická mapa. Ďaleko vpravo ľahal sa šedý pruh mora a hraničil s jasnou oblohou, trošku stúpajúc a klesajúc, ked' loď, zdanlive nehybná, narážajúc na západný vietor, sa nepatrne kolísala: jediný pohyb, ktorý bolo ešte cítiť, bol slabunký tlkot obrovskej zadnej vrtule. Vľavo rozprestieral sa nekonečný kraj. Medzi nehybnými krýdlami videl ho pod sebou sa mihať, kde-tu prúžok dedinky, k nepoznaniu sploštenej, alebo strblot vody. A v diaľke bola hrádza nízkych umbrických vrchov, kým pred ním, podľa toho, ako sa vzducholod' točila, zjavovala sa a mizla kľukovatá čiara Ríma a rozsiahlych nových predmestí a nad tým všetkým, ako koruna skvela sa veľká kupola, ktorá sa každou chvíľou stávala väčšou. Dookola, nad sebou a pod sebou, videl široké priestory vzduchu. Nad ním tmavý azúrový blankyt prechádzal na obzoroch vo farbu bledo-tyrkyzovú. Jediný zvuk, ktorého si už dávno neuvedomoval, bol rovnometerný sykot vzduchu, ktorý sa stisoval, čím viac ubúdalo rýchlosťi, až leteli len štyridsať mil' za hodinu. Zaznel zvon a Percy pocítil slabý závrat, ked' sa vzducholod' snášala. Zapotácal sa trošku, ako sbierané svoje prikrývky. Ked' sa zas

pozrel, pohyb ten akoby bol prestal; vpredu videl veže a strechy a pod nimi zachytil pohľad na akúsi cestu a iné strechy s kúskami zelene medzi nimi. Zas zaznel zvon a potom nasledoval dlhý, lahodný signál. Všade dookola počul šlapot nôh; akási stráž v rovnošate rýchle prebehla zasklenou chodbou; potom zas sa mu hlava zakrútila a pozrúc na chvíľku hore od svojej batožiny, videl, skoro vo výške svojich očí, šedú kupolu, ktorá mohutne rysovala sa na jasnej oblohe. Na chvíľku sa svet okolo neho zatočil; zavrel oči, a keď ich otvoril, steny sa mihaly, začali sa zatvárať a zakolísaly. Posledný raz zaznel zvon a nastalo slabé chvenie, keď vzducholod' pristála na oceľovej sieti lodenice; za oknami pohybovaly sa tvári; a Percy poberal sa k dverám, nesúc si batožinu.

(II.)

Ešte vždy mal Percy pocit neurčitého pohybu, keď o hodinu neskôr sedel sám v odľahlej izbe Vatikánu a popíjal si kávu; ale cítil aj radosť, keď jeho unavený modzog si uvedomil, kde je. Bolo mu divné, že sa viesol po hrkotajúcich kameňoch v takej chatrnej malej drožke, na akú sa pamätal pred desať rokmi, keď ako novovysvätený kňaz opúšťal Rím. Kým svet kráčal k predu, Rím ostal stáť; mal iné veci na starosti, ako fyzické pokroky teraz, keď duchovná váha sveta celá ležala na jeho pleciach. Zdalo sa, akoby sa nič nebolo zmenilo — alebo skôr, akoby sa bol Rím vrátil do stavu, v akom bol skoro pred stopäťdesiat rokmi. Dejiny opisovaly, ako nové sriadenia talianskej vlády postupne zanikaly, len čo mestu — pred osemdesiat rokmi — bola udelená samostatnosť; elektrické dráhy prestaly chodiť; liecadlom nebolo dovolené objaviť sa za jeho múrmi; nové budovy, pokial' neboli zrušené, odovzdané bo-

ly cirkevným cieľom; Kvirinál stal sa úradom „Červeného pápeža“; vyslanectvá veľkými seminármi: ba aj sám Vatikán, vyjmúc vyššieho poschodia, stal sa útulkom sväteho sboru, ktorý obklopoval najvyššieho knaza, ako hviezdy slnca.

Tí, zaoberajúci sa starožitnosťami, považovali Rím za neobyčajné mesto — za jedinú živú ukázkou zašlých časov. Tu bolo vidieť starodávne nepohodlnosti, priame hrôzy po stránke zdravotníckej, vteleenie sveta, ktoré sa oddalo sneniu. Stará cirkevná okázalosť sa tiež vrátila; kardináli zas vozili sa v pozlátených kočiaroch; pápež prevážal sa na bielej mulici; najsvätejšia Sviatosť nesená bola zapáchajúcimi ulicami za zvukov zvonov a svetla lampášov. Nádherný opis toho mesta nesmierne zaujímal celý civilizovaný svet za nejakých štyridsaťosem hodín; ten úžasný zpiatočný beh zavše dával nedoukom podnet k prudkým výpadom; vzdelanci už nevystupovali proti nemu, lebo uspokojili sa tým vedomým, že povera a pokrok sú nesmieriteľnými nepriateľmi.

A predsa, hoci to bolo podivné, čo letmo zazrel cestou od vzducholodnej stanice za Bránou Ľudu, Percyho osviežilo: staré sedliacke kroje, taligy na víno, ovešané modrými a červenými strapcami, stoky, po ktorých roztrúsená bola kapusta, mokrá bieleň, vyvesená a mávajúca na šnúrach, mulice a kone. Akoby mu to pripomínaло, že človek je bytosťou ľudskou, a nie božskou — ako ostatný svet vyhlasoval — ľudskou a preto nedbalou a individualistickou; ľudskou a preto zapodievajúcou sa so záujmami inými, ako je rýchlosť, čistota a presnosť.

Izba, v ktorej sedel pri okne so spusťenými žaluziami — lebo slnko už pálico — zdala sa ho unášať ďalej do minulosti, ako stopäťdesiat rokov. Starého damasku a pozlátky, ktoré očakával, že tu najde, už nebolo a preto izba robila dojem veľmi prísny. Po dĺžke stál široký stôl z jedľového dreva a k nemu

postavené boli drevené lenošky s kolmými operadlami; podlaha bola vydláždená červenými tehličkami a na nej rozprestreté pruhy rohože. Na obieleňych stenách povešané bolo len niekoľko starých obrazov a na malom oltári pri druhých dverách stál veľký kríž so sviecam po bokoch. Iného nábytku nebolo, vyjmúc písacieho stola medzi oknami, na ktorom stál písací stroj. Tento akosi rušil celý dojem a čudne pôsobil na Percyho.

Dopil posledný dúšok kávy z bielej šálky s tučným okrajom a oprel sa nazad v stoličke.

Už mu nebolo život takou farchou a divil sa, ako rýchle sa mu uľahčilo. Tu mal život vzhľad prostejší; vnútorný život sa tu pokladal za zrejmý; ani hádať sa o ňom nebolo treba. Tu vládol objektívne a cezeň trblietaly pred zrak duše známe Postavy, ktoré shon svetských vecí zahaľoval. Tu akoby prebýval tieň samého Boha; už nebolo nemožné si predstaviť, že svätí pozorujú a orodujú, že Maria sedí na svojom tróne, že tá biela oblátka na oltári je Ježiš Kristus. Percy posiaľ nenašiel úplnej spokojnosti — ved' konečne bol v Ríme len hodinu; a ovzdušie, presýtené tol'kou milosťou, sotva mohlo pôsobiť viac, ako pôsobilo. Ale bolo mu voľnejšie, nepociťoval tol'ko tej zúfalej úzkosti, cítil sa viac ako dieťa, spokojnejšie opieral sa o auktoritu, ktorá hlásala bez toho, aby vysvetlila a tvrdila, že svet ako skutočnosť, dokázaný svedectvami vonkajšími a vnútornými, bol stvorený tak a nie inak, pre ten ciel a nie pre iný. A predsa použil vynálezy pre pohodlie cestujúcich, pohodlie, ktoré tol'ko nenávidel; opustil Londýn len pred dvanásť hodinami a tu sedel na mieste, ktoré bolo alebo močiaristou stojatou vodou života, alebo samým stredom jeho prúdu; posiaľ neboli si istý čím.

Vonku zaznely kroky, kľučka sa zvŕtla a vošiel kardinál-protektor.

Percy ho už nevidel štyri roky a v chvíli ho skoro nepoznal.

Kardinál bol starec, shrbený a slabý, tvár mal pokrytú vráskami a obrubenú veľmi riedkymi, bieleymi vlasmi, na ktorých bola malá šarlátová čiapočka; odetý bol do čierneho benediktínskeho habitu s prostým opátskym krížom na prsiach, a chodil váhave, opierajúc sa o čiernu palicu. Jediná známka sily javila sa v úzkom, lesknúcom sa otvore očí pod zomhlenými víckami. Usmievajúc sa podával ruku a Percy, spamätajúc sa v čas, že je vo Vatikáne, hlboko sa uklonił a pobozkal ametyst na jeho ruke.

— Vítajte v Ríme, brate — povedal starec, hovoriac neočakávanou živostou. — Pred polhodinou mi oznámili, že ste prišli; nechcel som vás vyrušovať, dokiaľ by ste sa neumyli a nenaraňajkovali.

Percy čosi zašeptal.

— Áno, ste zaiste unavený — povedal kardinál, vyťahujúc stoličku.

— Vôbec nie, Eminencia. Výborne som spal.

Kardinál urobil rukou malý posunok, aby si Percy sadol.

— Ale musím sa s vami trošku porozprávať. Svätý Otec praje si s vami hovoriť o jedenástej hodine.

Percy sa strhol.

— Konáme v terajších časoch rýchle, brate... Niet kedy na záhaľku. Viete predsa, že predbežne ostanete v Ríme?

— Pripravil som sa na to, Eminencia.

— Tak je dobre... Sme s vami veľmi spokojní, páter Franklin. Na Svätého Otca urobili vaše úsudky veľký dojem. Predvídali ste udalosti spôsobom neobyčajným.

Percy sa od radosti začervenal. To bolo skoro prvé povzbudzujúce slovo, ktorého sa mu dostalo. Kardinál Martin pokračoval.

— Môžem povedať, že ste považovaný za nášho najlepšieho dopisovateľa — rozhodne najlepšieho v Anglicku. Preto sme vás povolali. V budúcnosti budete tu naším pomocníkom — takým consultorom. Podávať faktá môže ktokoľvek; ale nie každý im rozumie... Zdáte sa byť veľmi mladý, brate. Koľko máte rokov?

— Tridsaťtri, Eminencia.

— A, tie vaše biele vlasy miatu človeka... Nuž, brate, nešli by ste so mnou do mojej pracovne? Je teraz osem hodín. Zdržím vás do deviatej — dlhšie nie. Potom si troška odpočiniete a o jedenástej zaviediem vás k Jeho Svätosti.

Percy vstal s podivným pocitom povznesenia a ponáhľal sa, aby kardinálovi otvoril dvere.

(III.)

Niekol'ko minút pred jedenástou vyšiel Percy zo svojej malej vybielenej izby v novej ferrainole, sutáne a črieviciach s prackami a zaklopal na dvere kardinálovej izby.

Pociťoval teraz oveľa väčšie sebaovládanie. Shováral sa s kardinálom voľne a dôrazne, opísal mu, aký dojem urobil Felsenburgh na Londýn, ba aj to ochromenie, ktoré jeho samého zasiahlo. Prejavil svoje presvedčenie, že stáli na pokraji hnutia, ktoré nemalo v dejinách páru. Vyrozprával mu drobné výjavy, ktorých bol svedkom — ako niekoľko ľudí kľačalo pred Felsenburghovou podobizňou, ako volal umierajúci človek jeho meno, ako sa chovaly zá-

stupy, čakajúce vo Westminstere, aby počuly, ako ten cudzinec odpovie na ponúknutý mu úrad. Predostrel mu niekoľko výstrižkov z novín, poukazujúc na ich hysterické nadšenie; ba odvážil sa prorokovať a vyhlásil svoje presvedčenie, že sa čoskoro dočkajú prenasledovania.

— Svet zdá sa veľmi podivne čulý — povedal — akoby všetko bolo rozpálené a nervózne.

Kardinál prikývol.

— Aj my — odpovedal — ba aj my to cítime.

Ináč sedel kardinál tíska, pozorujúc ho svojimi úzkymi očami, zavše prikyvujúc, niekedy nadhodiac otázku, ale stále počúvajúc s veľkou pozornosťou.

— A čo by ste odporúčali, brate — povedal, ale hned sa prerušil. — Nie, nesmiem sa toľko pytať. O tom si s vami prehovorí Svätý Otec.

Potom mu blahoželal k jeho latinčine — lebo tento druhý ich rozhovor viedol sa celý tým jazykom; a Percy vysvetlil, ako verne poslúchali anglickí katolíci nariadenie, vydané pred desať rokmi, aby latinčina sa stala v Cirkvi tým, čím je esperanto vo svete.

— To je veľmi dobre — povedal starec. — Jeho Svätošť sa tomu poteší.

Ked' druhý raz zaklopal, kardinál vyšiel. Bez slova vzal Percyho pod pazuchu a spolu obrátili sa ku vchodu do výťahu.

Ako kízali sa tíska nahor k pápežovmu obydliu, osmelil sa Percy urobiť poznámku.

— Ten výťah ma prekvapuje, Eminencia, a tiež ten písací stroj v prijímacnej izbe.

— Prečo, brate?

— Ved' celý Rím je nazad v zašlých časoch.

Kardinál udivený pozrel na neho.

— Skutočne? No, nazdávam sa, že je. Nikdy som o tom neuvažoval.

Švajčiar, člen osobnej stráže pápežovej, roztvoril dvere výťahu, zasalutoval a šiel pred nimi jednoducho dláždenou chodbou až na miesto, kde stál jeho druh. Potom zas zasalutoval a vrátil sa. Akýsi pápežský komorník, vo všetkej pochmúrnej nádherre purpuru, čiernej farby a španielskej rasy, vykukol dvermi a rýchle ich otvoril. Zdalo sa skoro neuviteľné, že by také veci posiaľ jestvovaly.

— Za chvíľku, Eminencia — povedal latinsky.
— Ráči vaša Eminencia tu počkať?

Boli v malej štvorhrannej izbe s niekoľkými dverami, zrejme vytvorenjej z nejakej obrovskej dvorany, lebo miestnosť bola nesmierne vysoká, a na dvoch miestach ztrácal sa sčernely, pozlátený karniz priamo do bielych stien. I priečky zdaly sa tenké; lebo, ako tu sedeli, počuli tlmený šepot hlasov, šuchot krokov a večný klepot písacieho stroja, ktorého Percy dúfal, že sa zbaví. Boli samotní v izbe, ktorá bola zariadená práve tak jednoducho, ako kardinálova. Jej podlaha z červených tehličiek, biele steny, oltár a dva obrovské bronzové svietniky nesmiernej ceny, stojace na výstupku, pôsobily dojmom asketickej chudoby, podivne smiešanej so vznešenosťou. Aj tu boli okenice stiahnuté; nebolo teda ničoho, čo by rozptyľovalo rozčulenie, ktoré teraz desaťnásobne prechádzalo Percyovým srdcom a modzgom.

Bol to Papa Angelicus, ktorého čoskoro mal vidieť; toho podivuhodného starca, ktorý práve pred päťdesiat rokmi, keď mu bolo tridsať, ustanovený bol za štátneho tajomníka a pred deväť rokmi za pápeža. On previedol ten neobyčajný krok, že vydal vláde všetky kostoly v Taliansku za svetské panstvo nad Rímom, a od tej doby vzal si za úlohu urobiť Rím mestom svätcov. Ako sa zdalo, nedbal

ani najmenej, čo si svet myslí; jeho politika, pokial možno o nej, ako takej hovoríť, bola veľmi jednoduchou vecou: v liste za listom vyhlasoval, že cieľom Cirkvi je zvelebovať Boha tým, že pestujú sa nadprirodzené ctnosti v ľuďoch, a že nič nemá významu alebo dôležitosťi, pokial' neslúži tomuto cieľu. Ďalej trval na tom, že keďže Peter bol skala, mesto Petrovo je hlavným mestom sveta a pre poddaných má byť vzorom. To však by nebolo možné, keby Peter nepanoval nad svojím mestom; a preto obetoval všetky kostoly a cirkevné budovy v krajine, aby svoju myšlienku uskutočnil. Potom začal spravovať svoje mesto. Povedal, že v celku novodobé objavy ľudstva smerujú ta, aby odvádzaly nesmrteľné duše od rozjímania o večných pravdách — nie, že by vari tieto objavy samé v sebe mohly byť niečim iným, ako niečim dobrým, ved' konečne dávajú mahliadnuť do zázračných zákonov Božích — ale že nateraz obratzotvornosť príliš rozčuľujú. A tak odstránil elektrické dráhy, vzducholode, laboratóriá, továrne — hovoriac, že je pre ne dosť miesta mimo Ríma — a dovolil, aby boli sriadené v predmestiacach. Na ich mieste založil svätyne, cirkevné budovy a kalvárie. Potom ďalej staral sa o duše svojich poddaných. Keďže obvod Ríma je obmedzený a ešte viac, keďže svet sa kazí, ak nedostane náležitú sol',³⁶ nedovolil, aby niekto mladší od päťdesiat rokov býval medzi jeho múrami dlhšie, ako jeden mesiac do roka, vyjmúc tých, ktorí obsiahli jeho povolenie. Veriaci mohli, pravda, bývať tesne za samým mestom (a aj bývali, tisíce a tisíce), ale dalo sa im na vedomie, že robiac tak, nehrešili sice proti litere, ale proti duchu priania ich Otca. Potom rozdelil mesto na štvrti, dľa národností, hovoriac, že keďže každý národ má svoje zvláštne ctnosti, nech teda každý dá

³⁶ Vid. Mat. 5, 13.

svietiť svojmu svetlu na pravom mieste. Pretože nájomné hned' začalo stúpať, zakročil proti tomu, vyhradzujúc v každej štvrti niekoľko ulíc za ustanovené ceny a vyhlásiac, že kto by sa po tejto stránke prehrešil, bol ipso facto vylúčený z Cirkvi. Ostatok mesta bol ponechaný milionárom. Leonovu štvrt podržal si úplne pre seba, aby mohol s ňou ľubovoľne nakladať. Potom zas zaviedol trest smrti s tou istou spokojnou vážnosťou, s akou sa urobil posmechom civilizovaného sveta v iných veciach, hovoriac, že hoci ľudský život je posvätný, ľudská ctnosť je ešte posvätnejšia; a ako za zločin vraždy, ustanovil trest smrti aj za zločiny cudzoložstva, modlárstva a odpadlíctva. Ale za osem rokov jeho panovania došlo len k dvom popravám, lebo, pravda, vinníci, vyjmúc oddaných veriacich, hned' sa vystahovali do predmestia, kde už neboli pod jeho právomocou.

Ale tu sa nezastavil. Zas rozposalil vyslancov do každej krajiny, oznamujúc ich príchod dotyčnej vláde. Svet si toho všimol len natol'ko, že sa smial; ale pápež, ani najmenej nie znepokojený, i nadľa alej dožadoval sa svojich práv a medzitým jeho legáti konali významnú prácu, rozširujúc jeho názory. S času na čas objavily sa listy v každom meste, vyhlasujúce zásady pápežských nárokov s toľkou spokojnosťou, akoby boly všade uznané. Slobodné murárstvo sa stále zatracovalo a s ním i akékoľvek demokratické idey; naliehalo sa na ľudí, aby pamätali na svoje nesmrteľné duše a Velebnosť Božiu a premýšľali o tom, že o niekoľko rokov všetci budú predvolaní, aby skladali účty Tomu, kto je Tvorcom a Panovníkom sveta a ktorého zástupcom je Ján XXIV. P. P., ktorého podpis a pečať sú na listine pripojené.

Nad týmto postupom bol svet úplne vyjavený. Ľudia očakávali rozčuľovanie, dôvodenie a vášnivé

napínanie; prestrojených tajných poslov, úkľady, protesty. A nič podobného nebolo. Akoby pokrok sa ani nezačal, akoby lietadlá neboli vynajdené, ako by svet neprestal veriť v Boha a neobjavil, že sám je Bohom. Tu ten starý blázom hovoril zo spánku a bľabotal o kríži, o vnútornom živote a odpustení hriechov práve tak, ako to robili jeho predchodcovia pred dvetisíc rokmi. Nuž, bolo to len ďalším príznakom, že Rím ztratil nielen svoju moc, ale i zdravý rozum. Bol už skutočne čas, aby sa niečo robilo.

A to bol ten muž, pomyslel si Percy. Papa Angelicus, ktorého má za nejakú minútu uzrieť.

Kardinál položil ruku na kňazovo koleno, keď sa dvere otvorily a prelát v purpurovom rúchu vošie a uklonil sa.

— Len na to vás upozorňujem — povedal — hovorte celkom otvorene.

Percy vstal, celý sa chvejúc. Potom nasledoval svojho predstaveného k vnútorným dverám.

(IV.)

Biela postava v zelenom šeru sedela pri veľkom písacom stole, na tri, štyri metre od Percyho vzdialenosť, ale obrátená k dverám, ktorými vošli s kardinálom. Toľko videl Percy, keď prvý raz pokľakol. Potom sklopil oči, urobil krok k predu, zas pokľakol spolu s kardinálom, potom urobil krok, tretí raz pokľakol a pozdvihol podávanú bielu, tenkú ruku k perám. Ako vstal, počul, že sa dvere za ním zavrely.

— Páter Franklin, Svätosť — povedal kardinál pri jeho boku.

Ruka v bielom rukáve zakývala k dvom stoličkám poblízku a oba sa posadili.

Kým Kardinál, hovoriac pomaly latinsky, niekoľkými vetami vysvetľoval, že to je ten anglický kňaz, ktorý ako dopisovateľ preukázal také znamenité služby, Percy začal všetko bedlive pozorovať. Poznal pápežovu tvár dobre zo sta fotografií a kinematografických obrazov; ba aj jeho posunky mu boli známe, to jeho slabé kývnutie hlavou na súhlas, ten nepatrny výrečný pohyb rukami; ale Percy — aj keď cítil, že ten jeho úsudok je len všedná fráza — povedal si, že živá skutočnosť sa veru veľmi liší od tých obrazov.

Bol to veľmi vzpriamený starec, strednej výšky a váhy, ktorý sedel pred ním a svieral konce podpieradiel lenošky. Mal vzhľad veľkej a váznej dôstojnosti. Ale Percy sa díval hlavne na jeho tvár, sklopiac zrak niekoľko razy, keď pápežove modré oči sa na neho obrátily. Boli to neobyčajné oči, priopínajúce to, čo dejepisci udávali o Piusovi X.; rovné čiary víčok na nich dodávaly im pohľad jastrabí, ale ostatné črty tvári to popieraly. V nej nebolo ani mak ostrosti. Nebola ani chudá ani tučná, ale mala prekrásny podlhovastý tvar: pery boli čisto vykrojené a ich krivky vyjadrovaly pevný charakter; orličí nos mal krásne ciselované nozdry; brada, jamkou v poly predelená, prezradzovala odhadlanosť, a držanie hlavy bolo podivne mladistvé. Bola to tvár, v ktorej zračila sa šľachetnosť a láskavosť na rozhraní medzi vzdorom a pokorou, ale bola to tvár úplne duchovná; čelo bolo na sluchách nepatrne stlačené a zpod bielej čiapočky vykukovaly biele vlasy. Pred deväť rokmi vzbudilo to veľkú veselosť, keď v zábavných miestnostiach vrhali na stenu podobizňu, sostavenú z tvári známych kňazov, spolu s podobizňou nového pápeža, lebo nebolo ich skoro rozoznať.

Percy snažil sa uvedomiť si, aký dojem celý ten zjav na neho robí, ale nenašiel iného slova, ako

„kňaz.“ Takým bol a jedine takým. Ecce sacerdos magnus.³⁷ Divil sa nad mladistvým vzhľadom; ved’ pápežovi bolo osemdesiatosem rokov; a predsa jeho postava bola vzpriamená, ako muža päťdesiat ročného, jeho plecia neboli sohnuté, hlavu držal, ako nejaký silák a vrásky skoro nebolo vidieť v tom polosere. Papa Angelicus! tanulo Percymu na mysli.

Kardinál dohovoril a urobil malý posunok. Percy posbieran všetky svoje smysly, aby odpovedal na otázky, o ktorých vedel, že prídu.

— Vítam ťa, môj synu — povedal veľmi mäkký, zvučný hlas.

Percy v akomsi zúfalstve sa hlboko uklonil.

Pápež zas sklopil oči, vzal do ľavej ruky ťažidlo a ako hovoril, mežne sa s ním pohrával.

— Tak, môj synu, prednes stručnú rozpravu. Navrhujem ti tri body: čo sa stalo, čo sa deje, čo sa stane, so záverkom o tom, čo by sa malo stať.

Percy si zhlboka vzdychol, oprel sa nazad v stoličke, prstami pravej ruky sopnul prsty ľavej, uprel oči pevne na vyšívaný kríž na pápežovej červenej črievici a začal hovoriť. (Ved’ si to bol už storozy preopakoval!)

Najprv uviedol ako základnú myšlienku to, že všetky sily civilizovaného sveta sa shromažďujú v dvoch táboroch — v tábore sveta a v tábore Boha. Doteraz boli sily sveta nesúvislé a rozptýlené a ich činnosť vyjadrovala sa všelijakým spôsobom — revolúcie a vojny boli ako pohyby luzy, neukáznené, neobratné, bezuzdné. Proti tým Cirkev čelila tiež skôr svojou roztrúsenosťou ako sústredením: harcovníci bojovali proti harcovníkom. Ale za posledných sto rokov ukazovaly sa známky toho, že sa

³⁷ Ejhľa veľkňaz!

spôsob boja zmení. Europu aspoň ten vnútorný zápas už omrzal; na poli hospodárskom to dokázalo s jednotenie najprv práce, potom kapitálu, potom práce a kapitálu spoločne; na poli politickom to dokázalo pokojné rozdelenie Afriky a na poli duševnom rozmach humanitárskeho náboženstva. Proti tomu treba postaviť zvýšenú centralizáciu Cirkvi. Múdroštou jej pápežov, nad ktorou vládne Boh všemožúci, s roka na rok šíky tesnejšie sa spájaly. Ako príklad uviedol zrušenie všetkých miestnych zvykov, ako aj tých, ktoré Východ tak dlho pestoval; sriadenie úradov kardinálov-protektorov v Ríme; že všetci frátri splynuli v jeden rád, hoci podržali si svoje rodinné mená, pod moc najvyššieho generála, všetci mnísi, vyjmúc Kartuziánov, Karmelitánov a Trapistov sdružili sa v rád iný a títo vyňatí v rád tretí; že roztriedenie mníšok stalo sa dľa toho istého spôsobu. Ďalej spomenul novšie výnosy, ustanovujúce význam vatikánskeho rozhodnutia o neomylnosti, nový výklad kanonického zákona, ohromné zjednodušenie, ktoré nastalo v cirkevnej správe, hierarchii, rubrikách a veciach misijných krajov, s novými a neobyčajnými výsadami, poskytnutými misijným kňazom. Pri tomto bode poznal, že ztratil sebavedomie, ba rozhadzujúc rukami a zvyšujúc trošku hlas, začal obšírnejšie hovoriť o význame udalostí, odohravších sa minulého mesiaca.

Všetko, čo predchádzalo, povedal, poukazovalo na to, čo sa potom skutočne stalo — totiž smierenie sveta na základe inom, ako na božskej pravde. Bolo úmyslom Božím a jeho zástupcov, aby všetci ľudia sa smierili v Ježišu Kristu; ale uholný kameň bol zas zavrhnutý a miesto toho zmätku, ktorý prorokovali ibohabojní, uskutočňovala sa jednota, akej v dejinách ešte nebolo. Táto vec bola tým nebezpečnejšia, že obsahovala toľko prvkov nesporného dobra. Vojna bola patrne vykorenena a nie priči-

nením kresťanstva; ľudia poznali, že svornosť je lepšia ako nesvornosť a naučili sa to mimo Cirkvi. Ba prirodzené ctnosti zrazu bujne vzrástly a nadprirodzenými bolo opovrhované. Vlúdnosť prišla namiesto lásky k bližnému, spokojnosť namiesto nádeje, vedomosť namiesto viery.

Percy sa zastavil, uvedomiac si, že sa pustil do akejsi kázne.

— Áno, môj synu — povedal láskavý hlas. — Čo ďalej?

— Čo ďalej? ... Nuž — pokračoval Percy — takéto hnutia rodia mužov a mužom tohto hnutia je Julian Felsenburgh. On vykonal dielo, ktoré — keďže sa bez Boha uskutočnilo — zdalo sa zázračné. Srútil hrádzu, ktorá od večných vekov delila východ od západu, sám pochádzajúc z kontinentu, ktorý jedine mohol splodiť také schopnosti; púhou silou svojej osobnosti zvíťazil nad dvoma najmocnejšími tyranmi života — nad náboženským fanatizmom a vládou strán. Jeho vplyv na necitných Angličanov bol tiež zázrakom, ale i Francúzsko, Nemecko a Španielsko rozohnil. Tu Percy opísal niekoľko tých drobných výjavov, ktorých bol svedkom, hovoriac, že bolo to, akoby sa zjavil nejaký boh; a bez okolkov citoval mená, ktoré tomu človeku dávaly celkom triezve, nie hysterické časopisy. Nazývaly ho Synom Človeka, lebo je takým rýdzim kozmopolitom; Spasiteľom sveta, lebo premohol vojnu a sám ostal na žive — ba — ba — tu sa Percyho hlas zachvel — ba Vteleným Bohom, lebo je dokonalým predstaviteľom božského človeka.

Pokojná, kňazská tvár pápežova k nemu obrátená ani len sebou nehla a Percy pokračoval ďalej.

Prenasledovanie, povedal, príde. Už vyskvetyl sa niekoľké vzbury. Ale prenasledovania sa netreba

obávať. Bezpochyby zapríčiní ono to, že budú ľudia odpadávať, ako tomu vždy bolo, ale treba želieť len za odpadlíkmi, veci samej bude to na úžitok. Posilní verných a ľahostajných vypleje. Kedysi, v prvých storočiach, urobil satan útok na ľstránku telesnú bičíkami, ohňom a dravcami; v šestnásom storočí na stránku rozumovú; v dvadsiatom storočí na zdroje mravného a duševného života. Teraz zdalo sa, akoby sa útok dial vo všetky tri smery naraz. Ale najviac sa treba obávať pozitívneho vplyvu humanizmu: prichádza, ako kráľovstvo Božie, so silou; drúzga svet myšlienok a romantiky, skôr berie na seba vzhľad pravdy, ako by ju tvrdil; dusí hlavnícamí miesto toho, aby ranil a dráždil oceľou alebo spornými otázkami. Akoby si kliesnil cestu skoro objektívne do vnútorného sveta. Osoby, ktoré sotva počuly jeho meno, vyznávajú jeho nauku; kňazi prijímajú ho ako prijímali Velebnú Sviatosť — spomenul mená najnovších odpadlíkov — deti ho ssajú ako samé kresťanstvo. „Duša od prírody kresťanská“ akoby sa stávala „dušou od prírody neveriacou.“ Prenasledovanie, zvolal kňaz, má byť vítané ako spasenie, je treba sa oň modliť a chytiť sa ho; ale obáva sa, že vrchnosti sú príliš prezieravé a vedia, čo je jed a protijed. Možno, že sa vyskytnú jednotlivé prípady mučeníctva — ba ich aj bude veľmi mnoho — ale tie sa prihodia proti vôli svetskej vlády a nie s jej súhlasm. Nakoniec očakáva, že humanizmus sa čoskoro odeje do rúcha liturgie a obeti a len čo sa to stane, bude po Cirkvi, iba ak by Boh zakročil.

Percy, celý sa trasúc, oprel sa nazad v stoličke.

— Áno, môj synu. A čo myslíš, že by sa malo urobiť?

Percy rozhodil rukami.

— Svätý Otče — omša, modlitba, ruženec! Tie-to v prvom rade a poslednom. Svet zapiera ich moc:

na ich moc teda musia kresťania klásť celú váhu. Všetko v Ježišu Kristu, len a len v Ježišu Kristu! Nič iného už nepomôže. On musí urobiť všetko, lebo my nemôžeme urobiť nič.

Biela hlava sa sklonila. Potom sa zas zdvihla.

— Áno, môj synu... Ale pokiaľ Ježišu Kristu sa zaľúbi nás používať, musíme byť používaní. On je Prorokom a Kráľom, práve tak, ako aj Kňazom. Teda aj my musíme byť prorokom a kráľom ako aj kňazom. A čo povieš o proroctve a dôstojnosti kráľovskej?

Hlas pápežov prenikol ho, ako zvuk poľnice.

— Áno, Svätošť... aby sme boli prorokmi, kážme lásku k bližnému; aby sme dokázali svoju kráľovskú dôstojnosť, panujme na krízoch. Musíme milovať a trpieť... — Horko vzdychol. — Vaša Svätošť vždy kázala lásku k bližnému. Nech sa láska k bližnému teda prejaví dobrými skutkami. Bud'me v konaní dobrých skutkov prvými; bud'me poctivými v obchode, cudnými v rodinnom živote, spravodlivými vo vláde. A čo sa utrpenia týče — ó! Svätošť!

Jeho starý zámer náhle prišiel mu na um a presvedčive, neodbytne visel mu na mysli.

— Áno, môj synu, hovor priamo!

— Vaša Svätošť, je to staré, staré ako Rím, každý blázon po tom túžil; nový rád, Svätošť, nový rád! — zajakal sa.

Biela ruka spustila ťažidlo; pápež sa nahol, hľadiac uprene na kňaza.

— Áno, môj synu?

Percy sa hodil na kolená.

— Nový rád, Svätošť — bez habitu alebo akýchkoľvek odznakov — len Vašej Svätoosti podrobený — slobodnejší ako Jezuiti, chudobnejší ako Františkáni, prísnejší ako Kartuziáni: mužovia a ženy rovnako — tie tri sľuby s úmyslom mučeníctva; Pantheon nech je ich kostolom; každý biskup nech je

zodpovedný za ich živobytie; každá krajina nech má zástupcu... (Svätosť, je to myšlienka blázna) ... a Kristus ukrižovaný nech je ich patrónom.

Pápež náhle vstal — tak náhle, že aj kardinál Martin vyskočil, ustarostený a poľakaný. Zdalo sa, že ten mladý muž zašiel príliš ďaleko.

Potom si pápež zas sadol a vystrel ruku.

— Boh ťa požehnaj, môj synu. Môžeš odísť... Ráči vaša Eminencia ešte chvíľku tu ostaať?

— — — — —

HLAVA III.

(I.)

Ked' sa kardinál večer zas sišiel s Percym, povedal mu veľmi málo; blahoželal mu k spôsobu, akým sa pred pápežom zachoval. Zdalo sa, že knňaz urobil ďobre, keď tak celkom priamo hovoril. Potom ho kardinál zasvätil do jeho povinností.

Percy má si podržať tie dve izby, ktoré mu už boli vykázané; má omšu slúžiť zpravidla v kardinálovej modlitebni; potom o deviatej hodine má sa dostaviť po inštrukcii; v poludnie má obedovať s kardinálom, potom má čas voľný do Ave Maria: potom zas do večere má byť svojmu predstavenému k službám. Hlavná jeho práca je aby čítal všetku anglickú korešpondenciu a sostavoval o nej zprávu.

Percymu bol tento spokojný život veľmi príjemný a so dňa na deň cítil sa domáckejšie. Mal hodne voľného času, ktorý používal dôsledne pre svoje osvieženie. Od ôsmej do deviatej obyčajne chodil po meste, prechádzajúc sa pokojne ulicami s nečinnými smyslami, nazerajúc do kostolov, pozorujúc ľudí a pomaly vnímajúc podivnú prirodzenosť života za starých podmienok. Niekedy zdalo sa mu, akoby to bol dejepisný sen; inokedy zas, akoby inej skutočnosti ani nebolo, akoby nemý, napnutý svet modernej civilizácie sám bol preludom a jednoduchá prirodzenosť detstva duše zas sa vrátila. Ba ani čítanie anglickej korešpondencie veľmi na neho nepôsobilo, lebo tok jeho myšlienok stával sa zas čistý v tomto starom, pôvabnom mieste. Čítal pitval,

rozoberal a robil vývody čím ďalej s väčšou spokojnosťou.

Konečne veľa zpráv nebolo. Nastalo akési utíšenie po búrke. Felsenburgh bol posiaľ v ústraní; odmietol aj návrhy Francúzska a Talianska, ako odmietol návrh Anglicka; hoci nič určitého sa neoznamovalo, zdalo sa, že sa nateraz nechce nijakým úradom viazať. Medzitým európske parlamenty usilovne pripravovaly sa na revíziu zákoníkov. Ale, vraj, do jesenných zasadnutí nebude sa nič rozhodného robiť.

Život v Ríme bol veľmi divný. Mesto sa stalo nielen strediskom viery, ale, v istom smysle, i jej mikrokozmom. Bolo rozdelené na štyri veľké štvrte — anglo-saskú, románsku, germánsku a východnú — okrem Trastevere, ktorá bola skoro celá obsadená pápežskými úradmi, seminármami a školami. Anglo-sasovia mali štvrt juhozápadnú, ktorá bola už úplne domami zastavená a zahrnovala Aventin, Caelius a Testaccio. Príslušníci románskej národnosti obývali starý Rím medzi Korzom a riekou; germánskej severovýchodnú štvrt, ohraničenú na juhu ulicou sv. Vavrinca; a stredom štvrti východných národností bol Laterán. Takýmto spôsobom neboli si opravdiví Rimania skoro vedomí, že sa do mesta vo treli cudzinci; mali množstvo svojich kostolov, mohli sa radovať zo svojich úzkych, tmavých uličiek a odbavovať svoje trhy; a tam Percy obyčajne chodieval, kochajúc sa v rozpomienkach na dávnu minulosť. Ale i tie druhé štvrte boli dosť neobyčajné. Bol to podivný pohľad na pokolenie gotických kostolov, v ktorých slúžili knázi zo severu, vyrastlých, akoby to bolo čosi celkom prirodzeného, v anglo-saských a germánskych štvrtiach. Ich široké, šedé ulice, úhladné dlažby a väžne domy dokazovaly, že nakol'ko nepochopili ešte na juhu požiadavky života. Na druhej strane, východné národnosti podoba-

ly sa románskym; ich ulice boli tiež tak úzke a tma-vé, zápachu tiež tak zarážajúceho, ich kostoly tiež tak špinavé a nepekné a ich farby ešte žiarivejšie.

Zmätk za hradbami mesta bol neopisateľný. Ak mesto predstavovalo vyrezávanú miniatúru sveta, teda predmestia predstavovaly ten istý model, ale rozbity na tisíc kusov, vysypaných do vreca a potom na slepo rozhodených. Pokiaľ len oko videlo so strechy Vatikánu, rozkladala sa na všetky strany nekonečná plán striech, z ktorých tu a tam vyčnievaly štíhle a neštíhle veže, kupoly a komíny, pod ktorými žily ľudské bytosti každého plemena pod slnkom. Boli tam veľké továrne, obrovské stavby nového sveta, stanice, školy, úradovne, všetky pod svetskou vládou, ale obklopené šesť milionmi duší, žijúcich tam z lásky k svojmu náboženstvu. Boli to tí ľudia, ktorí si zúfali nad moderným životom, ľudia vysilení premenami a námahou, ktorí utekali od novej sústavy, aby našli útočište v Cirkvi, ale ktorým sa nedostalo dovolenie žiť v meste samom. V každom smere stále vyrastaly nové domy. Obrov-ským kružidlom s rozpätím päť mil' a s jedným ramenom zasadénym v Ríme, opísal by sa kruh cez samé huste obývané ulice. A za tým tiež rozprestieraly sa domy do nedohľadnej diaľavy.

Ale význam toho všetkého, čo videl, uvedomil si Percy až koncom augusta v deň pápežových menín.

Ešte bolo včas a chladno, keď ráno poberal sa za svojím predstaveným, ktorému mal slúžiť ako kaplán, širokými chodbami Vatikánu k dvorane, kde pápež a kardináli sa mali shromaždiť. Ako pozrel oknom na Piazzu, videl, že zástupy ľudstva boli, ak možno, ešte väčšie, ako pred hodinou. Rozsiahle, podlhovasté námestie bolo huste posiate hlavami, ktorými šiel široký priechod, udržiavaný pápežovým vojskom pre povozy; a tou širokou stuhou, bielou v

rannom svetle, tiahly obrovské vozidlá, žiariace po-zlátkou, pestrými farbami a bledožltým leskom; za-vše ozval sa zdľhayvý jasot a zas utíchol, a cez všetko prenikal hrmot a rachot kolies po kameňoch, ako zvuk morského prílivu na štrkovitý breh.

Ako čakali v predizbe, sovretí z predu a zo za-du zástupom v šarlátových, bielych a fialových rú-chach, pozrel von a videl v skutočnosti to, o čom predtým len vedel, že tam pred jeho očami shroma-ždená je kráľovská dôstojnosť starého sveta a za-čal chápať význam toho.

Okolo schodov baziliky rozostieral sa velikán-sky vejár kočiarov, z ktorých každý mal záprah ôsmich koní. Bolo vidieť biele kone Francúzska a Španielska, čierne Nemecka, Talianska a Ruska a bledožlté Anglicka. Tieto tvorili stred, a za nimi v polokruhu stály menšie mocnosti: Grécko, Norsko, Švédsko, Rumunsko a balkánske štáty. Percy si pri-pomenul, že jedine Turecko chýba. Bolo vidieť na niektorých kočiaroch odznaky — orlov, levov, leo-pardov, strážiacich kráľovské koruny na ich kry-toch. Po schodoch ľahal sa široký šarlátový koberec, pozdĺž ktorého stálo vojsko.

Percy oprel sa o okenicu a začal premýšľať.

Tam bolo všetko, čo ostalo z dôstojnosti kráľov-skej. Predtým videl paláce kráľovských rodov tu a tam v rozličných štvrtiach; na budovách viali zá-stavy a na schodoch povalovali sa sluhovia v šarlá-tových livrejách. Neraz sňal klobúk s hlavy, keď nejaký ten koč na Korze zahrmel popri ňom; ba vi-del i francúzske ľalie a anglických leopardov spo-ločne prevážať sa vo slávnostnej nádhore Monte Pincia. Za posledných päť rokov každú chvíľku čítal v novinách, že kráľovská rodina za kráľovskou ro-dinou sa vysťahovala do Ríma, keď pápežovo uzna-nie bolo udelené; minulého večera mu povedal kar-dinál, že Wiliam, kráľ anglický, s manželkou ráno

pristáli v Ostii a počet mocností že je dovršený. Ale posiaľ nikdy si neuvedomil tú úžasnú, ohromujúcu skutočnosť, že králi sveta shromaždení sú v tóni Petrovho trónu, ani zdesujúce nebezpečenstvo, ktoré tvorili uprostred demokratického sveta. Ten svet, ako vedel, smial sa naoko nad bláznovstvom a detinskosťou toho všetkého — nad tým, ako tie sosedné a nenávidené rody zúfale hrajú tú komediu s právom z Božej milosti; ale veľmi dobre vedel i to, že ten istý svet posiaľ neztratil celkom svoju citlivosť a tá keby sa náhodou stala nedotklivou ...

Stisk čakajúcich sa uvoľnil; Percy vykízol z výklenku a šiel s prúdom, ktorý sa pomaly pohyboval.

O pol hodiny neskôr sa našiel sa na svojom mieste, medzi duchovnými, ked' pápežov sprievod vyšiel trblietajúcim súmrakom káplnky Velebnej Sviatosti do lodi obrovského chrámu; ale ešte skôr, ako vošiel do káplnky, počul tichý šum poznávajúcich hlasov a vreskot trúb, ktorými Pontifex Maximus bol vítaný, ked' o sto krokov napred sa objavil, nesený na sedia gestatoria³⁸ s vejármi za sebou. Ked' o päť minút neskôr sa Percy sám vo svojom štvorstupe vošiel do chrámu a videl obraz, ktorý sa mu tam naskytal, srdce mu mocne zabúchalo, lebo spomenul si na ten druhý obraz, ktorý bol videl za letného rána v Londýne pred troma mesiacmi ...

Ďaleko napred, akoby si kliesnil cestu cez tie vlniace sa hlavy, ťa zad starobylej lodi, pohyboval sa baldachýn, pod ktorým sedel Pán sveta a medzi ním a kňazom, ako voda za tou loďou, vlnil sa nádherný sprievod — apoštolskí protonotári, generáli cirkevných rádov a ostatní — ktorý zdal sa byť bielou, zlatou, šarlátovou a striebornou penou medzi živými hrádzami po oboch stranách. Nad hlavami visela skvelá klenba krovu

³⁸ Nosené kreslo.

a ďaleko vpred vypínaly sa obrovské piliere prístavu Božieho oltára, pod ktorým horelo sedem žltých hviezd, ktoré boli prístavnými svetlami bohabojnosti. Bol to prekvapujúci pohľad, ale tak ohromný a natoľko zmiaťol, že v pozorovateľovi vzmaľalo sa len povedomie jeho osobnej nepatrnosti. Uzavretý vzduch nesmierneho priestranstva, obrovské sochy, vysoké, v šere sa ztrácajúce krovy, neopisateľný súlad rozličných zvukov — šuchotu krokov, mumľania mnohých tisícov hlasov, hlaholu organov, znejúceho ako bzukot komárov, tenkej nebeskej hudby — jemný, významný puch kadidla, ľudí a rozšliapaných listov vavriňových a myrtových — a nadovšetko chvejúce sa ovzdušie ľudského vzrušenia, sosilneného naprirodzenými túžbami, ked' Nádej sveta, Námestník Boha Kráľa, tadiaľ sa poberal, aby sa postavil medzi Boha a ľudstvo — to všetko účinkovalo na kňaza tak, ako liek, ktorý súčasne utišuje a povzbudzuje, ktorý oslepujúc, dáva nový zrak, ktorý ohlušujúc, otvára zapchaté uši, ktorý povznášajúc, vrhá do neznámych priepastí vedomia. Tu teda bola druhá určite vyjadrená odpoveď na záhadu života. Pred ním ležaly obe mestá, o ktorých písal Svätý Augustín — mohol sa teda rozhodnúť za to alebo ono. Jedným bol svet, ktorý sám bol svojím pôvodcom, sám seba sriadil a sám sebe stačil, tlmočený mužmi ako Marxom a Hervéom, socialistami, materialistami a konečne hedonistami, vyvrcholiac nakoniec vo Felsenburghovi. Druhý prejavoval sa obrazom pred ním sa rozprestierajúcim, hovoriacim o Stvoriteľovi a stvorení, o božskom zámere, vykúpení a o svete nadmyselnom a večnom, z ktorého všetko povstalo a ku ktorému všetko speje. Jeden z tých dvoch, Jána a Julianu, je námestníkom Božím, ten druhý napodobniteľom... A Percyho srdce zas sa krčovite utvrdiac v svojom presvedčení, rozhodlo sa ...

Ale vrchol neboli posiaľ dosiahnutý.

Ked' Percy konečne cestou k vyvýšenému miestu za pápežovým trónom vyšiel z lodi pod kupolu, zas uvedomil si novú stránku.

Okolo oltára bol vyprázdený veľký priestor, ktorý viedol, pokial' Percy videl, aspoň na svojej strane, až k miestu, označujúcemu vchod do priečnej lodi; tam od jednej strany priečnej lodi k druhej rozostené boly zábradlia, predstavujúce línie hlavnej lodi. Za touto, červenou látkou ovesenou priehradou bolo vidieť stupňovité rady bledých, nehybných tvári, ohraničené strblotom ocele; a nad nimi, asi v tretine dĺžky priečnej lodi, dvíhal sa tesný rad slávnostných baldachínov. Baldachíny boli šarlátové, ako tie kardinálov, ale na kolmých povrchoch skvely sa obrovské erby, držané heraldickými zvieratmi, a nad nima žiarili koruny. Pod každým baldachínom bola jedna, alebo dve postavy — nikde ich nebolo viac — vo skvelej izolácii, a medzerami medzi trónami bolo zas vidieť hmlisté, stupňovité rady tvári.

Srdce mu zabúšilo, ked' to videl — ked' obzrúč sa dookola aj naproti v pravej priečnej lodi videl sťa v zrkadle kopiu toho, čo videl v ľavej lodi. Tam teda sedeli — tí osamelí pozostalí tej podivnej spoločnosti osôb, ktoré ešte pred polstoročím vládly ako boží svetskí námestníci so svolením svojich poddaných. Teraz ich už nikto neuznával, iba ak Ten, od ktorého čerpali svoju svrchovanú moc. Boli sťa štíhle vežičky, visiace v skupinkách s kupoly, ktorej steny boli sbúrané. Boli to mužovia a ženy, ktorí konečne poznali, že moc pochádza shora a že oprávnenie k vláde nepochádza od ich poddaných, ale od Najvyššieho Vládcu. Boli pastiermi bez stád, veliteľmi bez vojsk. Bolo to žalostné — hrozne žalostné, a predsa nadchýňalo. To vyznanie viery bolo tak vznešené; a Percyho srdce bilo rýchlejšie, ked' ho pochopil. Títo mužovia a ženy, ľudia ako on sám,

nehanbili sa odvolávať sa od ľudí k Bohu, vziať na seba odznaky, ktoré svet považoval za hračky, ale ktoré im boli symbolmi nadprirodzeného plnomocenstva. Či nezrkadlil sa tu, pýtal sa sám seba, nejaký vzdialený tieň Toho, ktorý niesol sa na osliatku za úškľabkov veľmožov a jasotu detí? ...

Ešte viac ho rozohrialo, keď omša pokračovala a videl panovníkov, ako sostupujú, aby konali svoje funkcie pri oltári, a obchádzajú medzi oltárom a trónom. Tam kráčaly tie vznešené, mlčanlivé postavy s odokrytou hlavou. Anglický kráľ zas Fidei Defensor,³⁹ niesol šlep miesto starého kráľa španielskeho, ktorý s rakúskym cisárom, zpomedzi všetkých európských panovníkov, jediní zachovali nepretržitosť viery. Starec bol sohnutý nad svojím kľakadlom, mumlajúc a plačúc, niekedy až nahlas od samej lásky a oddanosti, keď ako Simeon, videl svoje spasenie. Rakúsky cisár dva razy posluhoval pri Lavabo; nemecký panovník, ktorý ztratil trón a všetko, vyjmúc život, keď pred štyrmi rokmi prestúpil na vieru, novou výsadou podkladal a odnášal hlavničku, na ktorú kľakal jeho Pán pred Pánom oboch. A tak postupne sa veľkolepá dráma odohrávala; mumlanie zástupov ztrácalo sa v ticho, ktoré bolo jedinou modlitbou bez slov, keď Biela Oblátka sa vzniesla v bielech rukách a tenká, anjelská hudba hlaholia pod klenbou. Lebo tu bola jediná nádej tých tisícov, tak mocná a tak malá ako kedysi v jasličkách. Nikto iný pre nich nebojoval, len Boh. A zaiste, keď krv mužov a slzy žien nemohly pohnúť Sudcu a Pozorovateľa všetkého z Jeho mlčania, teda aspoň nekrvavá Smrť Jeho jediného syna, ktorá kedysi na Kalvárii zatmila nebo a roztrhla zem, opísaná s tolkou skľú-

³⁹ Obranca viery.

čenou nádherou na tomto ostrove viery uprostred mora posmechu a nenávisti — tá aspoň Ho pohnie! Akože by nemohla pohnúť?

— — — — —

Percy bol si práve sadol, unavený dlhými obradmi, keď dvere sa náhle otvorily a kardinál, posiaľ v slávnostnom rúchu, rýchle vošiel, zavierajúc za sebou.

— Páter Franklin — povedal podivným udychčaným hlasom — došla zpráva najhoršia. Felsenburgh je ustanovený za prezidenta Europy.

(II.)

Toho dňa vrátil sa Percy neskoro v noci, úplne zmorený mnohými prácami. Hodiny a hodiny vysedel s kardinálom, otvárajúc depeše, ktoré zo všetkých končín Europy prudili do elektrických prijímačov a telegram za telegramom donášané boli do tej tichej izby. Tri razy za toto odpoludnie bol kardinál povolený, raz k pápežovi a dva razy do Kvirinálu.

Nebolo nijakej pochybnosti, že zpráva tá je pravdivá; a zdalo sa, že Felsenburgh s rozvahou čakal na toto ponúknutie. Všetky ostatné odmietol. Keď mocnosti, dychtive chcejúc si ho získať pre seba, rad-radom stretli sa s neúspechom, na schôdzi sa rozhodly, že jednotlivé svoje návrhy stiahnu a pošlú mu spoločnú žiadosť. Tento nový návrh znel, že Felsenburgh zaujme miesto, o akom sa za demokracie nikomu nesnívalo; že dostane vládnú budovu v každom hlavnom meste v Europe; že jeho veto proti akémukoľvek opatreniu bude rozhodné na tri roky; že akýkoľvek návrh, ktorý ráči podať tri razy v troch nasledujúcich rokoch, stane sa zákonom; že jeho titulom bude „Prezident Europy.“ Od neho sa

skoro nič nežiadalo, len to, aby neprijal iné úradné postavenie, ktoré by mu bolo azda ponuknuté, dokiaľ nebude schválené všetkými mocnosťami.

A všetko toto, ako Percy veľmi dobre videl, znamená zdesačnásobnené nebezpečenstvo sjednotenej Európy. Znamená to celú úžasnú moc socializmu, riadenú tou skvelou osobnosťou. Bolo to slúčenie najsilnejších stránok dvoch spôsobov vlády. Návrh bol Felsenburghom prijatý po osemhodinovom mlčaní.

Bolo pozoruhodné všimnúť si, ako bola táto zpráva prijatá dvoma ostatnými dielmi sveta. Východ bol nadšený; v Amerike sa mienky rozchádzaly. Ale v akomkoľvek prípade Amerika bola bezmocná: prevaha sveta bola nad ňou ohromná.

Percy hodil sa na posteľ tak, ako bol a tam ležal so zavretými očami; krv vírla mu v žilách a nesmierna zúfalosť hrázla srdce. Veru, svet sa zdvihol ako obor nad obzorom Ríma a sväté mesto už nebolo o nič lepšie, ako hrad z piesku proti morskému prílivu. Toľkoto chápal. Akým spôsobom príde záhuba, v akej forme a odkiaľ, ani nevedel, ani o tom neuvažoval. Len toľko vedel, že záhuba príde.

Teraz už poznal trošku svoj temperament, obrátil si zrak do seba, aby trpko seba pozoroval, ako keď lekár smrteľne chorý ustaľuje s hrozným pocitom blaha príznaky svojej choroby. Bolo úľavou, obrátiť sa od ohromného mechanizmu sveta a zahľadieť sa do drobného, beznádejného ľudského srdca. O svoje náboženské presvedčenie sa už neobával; vedel tak určite, ako človek pozná farbu svojich očí, že je zas v bezpečnosti a že nemožno ním otriast. Za tých niekoľko týždňov, ktoré strávil v Ríme, mútna usadlina odtiekla a on zas jasne videl dráhu. Alebo, ešte lepšie povedané, tá ohromná stavba dogmát obradov, obyčajov a mravov, v ktorých bol vychovaný a na ktoré pozeral po celý svoj život (ako keď človek sa díva na nejaké složité dielo, ktoré ho mätie), vidiac —kde-tu v tme iskry svetla za-

plápolal a ztratil sa, pomaly sa rozžala a zjavila sa mu celá v úžasnej žiare božského ohňa, ktorý sám seba vysvetľuje. Veľké zásady, kedysi ohromujúce, ba až odpudivé, boli zas svietive zrejmé; videl na príklad, že kým náboženstvo, vyznávajúce ľudstvo za Boha, snaží sa odstrániť utrpenie, náboženstvo Božie ho tak objíma, že i slepé bolesti zvierat majú miesto v Otcovej Vôli a Zámere; alebo, že kým s jedného hľadiska bolo vidieť len jednu farbu tkaniva života — hmotnú, rozumovú alebo umeleckú — s iného hľadiska práve tak pozoruhodne vynikla nadprirodzená. Náboženstvo ľudstva mohlo byť pravdivé len vtedy, keby ignorovaná bola aspoň polovica ľudskej povahy, ľudských túžob, snáh a zármutkov. Kresťanstvo na druhej strane aspoň ich nevylučuje a robí ich pochopiteľnými i keď ich nevysvetľuje. To... a to... a to... všetko dohromady tvorí ten jeden dokonalý celok. Katolícka viera jestvuje, to mu bolo istejšie, ako samo jeho bytie: je pravdivá a živá. Aj keby bol zatratený, predsa Boh vládne. Aj keby sa zbláznil, predsa Ježiš Kristus je vteleným Božstvom, dokazujúcim to Svojou smrťou a Vzkriesením a Ján je Jeho Námestníkom. Tieto veci sú ako kostra vesmíra — skutočnosti, o ktorých nemožno pochybovať — ak tie nie sú pravdivé, teda nikde nič nie je viac, ako púhy sen.

Ťažkosti? — Nuž, vedť je ich na tisíce! Ani najmenej nerozumie, prečo urobil Boh svet takým, akým je, ani ako peklo mohlo byť stvorené Láskou, ani ako chlieb sa premení v Telo Pána — ale — nuž tak je to. Teraz videl, že ďaleko zašiel od svojho bývalého stavu viery, kedy sa nazdával, že by božskú pravdu — bolo možno dokázať na rozumových základoch. Teraz poznal — ako, sám nevedel, že nadprirodzené volá k nadprirodzenému; Kristus vonkajší ku Kristu vnútornému; že púhy ľudský rozum nemôže sice vyvrátiť záhadu viery, ale tiež že ich nemôže dostatočne dokázať, iba ak na predpokladoch zrejmých len tomu, kto prijíma Zjavenie ako skutočnosť, že Duch Boží s väčšou istotou hovorí k

mrvnej stránke, ako k rozumovej. To, čo sa bol naučil a čo iných učil, teraz už vedel, totiž že Viera, majúc, ako človek sám, telo a ducha — dejepisný výraz a vnútornú pravdu — hovorí niekedy tým, inokedy tamtým. Ten človek verí, lebo vidí — prijíma za pravdu Vteleenie alebo Cirkev pre ich poverovacie listiny; tamten človek, poznajúc, že tieto veci sú duchovnými pravdami, celý sa podrobuje tak posolstvu a viero hodnosti tej, ktorá jediná ich učí, ako aj ich vyjavenu na dejepisnej pôde; a v tme opiera sa o jej rameno. Alebo, čo je najlepšie, pretože uveril, teraz vidí.

Tak sa teda díval s akýmsi otupelým záujmom na iné oblasti svojej povahy.

Po prvej, tu bol jeho rozum, celý v rozpakoch, pytajúci sa: Prečo, prečo, prečo? Prečo bolo to dopustené? Ako je to možné, že Boh nezakročí a že Otec ľudí dovolí, aby sa Jeho svet, ktorý tak miluje, postavil proti Nemu? Čo zamýšla On urobiť? Neskončí sa toto večné mlčanie nikdy? Tým, ktorí majú vieru, je dobre, ale čo tie nesčíselné miliony spokojných rúhačov? Či nie sú i tí Jeho deťmi a ovečkami na Jeho pastvine? Prečo bola založená katolícka cirkev, ak nie preto, aby svet obrátila na vieru, a prečo teda všemožúci Boh dopustil na jednej strane, aby Cirkev scvrkla sa na hŕstku vereiacich, a na druhej strane, aby svet našiel pokoj bez Noho?

Pozoroval svoje pohnutia, ale nebolo v nich útechy, nebolo spruhy. Ó, áno, posiaľ mohol sa modliť čírym chladným úkonom vôle a jeho bohoslovie mu hovorilo, že Boh takú modlitbu prijíma. Mohol povedať „Adveniat regnum tuum... Fiat voluntas tua“⁴⁰ päťtisíc razy za deň, ak to Boh žiadal; ale slová, ktoré jeho vôľa vysielala k Nebeskému Trónu, nemaly sily, nedojímaly, nechvely sa. Čo žiadal teda Boh od neho? Azda len to, aby odriekaval formulky, odpočíval, otváral telegramy, počúval pri telefone a trpel?

⁴⁰ Príď kráľovstvo Tvoje... Bud' vôľa Tvoja...

A potom ostatný svet — tá blázničnosť, ktorá zachvátila národy; tie úžasné zprávy, došlé toho dňa o Parížanoch, ktorí zúriac ako bakchanti na Place de Concorde strhli so seba šaty a preklali si srdce, volajúc za hromového potlesku, že život je príliš tiesnívý, aby ho znieсли; o žene vo Španielsku, ktorá minulej noci spievala, kým nezošalela a rehotajúc sa, s penou na ústach, klesla na zem v tej sevillskej sieni; o ukrižovaní katolíkov v Pyrenejách toho rána a odpadnutí troch biskupov v Nemecku... A to... a to... a tisíce iných hrozných vecí sa stalo a Boh sa nehnul a slova neprehovoril...

Ktosi zaklopal a Percy vyskočil, keď vošiel kardinál.

Kardinál zdal sa hrozne vyčerpaný; jeho zapadlé oči leskly sa ohňom, ktorý prezradzoval horúčku. Kývol slabo rukou, aby si Percy sadol a sám sa spustil do hlbokého kresla; chvejúc sa, stiahol nohy v črevicách s prackami pod talár s červenými gombičkami.

— Musíte mi odpustiť, brate — povedal — že vás vyrušujem. Ale obávam sa o biskupa. Teraz by už mal tu byť.

Percy si spomenul, že mieni biskupa southwarkského, ktorý včas ráno opustil Anglicko.

— Ide priamo, Eminencia?

— Áno; mal tu byť o dvadsiatejtretej. Už je po polnoci, pravda?

Ako hovoril, hodiny odbily pol jednej.

Už bolo skoro ticho. Celý deň napísala vzduch rozličné zvuky; luzy tiahly pred mestami; brány mesta boli zabarikádované; a predsa to bol len závdavok toho, čo sa dalo očakávať, keď svet seba porozumie.

Po niekoľkominútovom mlčaní akoby sa kardinál spamätal.

— Ste akosi hrozne zmorený, brate — povedal láskave.

Percy sa usmial.

— A Vaša Eminencia? — povedal.

Starec sa tiež usmial.

— Nuž, čo ja — povedal. — Ja už dlho nepotrám, brate. A potom sa budete trápiť vy.

Percy sa náhle spriamil a srdce mu sovrel bôľ.

— Áno, áno — povedal kardinál. — Svätý Otec tak ustanovil. Budete mojím nástupcom. Nie je to už nijakou tajnosťou.

Percymu sa z hrudi vydral hlboký, traslavý vzdych.

— Eminencia — začal žalostným hlasom.

Starý kardinál zdvihol svoju chudú ruku.

— Ja vám rozumiem — povedal mäkko. — Chcete umrieť, pravda? — a byť na pokoji. Mnohí si to želajú. Ale najprv musíme trpieť. Et pati et mori.⁴¹ Páter Franklin, nesmieme váhať.

Nastalo dlhé ticho.

Zpráva táto bola natoľko ohromujúca, že na Percyho účinkovala ako hrozný úder. Nikdy mu na um neprišlo, že by on, ktorý nemal ani štyridsať rokov, mohol byť považovaný za hodného, nastúpiť na miesto toho mûdreho, shovievavého, starého preláta. Čo sa vyznamenania týče — to by na Percyho ani najmenej nepôsobilo, aj keby si bol na to spomenul. Mal pred sebou len jeden obraz — dlhú, neznesiteľnú púť cestou, vedúcou hore vrchom, ktorú má prejsť s bremenom na pleciach, na jeho sily príliš ťažkým.

A predsa poznal, že vyhnúť nemožno. Vec mu bola oznámená tak, že sa nedalo nič namietať; musí to tak byť; darmo o tom hovoríť. Ale bolo mu, akoby sa bola otvorila nová priepasť a on do nej pozeral s tupou, skľúčenou hrôzou, nemôžuc nájsť slova.

Kardinál prvý prerušil mlčanie.

— Páter Franklin — povedal — dnes som videl podobizňu Felsenburghovu. Viete za koho som ho považoval najprv?

Percy sa ľahostajne usmial.

⁴¹ Nielen trpieť, ale aj zomrieť.

— Áno, brate, považoval som ho za vás. Čo na to poviete?

— Nerozumiem, Eminencia.

— Nuž — zatíchol, náhle zmeniac rozhovor.

— Stala sa dnes vražda v meste — povedal. — Katolík preklal človeka, ktorý sa rúhal.

Percy na neho pozrel.

— Ó, áno; ani sa nepokúsil o útek — pokračoval starec. — Je vo väzení.

— A...

— Bude popravený. Súdne pojednávanie začne sa zajtra... Je to veľmi smutné. Je to prvá vražda za osem mesiacov.

Ked' Percy počúval vzrastajúce ticho hviezdnej noci vonku, bola mu ironia postavenia príliš zrejmá. Tu to úbohé mesto, pretvárajúce sa akoby nič, pokojne vykonávalo spravodlivosť, ktorej sa svet vysmieval; a tam vonku shromažďovaly sa sily, ktoré by tomu všetkému urobily koniec. Jeho nadšenie akoby bolo mŕtve. Už ho nenadchla myšlienka na skvelé pohŕdanie hmotnými faktami, ktorých toto bolo drobným príkladom, ani nepociťoval zúfalú odvahu ani bezstarostné opojenie. Cítil sa ako človek, ktorý pozoruje muchu na válcu stroja ako si umýva tváričku — obrovský kus ocele posuňuje sa k predu, nesúc drobný ten život v ústrety ohromnej smrti — ešte chvíľka a bude po ňom; ale pozorovateľ nemôže zasiahnúť. V takomto postavení bolo i nadprirodzeno, dokonalé a živé, ale nesmierne drobné; obrovské sily sa pohybovaly, svet sa chystal k úderu a Percy nemohol robiť nič iné, ako pozerať a mračiť sa. A predsa, ako už bolo povedané, na jeho viere nebolo tieňu; vedel, že mucha vyniká nad strojom pre svoj vyšší rád života; ak bude rozmliaždená, život predsa v hre neztratí; toľkoto vedel, ale ako to je, že je to tak, nevedel.

Ako tí dvaja tu sedeli, zas ozvaly sa kroky a ktosi zaklopal na dvere; sluha nazrel do izby.

— Jeho Milosť prišla, Eminencia, — povedal.

Kardinál vstal s námahou, podopierajúc sa o stôl. Potom zaváhal, akoby si na niečo spomenul, a hmatal vo vačku.

— Podívajte sa na toto, brate — povedal a potisol strieborný kotúčok ku kňazovi. — Nie; ked' budem vonku.

Percy zavrel dvere a, vrátiac sa, vzal malý, okrúhly predmet do ruky.

Bol to novorazený peniaz. Na jednej strane bol známy veniec so slovom „Fivepence“⁴² v postriedku a espeantským prekladom pod ním a na druhej strane profil muža s nápisom. Percy, obrátiac peniaz, čítal:

„JULIAN FELSENBURGH, LA PREZIDANTE DE ŪROPO.“

(III.)

Nasledujúceho rána na desiatu hodinu svolaní boli kardináli pred pápeža, aby vypočuli allokúciu.

Percy, sediac medzi konsultormi, pozoroval ich, ako vchádzali. Boli to mužovia každej národnosti, temperamentu a veku. — Taliani všetci pohromade, posunkujúci, so svietivými zubami; Anglosasovia s nehybnými tvárami a vážni; starý francúzsky kardinál, podopierajúci sa o palicu, idúci s anglickým Benediktínom. Schôdza sa diala vo veľkej, jednoduchej vznešenej dvorane, ktoré teraz väčšinou tvorili Vatikán. Sedadlá boli rozostavné po dĺžke, ako v káplnke. Na nižšom konci, rozdelenom priechodom, boli miesta konsultorov; na vyššom konci bol výstupok s pápežským trónom. Tri, štyri lavice, s písacími stolíkmi pred nimi, za sedadlami konsultorov vyhradené boli pre tých, ktorí minulého dňa price-

⁴² Päť pennyov. Penny, angl. drobná minca, $\frac{1}{12}$ šilingu.

stovali — preláti a kňazi, ktorí sa prihrnuli do Ríma zo všetkých končín Europy, keď tá ohromujúca zpráva bola oznámená.

Percy nemal ani predstavy, čo bude vyhlásené. Nebolo možné, aby sa predniesly len všedné frázy, a predsa čo iné bolo možno povedať so zreteľom na úplnú pochybnosť situácie? Všetko, čo bolo ešte i toho rána známe, bolo, že prezidentstvo Europy je skutočnosťou; malý strieborný peniaz, ktorý videl, to dosvedčoval; že vypuklo prenasledovanie, ktoré však bolo miestnymi vrchnosťami prísne potlačené; a že Felsenburgh má toho dňa zahájiť svoju okružnú cestu po hlavných mestách. Koncom toho týždňa očakáva sa v Turine. Od každého katolíckeho strediska po celom svete prišly depeše, žiadajúce vedenie; odpadlíctvo vraj sa vzmáha, ako vlna mor-ského prílivu, všade hrozí prenasledovanie, ba vraj i biskupi sa už vzdávajú.

O Svätom Otcovi nebolo nijakých určitých zpráv. Tí, ktorí vedeli, nič nehovorili; len to sa povrávalo, že strávil celú noc v modlitbách pri hrobe Apoštolovom ...

Zrazu bzukot hlasov sa stíšil, až úplne zatichol; ako vlnka skláňaly sa hlavy, keď dvere pri balda-chýne sa otvorily a za chvíľu Ján, Pater Patrum,⁴⁸ sedel na svojom tróne.

Zprvu Percy nič nerozumel. Len hľadel, ako na obraz, tým šerým slnečným svetlom, ktoré tam prúdilo zatienenými oknami, na šarlátové rady vpravo a vľavo, hore k veľkému šarlátovému baldachýnu a k bielej postave tam sediacej. Títo juhozemci veru rozumeli sa moci dojmov! Ten obraz bol tak plný života a tak pôsobivý, ako zjav Hostie v monštrancii,

⁴⁸ Otec Otcov.

drahokamami vykladanej. Každá súčiastka toho obrazu bola skvostná: vysoká dvorana, farby rúch, reťazy a kríže, a oko hľadajúce vyvrcholenie, stretlo sa s kúskom mŕtvej bielosti — šľaby sa vznesenošť vyčerpala a priznávala sa, že nemôže vyjadriť to najvyššie tajomstvo. Šarlát a fialová farba a zlato súce boly pre tých, ktorí stáli na schodoch trónu — oni ich potrebovali; ale Ten, ktorý tam sedel, nič nepotreboval. Nech farby blednú a zvuky zanikajú v prítomnosti Božieho Námesníka! A predsa primearaný výraz javil sa v tom krásnom, podlhovastom obličaji, kráľovskom držaní hlavy, nežných, žiaracích očí a čisto vykrojených úst, ktoré s tolkou silou hovorily. V dvorane nebolo najmenšieho zvuku, ani šelestu, ani dychu — ba aj vonku šľaby svet dovoľoval, aby nadprirodzeno prednieslo svoju obranu neporušene, prv, ako by zopakoval obžalobu a hlučne vyrieckol odsúdenie.

Percy prudkým úsilím sa vytrhol, zaťal päste a počúval.

— ... Ked'že teda je tomu tak, synovia v Ježišu Kristu, je na nás, aby sme odpovedali. My nemáme boja, ako nám hovorí Učiteľ Národov,⁴⁴ proti telu a krvi, ale proti kniežaťom a mocnostiam, proti svetovládcom tejto temnosti, proti zlým duchom v povetri. Preto — pokračuje — vezmite vyzbrojenie Božie; a ďalej nám vysvetľuje povahu toho výzbroja — ,stojte opásaní okolo svojich bokov pravdou a oblečení do panciera spravodlivosti, obutí na nohách do hotovosti evangeliuma pokoja, ku všetkému berte štít viery, lebku spasenia a meč duchovný.⁴⁵

⁴⁴ Sv. Pavel.

⁴⁵ Ef. 6, 12—17.

— Takýmto výzbrojom káže nám teda Slovo Božie bojovať, ale nie zbraňami tohto sveta, lebo nie je Jeho Kráľovstvo s tohto sveta; a aby sme vám pripomenuli zásady toho boja, svolali sme vás pred Seba.

Hlas na chvíľku zatichol a v radoch sedadiel zašelestily vzdychy. Potom hlas pokračoval o niečo vyšším tónom.

— Múdrost, ako i povinnosť Našim predchodcom vždy kázala, aby, mlčiac v istých obdobiah, v iných voľne vyrieckli celú radu Božiu. Od tejto povinnosti ani Nás nesmie odstrašiť poznanie Našej slabosti a nevedomosti, ba naopak, musíme dôverovať, že Tomu, Ktorý Nás povzniesol na tento trón, sa zaľúbi prehovoriť Našimi ústami a použiť Našich slov ku Svojej sláve.

— Po prvé, je potrebné, aby sme vyrieckli Svoj výrok o novom takzvanom hnúti, ktoré nedávno zahájené bolo vládcami tohto sveta.

— Nie sme nevšímať k blahodarným účinkom pokoja a svornosti, ale nezabúdame ani na to, že ich zjav je plodom mnohého, čo sme zatracovali. Tento zdanlivý pokoj oklamal mnohých ľudí natol'ko, že pochybujú o sľube Kniežaťa Pokoja, že jedine skrže Noho prichádzame k Otcu.¹ Ten pravý pokoj, ktorý je nad naše pochopenie, zakladá sa nielen na pomeroch ľudí k ľudom, ale vo svrchovanej miere na pomeroch ľudí k ich Tvorcovi; a práve po tejto nezbytnej stránke úsilia sveta javia svoj nedostatok. Niet sa veru čo diviť, že vo svete, ktorý zavrhol Boha, na túto nezbytnú vec sa zabudlo. Ľudia — svedení falošnými prorokmi — myslia, že svornosť národov je najvyššou metou života, a zabúdajú na slová Spasiteľove, Ktorý povedal, že neprišiel, aby priniesol pokoj, ale meč a že „skrz mnohé súženia“ vchádzame do Kráľovstva Božieho. Najprv, teda, majú sa ľudia smieriť s Bohom a potom budú i oni

svorní. „Hľadajte najprv“, povedal Ježiš Kristus, „kráľovstvo Božie a jeho spravodlivosť, a toto všetko sa vám pridá.“⁴⁶

— Najprv, teda, zas zatracujeme a dávame do kliatby názory tých, ktorí učia a veria opak toho; a obnovujeme ešte raz odsúdenia Nami alebo Našimi predchodcami vyrieknuté, nad všetkými tými spoločnosťami, organizáciami a jednotami, sriadenými pre podporovanie svornosti na inom základe, ako Božom; a pripomíname Svojim deťom po celom svete, že je im zakázané, stať sa členmi sborov, menovaných v tých odsúdeniach, akýmkol'vek spôsobom ich podporovať alebo ich schvaľovať.

Percy sa pohnul, pocitujúc, že ho nadchádza netrpezlivosť ... Spôsob bol nádherný, spokojný a veľebný, ako rieka; ale vec bola akási banálna. Zas to staré zavrhnutie slobodného murárstva, opakované nepôvodnými slovami.

— Po druhé — pokračoval pevný hlas — chceme vám prejaviť Svoje priania do budúcnosti; a tu vkročíme na pôdu, považovanú mnohými za nebezpečnú.

Zas zaznel ten šelest. Percy videl, že nejeden kardinál sa nahýna k predu, s rukou za uchom, aby lepšie počul. Bolo zrejmé, že čosi dôležité bude nasledovať.

— Sú mnohé veci — pokračoval vysoký hlas — o ktorých v túto dobu nemienime hovoriť, lebo svojou povahou sú tajnými a o tých treba rokovať pri inej príležitosti. Ale čo tu hovoríme, hovoríme svetu. Keďže útoky Našich nepriateľov sú otvorené ako i tajné, taká musí byť aj Naša obrana. To, teda, je Naším úmyslom.

Pápež zas zamíkol a zdvihol ruku akoby mimo volne na hrud' a chytil kríž na nej visiaci.

⁴⁶ Mat. 6, 33.

— Hoci Kristova armáda je jedna, delí sa na mnohé oddiely, z ktorých každý má svoju funkciu a cieľ. V minulých časoch Boh sostavil stotiny Svojich služobníkov, aby konali to alebo ono dielo — synovia sv. Františka, aby kázali chudobu; synovia sv. Bernarda, aby pracovali a modlili sa so všetkými svätými ženami, zasväťivšími sa tomu cielu; Ježišovo Tovarišstvo pre výchovu mládeže a obrátenie pohanov na vieru — a všetky iné duchovné rády, ktorých mená známe sú po celom svete. Každá taká sočnina založená bola v určitej dobe potreby, a každá šľachetne zodpovedala duchovnému povolaniu. Bolo tiež ich zvláštnou chlúbou, že idúc za svojimi mētami, vystríhaly sa všetkým takým činnostiam (samým v sebe dobrým), ktoré by im prekážaly v konaní tej práce, pre ktorú ich Boh povolal — po tejto stránke sledujúc slová Vykupiteľove: „Každú ratolest, ktorá nenesie ovocie na mne, odstráni, a každú, ktorá nesie ovocie, očistí, aby doniesla viac ovocia.“⁴⁷ V terajšej dobe, teda, zdá sa Našej Skromnosti, že všetky tie rády (ktoré zas odporúčame a požehnávame) pre samú povahu ich pravidiel, nie sú dokonale súce pre tú veľkú prácu, ktorú doba vyžaduje. Nevedieme vojnu zvlášť proti nevedomosti, už či nevedomosti pohanov, ku ktorým evanjelium posiaľ nedošlo, alebo tých, ktorých otcovia ho odmietli, ani proti „klamným statkom sveta“, ani proti „vede, nesprávne tak nazvanej“, ani proti akejkoľvek tvrdzi nevery, proti ktorým sme sa usilovali v minulosti. Skôr sa zdá, akoby konečne prišla doba, o ktorej hovoril apoštol, ked' povedal, že „príde deň Pána, lenže najprv musí prísť odpadnutie a zjaví sa človek hriechu, syn zatratenia, ktorý sa protiví a povyšuje sa nad všetko, čo sa nazýva Bohom.“⁴⁸

⁴⁷ Ján 15, 2.

⁴⁸ II. Thes. 2, 3, 4.

— Nemáme do roboty s tou alebo onou silou, ale skôr s tou odhalenou nesmiernou mocou, ktorej čas bol predpovedaný a ktorej záhuba je pripravená.

Hlas zas zamíkol a Percy pevne držal zábradlie pred sebou, aby sa mu tak ruky netriásly. Tento raz už nebolo počuť šelest, nič, len znejúce a chvejúce sa ticho. Pápež si zhlboka vzdychol, obrátil hlavu pomaly napravo a naľavo, a vážnešie ako kedykoľvek predtým pokračoval.

— Preto sa zdá Našej Pokore, že je dobré, aby Námestník Kristov Sám vyzval Božie deti do tejto novej vojny; a Naším úmyslom je zapísat mená všetkých tých, ktorí sa chcú venovať tejto najvyššej službe, do Rádu Krista Ukrižovaného. Robiac toto, sme Si vedomí novoty tohto konania a že nevšímame si opatrenia, potrebné v minulosti. O tejto veci neradíme sa s nikým, len s Tým, Ktorý, ako veríme, ju vnuknul.

— Najprv teda, nech je povedané, že hoci bude žiadana poslušná služba od všetkých, ktorí budú prijatí do tohto rádu, že Naším prvým úmyslom, ktorý nás viedol ho založiť, je, aby sme brali zreteľ skôr na Boha, ako na človeka aby sme sa odvolávali skôr k Tomu, Ktorý žiada našu šľachetnosť, ako k tým, ktorí ju zapierajú, a aby sme zas formálnym a úmyselným skutkom zasvätili duše a telá nebeskej Vôli a službe Tomu Ktorý jedine právom môže požadovať takú obeť a Ktorý príjme náš nedostatok.

— V krátkosti — nariadujeme len tieto podmienky.

— Nikto nemôže vstúpiť do rádu, kto neprečkal sedemnásť rok svojho veku.

— Rád ten nebude mať rúcho ani nijaké odznaky.

— Tri evangelické rady budú základom rehole, ku ktorým pripojujeme ešte štvrté predsavzatie, tož túžbu po mučeníckej korune a úmysel ju prijať.

— Biskup v každej diecéze, ak sám vstúpi do rádu, bude predstaveným v medziach svojej právomoci, a jediný bude oslobodený zpod doslovného zachovania sľubu chudoby, pokiaľ bude zastávať úrad. Takým biskupom, ktorí necítia sa povolanými k rádu, ponechané budú ich úrady za obyčajných podmienok, ale členovia rádu nebudú podliehať ich cirkevnej moci.

— Ďalej oznamujeme, že Sami odhodlaní sme vstúpiť do toho rádu ako jeho najvyšší predstavení a že složíme sľuby v najbližších niekol'kých dňoch.

— Ďalej vyhlasujeme, že za Nášho pontifikátu nikto nebude povýšený do sväteho sboru, kto nesložil sľub toho rádu; a onedlho zasväťme baziliku sv. Petra a Pavla za ústredný kostol rádu. V tomto kostole bez meškania povznesieme na oltáre tie šťastné duše, ktoré položia svoje životy za svoje povolanie.

— O tom povolaní netreba viac hovoriť, len to, že vykonávať sa môže za akýchkoľvek podmienok, ustálených predstavenými rádu. O noviciáte, jeho podmienkach a požiadavkách, v krátkej dobe vydáme potrebné predpisy. Každý diecézny predstavený (nádejíme sa totiž, že ani jeden sa nebude odťahovať), bude mať všetky tie práva, aké obyčajne prislúchajú cirkevným predstaveným, a bude oprávnený zamestnávať svojich podriadencov v akejkoľvek práci, ktorá dľa jeho mienky, bude slúžiť ku sláve Božej a spaseniu duší. Je Naším úmyslom zamestnávať v Našich službách len členov tohto rádu.

Zas zdvihol oči, akoby bez pohnutia; potom pokračoval:

— Potiaľto, teda, sme rozhodli. O iných veciach poradíme sa hned; ale je Naším želaním, aby tieto slová boli sdelené celému svetu, aby bez meškania oznámené bolo, čo Kristus Svojím Námestníkom žiada od tých, ktorí vyznávajú to Božské Meno. Ne-

sľubujeme nijaké odmeny, len tie, ktoré Boh Sám slúbil tým, ktorí Ho milujú a položia svoje životy za Noho, nesľubujeme pokoj okrem toho, ktorý pre-sahuje pochopenie; nesľubujeme domov, okrem takého, aký patrí na pútnikov a cestujúcich, hľadajúcich budúce Mesto; nesľubujeme iné pocty, ako opovrženia sveta; nesľubujeme život iný, ako ten, ktorý je „ukrytý s Kristom v Bohu.“⁴⁹

— — — — —

⁴⁹ Kol. 3, 3.

HLAVA IV.

(I.)

Oliver Brand sedel vo svojej malej súkromnej izbe vo Whitehalle a očakával návštevu. Bolo už skoro desať hodín a o pol jedenástej mal byť v snehovni. Dúfal, že pán Francis, nech je kýmkoľvek, nebude ho dlho zdržiavať. Každá chvíľa mu bola drahá, lebo za posledné týždne práce úžasne pribudlo.

Ale ani minútku nemusel čakať, lebo sotva odznel posledný úder hodín na Viktorinej veži, dvere sa otvorily a úslužný hlas oznámil očakávané meno.

Oliver vrhol rýchly pohľad na neznámeho, na jeho mdlé víčka a skleslé ústa; urobil si oňom správny a presný úsudok kým sa usadzovali a pristúpil hned k veci.

— O dvadsať päť minút po desiatej musím odísť — povedal. Do tých čias — urobil ľahký posunok.

Pán Francis ho ubezpečil.

— Ďakujem vám, pán Brand — ten čas mi stačí. Teda, ak dovolíte — hľadal v náprsnom vrecku a vytiahol dlhú obálku.

— Toto vám nechám — povedal — ked' pôjdem. Tam sú uvedené dopodrobna naše želania a naše mená. A mám vám toto povedať.

Posadil sa do zadu, preložil nohy na kríž a pokračoval hlasom, v ktorom bolo badať dychtivosť.

— Ako viete, som akosi deputáciou — povedal.

— Máme čo žiadať, ale i čo ponúknuť. Bol som vy-

volený ja, lebo myšlienka je moja. Najprv, smiem vám dať otázku?

Oliver sa uklonil.

— Nechcel by som sa pýtať niečo diskrétneho. Ale myslím, že je temer isté, pravda, že bohoslužba bude zas zavedená po celom kráľovstve?

Oliver sa usmial.

— Nazdávam sa, že áno — povedal. — Osnova bola čítaná po tretí raz, a, ako viete, Prezident dnes večer má o nej prehovoriť.

— Nepodá proti nej veto?

— Asi nie. V Nemecku ju schválil.

— No, áno — povedal pán Francis. — A ak s ňou súhlasí tu, stane sa osnova asi hned' zákonom.

Oliver nahol sa nad svojím stolom a vytiahol zelený papier, obsahujúci osnovu.

— Toto máte, to sa rozumie — povedal. — Nuž, stane sa zákonom hned'; a prvý sviatok bude sa sláviť prvého októbra. „Otcovstvo“, pravda? Áno, Otcovstvo.

— To bude teda shon — povedal pán Francis dychtive. — Ved' je to už o týždeň.

— To oddelenie nemám na starosti — povedal Oliver, ukladajúc nazad osnovu — ale ako som počul, obrady budú také, aké sú už zavedené v Nemecku. Niet príčiny, prečo by sme mali mať iné.

— A slávnosti budú v opátstve?⁵⁰

— No, áno.

— Nuž, pán Brand — povedal pán Francis — viem, že vládna komisia celú vec veľmi bedlive preštudovala a bezpochyby má svoje vlastné plány. Ale zdá sa mi, že bude potrebovať ľudí, ktorí majú v tomto smere zkúsenosť.

— Zaiste.

— Nuž, pán Brand, spoločnosť, ktorú ja zastupujem, tvoria mužovia, ktorí kedysi boli katolícky-

⁵⁰ Chrám Westminsterského Opátstva.

mi kňazmi. V Londýne je nás asi dvesto. Ak dovolíte, nechám vám tu brošúrku, v ktorej udané sú naše ciele, naše sriadenie a tak ďalej. Zdá sa nám, že v tejto veci naša zkúsenosť z minulosti by mohla byť vláde užitočná. Katolícke obrady, ako viete, sú veľmi složité a niektorí z nás ich kedysi študovali veľmi dôkladne. Hovorievali sme, že obradníkom sa musí človek narodiť, a takých máme v našej spoľočnosti pekný počet. Ale veru každý kňaz je akým-si milovníkom obradov.

Zamíkol.

— Nuž, pán Francis?

— Som presvedčený, že vláda si je vedomá, ako nesmierne dôležité je, aby všetko šlo hladko. Keby bola bohoslužba len trošku groteskná alebo nesústavná, mohlo by to mať zlý účinok na jej ciel. Preto som bol vyslaný k vám, pán Brand, aby som vám pripomenal, že tu máte niekoľko mužov — môžete rátať aspoň na dvadsať päť — ktorí malí v tejto veci zvláštnu zkúsenosť a sú ochotní byť vláde k službám.

Oliver nemohol potlačiť slabunký úsmev, ktorý mu kútikom úst mihol. Bolo v tom návrhu trošku veľmi krutej ironie, pomyslel si, ale idea zdala sa dosť múdra.

— Rozumiem vám úplne, pán Francis. Váš návrh zdá sa byť veľmi rozumný. Ale myslím, že ste sa neobrátili na správnu osobu. Pán Snowford ...

— Áno, áno, prosím, viem. Ale vaša reč pred niekoľkými dňami nás všetkých nadchla. Povedali ste práve to, čo v našich srdciach cítime, že svet nemôže žiť bez bohoslužby; a že teraz, keď konečne je Boh nájdený ...

Oliver kývol rukou. Nenávidel i to najmenšie pochlebovanie.

— Je to veľmi pekne od vás, pán Francis. Rozhodne prehovorím s pánom Snowfordom. Pokiaľ rozumiem, ponúkate sa teda za — za obradníkov — ?

— Áno, prosím; a za sakristiánov. Preštudoval som nemecký obradný poriadok veľmi pozorne; je vypracovanejší, ako som si myslal. Bude vyžadovať hodne zručnosti. Nazdávam sa, že budete potrebovať aspoň dvanásť ceremoniárov v Opátstve; a ďalších dvanásť v sakristiach sotva bude veľa.

Oliver prudko kývol hlavou, hľadiac zvedave na dychtivú, dojemnú tvár, k nemu obrátenú; ale i ona mala ten akýsi maskový, kniazský vzhlad, ktorý už predtým bol zbadal na podobných ľuďoch. Tento človek bol patrne horlivcom pobožnosti.

— Ste, pravda, všetci murári? — povedal.

— Nuž, to sa rozumie, pán Brand.

— Teda, dobre. Prehovorím s pánom Snowfordom dnes, ak ho zachytíم.

Pozrel na hodiny. Ostávaly ešte tri, štyri minúty.

— Počuli ste už o novom vymenovaní v Ríme?

— pokračoval pán Francis.

Oliver potriasol hlavou. Nezaujímal sa veľmi o Rím práve v túto chvíľu.

— Kardinál Martin je mŕtvy — zomrel v utorok — a jeho miesto je už obsadené.

— Skutočne?

— Áno — ten nový kardinál bol kedysi mojím priateľom — Franklin sa menuje — Percy Franklin.

— Ako?

— Čo je, pán Brand? Poznali ste ho?

Oliver, trošku zblednúc, hľadel na neho so stiahnutým obočím.

— Áno; poznal som ho — povedal pokojne. — Aspoň tak sa mi zdá.

— Pred jedným alebo dvoma mesiacmi bol vo Westminstere.

— Áno, áno — povedal Oliver, stále na neho hľadiac. — A vy ste ho poznali, pán Francis?

— Poznal som ho... áno.

— Ach! — nuž, rád by som si niekedy s vami oňom porozprával.

Prerušil rozhovor. Ostávala mu už len minúta.

— To je teda všetko? — pýtal sa.

— Týmto som svoju vec vybavil — odpovedal pán Francis. — Ale dúfam, že mi ráčite dovoliť, aby som vám prejavil, ako si všetci vážime to, čo ste vykonali, pán Brand. Myslím, že nikto iný, okrem nás, nemôže chápať, čo nám znamenala ztrata bohoslužby. Zprvu nám bolo veľmi divno.

Jeho hlas sa trošku zachväl. Nedohovoril. Oliver cítil, že sa v ňom vzbudzuje záujem a preto ostal sedieť.

— Tak čo, pán Francis?

Zádumčive hnedé oči obrátily sa na neho priamo.

— Bol to prelud, to sa rozumie, vieme to. Ale ja aspoň dúfam, že predsa nebolo všetko nadarmo. tie naše snahy, to naše pokánie, to naše velebenie. Mýlili sme sa v Bohu, a predsa došlo to k Nemu — našlo to cestu k Duši Sveta. Poučilo nás to, že jednotlivec nie je ničím, a On že je všetkým. A teraz...

— Tak je — povedal Oliver mäkko. Bol skutočne dojatý.

Smutné, hnedé oči sa naširoko otvorily.

— A teraz prišiel pán Felsenburgh. — Čosi akoby mu stislo hrdlo. — Julian Felsenburgh! — V jeho nežnom hlase naraz zaznela toľká vrúcnosť, že aj Oliver pocítil ohlas vo svojom srdci.

— Viem, pane — povedal — viem dobre, čo myslíte.

— Ó! že máme konečne Spasiteľa! — zvolal Francis. — Spasiteľa, ktorého možno vidieť, ktorého

možno sa dotýkať, ktorého možno velebiť do očí! Je to ako sen — príliš krásne, aby bolo pravdivé!

Oliver hodil okom na hodiny, a náhle vstávajúc, podal ruku.

— Odpusťte mi, prosím. Nemôžem ďalej zostať. Hlboko ste ma dojali... Prehovorím s pánom Snowfordom. Vaša adresa je tam udaná, pravda?

Ukázal na listiny.

— Áno, pán Brand. Ešte jednu otázku prosím.

— Nemôžem sa ďalej zdržať — povedal Oliver, krútiac hlavou.

— Len chvíľku... je pravda, že táto bohoslužba bude povinná?

Oliver sa uklonil a sobral svoje papiere.

(II.)

Mabel sediac toho večera na galerii za predsedovým kreslom, za poslednú hodinu už niekol'ko razy sa podívala na hodinky, dúfajúc za každým, že sa dvadsiataprává hodina priblížila viac, ako sa obávala. Teraz už veľmi dobre vedela, že Prezident Europa nepríde ani o pol minúty skôr alebo neskoršie, ako bolo ustanovené. Jeho absolútна presnosť bola známa po celom kontinente. Povedal o dvadsiatejprvej, tak teda o dvadsiatejprvej.

Zdola ostre zaznel zvonec a v chvíli zdľhayvý hlas rečníka zatíhol. Zas zdvihla zápästie a videla, že chýba ešte päť minút do ustanovenej hodiny, potom sa nahla zo svojho kúta a pozrela dolu do snemovne.

Veľká zmena nastala tam dolu, keď sa ozval ten kovový hlas. Bolo vidieť, ako v dlhých hnédych radoch sedadiel poslanci sa hemžia a dôstojnejšie sa upravujú, snímajú preložené nohy, a vsúvajú klobúky pod kožené strapce. Ako sa rozhliadla, videla,

že i predseda snemovne sostupuje s troch schodov svojho kresla, lebo za niekoľko chvíľ mal ho zaujať Niekto Iný.

Snemovňa bola celkom plná; akýsi oneskorivší sa človek vybehol z pološera južného vchodu a zmätene obzeral sa v jasnom svetle, kým nezočil svoje prázdne miesto. Aj galerie na dolnom konci boli obsadené, tam dolu, kde sa jej nepodarilo dostať miesto. A predsa, hoci bola miestnosť napchata, nebolo počuť iný zvuk ako sykavý šepot; na chodbách za prízemím zas zarapčal zvonec, keď sa predsiene vyprázdrovaly; a s Námestia Snemovne zas ozýval sa veľký hluk zástupov, ktorý za posledných dvadsať minút nebolo počuť. Keď ten utichne, bude vedieť, že Prezident prišiel.

Ako podivné a prekrásne to bolo, že mohla byť tu — práve v túto noc, keď Prezident má prehovoriť! Pred mesiacom schválil podobnú osnovu v Nemecku a o tej istej veci prehovoril v Turine. Zajtra má byť v Španielsku. Nikto nevedel, kde bol za posledný týždeň. Rozšírila sa sice zvesť, že jeho lietadlo videli nad Comským jazerom, ale tá bola hned dementovaná. Ani nikto nevedel, čo povie dnes večer. Možno, že povie tri slová, možno, že dvadsaťtisíc. Bolo niekoľko dodatkov v osnote — hlavne tie, rokujúce o tom, že keby sa bohoslužba stala povinnou pre všetky osoby vyše sedem ročné — proti ktorým bude mať azda námiestky a neschváli ich. V tom prípade by bolo treba všetko prerobiť a osnovu zas podať, iba ak by snemovňa prijala Jeho opravu hned aklamáciou.

Mabel sama bola týmto dodatkom naklonená. Určovaly, že hoci bohoslužby slúžiť sa budú v každom farskom kostole v Anglicku nastávajúceho prvého októbra, nebudú povinné pre všetkých do nového roku; kým v Nemecku, kde osnova prešla len pred mesiacom, zákon hned vstúpil do platnosti

a tak nútení boli katolícki poddaní, aby alebo bezodkladne opusili krajinu, alebo znášali tresty. Tieto tresty neboli pomstivé; za prvé previnenie vinník mal dostať len týždeň väzby; za druhé, jeden mesiac väzenia; za tretie, jeden rok; a za štvrté trvalé uväznenie, kým sa nepodrobil. Tieto tresty, zdalo sa, boli milosrdné; lebo samo väzenie znamenalo len ľmiernu väzbu a zamestnanie vo vládnych podnikoch. Už nebolo stredovekých hrôz; a požadovaný skutok bohoslužby bol tiež taký nepatrny; vyžadoval len osobnú prítomnosť v kostole alebo v katedrále na štyroch nových sviatkoch Materstva, Života, Vyživovania a Otcovstva, ktoré malý byť oslávené v prvý deň každého štvrtfročia. Nedelné bohoslužby malý byť len dobrovoľné.

Mabel nerozumela, ako by niekto mohol odoprieť tento hold. Tieto štyri veci boli skutočnosťami — tými sa prejavovalo to, čo ona nazývala Dušou Sveta — a ak iní nazývali túto Silu Bohom, zaiste ich mohli považovať za Jeho výkony. Kde, teda, bola nejaká ľažkosť? Nie, že by vari kresťanské bohoslužby neboli dovolené za obvyklých pravidiel. Katolíci aj nadalej mohli chodiť na omšu. A predsa v Nemecku obávali sa istrašných vecí: prinajmenej dvanásťtisíc osôb sa už vystahovalo do Ríma; a povrávalo sa, že o niekoľko dní štyridsaťtisíc odopre tento jednoduchý skutok pokory. Pomyslenie na toto vzbudzovalo v nej zmätok a hnev.

Pre ňu samu bola táto bohoslužba korunným znamením víťazstva ľudstva. Jej srdce túžilo po niečom takom — po nejakom spoločnom verejnom vyznávaní toho, čo už teraz všetci verili. Toľko sa vždy pohoršievala nad obmedzenosťou ľudí, ktorí sa uspokojujú skutkom a neuvažujú o jeho pôvode. Zaiste tento pud v nej bol pravý; želala si, aby stála so svojimi bližnými na nejakom posvätnom mieste, posvätenom nie kňazmi, ale vôľou ľudí; aby ju nad-

chol Ľúbezný spev a hlahol organu; aby s tisícimi prejavila zármutok nad vlastnou slabosťou obeti pred Dušou všetkých; aby nahlas zaspievala chválu nádhery života, a aby obetovaním a kadidlom prejavila symbolickú úctu Tomu, z čoho čerpala svoje bytie a čomu ju jedného dňa zas musí odovzdať. Ó! tí kresťania rozumeli ľudskej povahy, povedala si sto razy! Je pravda, že ju ponížili, zatemnili svetlo, otrávili myslenie, nesprávne vykladali pudy; ale pochopili, že človek musí zvelebovať — musí vyznávať nejaké božstvo, alebo klesnúť.

Ona sama umienila si, že bude chodiť aspoň raz do týždňa do toho starého kostolíka, pol míle od jej domu vzdialeného, bude tam kľačať pred slnkom ožiarenou svätyňou, rozjímať o sladkých záhadách, bude sa obetovať Tomu, čo sa naučila milovať, a azda bude piť dúšky nového života a novej sily.

Ach, ale najprv musí prejsť osnova... Pevne sopla ruky na zábradlí a uprenými očami hľadela pred seba na rady hláv, na voľné priechody medzi nimi, na to veľké žezlo na stole, a nad hluk davu vonku a doznievajúci šepot dnu, počula tlkot vlastného srdca.

Vedela, že Ho neuvidí. Vojde tými dvermi zdola, ktorými nikto iný nesmie ísť, rovno do kresla pod baldachýn. Ale počuje aspoň Jeho hlas — tou radosťou sa musí uspokojiť...

Ach! vonku bolo už ticho; hluk zamíkol. Teda prišiel! A zarosenými očami videla, ako sa dlhé rady hláv pod ňou dvihajú, a na jej uši, v ktorých jej hučalo, doliehal šuchot mnohých nôh. Všetky tváre obrátené boly tým istým smerom a pozorovala ich, sťa zrkadlo, aby videla odrážať sa lesk Jeho prítomnosti. Kdesi vo vzduchu zachvel sa tichý vzdych — bol to jej vzdych alebo niekoho iného?... šľukly dvere; kdesi hore rozliehalo sa ľahodné dunenie, úder za úderom, keď obrovské zvony tenorovým hlasom vy-

zváňaly hodinu; a v chvíli bledými tvárami prešla vlna, sťaby vánok hlbokého vzrušenia otriasol ich dušami; tu a tam sa čosi zakolísalo, a odkiaľsi chladný hlas prehovoril niekoľko slov esperantsky:

— Angličania, schvaľujem osnovu o bohoslužbe.

(III.)

Len nasledujúceho dňa pri poludňajších raňajkách stretla sa Mabel zas so svojím manželom. Oliver spal v meste a okolo jedenástej telefonoval, že príde hneď domov a priviedie so sebou hosťa; a pred samým poludním počula ich hlasy v predsienei.

Pán Francis, ktorého jej Oliver čoskoro predstavil, bol, dľa jej mienky, neškodným človekom, nie zaujíma-vým, hoci sa zdal prejavovať vážny záujem o osnovu. Ale len, keď bolo už skoro po raňajkách, dozvedela sa kým vlastne je.

— Neodchádzaj Mabel — povedal manžel, keď urobila pohyb, vstať. — Nazdávam sa, že teba by tá vec zaujímala. Moja žena vie všetko, čo viem ja — dodal.

Pán Francis sa usmial a uklonil.

— Dovolíte, aby som jej hovoril o vás? — pýtal sa Oliver.

— Áno, prosím.

A tak teda počula Mabel, že ešte pred niekoľkými mesiacmi bol katolíckym kňazom a že pán Snowford sa s ním radí o obradoch v Opátstve. Počujúc to, zrazu sa v nej prebudil záujem.

— Ó, prosím, len hovorte! — povedala. — Chcem to všetko počuť.

Dozvedela sa i to, že pán Francis shováral sa ráno s ministrom verejnej boholužby, a dostal definitívne po-verenie, aby usporiadal obrady na prvého októbra. Dva tučty jeho kolegov tiež boli ustanovené za ceremoniárov

aspoň dočasne — a po tej udalosti majú byť rozoslaní na prednáškovú cestu, aby sorganizovali národné bohoslužby po celej zemi.

— Pravda, zo začiatku bude to trošku neusporiadane — hovoril pán Francis — ale je nádej, že do Nového roku bude všetko v poriadku, aspoň v katedrálach a hlavných mestách.

— Je dôležité — povedal — aby sa tá vec usporiadala čo najskôr. Je veľmi potrebné urobiť dobrý dojem. Sú tisíce takých, ktorí majú pud k bohoslužbám, ale nevedia, ako ho ukojiť.

— Je to úplná pravda — povedal Oliver. — Cítil som to dlhú dobu. Je to, hádam, najhlbší pud v človeku.

— Čo sa obradov týče — pokračoval pán Francis, tváriac sa akosi dôležite. Oči mu na chvíľku blúdily; potom ponoril ruku do náprsného vrecka a vytiahol tenkú knižočku v červenej väzbe.

— Tu je poriadok pobožností pre sviatok otcovstva — povedal. — Dal som do knižky medzi stránky vsunúť papiere a urobil som niekoľko poznámok.

Začal obracať stránky a Mabel, značne rozčulená, pritiahla svoju stoličku, aby lepšie počula.

— To je správne — povedal Oliver. — Ráchte nám, prosím, podať krátke vysvetlenie.

Pán Francis nechal prst v knihe, privrel ju, odtisol tanier a pustil sa do rozpravy.

— Po prvé — povedal — musíme pamätať, že tento obradný poriadok založený je skoro úplne na poriadku murárov. Ten zaberie aspoň tri štvrtiny všetkého. Do toho sa ceremoniári nebudú miešať, až natol'ko, že budú dozerať, aby odznaky boly v sakristiách prichystané a správne oblečené. Ostatné budú riadiť slobodnomurárski funkcionári... Teda o tom netreba hovoriť. Čažnosti začínajú len v poslednej štvrtine.

Utíchol a pohľadom pýtajúc za odpustenie, začal rozostavovať vidličky a poháre pred sebou na obruse.

— Tu teda — povedal, — by bolo staré oltárište opátstva. Na mieste oltára a oltárnej steny vystavený bude ten veľký oltár, o ktorom poriadok hovorí, so schodmi, vedúcimi k nemu od zeme. Za oltárom — skoro až ku starému náhrobku kráľa Eduarda Vyznavača⁵¹ — stáť bude podstavec so symbolickou sochou; a — ako sa mi zdá, nakoľko v poriadku predpisov niet — každá taká socha ostane na mieste až do predvečera nového štvrtfročia.

— Aká socha? — nadhodila deva.

Francis vrhol pohľad na jej manžela.

— Ako viem, vyjednávalo sa už s pánom Markenheimom — povedal. — On ich navrhne a prevedie. Každá bude predstavovať svoj sviatok. Táto pre Otcovstvo...

Zas prestal v rozhovore.

— Čo, pán Francis?

— Táto socha, dľa mojej vedomosti, má byť nahá postava muža.

— Vieš, drahá, taký akýsi Apollo, alebo Jupiter — nadhodil Oliver.

Áno — to sa zdalo deve celkom v poriadku. Hlas pána Francisa chvatom pokračoval.

— Nový sprievod pojde tu, po reči — povedal. — A práve ten vyžaduje zvláštne usporiadanie. Zkúška asi nebude možná?

— Sotva — povedal Oliver usmievajúc sa.

Obradník si vzdychol.

— Obával som sa toho. Teda musíme vydať veľmi podrobné, tlačené inštrukcie. Myslím, aby účastníci, za tento čas, čo sa bude spievať hymna, utiahli sa do bývalej káplinky sv. Viery. To, zdá sa mi, bude najlepšie.

Naznačil káplnu.

— Ked' sprievod pojde, všetci zaujmú svoje miesta na týchto dvoch stranách — tu — a tu — kým celebrant s miništrantmi...

⁵¹ Zomrel roku 1066.

— Čože?

Na tvári pána Francisca objavil sa slabý úškľabok; trošku sa začervenal.

— Prezident Europey — prerušil sa. — Ach! to je to, Zúčastní sa Prezident? To v obradnom poriadku nie je vyjasnené.

— Myslíme, že áno — povedal Oliver. — Bude požiadany.

— Nuž, ak nie on, hádam minister verejnej bohoslužby odslúži obrady. On so svojou asistenciou prejde rovno až ku schodu oltára. Pamätajme, že socha je posiaľ zastretá a že sviečky zapálené boly za ten čas, čo sa sprievod blížil. Potom nasledujú vzývania, uvedené v obradnom poriadku a ich odpovede. Tieto spievané budú sborom a myslím, urobia najväčší dojem. Potom pristúpi oficiant samotný k oltáru a stojac, povie takzvaný prívet. Ku jeho koncu — totiž vo chvíli, ktorá je tu označená hviezdíčkou, vyjdú kadidlonosci z kaplnky. Budú štyria. Kým traja ostanú dolu a hojdajú kadidelnice, jeden vstúpi, podá kadidelnícu oficiantovi a ustúpi. Keď zaznie zvon, opona sa rozhrnie, oficiant mlčky okadí sochu štyri razy dvojitými pohybmi a potom za-spieva sbor ustálenú antifonu.

Kývol rukami.

— Ostatné je už ľahké, — povedal. — To nepotrebujeme rozoberať.

Mabele zdaly sa aj spomínané obrady celkom ľahké. Ale bola z klamu vyvedená.

— Neviete si predstaviť, pani Brandová — pokračoval ceremoniár — ľažnosti, aké sa vyskytujú ešte aj v takejto jednoduchej veci. Ľudská hlúpost je úžasná. Predvídam veľký kus tvrdej práce pre nás všetkých ... Kto povie reč, pán Brand?

Oliver potriasol hlavou.

— Nemám ani poňatia — povedal. — Nazdávam sa, že pán Snowford niekoho určí.

Pán Francis pozrel na neho akoby v pochybnosti.

— Čo je vaša mienka o celej veci, prosím? — pýtal sa.

Oliver chvíľku mlčal.

— Myslím, že je potrebná — začal. — Nebolo by takého volania o bohoslužbu, keby nebola skutočnou potrebou. Myslím — áno, myslím že vcelku poriadok je pôsobivý. Nevidím, ako by sa dal zlepšiť.

— Nuž, Oliver? — tázave nadhodila Mabel.

— Nie — nedá sa — len ... len dúfam, že ho ľudia pochopia.

Pán Francis skočil mu do reči.

— Môj drahý pane, bohoslužba sa neobíde bez nádychu záhady. To nezabúdajte. Pre nedostatok toho stihol deň cisárstva neúspech v minulom storočí. Ja sám pokladám ten poriadok za obdivuhodný. Pravda, mnoho záleží na tom, ako bude prevedený. O mnohých podrobnostiach ešte nie je rozhodnuté — na príklad o farbe záclon a iných veciach. Ale plán je veľkolepý. Je jednoduchý, pôsobivý, a nadovšetko jeho hlavný význam nemožno nezbadať.

— A tým je dľa vašej mienky?

— Dľa mojej mienky je to hold životu — odpovedal pán Francis pomaly. — Životu, zjavujúcemu sa štvorakým spôsobom. Materstvo zodpovedá Vianociam a ich kresťanskej bájke; je to sviatok domáceho krbu, lásky, vernosti. Život sám oslavujeme v jari, pučiacom, mladom, vášnívom. Vyživovanie v lete, v dobe hojnosti plodov, dostatku a všetkého toho, čo robí život príjemný; tento sviatok shoduje sa akosi s katolíckym Božím Teodom; a sviatok Otcovstva, pojmu ochrany, plodenia, sily slávime, keď sa blíži zima ... Je to vraj nemecká myšlienka.

Oliver prikývol.

— Áno — povedal. — A nazdávam sa, že bude rečníkovou úlohou, aby všetko toto vysvetlil.

— Aj ja to tak chápem. Táto myšlienka zdá sa mi oveľa súcejšia, ako ten druhý plán, o ktorom sa uva-

žovalo — Občianstvo, Práca a tak ďalej. Tieto sú konečne podriadené životu.

Pán Francis hovoril s neobyčajným, potlačeným nadšením a viac, ako kedykoľvek predtým, mal kňazský vzhľad. Bolo zrejmé, že jeho srdce aspoň vyžadovalo bohoslužbu.

Mabel zrazu sopla ruky.

— Myslím, že je to krásne — povedala mäkko — a... a je to tak skutočné!

Pán Francis obrátil sa k nej. Jeho hnedé oči žiarili plameňom.

— Ach, áno, milostivá pani! Také je to. Niet viery, ako sme to nazývali: je to videnie Skutočnosti, o ktorých nikto nemôže pochybovať; a kadidlo poukazuje tak na jediné božstvo života, ako aj na jeho záhadu.

— A čo so sochami? — nadhodil Oliver.

— Kamenná socha je nemožná, to sa rozumie. Predbežne musí to byť hlinená. Pán Markenheim má sa puštiť hned do práce. Ak budú modely schválené, môžu byť prevedené z mramoru.

Zas prehovorila Mabel s mäkkou vážnosťou.

— Tak sa mi zdá — povedala — že práve len toto sme ešte potrebovali. Je tak ťažko zachovať si jasnosť zásad — potrebujeme pre ne telo — nejaký spôsob ich vyjadriť.

Utichla.

— Tak čo, Mabel?

— Nehovorím — pokračovala — že by vari nikto nemohol žiť bez toho, ale mnohí nemôžu. Ľudia bez obrazotvornosti potrebujú konkrétné podoby. Takí potrebujú akési riečište, ktorým by sa rinuly ich túžby... Ach! neviem, ako by som to povedala!

Oliver pomaly prikyvoval. Aj on akoby sa bol zamyslel.

— Áno — povedal. — A toto asi tiež dá myšlienкам ľudí pevný tvar: odstráni všetko nebezpečenstvo povery.

Pán Francis náhle sa k nemu obrátil.

— Čo myslíte o pápežovom novom duchovnom ráde, pán Brand?

Na Oliverovej tvári sa zjavila mrzutosť.

— Myslím, že je to najhorší krok, aký kedy urobil — totiž najhorší pre neho. Alebo je to skutočná snaha, a v tom prípade vyvolá nesmierne rozhorčenie — alebo je to len klam, ktorý mu samému na povesti poškodí. Prečo sa pýtate?

— Som zvedavý, či nebude nejaká výtržnosť v Opátstve?

— Ľutoval by som toho, kto by sa tam opovážil ozvať.

Telefon ostro zazvonil. Oliver vstal a šiel k nemu. Mabel ho pozorovala, ako pritisol gombík — oznámil svoje meno, a priložil ucho k otvoru.

— Je to Snowfordov tajomník — povedal náhle dvom čakajúcim. — Snowford chce — ach!

Zas spomenul svoje meno a počúval. Začuli kde-tu vetu, ktorá sa zdala významná.

— Tak! To je teda isté, áno? Škoda... Áno... Ó! ale to je lepšie, ako nič... Áno; je tu... Zaiste. Nuž dobre; hned' prídeme k vám.

Zavesil sluchátko, zas pritisol gombík a vrátil sa k nim.

— Škoda — povedal. — Prezident sa slávnosti činne nezúčastní. Ale posiaľ nie je isté, či nebude prítomný. Pán Snowford želá si s nami hned' hovoriť, pán Francis. Markenheim je u neho.

Ale hoci Mabel sama bola sklamaná, zdalo sa jej, že Oliver mal vážnejší vzhľad, ako by sa dal týmto sklamaním odôvodniť.

— — — — — — — — — —

HLAVA V.

(I.)

Percy Franklin, nový kardinál-protektor Anglicka, kráčal pomaly chodbou, vedúcou od pápežových izieb s Hansom Steinmannom, kardinálom-protektorm Nemecka, ľažko dýchajúcim pri jeho boku. Vstúpili do výťahu, stále mlčiac, a vyšli — dve skvelé, živé postavy — jeden vzpriamený a mužný, druhý shrbený, tučný a veľmi nemecký od okuliarov po pracky na ploských nohách.

Pred vchodom do Percyho obydlia Angličan sa zastavil, uklonil a bez slova vošiel.

Tajomník, mladý pán Brent, nedávno došly z Anglicka, vstal, keď jeho predstavený vošiel.

— Eminencia — povedal — anglické noviny sú tu.

Percy vystrel ruku, vzal podávané mu noviny, kráčal ďalej do svojej vedľajšej izby a posadil sa.

Tam to bolo všetko — obrovské záhlavie a štyri tlačené stípce, prerušované veľkými písmenami krátkych, prekvapujúcich riadkov, dľa úpravy zavedenej Amerikou pred sto rokmi. A ani posiaľ neboli vynajdený lepší spôsob, ako nesprávne informovať nevzdelaných.

Pozrel hore na meno časopisu. Bolo to anglické vydanie „Éry“ Potom čítal záhlavie. Znelo nasledovne:

„NÁRODNÁ BOHOSLUŽBA. PREKVAPUJÚCA
NÁDHERA.“

NÁBOŽNÉ NADŠENIE. OPÁTSTVO A BOH.
KATOLÍK FANATIK.“

BÝVALÍ KŇAZI AKO FUNKCIONARI.“

Prebehol očami stranu, čítajúc vynikajúce krátke vety, a tvoriac si z celého akýsi impresionistický obraz

výjavov, odohravších sa predošlého dňa v Opátstve, o ktorých bol telegraficky upovedomený a o ktorých práve rokoval so svätým Otcom.

Zrejme nebolo ďalších mu neznámych zpráv; a odkladal už noviny, keď jeho oko zachytilo isté meno.

— Bolo nám oznámené, že pán Francis, ceremoniár (ktorému sme všetci vďakou zaviazaní za jeho úctivú horlivosť a zručnosť), vydá sa čoskoro na cestu po severných mestách, aby prednášal o obradnom poriadku. — Je zaujímavé, že tento pán len pred niekoľkými mesiacmi konal bohoslužby pri katolíckom oltáre. — Pomáhalo mu dvadsať štyri kolegov, ktorí majú tú istú zkúsenosť.

— Dobrý Bože! — povedal Percy nahlas. Potom odložil noviny.

Ale jeho myšlienky čoskoro zanechaly toho odpadlíka a zas sa zaoberala významom celej tej veci, a rádou, ktorú práve tam hore dal, pokladajúc to za svoju povinnosť.

Slovom, márne bolo zapierať skutočnosť, že zahájenie panteistickej bohoslužby stretlo sa v Anglicku s tým istým ohromným úspechom, ako v Nemecku. Francúzsko, mimochodom povedané, ešte vždy sa príliš zapodievalo kultom ľudských jednotlivcov, aby mohlo rozvinúť širšie myšlienky.

Ale Anglicko bolo hlbšie; a akosi, proti všetkému očakávaniu, vec bola prevedená bez najmenšieho tieňu nedôstojnosti alebo grotesknosti. Hovorilo sa, že Anglicko je príliš vážne a na druhej strane príliš žartovné. A predsa odohraly sa tam predošlého dňa neobyčajné výjavy. Ohromný hukot nadšenia zadunel celým Opátstvom, keď nádherná opona sa rozhrnula a ohromná mužská postava, majestátna, podmaňujúca, zafarbená s neobyčajným umením, zjavila sa nad plápolajúcim plameňom sviečok pred vysokou priečkou, zahaľujúcou náhrobok. Markenheim previedol svoje dielo výborne a ohnivá reč pána Branda dobre pripravila mysel' ľudí na

toto zjavenie. Ku koncu svojej reči citoval rad-radom slová židovských prorokov o Meste Pokoja, ktorého múry teraz sa dvíhaly pred ich očami.

— Vstaň, osvieť sa, Jeruzalem! Lebo príde tvoje svetlo a sláva Pánova vzide nad tebou... Lebo hľa, ja stvorím nové nebesá a novú zem; a nebudú spomínať predošlých vecí, ani neprídu na mysel'... Nebudeš sa viac nazývať Opustená a zem tvoja nebude sa viac nazývať Pustá. Úbohá, vichrom vyvrátená, všetkého potešenia zbavená! Hľa, ja radom pokladiem tvoje kamene a založím ťa na safíroch; a položím z jaspisu tvoje hradby a brány tvoje z tesaného kameňa a všetky tvoje medze zo skvostného kameňa. Vstaň, osvieť sa, lebo príde tvoje svetlo!⁵¹

Ked' v tom tichu zacvendžaly retiazky kadidelnice, ohromný zátup jednomyselne padol na kolená a ostal kľačať, kým z rúk odbojnej postavy, držiacej kadidelnicu, kotúčil sa dym. Potom rozrvučal sa organ a z úst ohromného sboru spevákov, shromaždeného v priečnych lodiach, zahrmela hymna, prerušená jedným vášnivým výkrikom akéhosi šialeného katolíka. Ale ten bol v tú chvíľočku umlčaný...

Bolo to neuveriteľné — celkom neuveriteľné, povedal si Percy. A predsa to neuveriteľné sa stalo; Anglicko zas našlo si bohoslužby — nezbytné vyvrcholenie neobmedzenej subjektívnosti. Z provincií prišly podobné zprávy. V katedrále za katedrálou odohraly sa tie isté výjavy. Markenheimovo majstrovské dielo, vytvorené za štyri dni po schválení osnovy, bolo obyčajným mechanickým spôsobom rozmnožené a štyritisíc kopií rozposlané bolo do každého významného strediska. Londýnskym časopisom valily sa telegrafické zprávy, oznamujúce, že nové hnutie všade bolo prijaté s pochvalou a že ľudské pudy našly konečne primerané prejavenie. Keby Boha nebolo, rozjímal Percy, bolo by treba nejakého

⁵² Iz. 60, 1, Iz. 65, 17. Iz. 62, 4. Iz. 54, 11, 12.

boha vynajšť. Divil sa aj nad obratnosťou, s akou bol nový kult sostavený. Nepohyboval sa okolo nijakých sporných bodov; rozchádzajúce sa politické zásady nemohly jeho úspech zmariť; nekládol prílišný dôraz na občianstvo, prácu a ostatné, čo by odstrašilo tajných individualistov a pohodlných. Jediným zdrojom a jadrom toho všetkého bol život odetý do nádherných rúch anticej bohoslužby. Rozumie sa, že pôvodcom myšlienky bol Felsenburgh, hoci meno akéhosi Nemca sa spomínalo. Bol to akýsi pozitivizmus, katolicizmus bez kresťanstva, uctievanie ľudstva bez jeho nedostatočnosti. Neuctievalo sa človečenstvo, ale myšlienka človečenstva, zbaveného svojho nadprirodzeného základu. Aj obeť bola uznaná — pud obetovania bez požiadavky kladenej nekonečnou Sviatosťou na krvnú vinu ľudstva... Veruveru, povedal si Percy, bolo to tak prefíkané, ako sám diabol, a tak staré, ako Kain.

To, čo práve Svätému Otcovi navrhol, bola rada zúfalstva alebo nádeje; skutočne sám nevedel aká. Nalielhal, aby bolo vydané prísne nariadenie, ktoré by katalíkom zakazovalo akékolvek skutky násilia; aby boli veriaci nabádaní aby boli trpežliví, aby sa tých bohoslužieb úplne stránili, aby hovorili len vtedy, keď sa ich pýtajú, a väzbu radostne znášali. Spolu s nemeckým kardinálom ďalej navrhli, aby oba koncom roka sa vrátili do svojich vlastí, aby povzbudzovali kolísvých; ale odpoveď znala, že ich povolením je aby ostali v Ríme, iba ak by sa niečo nepredvídaneho stalo.

O Felsenburghovi bolo málo zpráv. Povrávalo sa, že je na Východe; ale ďalšie podrobnosti sa držaly v tajnosti. Percy chápal celkom dobre, prečo nebola na poľožnosti prítomný, ako bolo očakávané. Po prvej, bolo by bývalo ľažko rozhodnúť, ktorej z oboch krajín, v ktorých bola zavedená, má výhovieť; a po druhé bol príliš múdrym politikom, aby sa vystavil nebezpečenstvu, že by možný neúspech uvádzaný bol vo spojitosti s jeho osobou; po tretie na Východe nebolo čosi v poriadku.

Túto poslednú vec bolo ľažko rozumieť; posiaľ sa to určite nevedelo, ale zdalo sa, že hnutie z minulého roku ešte nebolo dokončené. Bolo rozhodne ľažko vysvetliť, prečo nový Prezident stále zdržiava sa mimo svojho adoptovaného kontinentu, iba ak niečo vyžadovalo jeho prítomnosť inde; ale pre krajnú mlčanlivosť Východu a prísne opatrenia Evropy nebolo možné dozvedieť sa podrobnosti. Zrejme šlo o náboženské veci; na Východe kolovaly všelijaké zvesti, dialy sa znamenia, zjavovali sa proroci a ľudia upadúvali do vytrženia.

S Percym stala sa jemná zmena, ktorú sám badal. Už sa nevznášal do výšin dôvery, ani neklesal do hlbín zúfalstva. Odslúžil omšu, prečítał ohromnú korešpondenciu, premýšľal presne a prísne; a hoci nič necítil, vedel všetko. V jeho viere nebolo ani znaku pochybnosti, ale nebolo v nej ani pohnutia. Bolo mu ako človeku, pracujúcemu v hlbinách zeme, ktorého aj obrazotvorosť je stlačená, ale ktorý si je vedomý, že kdesi spievajú vtáci svieti slnce a tečie voda. Chápal dobre tento svoj stav a poznával, že došiel k podstate viery, ktorá mu bola nová, lebo bola to viera rýdza — rýdze chápanie nadmyselného — bez nebezpečenstva, ako aj radosť obrazotvorného videnia. Vysvetľoval si to tak, že Boh dá duši prejsť troma postupmi. Prvým je vonkajšia viera, ktorá súhlasí so všetkým, čo jej náboženské učenie podáva, zachováva, čo náboženstvo prikazuje, a ani sa o to nezaujíma, ani o tom nepochybuje; druhý nastane, keď je oživená citlivosť a chápavosť duše a popretkávaný je útechami, túžbami, mystickými vidinami a nebezpečenstvami; v tejto oblasti sa robia odhodlania, objavujú sa určenia a zažívajú sa stroskotania; a tretí postup, záhadný a ktorý nemožno vyjadriť, je ten, že všetko predchádzajúce zas sa deje v oblasti čisto duševnej (ako hra nasleduje zkúšku), kde Boh je chápaný, ale nie požívaný, milosť je požívaná nevedome, ba

aj s nechufou, a duch v hĺbke svojho bytia, ďaleko v oblastiach cítenia a intelektuálneho vnímania, je pomaľy prispôsobovaný podobe a duchu Kristovmu.

Takto premýšľal — sediac opretý v hlbokom kresle — vysoký, dôstojný, do šarlátu zahalený, a pozeral na Svätý Rím, zastretý septembrovou hmlou. V duchu pýtal sa, ako dlho asi potrvá mier? Jeho očiam už teraz sa zdalo, že vzduchom rozprestiera sa osudná čierňava.

Konečne zazvonil.

— Prineste mi poslednú zprávu pátra Blackmorea — povedal objavivšiemu sa tajomníkovi.

(II.)

Percyho intuitívne schopnosti boli od prírody veľmi bystré a pestovaním sa ešte zostrily. Nezabudol na prezeravé poznámky pátra Blackmorea, urobené pred rokom; a jedným z jeho prvých skutkov, keď sa stal kardináлом-protektorom bolo, že toho kňaza zaviedol na soznam anglických korešpondentov. Posiaľ dostal od neho už niekoľko tuctov listov a ani jedon neboli bez svojho zrnka zlata. Zvlášť zbadal, že vo všetkých ozývala sa tá istá výstraha, totiž, že prv alebo neskôr dopustia sa anglickí katolíci nejakého otvoreného skutku provokácie; a táto spomienka vnukla Percymu, aby ráno svoje vrúcne prosby pred pápeža predniesol. Ako za prenasledovania v Ríme a v Afrike v prvých troch storočiach, tak aj teraz najväčším nebezpečenstvom pre katolícke obce nebolo nespravodlivé opatrenie vlády, ale nerozvažitá horlivosť samých veriacich. Svet už len potreboval rúčku na čepel. Pošva bola už zahodená.

Keď mladý muž priniesol tie štyri husto popísané hárky, poslané minulého večera z Westminsteru, Percy hned' obrátil svoju pozornosť k poslednému odstavcu pred obvyklými odporúčaniami.

— Bývalý tajomník pána Branda, pán Phillips, ktorého Vaša Eminencia mi odporúčala, navštívil ma už

dva, alebo tri razy. Je v podivnom duševnom stave. Viery nemá, a predsa jeho rozum nenachádza nikde útechy, len v katolíckej cirkvi. Ba aj prosil, aby bol prijatý do rádu Krista Ukrižovaného, čo, pravda, je nemožné. Ale o jeho úprimnosti nemožno pochybovať; ináč by sa bol hlásil ku katolíctvu. Soznámil som ho s mnohými katalíkmi v nádeji, že mu pomôžu. Bol by som veľmi rád, keby Vaša Eminencia s ním prehovorila.

Prv, ako odišiel z Anglicka, Percy nespustil s obzoru známosť, ktorú bol takým podivným spôsobom urobil, keď pani Brandová sa smierila s Bohom, a sotva vediac prečo, odporúčal ho tomu kňazovi. Pán Phillips neurobil na neho zvláštny dojem; pokladal ho za bojazlivého, nerozhodného tvora, ale bol dojatý tým krajne nezištným skutkom, pre ktorý tento muž ztratil postavenie. Zaiste musí byť v ňom hodný kus dobra.

A teraz prišiel podnet, aby ho k sebe povolal. Azda duševné ovzdušie Ríma urýchli poznanie viery. V každom prípade rozhovor s bývalým tajomníkom pána Branda by mohol byť poučný.

Zas zazvonil.

— Pán Brent — povedal — v budúcom liste na pátra Blackmorea napíšte mu, že chcem sa shovárať s tým človekom, ktorého mi chcel poslať — pána Phillipsa.

— Prosím, Eminencia.

— Nie je to náhle. Môže mi ho poslať kedy sa mu bude páčiť.

— Prosím, Eminencia.

— Ale nech nepríde skôr, ako v januári. To bude dosť času, iba ak by mal naliehavú príčinu.

— Prosím, Eminencia.

Vývoj rádu Krista Ukrižovaného pokračoval skoro so zázračným úspechom. Výzva Svätého Otca k celému kresťanstvu bola ako oheň v strnisku. Zdalo sa, akoby

kresťanský svet bol práve dosiahol ten bod napnutia, kedy takáto nová organizácia bola potrebná, a ohlas prekvapil aj tých, ktorí v najlepšie dúfali. Temer celý Rím s predmestiami — spolu tri miliony — ponáhľal sa na prijímacie stanice v chráme sv. Petra ako hladní za kúskom chleba a zúfalí za slamkou nádeje. Deň po deň pápež sám sedel na tróne pod pápežským oltárom — majestátny, žiariaci zjav. Ako sa chýlilo k večeru, stával sa bledší a sily ho čím ďalej väčšmi opúšťaly. Nemým znamením žehnal každého jednotlivca ohromného zástupu, tlačiaceho sa medzi priehradami, ktorý po pôste a svätom prijímaní poklaknúť prichádzal pred svojím novým predstaveným a pobozkať pontifikálny prsteň. Požiadavky boli tak prísne, ako to okolnosti dovoľovaly. Každý uchádzač musel sa vyspovedať u zvlášť na to povereného kňaza, ktorý pozorne vyšetril pohnútky a úprimnosť a len jedna tretina uchádzačov bola prijatá. Toto, ako cirkevné vrchnosti vysvetľovaly tým, ktorí na tento postup pohrdave hľadeli, nebola prehnaná čiastka; lebo treba pamätať, že väčšina tých, ktorí sa hlásili, prešla zkúškou, hroznejšou ako oheň. Z troch milionov v Ríme aspoň dva miliony boli vyhnanci pre vieru, žijúci radšie nepatrni a nenávidení v tieni Boha, ako v zúfalom úslní svojich neveriacich vlastí.

V piaty večer prijímania novicov stala sa prekvapujúca udalosť. Starý španielsky kráľ (druhý syn kráľovny Viktorie), stojaci nad samým hrobom, vstal a priprácal sa pred svojho vládcu; zdalo sa na chvíľku, že už-už padne, keď pápež náhle vstal, zachytil ho a pobozkal; potom ostanúc stáť, rozopál ruky a predniesol také fervorino, o akom ešte nikdy nebolo počuť v dejinách tej baziliky.

— Benedictus Dominus! — zvolal, hľadiac k nebesiam žiariacimi očami. — Požehnaný Pán Boh Izraelov, lebo navštívil a vykúpil svoj ľud.⁵³ Ja, Ján, Námestník Kristov. služobník služobníkov a hriešnik z hriešnikov,

⁵³ Luk. 1, 68.

vyzývam vás, aby ste boli dobrej odvahy v Mene Božom. Pri Tom, Ktorý visel na kríži, sľubujem večný život všetkým, ktorí vytrvajú v Jeho ráde. Sám to povedal: „Bud’ verný až do smrti, a dám ti korunu života“.⁵⁴

— Dietky, nebojte sa toho, ktorý zabíja telo. Viac urobiť nemôže. Boh a Jeho Matka sú s nami ...

A tak jeho hlas znel ďalej a hovoril mohutnému, bázňou zachvátenému zástupu o krvi, ktorá už bola vycedená na mieste, kde stáli, o tele Apoštolovom, ležiacom sotva na päťdesiat krokov od nich, pobádajúc, povzbudzujúc, nadchýnajúc. Zasľúbili sa smrti, keby to bola Božia vôľa; a ak nie, teda úmysel bude pokladaný za skutok. Boli teraz viazaní sľubom poslušnosti; ich vôle už nepatrily im ale Bohu; viazaní boli sľubom čistoty — lebo ich telá kúpené boly za cenu; viazaní boli sľubom chudoby a ich je kráľovstvo nebeské.

Skončil tým, že mlčky udelił slávnostné požehnanie mestu a svetu: a bolo asi pol tucta veriacich, ktorým sa zdalo, že videli akúsi bielu podobu sfa vtáka, ako sa vznášal nad ním, ked’ hovoril — biely ako hmla, priezračný ako voda ...

Výjavy, ktoré nasledovaly v meste a predmestiacach, boli bezpríkladné, lebo tisíce rodín jednomyselne roviazaly ľudské sväzky. Manželia odstahovali sa do ohromných domov na Kvirinále im vyhradených; manželky na Aventín; a deti s tou istou dôverou, ako ich rodičia, presťahovaly sa k Sestrám sv. Vincenta, ktoré z pápežovho rozkazu dostaly do daru tri ulice, aby ich tam opatrovaly. Na všetkých námestiacach vznášal sa dym, lebo domáce náradie ktoré sa stalo bývalým majiteľom nepotrebné pre sľub chudoby, sa pálilo; a denne dlhé vlaky odvážaly so staníc za múrami mesta zástupy plesajúcich, ktorí vysielaní boli pápežovými delegátmi, aby sa stali soľou⁵⁵ ľudí, spotrebovanou v službe.

⁵⁴ Zjavenie 2, 10.

⁵⁵ Mat. 5, 13.

a kvasom⁵⁶ zapraveným do ohromných mier neveriacoho sveta. A ten neveriaci svet vítal ich trpkým posmechom.

Z celého kresťanstva došly zprávy o úspechu novej myšlienky. Všade boli zachované tie isté opatrenia, ako v Ríme, lebo vydané predpisy boli veľmi prísne a vyžadovaly bedlivé skúmanie; a deň po deň dochádzaly dlhé soznamy nových členov, sostavené diecéznymi predstavenými.

Za posledných niekoľko dní došly aj iné soznamy, slávnejšie, ako ktorékolvek iné. Nielen že hrnuly sa zprávy, že rád zahajoval svoju činnosť a že prerušené styky sa zas nadväzovaly, že sa organizovali horliví miszionári a že aj v tých najzúfalejších srdciach zas rástla nádej; ale ešte lepšie ako všetky tieto boli oznámenia o víťazstve v inej oblasti. V Paríži štyridsať členov nového rádu bolo za jeden deň za živa upálených v latinskej štvrti skôr, ako vláda zakročila. Zo Španielska, Hollandska, Ruska došly mená iných mučeníkov. V Düsseldorffe osemnásť mužov a chlapcov prekvapených, keď spievali Prímu v kostole sv. Vavrinca, vhodených bolo do mestského kanála. Ako po jednom mizli, spievali: „Christe Fili Dei vivi miserere nobis“⁵⁷ a z tmavej hľbky vznášal sa ten istý prerývaný spev, kým neboli umľcaný kameňmi. Medzitým tiesnili sa v nemeckých väzniciach prvé zástupy tých, ktorí odopierali.

Svet pokrčil plecami a vyhlásil, že si to sami na seba uvalili, a hoci zazlieval násilia luzy, žiadal vrchnosti, aby venovaly tomuto novému sprísahaniu povery pozornosť a rázne ho potlačily. A v chráme sv. Petra robotníci usilovne stavali dlhé rady nových oltárov a zasadzovali na kamenné dosky mosadzné písmená mien tých, ktorí už splnili svoje sľuby a získali svoje koruny.

To bolo prvé slovo Božej odpovede na výzvu sveta.

⁵⁶ Mat. 13, 33.

⁵⁷ Kriste, Synu Boha živého, smiluj sa nad nami.

Ked' sa blížily Vianoce, bolo označené, že pápež v posledný deň roku bude spievať omšu pri pápežskom oltári v chráme sv. Petra za nový rád; a prípravy sa už aj konaly.

Malo to byť akési verejné zasvätenie toho nového podniku; a, čo každého prekvapilo, zvláštne pozvanie bolo vydané všetkým členom sväteho sboru po celom svete, aby boli prítomní, iba ak by im prítomnosť choroba zabráňovala. Zdalo sa, akoby pápež chcel, aby svet pochopil, že vojna bola vypovedaná; lebo, hoci by sa nijaký kardinál nemusel vzdialovať zo svojej provincie na viac, ako päť dní, predsa muselo nastať veľa nepríjemností. Ale rozkaz bol daný a musel sa poslúchnuť.

Boly to neobyčajné Vianoce.

Percymu bolo nariadené, aby pápežovi posluhoval pri jeho druhej omši a sám slúžil svoje tri omše o polnoci vo svojej súkromnej modlitebni. Po prvý raz v živote videl to, o čom tak často bol počul, totiž tú prekrásnu starobylú pontifikálnu procesiu, ktorá osvetlená faklami tiahla ulicami od Lateránu do kostola sv. Anastázie, kde pápež za posledných niekoľko rokov obnovil starý zvyk, neprevádzaný už skoro poldruhého storočia. Malá bazilika bola, pravda, do posledného kútika vyhradená pre zvlášť privilegovaných, ale ulice pozdĺž celej cesty od katedrály po kostol — ba aj druhé dve strany trojuholníka — boli huste posiate nemými hlavami a plápolajúcimi faklami. Sv. Otcovi posluhovali pri oltári panovníci obvyklým spôsobom; a Percy so svojho miesta pozoroval nebeskú drámu Kristových pašií, konačných pod rúškom Jeho narodenia rukami Jeho starého, anjelského námestníka. Bolo ľažko badať tu Kalváriu; zaiste betlehemskej ovzdušie, nebeské svetlo žiarilo okolo prostého oltára a nie nadprirodzená tma. Pod starcovými rukami ležalo skôr prekrásne Dieťatko, ako skľúčený Muž utrpenia.

„Adeste fideles“ spieval sbor s tribúny. — Podľme. klaňajme sa radšie, ako by sme nariekali; plesajme, buďme spokojní, buďme sami ako deti. Ako On sa pre nás stal dieťaťom, staňme sa aj my deťmi pre Noho. Odejme sa do rúcha detskej nevinnosti a obujme sa do obuvi pokoja. Pán je kráľom, veličenstvom sa priodial: obliekol sa Pán do sily a opásal sa. Áno, upevnil okršľek zemský, ktorý sa nepohne. Založený je tvoj trón od dávna: od večnosti ty si.⁵⁸ Plesaj veľmi, dcéro sionská; vesel sa, dcéro jeruzalemská: Hľa, tvoj kráľ príde, tebe spravodlivý a spasiteľ.⁵⁹ Nastane teda niekedy čas trápenia, keď príde knieža toho sveta proti Kniežaťu Nebeskému.

Takto premýšľal Percy, stojac stranou vo svojom nádhernom rúchu, snažiac sa, aby sa zdal nepatrnlým a jednoduchým. Veru, Bohu nie je nič nemožné! Nemohlo by toto mystické Narodenie zas urobiť to, čo urobili kedysi — mocou svojej slabosti podmaniť si každú pyšnú bytosť, ktorá sa povyšuje nad všetko, čo je nazvané Bohom? Kedysi privábilo tak mudrcov púšti, ako aj pastierov od ich stád. Teraz obklopené bolo kráľmi, kľačiacimi spolu s chudobnými a prostými, kráľmi, ktorí složili svoje koruny, ktorí prinášali zlato verných sŕdc, myrhu túžby po mučeníctve a kadidlo čistej viery. Či nemohly aj republiky odložiť svoju nádheru, davy byť skrotené, sebeckosť sa zaprieť a múdrost uznať svoju nevedomosť?...

Potom si spomenul na Felsenburgha a v srdci mu zas bolo ľažko.

(III.)

O šesť dní neskoršie vstal Percy ako obyčajne, odslúžil omšu, naraňajkoval sa a začal sa modliť breviár, kým by ho sluha nezavolal, aby sa šiel obliecť na pontifikálnu omšu.

⁵⁸ Žalm 92, 1, 2.

⁵⁹ Zach. 9, 9.

Tak už navykol na zlé zprávy — o odpadnutiach, úmrtiach, ztratách — že spokojnosť v minulom týždni mu prišla ako neobyčajné osvieženie. Zdalo sa mu, akoby to, o čom premýšľal v kostole sv. Anastázie, bolo pravdivejšie, ako sa nazdával, a akoby pôvab starého sviatku ešte neboli celkom ztratil svoju moc ani nad svetom, ktorý zapieral jeho podstatnosť. Lebo nič vázneho sa neprihodilo. Niekoľké umučenia boli zaznamenané, ale to boli prípady ojedinelé; a o Felsenburghovi nebolo nijakých zvestí. Europa priznala, že oňom nič nevie.

Na druhej strane Percy vedel veľmi dobre, že zajtra na každý spôsob bude v Anglicku a Nemecku dňom neobyčajne významným; lebo v Anglicku malý sa po prvý raz konal pobožnosti s povinnou návštevou a v Nemecku po druhý raz. Tento raz mužovia a ženy sa budú musieť osvedčiť.

Minulého večera videl fotografiu sochy, ktorá mala byť nasledujúceho dňa uctievaná v Opátstve; a v návale odporu ju na kúsky roztrhal. Predstavovala nahú ženu, ohromnú a majestátnu, úchvatne pôvabnú, s hlavou a plecami nazad nahnutými, ako by videla podivné, nebeské zjavenie, s ramenami dolu vystretými, s rukami trošku zdvihnutými a prstami roztiahnutými, sťaby úžasom — celé držanie tela so sovretými kolenami a nohami nasvedčovalo očakávanie, nádej a údiv; a v diaboliskom posmechu jej dlhé vlasy korunované boli dvanaštimi hviezdami. To teda bola manželka toho druhého, vtelenie ľudského ideálneho materstva ešte posiaľ čakajúceho diefa ...

Ked' tie biele kústičky sťa otravný sneh ležaly mu pri nohách, prebehol izbou ku kľakadlu a padol tam na kolená, zmietaný prudkou žiadostou, aby sa to napravilo.

— Ó! Matka, Matka! — volal k velebnnej Kráľovne nebies, Ktorá majúc svojho pravého Syna už dlho v náručí, hľadela dolu na neho so svojho výstupku na stene. Viac so seba vyhŕknúť nemohol.

Ale toho rána už bol zas pokojný a slúžil omšu ku cti sv. Sylvestra pápeža a vyznavača, posledného svätého v rade kresťanského roka, s dosť spokojnou myšľou. To, čo videl minulej noci — davy úradníkov, vznešené, šarlátové postavy cudzích kardinálov, došlých so severu, juhu, východu a západu — ho zas upokojoilo, hoci, ako vedel, bez dôvodu, ale tým účinnejšie. Ba aj ovzdušie akoby sa bolo chvelo očakávaním. Celú noc tiesnil sa na Piazze ohromný, mlčanlivý zástup, čakajúci, až sa dvere o siedmej hodine otvoria. Teraz už bol plný chrám a Piazza zas plná. Ulica, vedúca až dolu k rieke, pokial videl, keď nahol sa von oknom, pokrytá bola vážnymi, nehybnými hlavami, Strecha kolonády bola tiež hlavami obrubená a vrcholce domov boly od nich čierne — a to za tuhej mrazivej zimy jasného rána, lebo bolo oznámené, že po omši, keď prejdú členovia rádu popri pápežskom tróne, udelí pápež apoštolské požehnanie mestu a svetu.

Percy sa domodlit Terciu, zavrel knihu a oprel sa nazad; asi o minútú mal prísť jeho sluha.

V mysli preopakoval si celý obrad a uvažoval, že sa ho zúčastní celý svätý sbor (vyjmúc kardinála-protektora jeruzalemského, ktorý bol chorý), počtom šesťdesiatštyri členov. Toto bude časom znamenať zriedkavý zjav. Pred ôsmymi rokmi, ako sa pamätal, po oslobodení Ríma, bolo podobné shromaždenie; ale vtedy všetkých kardinálov bolo len päťdesiattri a štyria neboli prítomní.

Potom začul hlasy v predizbe, rýchle kroky a hlasnú vratu v anglickej reči. To mu bolo divné; podvihol sa v kresle.

Potom začul vetu:

— Jeho Eminencia musí ísť sa obliecť; je to márne. Nasledovala ostrá odpoved', zvuk, akoby sa tam ľahali a ktosi potrhol kľučkou. Toto bolo neprístojné; teda Percy vyskočil a troma krokmi pristúpiac, prudko roztvoril dvere.

Vonku stál muž, ktorého na prvý pohľad nepoznával, bledý a neusporiadaný.

— Nuž — začal Percy a cívol.

— Pán Phillips! — zvolal.

Muž rozhodil ruky.

— Áno, som to ja, pane, Vaša Eminencia, práve som prišiel. Ide o život a smrť. Váš sluha mi hovorí ...

— Kto vás poslal?

— Páter Blackmore.

— Dobrá alebo zlá zpráva?

Muž pozrel bokom na sluhu, ktorý posiaľ tam stál, asi na krok od neho vzdialený, vzpriamený a urazený; a Percy porozumel.

Položil ruku na Phillipsovo rameno a vtiahol ho do izby.

— Zaklopte za dve minúty, James — povedal.

Spolu prešli leštenou podlahou; Percy šiel na svoje obvyklé miesto v okne, oprel sa o okenicu a prehovoril.

— Povedzte mi to v jednej vete, pán Phillips — poviedal udychčanému mužovi.

— Medzi katolíkmi je sprísahanie. Chcú zajtra vydoriť Opátstvo do povetria. Vedel som, že by pápež...

Percy ho umlčal posunkom.

H L A V A VI.

(I.)

Stanica vzducholodí bola skoro prázdna toho odpoludnia, keď malá spoločnosť šiestich ľudí vystúpila na ňu z výťahu. Neboli nijako odlišní od obyčajných cestujúcich. Oba kardináli, nemecký a anglický, boli zahalení do jednoduchých kožuchov bez akýchkoľvek odznakov; ich kapláni stáli nedaleko, kym dvaja sluhovia s batožinou ponáhľali sa do lode, aby zabezpečili spoločnosti oddelenie, v ktorom by bola samotná.

Kňazi mlčali, pozorujúc rezké pohyby zamestnancov na palube a hľadiac nevidiacimi očami na hladkého, lesklého obra, ktorý ležal pri ich nohách vo svojej sieti, a na veľké složené plútvy, ktoré čoskoro maly krájať riedky vzduch rýchlosťou stopäťdesiat mil za hodinu.

Potom Percy náhle sa odvrátil od ostatných, šiel k otvorenému oknu, ktoré pozeralo na Rím, oprel sa laktami o záprseň a zahľadel sa.

Bol to podivný obraz, ktorý ležal pred ním. So zapadajúcim slnkom blížil sa súmrak a obloha menila svoju bledozelenú farbu nad obzorom v živú hnedožltú pomarančovú, na ktorej pri krajoch horelo niekoľko kravíných pruhov, a pod tým zahalené bolo mesto do večernej, tmavofialovej farby, v ktorej sa kde-tu ako škvŕny javily čierne cyprusy, a z ktorej vyčnievaly tenké holé vrcholce topoľového sadu, ktorý dvíhal sa za múrami mesta. Ale rovno nad obrazom vznášala sa obrovská kupola neopísateľnej farby; bola šedá, bola fialová

— bola takej farby, akej si ju oko zaľúbilo mať — a cez ňu svietilo južné nebo bledopomarančovou žiarou tak, že sa zdala byť bublinou. Táto vrcholila nad všetkým; zubkovitá čiara kupoliek, veží a vrcholkov, pláň striech tam dolu v údolí dell' Inferno, pohádkové vrchy v diaľke — to všetko bolo len prídavkom k tomu mohutnému Božiemu svätostánku. Už aj svetlá začínaly svietiť, ako svietievaly za tridsať storočí; tenké, rovné pradená dymu vznášaly sa k stmievajúcej sa oblohe. Šum tejto matky miest utíhol, lebo mrazivý vzduch nelákal ľudí z domu; a večerný pokoj zaťahol na všetko, ktorým zas dokončil sa jeden deň a aj jeden rok. V úzkych uličkách pod sebou videl Percy drobunké postavy, ponáhľajúce sa ako oneskorivšie sa mravce; zapráškanie bičom, výkrik akejsi ženy, plač nejakého dieťaťa prerážaly do tejto nesmiernej výšky sťa podrobnosti zvuku iného sveta. Aj tie čoskoro utíchnu a nastane pokoj.

Kdesi ďaleko ozval sa hlboký zvon a ospalé mesto sa pripravilo zašeptať svoju „dobrú noc“ Matke Božej. S tisíc veží znel ten nežný nápev a niesol sa ohromným priestorom tisíc hlasmi, slávnostným basom z chrámu sv. Petra, lúbezným tenorom z Lateránu, drsným volaním s nejakého starého zastrčeného kostola, prenikavým cingotom z kláštorov a kaplnôk. Velebné večerné ovzdušie zjemňovalo tento hlahol a pretkávalo ho mysticizmom — bolo to snúbenie nežného zvuku s čistým svetlom. Hore, tá záplava tekutej pomarančovej farby na oblohe; dolu nežná tlmená vrúcna modlitba zvonov.

„Alma Redemptoris Mater“, zašeptal Percy a slzy zalievaly mu oči. „Dobrotivá Matka Spasiteľa — brána nebeská, hviezda raňajšia — smiluj sa nad hrievníkmi.“ Anjel Pána zvestoval Panne Marii a ona počala z Ducha Svätého... Milosť Tvoju prosíme, Pane, ráč do myslí našich vliať, aby, ktorí sme skrze anjela zvestujúceho Krista Syna Tvojho vtelenie poznali, skrze umučenie a kríž Jeho k sláve vzkrísenia privedení boli. Skrze tohože Pána nášho Ježiša Krista.“

Akýsi iný zvon ozval sa ostre nablízku, volajúc ho na zem do víru zloby, lopotenia a súženia; a obrátiac sa videl, že nehybné lietadlo zdnuky žiari nádherným svetlom a že dvaja kňazi kráčajú mostíkom za nemeckým kardinálom.

Sluhovia zaujali zadné oddelenie; presvedčiac sa, že starec pohodlne sedí, Percy mlčky zas vyšiel na strednú chodbu, aby sa rozlúčil s Rímom.

Dvere východu boli zamknuté, a keď Percy stal si k obloku naproti, pozerajúc von na vysoký mór, ktorý čoskoro sa ztratí pod ním, pocítil, že celou jemnou kostrou prebehá chvenie elektrického stroja. Odkiaľsi šelestive sa ozýval hovor, čísi ťažký krok otriasol podlahu, zas zaznel zvon, potom dva razy, a síreňa lahodne zahučala. Zas sa ozvala; chvenie prestalo a okraj vysokého múru, ktorý sa odrážal od hnedozltej oblohy a na ktorý uprel oči, zrazu klesol, sťa spustená zápora, a Percy sa trošku zapotácal. Za chvíľku vynorila sa zas kupola sv. Petra, zas zapadla, mesto s vežami ako strapcami a množstvom čiernych striech, medzi ktorými kde-tu prerážalo svetlo, točilo sa ako krútňava; ba aj trbliatujúce hviezdy sem a ta poskakovaly; a ozvúc sa ešte raz tiahlym krikom, napravil sa obdivuhodný stroj rovno a trepotajúc krýdlami dal sa na ďalekú cestu na sever, kým prenikavý piskot pohybujúceho sa vzduchu snížil sa na chvejúce sa ticho.

Ďalej a ďalej zapadalo mesto za ním; už bolo len šedou škvirkou na čiernom pozadí. Čím viac sa ponorovala zem do tmy, tým ohromnejšou a všeobsiahlejšou akoby sa stávala obloha; žiarila ako nesmierna klenba prekrásneho skla a hoci sa čím ďalej viac stmievala, neztrácala lesk; a keď Percy ešte raz obzrel sa za kraj lietadla, bolo mesto už len čiarkou s bublinou — čiarou so skoro neznateľnou vypuklinou — čiarou, a nič.

Vzdychol si zhlboka a vrátil sa k svojim priateľom.

— Povedzte mi ešte raz — prehovoril starý kardinál, keď oba sedeli si naproti a kaplán odišli do iného oddelenia. — Kto je ten človek?

— Ten človek? Bol tajomníkom Olivera Branda, jedného z našich politikov. Zavolal ma k smrteľnej posteli starej pani Brandovej a preto ztratil svoje miesto. Teraz je novinárom. Je celkom poctivý. Nie, nie je katolíkom, hoci túži ním byť. Preto sa mu aj sverili.

— A oni?

O tých nič neviem, len toľko, že sú to zúfalí ľudia. Majú dosť viery, aby konali, ale nie nadostač, aby boli trpezliví... Hádam mysleli, že ten človek bude súhlasiť s nimi. Ale na neštastie ten človek má svedomie a aj vie, že každý taký pokus by pretrhol poslednú niť shovievavosti, Eminencia, viete si predstaviť, aká ohromná je nenávist proti nám?

Starec žalostne kýval hlavou.

— Akože by som nevedel? — mumlal. — A moji Nemci že sú tiež do toho zamiešaní? Ste istí?

— Eminencia, sprísahanie je rozsiahle. Vrelo to už mesiace. Schôdzky boly každý týždeň. Je podivuhodné, ako zachovali tajomstvo. Vaši Nemci len odkladali, aby úder bol tým dokonalejší. A teraz, zajtra — Percy oprel sa nazad a urobil zúfalý posunok.

— A čo Svätý Otec?

— Šiel som k nemu hned po omši. Už nič nena-mietal a poslal po vás. Je to naša jediná možnosť, Eminencia.

— A myslíte, že náš plán im to prekazi?

— Nemám ani tušenia, ale neprichodí mi na um nič iného, čo by sme mali robiť. Pôjdem rovno k arcibiskupovi a poviem mu všetko. Dorazím, zdá sa mi, o tretej a vy do Berlína okolo siedmej — pravda? — dľa nemeckého času. Slávnosť je ustálená na jedenástu.

Do jedenástej, teda, urobíme všetko čo sa urobíť dá. Vláda bude upovedomená o chystanom útoku a bude aj vedieť, že my v Ríme nemáme s vecou nič spoločného. Myslím, že vláda dá vyhlásiť, že kardinál-protektor a arcibiskup so svojimi koadjutormi budú prítomní v sakristiách. Stráž bude zdvojnásobnená; hore križovať bude množstvo lietadiel — a potom — nuž! poručeno Bohu!

- A myslíte, že sprísahanci sa skutočne pokúsia?
- Nemám predstavy — povedal Percy stručne.
- Vraj sa ushovorili na dvojakom pláne.
- Áno, tak. Ak pôjde všetko dobre, mienia shodiť bomby shora; ak nie, teda aspoň tria mužovia sa ponúkli, že sa obetujú a sami vrhnú bomby v Opátstve... A čo vy, Eminencia?

Starec uprene na neho pozeral.

— Môj program je ten, čo aj váš — povedal. — Eminencia, uvažovali ste o tom, aký bude účinok v jednom alebo druhom prípade? Ak sa nič nestane ...

— Ak sa nič nestane, budú nás obviňovať, že sme si podvodom chceli robiť reklamu. Ak sa však niečo stane — nuž, všetci spolu pôjdeme pred Boha. Daj Bože, aby sa stalo to druhé — dodal vrúcne.

— Bude to aspoň znesiteľnejšie — poznamenal starec.

— Odpusťte, Eminencia. Nemal som to povedať.

Medzi oboma nastalo ticho, v ktorom nebolo počuť iného zvuku, ako slabé, neúnavné chvenie vrtule a náhle zakašľanie akéhosi muža v súsednom oddelení. Percy mdle oprel si hlavu o ruku a pozeral oknom.

Zem pod nimi bola teraz zahalená tmou a zdala sa byť nesmiernou prázdnotou; nad nimi visela obloha, sťa ohromná priečasť, žiariaca slabým svetlom, a vysokou, mrazivou hmlou, ktorou letely, zavše zatrblietaly hviezdy, kým loď sa kolembala a proti vetru manévrovala.

— V Alpách bude zima — zamumlal Percy. Potom utichol. — A ja nemám ani štipky dôkazov — povedal — nič, len slovo človeka.

— A vy ste presvedčený?

— Som.

— Eminencia — povedal Nemec zrazu, pozerajúc mu rovno do očí — tá podoba je neobyčajná.

Percy sa ľahostajne usmial. Už ho omízalo stále to počúvať.

— Čo o tom súdite? — naliehal jeho spoločník.

— To sa ma už neraz pýtali — povedal Percy. — Ja o tom nič nemyslím.

— Zdá sa mi, že Boh tým niečo mieni — zamumlal Nemec skľúčene, stále na neho pozerajúc.

— A čože by to bolo, Eminencia?

— Akýsi protiklad — rub mince. Neviem.

Zas nastalo mlčanie. Sklenenými dvermi nazrel kaplán, nepekný modrooký Nemec a bol zas odplášený kývnutím kardinálovej ruky.

— Eminencia — povedal starec náhle — je akiste ešte veľa, o čom treba si pohovoriť. Plány treba urobiť.

Percy potriasol hlavou.

— Niet aké plány robiť — povedal. — Nevieme nič, len tú skutočnosť, nevieme mená, nič. Sme... sme ako deti v tygrovej klietke. A jeden z nás práve urobil tygrovi posunok do tvári.

— Vari si len podáme zprávy?

— Ak budeme na žive.

Bolo podivné, ako sa Percy ujal vedenia. Nosil svoj šarlát len asi tri mesiace a jeho druh dvanásť rokov; a predsa bol to mladší z nich, ktorý diktoval plány a zariadoval, čo a ako sa má robiť. Sám si však sotva bol vedomý tejto podivnej veci. Od rána, kedy dostal tú ohromujúcu zprávu, že vybúšila nová mína pod rúcajúcou sa cirkvou, a keď pozoroval tie vznešené obrady, tú skvelú nádheru, dôstojné spokojné pohyby pápeža a jeho dvora, s tajomstvom, ktoré páliло mu srdce a

modzog — ale nadovšetko od tej stručnej audiencie, keď staré zámery boli zrušené a na prekvapujúcich rozhodnutiach bolo ustálené, keď požehnanie sa mu udelilo, oči hovorily s Bohom a ústa boli nemé — všetko za pol hodiny — jeho celá povaha sústredila sa v jednu bystrinu napnutej sily, sťa natiahnutá pružina. Cítil, ako ním prebehá moc až do koncov prstov — moc a tuposť nesmierneho zúfalstva. Každé podpieradlo bolo odťaté, každá haspra vyrazená; on, mesto Rím a katolícka cirkev, ba aj samo nadprirodzeno akoby visely na jednom jedinom — na Prste Božom. A ten keby zlyhal — nuž, potom by už nikdy na ničom nezáležalo...

Teraz šiel v ústrety dvoch vecí — alebo hanby alebo smrti. Tretej veci nebolo — iba ak by sprísahanci boli skutočne dopadnutí so svojimi nástrojmi. Ale to nebolo možné. Alebo by odstúpili od svojho úmyslu, vediac, že by s nimi padli aj Boží služobníci a v tom prípade by nastala hanba prichyteného podvodu, mizerného pokusu získať dobrú povesť. Alebo neodstúpia; po kladali by smrť kardinála a niekoľkých biskupov ako malú cenu za pomstu — a v tom prípade — nuž, čaká ho smrť a súd. Ale Percy sa už nebál. Nemohlo byť väčšej hanby od tej, akú už znášal — od hanby opustenosťi a zlej povesti. A smrť mohla byť len sladká — tou by aspoň dosiel k poznaniu a pokoju. Bol ochotný odvážiť sa na všetko za Boha.

Jeho druh, pýtajúc za odpustenie malým posurom, čoskoro vyňal breviár a začal ho čítať.

Percy hľadel na neho s nesmiernou závisťou. Ach! Keby aj on bol taký starý! Rok, dva toho trápenia by ešte zniesol, ale päťdesiat rokov nie, pomyslel si. Pred jeho očami rozprestieral sa skoro nekonečný pohľad (aj keby veci šly dobre), pohľad na stály zápas, sebapotláčovanie, úsilie, nepravdivé vylíčenie, rozširované nepriateľmi. Cirkev upadala každým dňom. Čo, ak tento nový kŕč horlivosti je len posledným splanutím vyhasívajúcej viery? Akože by to zniesol? Musel by pozerať,

ako stúpa príliv ateizmu so dňa na deň vyššie a víťazoslávnejšie; Felsenburgh ho rozkýval natoľko, že nebolo možno predvídať koniec. Nikdy predtým jediný človek nemal v ruke plnú moc demokracie. Potom zas zamyslel sa o zajtrajšku. Ó! keby sa len skončil smrťou... Beati mortui qui in Domino moriuntur!⁶⁰...

Boly to márne myšlienky; bolo zbabelosťou takto myslieť. Ved' konečne Boh je Boh — Jemu sú aj tie ostrovy⁶¹ len čímsi nepatrnným.

Percy vyňal breviár, našiel si Prímu na sv. Sylvestra a prežehnajúc sa, začal sa modliť. O minútu vklzli k nim zas oba kapláni a posadili sa; a všetko bolo ticho, až na hukot vrtule a podivný šeptavý sykot vzduchu vonku.

(III.)

Bolo asi devätnásť hodín, keď sprievodca, červenolíci Angličan, vopchal hlavu do oddelenia, zobudiac Percyho z driemot.

— Večera sa bude podávať za pol hodiny, pánovia — povedal (hovoriac esperantsky, ako bolo pravidlom na medzinárodných vzducholodiach). — Dnes sa v Turíne nezastavíme.

Zavrel dvere a odišiel. Chodbou ozýval sa buchot zavierajúcich sa dverí, oznamujúci, že sprievodca to isté dával na známosť vo všetkých oddeleniach.

Teda nikto z cestujúcich nesosadne v Turíne, premýšľal Percy; a bezpochyby došla telegrafická zpráva, že sa v Turíne nikto nepridruží. To bola dobrá novina: ostane mu viac času v Londýne. Ba azda by sa podarilo kardinálovi Steinmannovi zastihnúť nejakú väčšiu vzducholodť z Paríža do Berlína; ale nebol istý, ako od-

⁶⁰ Šťastní mŕtví, ktorí zomreli v Pánu.

⁶¹ Totiž Anglicko.

chodia. Škoda, že Nemec nezachytil priamu lod' z Ríma do Berlína o trinástej hodine. Tak uvažoval v akomsi povrchnom nevedomí.

Čoskoro vstal a vystrel sa. Potom vyšiel a bral sa dolu chodbou do umyvárne, aby si umyl ruky.

Stojac nad umyvadlom v zadu lodi, bol okúzlený pohľadom, ktorý sa mu naskytal, lebo práve prechádzali nad Turinom. Javil sa ako svetelná škvRNA, žiarivá krásna, ktorá svietila pod ním uprostred toho mornu a hnala sa na juh do temna, kým vzducholod' ponáhľala sa k Alpám. Aké drobunké, pomyslel si, zdá sa to ohromné mesto s tej výšky; a predsa aké je mocné! A s toho trblietavého svetielka, už päť mil za nimi, jde ovládané celé Taliansko; v jednom z tých bábkových domčekov, ktoré len letmo zazrel, zasedajú ľudia, aby rozhodovali nad dušami a telami, zavrhujú Boha a smerujú sa Jeho Cirkvi. A Boh dopúšťa to všetko a nepreukazuje ani najmenšie znamenie. Tam bol Felsenburgh, pred jedným, alebo dvoma mesiacmi — Felsenburgh, jeho dvojník! A zas mu akýsi meč rozrýval a bodal srdce.

O niekoľko minút neskôr sedeli tí štyria duchovní pri okrúhlom stole v malom, priečkami ohradenom oddelení jedálne v predku vzducholodi. Večera bola výborná a, ako bolo zvykom, podávaná bola z kuchyne, nachádzajúcej sa pod jedálňou. Stredný okruh stola každým tíško zašfukol, kedykoľvek sa objavil nový chod jedla. K večeri každý hosť dostal fľašu červeného vína. Stôl a stoličky ľahunko sa kolembaly dl'a slabých pohybov lodi. Ale nehovorili veľa, lebo oba kardináli mali čo hovoríť len o jednom predmete a kapláni neboli ešte zasvätení do celého tajomstva.

Stávalo sa teraz chladnejšie a ani podnožky, horúcim vzduchom ohrievané, celkom nenahradzovaly teplo, ktoré odoberal prenikavý mrazivý závan, prúdiaci do-

lu s Álp. ku ktorým sa loď blížila nepatrným sklonom. Bolo treba vzniesť sa aspoň deväť tisíc stôp nad obyčajnú roveň, aby bolo možno prejsť hranicu Mont Cenisu bezpečným uhlom; a spolu bolo treba preletieť Alpy trošku pomalšie pre krajnú riedkosť vzduchu a preto, že bolo tak ľažko dať vrtuli otáčať sa nadost rýchle, aby táto okolnosť bola vyvážená.

— Dnes večer bude mračno — povedal čísi zvučný hlas zreteľne na chodbe, keď sa dvere trošku odchýlily pohybom lietadla.

Percy vstal a zavrel ich.

Nemecký kardinál stával sa ku koncu večere trošku nespokojným.

— Vrátim sa — povedal konečne. — Bude mi lepšie v mojej kožušinovej prikrývke.

Jeho kaplán poslušne šiel za ním, nedojediac si večeru, a Percy ostal sám s pátrrom Corkranom, svojím kaplánom — Angličanom, nedávno došlým zo Škotska.

Dopil víno, zjedol niekoľko fíg a potom pozeral oknom zo zrkadlového skla pred sebou.

— Ach! — povedal. — Odpusťte, dôstojný pane. Sme konečne v Alpách.

Predok lode tvorili tri oddelenia. V prostrednom stál kormidelník, hľadiac rovno pred seba, s rukami na kolese. Na jeho oboch stranách bol malý úzky priestor, aluminiovou stenou od neho oddelený. V týchto priestoroch bolo vo výške očí dlhé podlhovasté okno, ktorým naskytal sa človeku nádherný pohľad. K tomuto oknu poberal sa Percy. Idúc chodbou, videl odchýlenými dvermi iných cestujúcich, ako posiaľ nad vínom sedeli. Potisol pružinové dvere na ľavej strane a vošiel.

Preletel Alpy už tri razy za svojho života a dobre pamätał, akým neobyčajným dojmom na neho pôsobily, najmä raz, keď ich videl za jasného dňa, s ohromnej výšky — také večné, nesmierne more bieleho ľadu, pokryté hrabolcami a vráskami, ktoré zdola boli vysoké vrchy, majúce svoje mená a zvelebované; a za nimi za-

padal kruhovitý okraj zeme do hmlí nekonečného priestoru. Ale tento raz zdaly sa obdivuhodnejšie, ako keďkoľvek a Percy hľadel na ne so záujmom chorého dieťaťa.

Vzducholod' stúpala teraz rýchle k priesmyku nad ohromným množstvom rozvalaných strání, roklí a útesov, ktoré sa rozkladaly sťa predhradie obrovských hradieb. S takejto výšky boli samé v sebe pomerne nepatrné, ale aspoň poukazovaly na ohromnosť bášt, ktorých boli len podpieradlami. Keď sa Percy obrátil, videl ako nebo, na ktorom nežiaril mesiac, svieti mrazivými hviezdíčkami, a slabé osvetlenie robilo tento obraz tým pôsobivejším; ale keď sa zas obrátil, stala sa zmena. Štaby hľadel na ten šíry vzduch dookola zamrznutým sklom. Zamatovala čierna farba svrčinových lesov zbledla v tmavošedivú, mdlý lesk mihotajúcich sa hladín vody a ľadu, nahé netvory skalnatých vrcholkov a úbočí, dvihajúce sa k nemu a plazive prekľazajúce zas pod ním — to všetko ztratilo určitosť obrysov a zahalené bolo neviditeľným bielym závojom. Keď pozrel ešte vyššie napravo a naľavo, obraz stal sa desivým; lebo obrovské skalné hradby, ženúce sa k nemu, ohromné groteskné podoby všade dookola vyčnievajúce, dvíhaly sa vysoko do záclony chmár, viditeľnej len vtedy, keď na ňu padala poskakujúca žiara skvele osvetlenej vzducholodi. Práve ako pozeral, rozsvietili sa reflektory v predu a vyskočily dva rovné žiarivé prsty, podobajúce sa rohom; a loď sama, ktorá letela už len polovičnou rýchlosťou, snížila ju na štvrtinu a začala sa jemne kolobať s boka na bok, kým ohromné krýdla trepaly hmlu, v ktorej sa pohybovaly, a svetelné týkadlá ju prerážaly. Stále vyššie sa vznášala loď, a ďalej — ale nadost rýchlo, aby Percy zazrel, ako mohutný vrch sa vypýna, predĺžuje, scvrčka v ukrutný ihlanec a tisíc stôp pod ním mizne v nič. Pohyb sa stal ešte protivnejší, keď loď vzletla veľmi strmo, pritom zachovávajúc roveň a súčasne sa dvihajúc, napredujúc a kolísajúc.

Raz chrapľavo a hlboko zarevala nezamrznutá bystrina sťa zver, ako sa zdalo, len na dvadsať krokov ďaleko, a za chvíľku už bolo zas ticho. Teraz začínaly sa ozývať aj signálové trúby svojím tiahlym, žalostným hučaním, ktoré v tejto pustote vzbudzovalo smutnú ozvenu sťa nárek bludných duší; a keď Percy, celý uchvátený bázňou, sotrel paru, ktorá sa usadzovala na okno, a zas pozrel, zdalo sa mu, ako by sa len ľahunko kolembal na jednom mieste v akomsi svete bielosti, tak vzdialený od zeme ako aj od neba, visiac v beznádejnom nekonečnom priestore, slepý, opuštený, zamrznutý, ztratený v akomsi bielom pustom pekle.

Raz, ako hľadel, pohybovalo sa čosi ohromného a bieleho k nemu z toho závoja, pomaly sa uhybovalo a spúšťalo a keď sa loď obrátila, bolo vidno obrovské úbočie, hladké ako olej, s hromadou čierneho skalia, vyčnievajúceho z neho ako prsty hmatajúcej ľudskej ruky, vynorujúcej sa z vlny pohoria.

Potom, keď loď ešte raz hlasite zavolala, sťa ztratená ovca, ako odpoved zo vzdialnosti sotva desať krokov, ako sa zdalo, zaznel najprv jeden divoký výkrik zdesenia, potom druhý, tretí; ozvaly sa zvony, celý sbor sa ich rozsvučal; a vzduch bol plný trepotajúcich krýdiel.

(IV.)

Nastala hrozná chvíľa, kým hlas zvona, odpovedajúci výkrik a vírivý pohyb neukázaly, že kormidelník je na pozore. Potom padala vzducholoď ako kameň a Percy zachytil sa zábradlia pred sebou, aby premohol strašný pocit, akoby padal do prázdniny. Začul za sebou tresk aluminiumvých nádob, údery ľažkých telies, a keď sa loď znova zastavila na svojich širokých krýdlach nastal zmätok utekajúcich krokov a zaznelo niekoľko poľakaných výkrikov. Vonku ale vysoko a ďale-

ko, húkanie pokračovalo; ovzdušie ho bolo plné a Percymu naraz svitlo, že to nemôže byť jedna loď, ani desať, dvadsať lodí, ale aspoň sto, čo sa ich v odpovedi ozvalo a čo kdeľsi hore húkalo a krýdlami treptalo. Všade dookola neviditeľné rokliny a útesy v ozvene opakovaly toto volanie; tiahle kvílenie jačalo a stonalo a zanikalo v úderoch zvonov ďalej a ďalej každou chvílikou, ale v každom smere, v zadu, hore, vpredu a ďaleko vpravo a vľavo. Zas začala sa loď pohybovať, klesajúc dlhou tichou krivkou k úbočiu vrchu; a keď sa zastavila a začala sa zas kolembať na svojich obrovských krýdlach, obrátil sa Percy k dverám a obracajúc videl zarosenými oknami v žiare svetiel, ako ani nie tridsať stôp pod ním dvíha sa z hmlí skalnatý ihlanec a hladký svah snehu ztráca sa v krianke zpred zraku.

Dnu vzducholod' javila kruté známky náhleho zastavenia: ako prechádzal, videl, že dvere jedálňových oddelení sú roztvorené dokorán; poháre, taniere, kaluže vína a popadané ovocia väľaly sa sem a ta na hojdajúcej sa podlahe; akýsi človek, sediaci bezradne na zemi, vytreštil strnulé, ustrašené oči na kňaza. Pozrel do dverí, ktorými vyšiel, a videl, ako páter Corkran zdvihol sa so svojho sedadla a priopácal sa k nemu po dlážke, knísajúcej sa mu pod nohami; súčasne vybehlo z dvier naproti niekoľko Američanov, ktorí tam boli večeraj; a keď Percy, kývajúc hlavou, zas sa obrátil a chcel ísť na zad lodi, zistil, že úzka chodba je zatarasená vybehnuvšími tlačiacimi sa ľuďmi. Zmätok hovoriacich a kričiacich hlasov robil dotazy nemožné; a Percy so svojím kaplánom za sebou, chytil sa aluminiumovej výplne a krok za krokom kliesnil si cestu, aby našiel svojich priateľov.

Ked' sa do pol cesty chodby s námahou pretlačil, akýsi hlas prekričal lomoz; a v tiche, ktoré na chvíliku nastalo, zas zaznelo to vzdialené volanie vzducholodí nad nimi.

— Ráčte sa posadiť, pánovia ráčte sa posadiť! — kričal hlas. — Hned' poletíme ďalej.

Potom sa zástup rozchádzal, ako šiel cezeň odhodlaný červenolíci sprievodca, za ktorého Percy rýchle skočil a tak zašiel voľne až nazad.

Kardinálovi nepoviedlo sa zle. Vysvetľoval Percymu, že spal, ale že sa zbudil ešte včas, aby sa zadržal a zachránil pred pádom na zem; starcova tvár však sebou trhala, keď hovoril.

— Ale čo je to? — pýtal sa. — Čo to znamená?

Páter Bechlin rozprával, ako skutočne videl jednu z tých vzducholodí na päť krokov od okna; od predu po zad bola nabitá hlavami. Potom vraj zrazu sa vzniešla a ztratila sa v závejoch hmlly.

Percy potriasol hlavou a mlčal. Nevedel nijaké vysvetlenie.

— Vraj sa pýtajú — povedal páter Bechlin zas. — Sprievodca bol práve teraz pri prístroji.

Teraz nebolo z okien nič vidieť. Jediné, čo Percy videl, keď posiaľ omráčený otriasom pozrel von, bol ten krutý, skalnatý ihlanec, ktorý sa dolu kolísal, akoby ho bolo vidno cez vodu, a ohromný svah snehu, ktorý nežne sa dvíhal a klesal. Vonku už bolo tichšie. Zdalo sa, že kŕdel' preletel len kdesi z nekonečnej výšky ešte ozýval sa vrtkavý nárek, akoby tam blúdil nejaký osamelý vták, ztratený v priestore.

— To je signalizujúca loď — zašeptal si Percy.

Nemal nijakej predstavy — nemohol si to všetko nijako vysvetliť. A predsa vec zdala sa zlovestnou. Bolo neslýchané, aby sa niekto stretol so sto vzducholodžmi, a Percy sa čudoval, prečo letia na juh. Zas zišlo mu na um Felsenburghovo meno. Čo, keby ten hrozný človek bol posiaľ kdesi tam hore?

— Eminencia — začal starec. — Ale v tej chvíli loď sa pohla.

Zaznel zvon, pod nohami prebehlo chvenie a potom, mäkkou sťa chumelka snehu, veľká loď začala sa dví-

hať; jej pohyb bolo badaf len po tom, ako rýchle sa ponoril a zmizol skalnatý ihlanec, na ktorý Percy stále hľadel. Pomaly aj pole snehu začalo sa spúštať, akási čierna puklina hladko priletela shora a zas zmizla dolu, a o chvíľku loď, vznášajúc sa do tej výšky, z akej pred nejakým časom klesla, zdala sa visieť v bielom priestore. Zas prenikla siréna vzduchom; a tento raz znala odpoved' tak tichunko a z takej diaľavy, ako volanie s iného sveta. Rýchlosť sa zvyšovala a rovnometerný tlkot vrtule nahradoval hojdajúci pohyb krýdiel. Zas sa rozliehalo to húkanie, vzbudzujúce desivú ozvenu v divokej pustatine skalnatých hradieb pod nimi, a zas náhlym pohybom vzletla loď. Teraz krúžila veľkými okruhmi, opatrne ako mačka, driapajúc sa vyššie a vyššie, vyrážajúc zo seba výkrik za výkrikom, ohnivými týkadlami hľadajúc nebezpečenstvo v čiernom vzduchu. Raz zas vynoril sa na obzore ohromný biely svah, osvetlený žiarou z okien, a klesal čím ďalej rýchlejšie, ustupujúc a blížiac sa — až na chvíľku zubkovitá žiara skalísk zaškerila sa hmlou ako rad zubov, zapadla a zmizla. Ozvaly sa zvony, siréna posledný raz výstražne zavrešťala, tlkot vrtule prechádzal z hrčania na sykot a zo sykotu na ticho, a obrovská loď, preletiac konečne pohraničné končiare, zas rozostrela svoje krýdla nadobro a dala sa na svoj bzučivý let priestorom... Čokol'vek to stretli, bolo teraz za nimi, pohltené hustou nocou.

Z oddelení cestujúcich bolo počuf vratu, rýchle udychčané hlasy, ktoré sa vypytovaly, vykrikovaly, a veliteľské stručné odpovede strážcu. Chodbou blížily sa kroky a Percy vyskočil, aby sa niečo dozvedel; ale keď položil ruku na dvere, dvere sa z chodby otvorili, a k jeho prekvapeniu strážca Angličan vošiel nimi a zavrel ich za sebou.

Tam stál, hľadiac podivne na štyroch kňazov, so sovretými perami a úzkostlivými očami.

— Nuž? — zvolal Percy.

— Všetko je v poriadku, pánovia. Ale myslím, že by bolo lepšie, keby ste sostúpili v Paríži. Viem, kto ste. pánovia ... a hoci nie som katolíkom ...

Zas umškol.

— Pre Boha, človeče — začal Percy.

— Ó! poviem vám, čo sa stalo, pánovia. Dvesto lodí letí do Ríma. V Londýne sa objavilo, že je medzi katolíkmi sprísahanie ...

— Nuž?

— Aby vyhodili do povetria Opátstvo. Teda letia do Ríma ...

— Ach!

— Áno, pane ... aby vyhodili do povetria Rím.

Potom sa zas vzdialil.

— — — — — — — — — — — — —

HLAVA VII.

(I.)

Bolo skoro šestnásť hodín toho istého dňa, posledného dňa roku, keď Mabel vošla do malého kostolíka, ktorý stál v ulici pod jej domom.

Súmrak pomaly, nežne spúšťal sa na zem; na západe za strechami horel tlejúci oheň zimného západu slnca a vnútro kostola naplnené bolo odumierajúcim svetlom.

Toho odpoludnia si trošku zdriemla v lenoške a prebudila sa s tým podivným prečisteným pocitom ducha a mysele, aký sa niekedy dostavuje po takom spánku. Neskoršie sa čudovala, ako mohla spať v takú dobu, a nadovšetko, ako sa to stalo, že nezbadala to mračno strachu a zúrivosti, ktoré aj teraz rozprestieralo sa po meste a vidieku. Neskoršie si spomenula, že spozorovala neobyčajný ruch na širokých dráhach pod sebou, keď sa oknom na ne dívala, a že bolo počuť neobyčajné trúbenie a pískanie; ale nepremýšľala o tom a o hodinu pobrala sa do kostola, aby tam rozjímala.

Zamilovala si toto tiché miesto a často ta takto dochádzala, aby ustálila svoje myšlienky a sústredila ich na význam, ležiaci pod povrhom života — mohutné zásady, tie zrejmé, pravdivé skutočnosti všetkého života. Vôbec taká zbožnosť začínala sa ujímať u istých vrstiev ľudí. Zavše bola nejaká prednáška; vychádzaly knižočky ako kľúče k vnútornému životu, ktoré podivne sa podobaly starým katolíckym knihám o duševnej modlitbe.

Išla toho dňa na svoje zvyknuté miesto, sadla si, složila ruky, hľadela nejakú minútu na starý kamenný

oltár, bielu sochu a stmievajúce sa okno. Potom zavrela oči a začala rozjímať obvyklým spôsobom.

Najprv sústredovala svoju pozornosť na seba, odpútajúc ju od všetkého, čo je len vonkajšie a prechodné, vzťahujúc ju do vnútra... do vnútra, kým nenašla tú tajnú iskru, ktorá pod všetkou krehkosťou a činnosťou urobila ju podstatnou čiastkou božského plemena človečenstva.

To teda bolo prvým krokom.

Druhým bol úkon rozumu, nasledovaný úkonom obrazotvornosti. Všetci ľudia majú tú iskru, uvažovala... Potom nechala svoju obrazotvornosť blúdiť a rozhliadala sa duševným zrakom po svete, ako vrie a sa pení, viďiac pod svetlom a tmou tých dvoch polgulí nesčíselné miliony ľudstva — detí, prichádzajúce na svet, starcov, opúšťajúcich ho, dospelých ľudí, radujúcich sa z neho a zo svojej sily. Pozrela nazad do zašľých dôb, do tých stáročí zločinu a slepoty, ako ľudské pokolenie prechádzalo z divošstva a povery k poznaniu seba; a hľadela ďalej do budúcich vekov, ako pokolenie nasleduje pokolenie k akémusi vrcholu, ktorého dokonalosť, povedala si, nemôže celkom pochopiť, lebo ona z toho pokolenia nie je. A predsa, zas si povedala, tá svrchovaná dokonalosť sa už zrodila; bolo po porodných bolestiach; lebo či neprišiel On, ktorý je dedičom času?...

Potom tretím a živým úkonom poznala jednotu toho všetkého, ten ústredný oheň, ktorého každá iskra je len zábleskom — tú ohromnú nevášnivú božskú bytosť, ktorá uviedla sa v skutočnosť za tie stáročia, ktorá je jedna, a predsa mnohonásobná, ktorú ľudia nazývali Bohom, ktorá teraz už nebola neznáma, ale poznaná ako svrchovaný súhrn ich samých — ktorá teraz, príchodom nového Spasiteľa, pohla sa, prebudila a zjavila sa ako Jeden.

A tam ostávala Mabel, rozjímajúc o tom, čo v duchu videla, raz skúmajúc a pripodobňujúc tú druhý

raz onú ctnosť, rozoberajúc svoje vlastné nedostatky, viďiac v tom celku splnenie všetkých túžob, súhrn všetkého, v čo ľudia dúfali — toho Ducha Pokoja, ktorého zrodenie náruživosti sveta tak dlho bránily, ale ktorý tiež nimi stále sa rozplodňoval, vnútený do podoby a bytia silou jednotlivých životov, uskutočňujúci sa každým pulzom, a ktorý konečne panuje, jasný, zjavný a víťazoslávny. Tam ostávala, ztrácajúc smysel individuality, ponorujúc ho dlhotrvajúcim úsilím vôle, vpíjajúc, ako si myslela, hlboké dúšky ducha života a lásky...

Akýsi šramot, ako sa neskoršie nazdávala, ju vyrúšil a otvorila oči; tam pred ňou rozprestierala sa tichá dlažba, lesknúca sa v šere, schod oltárišťa, rečnište napravo, a pokojný priestor stmievajúceho sa ovzdušia nad bielou podobou Matky a pred oblúkovitými ozdobami starého obloka. Tam kedysi ľudia uctievali Ježiša, toho krvou skropeného Muža Zármutku, ktorý priniesol Sám sa k tomu priznajúc, nie pokoj ale meč. A predsa tam klăkali tí slepí a beznádejní kresťania!... Ach! kolkej hlbokej vrúcnosti bolo to dôkazom, zúfale prijať akúkoľvek vieri, len aby objasňovala príčinu zármutku, a nerozumne zvelebovať akéhokoľvek Boha, ktorý žiadal ho znášať!

A zas sa ozval ten zvuk, vrhajúc jej pokoj do zmätku, hoci ešte nechápala, prečo.

Teraz bol už bližšie; prekvapená obrátila sa, aby pozrela šerou loďou.

Zvuk prichádzal zvonku, to podivné hučanie, ktoré, ked' počúvala, niekedy vzrástlo a zas kleslo.

Vstala, tlkot jej srdca sa trošku zrýchlil — len raz predtým počula podobný zvuk, len raz na námestí, ked' na jednom mieste pod rečnišťom ľudia zúrili...

Rýchle vystupovala z lavice, prešla chodbou, odťahla záclony pod západným oknom, podvihla závoru a vyšla z kostola.

Ulica, odkiaľ Mabel pozerala spoza zábradlia, ktorým bol vchod do kostola ohrazený, zdala sa byť neobyčajne prázdna a tmavá. Napravo a naľavo ľahaly sa domy, stmievajúca sa obloha nad nimi zaliata bola bledou červeňou; ale zdalo sa, akoby sa bolo zabudlo na verejné osvetlenie. Živej duše nebolo vidno.

Už mala ruku na kľučke bránky ohrady, aby ju otvorila a vyšla, keď náhly cupot krokov ju zarazil; a hned pribehlo akési dieťa udychčané, sotva lapajúce dych, celé ustrašené, bežiace s rukami k predu vystretnými.

— Už idú, už idú — plakalo dievčatko, vidiac, že tvár na ňu hľadí. Potom sa chytilo železných mriež zábradlia a obzeralo sa nazad.

Mabel bezodkladne otvorila bránku; dieťa skočilo dnu, bežalo k dverám kostolíka a búchalo na ne, potom obrátiac sa, chytilo Mabel za sukňu a krčilo sa knej. Mabel zavrela bránku.

— No, no, len sa neboj, malá — povedala. — Kto je to? Ktože ide?

Ale dievčatko ukrylo si tváričku, túliac sa do ochraňujúcich záhybov jej sukne; a v nasledujúcej chvíli bolo počuť rev hlasov a dupot krokov.

Trvalo to len niekoľko sekúnd, kým pomimo neprešli zvestovatelia toho hrozného sprievodu. Najprv bežala tlupa detí, smejúcich sa, ustrašených, vyjavených, vrieskajúcich, obzerajúcich sa, a medzi nimi štekajúc skákal kde-tu nejaký pes. Niekoľko žien hnalo sa na chodníkoch s nimi. Ked' Mabel, zachvátená hrôzou, pozrela hore, videla naproti v ktoromsi okne bledú, dychtivú tvár akéhosi muža — bezpochyby nejakého invalídu, ktorý sa privliekol, aby videl, čo sa robí. Istá skupinka — dobre oblečený muž v šedom obleku, niekoľko žien s nemluvňatmi na rukách, akýsi chlapec s vážnou tvárou — zastavila sa pri nej tesne pred samou

ohradou, všetci hovoriac, nikto nepočúvajúc, a aj tí obracali svoje tvári k ceste naľavo, kde sa ten lomoz a dupot každou chvíľou vzmáhal. Ale nemohla sa opýtať. Jej pery sa pohybovaly; ale nijaký zvuk z nich nevychádzal. Akoby sa bola v ňu vteliť bázeň. Ale v jej napnutej duši zjavovaly sa obrazy bez významu — Oliver, aký bol ráno pri raňajkách, jej spálňa s tapetami mäkkých farieb, tmavá svätyňa a biela socha, na ktorú práve predtým hľadela.

Teraz prichádzal dav hustejšie; objavila sa vlnovitá tlupa mladíkov, ruka v ruke zavesených; všetci hovorili alebo kričali, nikto nepočúval — išli po celej šírke cesty a za nimi valil sa dav, sťa zdutá voda medzi kamennými hrádzami; v tom prívale a pod tým stmievajúcim sa nebom skoro nebolo rozoznať mužské tváre od ženských. Keby nebolo toho ohromného a neprestajného hluku, ktorý Mabel teraz sotva badala, tak úplne sa sústredovala na to, čo videla, keby nie toho — ten dav, ktorý sa tak náhle zjavil a s takou ohromujúcou silou, mohol byť nejakou luzou mátoh, ktorá sa zrazu v húfoch vyrútila z akéhosi kraja sveta duchov, ukázala sa na voľnom priestore a ktorá by zas zmizla v temnote. Tá prázdna ulica bola teraz plná, pokial len jej oko videlo na tejto strane a na tamtej; mladíci sa ztratili — či bežiac, alebo krokom, sama sotva vedela — za rohom vpravo, a celé priestranstvo bolo jeden prúd hláv a tvári, valiacich sa takou bravou a zúrihou silou, že tá skupinka, stojaca pred ohradou, strhnutá bola ako plevel a unášaná po kraji, zachycujúc sa železných mriež, smetená bola do prúdu a tiež zmizla. A celý ten čas to dieľa ľahalo a trhalo ju za sukňu.

Nad hlavami davu začínaly sa objavovať akési veci — predmety, ktoré nemohla rozoznať v tom slabom svetle — akési žrde, fantastické podoby, franforce, podobajúce sa zástavám, pohybujúce sa sťaby boly živé, kývajúce sa s boka na bok, nesené ľuďmi v dave.

Zavše z toho uháňajúceho prúdu obracaly sa knej tvári, skrivené väšňou; Ľudia na ňu kričali, ale ona ich sotva videla. Pozorovala len tie podivné veci, ktoré niesli, napínajúc oči, aby prenikla to šero, snažiac sa rozoznať tie rozdrúzgané polámané podoby, napoly tušiac a predsa bojac sa svojho tušenia.

Potom zrazu zo skrytých lámp pod odkvapmi domov, zažiarilo svetlo — to silné, lahadné, známe svetlo, vyrábané ohromnými strojmi pod zemou, na ktoré v tom rozvášnení toho osudného dňa všetci zabudli; a razom všetko sa premenilo z luzy mátoh a podôb v nemilosrdnú skutočnosť života a smrti.

Pred ňou pohyboval sa veľký kríž s telom, ktorého jedno rameno viselo od pribitej ruky a za každým krokom sem a ta sa holengalo; za ním viala akási výšivka.

Potom prišlo nahé detské telo, nastoknuté na kôl, biele, krvou skropené, s hlávkou na prsiach sklonenou a rúčkami tiež sa kývajúcimi.

A po ňom objavilo sa telo muža, za krk obesené, oblečené, ako sa zdalo, v akejsi čiernej kutni s kapucňou, ktorého čierna zahalená hlava kvackala na kolembajúcom sa povraze, ktorým bol zahrdúsený.

(II.)

Toho istého večera prišiel Oliver Brand domov hodinu pred polnocou.

Čo sám toho dňa počul a videl, bolo posiaľ príliš živé a blízke, aby mohol to chladne posudzovať. So svojich okien vo Whitehalle videl, že Námestie Snemovne naplnené je lúzou, akej od doby kresťanstva v Anglicku nikto nevidel — lúzou, kypiacou zúrivosťou, ktorá mohla mať svoj pôvod len v zdroji priečiacom sa zdravému rozumu. Keď bolo oznámené sprísahanie katolíkov a lúza pustila sa do konania spravodlivosti, dotazoval sa v nasledujúcich hodinách ministerského

predsedu tri razy, či by nebolo možno niečo urobiť, aby sa rozzúrený dav skrotil; a za každým dostał vyhýbavú odpoveď, že čo sa bude môcť urobiť, sa urobí, že brannú moc nateraz použiť nemožno; ale že polícia robí všetko, čo sa dá.

Ked' išlo o to, aby vyslané boly vzducholode do Ríma, mlčky súhlasil, ako to urobili ostatní členovia výboru. To bol, povedal Snowford, skutok trestajúcej spravodlivosti, poľutovania hodný, ale potrebný. V tomto prípade mier nebolo možno zaistiť iným spôsobom, ako vojnou — alebo skôr, keďže vojna bola prežitá — prísnosťou spravodlivosti. Katolíci ukázali sa ako vyslovení nepriatelia spoločnosti; nuž, teda, spoločnosť musí sa brániť aspoň tento raz. Ľudia ostali posiaľ ľudskými. A Oliver počúval a nepovedal nič.

Ako sa vrácal domov vo vládnej vzducholodi, zazrel neraz, čo sa deje v Londýne pod ním. Ulice boli tak jasné, ako vo dne, bez tieňov, zaplavené bielym svetlom, a každá cesta bola plaziacim sa hadom. Zdola vznášal sa neprestajný šum hlasov, mäkký a tichý, z ktorého vyrážaly výkriky. Tu a tam dvíhal sa dym zo spálenísk; a raz, keď letel ponad široké námestie južne od Battersea,⁶² videl, že akýsi rozohnatý zástup mravcov — ako sa zdalo z tej výšky — beží alebo zachvátený strachom, alebo niekoho prenasleduje... Vedel, čo sa robí... Nuž, naposledy, ľudstvo predsa ešte nebolo dokonale civilizované.

Nechcelo sa mu ani pomyslieť na to, čo ho čaká doma. Raz, asi pred piatimi hodinami, počúval telefonom hlas svojej ženy, a čo počul, ho skoro pohlo, aby všetko nechal a šiel k nej. A predsa sotva bol pripravený na to, čo našiel.

Ked' vošiel do obývacej izby, bolo počuť len vzdialený bzukot vrenia na uliciach dolu. Izba zdala sa podivne tmavá a chladná; jediné svetlo, ktoré do nej vni-

⁶² Časť Londýna

— Všetko je v poriadku, pánovia. Ale myslím, že by bolo lepšie, keby ste sostúpili v Paríži. Viem, kto ste pánovia... a hoci nie som katolíkom...

Zas umškol.

— Pre Boha, človeče — začal Percy.

— Ó! poviem vám, čo sa stalo, pánovia. Dvesto lodí letí do Ríma. V Londýne sa objavilo, že je medzi katalíkmi sprísahanie...

— Nuž?

— Aby vyhodili do povetria Opátstvo. Teda letia do Ríma...

— Ach!

— Áno, pane... aby vyhodili do povetria Rím.

Potom sa zas vzdialil.

HLAVA VII.

(I.)

Bolo skoro šestnásť hodín toho istého dňa, posledného dňa roku, keď Mabel vošla do malého kostolíka, ktorý stál v ulici pod jej domom.

Súmrak pomaly, nežne spúšťal sa na zem; na západe za strechami horel tlejúci obeň zimného západu slnca a vnútro kostola naplnené bolo odumierajúcim svetlom.

Toho odpoludnia si trošku zdriemla v lenoške a prebudila sa s tým podivným prečisteným pocitom ducha a myseľ, aký sa niekedy dostavuje po takom spánku. Neskoršie sa čudovala, ako mohla spať v takú dobu, a nadovšetko, ako sa to stalo, že nezbadala to mračno strachu a zúrivosti, ktoré aj teraz rozprestieralo sa po meste a vidieku. Neskoršie si spomenula, že spozorovala neobyčajný ruch na širokých dráhach pod sebou, keď sa oknom na ne dívala, a že bolo počuť neobyčajné trúbenie a pískanie; ale nepremýšľala o tom a o hodinu pobrala sa do kostola, aby tam rozjímala.

Zamilovala si toto tiché miesto a často ta takto dochádzala, aby ustálila svoje myšlienky a sústredila ich na význam, ležiaci pod povrhom života — mohutné zásady, tie zrejmé, pravdivé skutočnosti všetkého života. Vôbec taká zbožnosť začínala sa ujímať u istých vrstiev ľudí. Zavše bola nejaká prednáška; vychádzaly knižočky ako kľúče k vnútornému životu, ktoré podivne sa podobaly starým katolíckym knihám o duševnej modlitbe.

Išla toho dňa na svoje zvyknuté miesto, sadla si, složila ruky, hľadela nejakú minútu na starý kamenný

kalo padalo zvonku oblokom, pred ktorým bola odhrnutá záclona, a proti jasnej oblohe za oknom rysovala sa vysoká postava ženy, ktorá hľadela a počúvala ...

Pritisol gombík elektrického svetla; a Mabel sa pomaly k nemu obrátila. Bola vo vychádzkových šatoch, na pleciach mala prehodený plášť a jej tvár bola skoro tvárou cudzej osoby. Bola úplne bez farby, pery mala sovreté a oči plné pohnutia, ktoré nemohol rozpoznať. Mohol to byť hnev, hrôza alebo žiaľ.

Stála tam nehybná v tom pokojnom svetle a pozerala na neho.

Na chvíľku neodvážil sa prehovoriť. Prešiel k oknu, zavrel ho a zatiahol záclonu. Potom vzal strnulú postavu nežne za ruku.

— Mabel — povedal. — Mabel.

Nechala sa pritiahnuť k pohovke, ale jeho dotyk nevzbudil v nej nijakú ozvenú. Posadil sa a hľadel na ňu s akousi zúfalou bázňou.

— Moja drahunká, som celkom zmorený — povedal

Stále na neho pozerala. V jej póze bola strnulosť, akú napodobňujú herci; ale vedel, že u Mabel bola to skutočnosť. Už raz alebo dva razy zbadal u nej také mlčanie, keď ju hrôza zachvátila aspoň raz, vtedy, keď videla tú krvavú škvru na svojej topánke.

— Nuž, drahunká, sadni si aspoň. — povedal.

Poslúchla ho mechanicky — sadla, stále sa dívajúc na neho uprenými očami. V tom mlčaní tichý šum neviditeľného rozzúreného sveta vonku za oknami ozval sa a zamíkol. Dnu bolo všetko ticho. Vedel veľmi dobre, že bojujú v nej dve veci, jej vernosť k viere a nenávisť k tým zločinom, páchaným v mene spravodlivosti. Hľadiac na ňu, videl, že medzi tými dvoma nastáva zápas o život a smrť, že nenávisť víťazí, a ona sama že je len trošku viac, ako trpným bojišťom. Potom, keď akoby tiahlym vlčím vytím hlasy luzy sa zvýšily a ple-

saly, asi mīľu d'aleko, napnutie prasklo... Hodila sa k nemu, on chytil ju za zápästia a tak ležala v jeho objatí, s tvárou a hruďou na jeho kolenách, kým celým jej telom lomcovalo pohnutie.

Za úplnú minútu ani jeden neprehovoril. Oliver chápal dobre, čo sa v nej deje, ale nateraz nenachádzal slová. Len ju privinul tesnejšie k sebe, pobozkal jej vlasy niekoľko razy a napravil sa, aby ju držal. Začal v mysli opakovať, čo jej má povedať.

Potom na chvíľku zdvihla zčervenelú tvár, vrúcne na neho pozrela, zas sklonila hlavu a pustila sa do usedavého plaču, vyrážajúc zo seba prerývané slová.

Len kde-tu zachytil nejakú vetu, ale vedel, čo hovorí.

Všetky jej nádeje sú zničené, nariekala, je po jej náboženstve. Nech zomrie, zomrie a tým nech sa všetko skončí! Všetko je preč, preč, smetené tou vražednou vášňou ľudími jej viery... nie sú naposledy lepší ako kresťania, sú práve tak zúriví, ako tí, na ktorých sa pomstili, tak zabednení, akoby Spasiteľ, Julian, nikdy neboli prišeli; všetko je ztratené... Vojna, náruživosť a vraždenie vrátily sa do toho tela, o ktorom myslala, že ho opustily naveky... Horiace kostoly, stíhaní katolíci, zúrenie ulíc, ktoré toho dňa videla, telá toho dieťaťa a kňaza na koloch, horiace kostoly a kláštory... všetko sa hrnulo nesúvisle, prerývané usedavým plačom, podrobnosťami hrôzy, nárekom, výčitkami, a zdôraznené spínaním rúk a svíjaním hlavy na jeho kolenách. Jej srútenie bolo úplné.

Zas podložil ruky pod jej ramená a zdvihol ju. Bol vyčerpaný celodennou prácou, ale vedel, že ju musí uchláčoliť. Táto kríza bola väčnejšia ako ktorákoľvek predtým. Poznal však jej silu a preto bol presvedčený, že sa spamäta.

— Sadni si, moja drahunká — povedal. — Tak... podaj mi ruky. A teraz počúvaj, čo ti poviem.

Jeho obhajoba celej udalosti bola skutočne obdivuhodná, vedľa obsahovala to, čo si celý deň opakoval.

— Ľudia nie sú dosiaľ dokonalými — povedal — v ich žilách prúdi krv ľudí, ktorí už dvadsať storočí boľi kresťanmi... Netreba zúfať; viera v človečenstvo je jadrom náboženstva, viera v dokonalé človečenstvo, v to, čím niekedy sa stane, nie v to, čím nateraz skutočne je. Vedľa sú na začiatku toho nového náboženstva, nie v jeho dospelosti; mladé ovocie nemôže byť nekyslé... Treba uvážiť aj tú vyzývavosť! Treba si spomenúť na ten hrozný zločin, ktorý tí katolíci mali v úmysle previesť; chceli novej viere zasadíť ranu do samého srdca...

— Drahunká — povedal — ľudia sa nezmenia naráz. Čo, keby sa tak bol úklad kresťanov podaril!... Ja tie činy davu odsudzujem tak prísne, ako aj ty. Videl som odpoludnia niekoľko novín, ktoré boly práve tak zlé, ako čokoľvek, čo kresťania kedy vykonali. Radovaly sa zo všetých tých zločinov. To uvrhne hnutie desať rokov do zadu... Myslíš, že niet tisíce takých, ako ty, ktorí nenávidia a zatracujú také násilie?... Ale čo znamená viera, ak nie to, že vieme, že milosrdenstvo zvítaží? Viera, trpežlivosť a nádej — to sú naše zbrane.

Hovoril s vrúcnym presvedčením, upierajúc na ňu oči a snažiac sa čo najusilovnejšie, aby jej vnuknul svoju dôveru a uspokojil pozostatky svojej vlastnej pochybnosti. Pravda, aj on nenávidel to, čo nenávidela ona, ale on videl veci, ktoré ona nevidela... No, povedal si, musí pamätať, že je ona ženou.

Ako hovoril a zas ju opanúval svojou osobnosťou, pohľad šialenej hrôzy pomaly ztrácal sa z jej očí, ustupujúc prudkému bôlu. Kríza však ešte celkom nepominula.

— Ale vzducholode — zvolala — vzducholode! Tie boli poslané po zrelej úvahе; to nebola práca luzy!

— Drahá, to sa stalo s takou malou rozvahou, ako to druhé. Sme všetci ľudskí, všetci sme nedospelí. Áno,

výbor to dovolil... dovolil, pamätaj. A nemecká vláda sa musela v tomto podrobiť. Musíme povahu pomaly krotiť, nemôžeme ju naraz zlomiť.

Zas hovoril k nej niekoľko minút, opakujúc svoje dôvody, chláholiac, ubezpečujúc, povzbudzujúc; a videl, že jeho vplyv víťazí. Ale vrátila sa k jednému jeho slovu.

— Dovolil! Aj ty si to dovolil!

— Drahá; ja som nepovedal nič, ani za, ani proti. Hovorím ti, že keby sme to boli zakázali, bolo by ešte viac vraždenia, a ľud by bol ztratil tých, ktorí nad ním panujú. Boli sme pasívni, lebo sme nemholi nič robiť.

— Ach! ale lepšie by bolo bývalo zomrieť... Ó! Oliver, nechaj ma aspoň zomrieť! Nemôžem to zniesť!

Pritiahol ju za ruky, ktoré posiaľ držal, bližšie k sebe.

— Moja milená — povedal vážne — nemôžeš mi aspoň trošku dôverovať? Keby som ti mohol povedať všetko, čo sa dnes odohralo, pochopila by si. Ale ver mi, nie som bez srdca. A čo Julian Felsenburgh?

Na chvíľku videl v jej očiach, že váha; jej oddanosť k nemu zápasila v nej s odporom proti všetkému, čo sa stalo. Potom zas oddanosť zvíťazila, meno Felsenburghovo prevážilo ostatné a vrátila sa dôvera s prúdom síz.

— Ó, Oliver! — povedala — ved' ja ti dôverujem, ale som taká slabá a všetko je tak hrozné. A On je taký silný a milosrdný! A bude s nami zajtra?

Hodiny na veži, míľu vzdialenej, odbíjaly polnoc, a oba manželia posiaľ sa shovárali. Mabel bola ešte vždy rozochvená od toho duševného boja; ale hľadela na Olivera s usmievavou tvárou, držiac jeho ruky. Videl, že reakcia dostavila sa konečne plnou silou.

— Nový rok, môj muž — povedala vstávajúc a ľahajúc za sebou aj Olivera.

— Prajem ti šťastlivý Nový rok — povedala. — Ó, bud' mi na pomoci, Oliver!

Bozkala ho a trošku odstúpila, stále držiac jeho ruky a hľadiac na neho žiariacimi, zaslzenými očami.

— Oliver — zvolala zas — musím ti to povedať... Vieš, čo som si myslela predtým, ako si prišiel?

Potriásol hlavou, hľadiac na ňu hladnými očami. Aká bola ľubozná! Cítil, ako jej prsty pevnejsie stíska-jú jeho ruky.

— Myslala som, že to neznesiem — šeptala — že musím všetkému urobiť koniec... ach! ved' vieš, čo mienim.

Srdce mu sovrel strach, keď ju počul; a zas ju pri-vinul ešte bližšie k sebe.

— Ale je už po tom! Je už po tom! — zvolala. — Ach! nehľad' tak na mňa! Ved' by som ti to nemohla povedať, keby nebolo po tom.

Ked' sa ich pery zas stretly, zarapčal elektrický zvonec zo súsednej izby a Oliver, viediac, čo to zname-ná, pocítil naraz, ako sa mu srdce zatriaslo. Pustil jej ruky a stále sa na ňu usmieval.

— Zvonec! — povedala, náhle pochopiac.

— Ale medzi nami je zas všetko dobre?

Črty jej tvári ustálili sa v oddanosť a dôveru.

— Všetko je dobre — povedala; a zas netrpezlive ozval sa zvonec. — Id', Oliver; ja ťa tu počkám.

O minútu bol nazad, s podivným výrazom na bie-lej tvári a so sovretými perami. Šiel rovno k nej, vzal ju zas za ruky a hľadel uprene do jej vážnych očí. V srdeciach oboch odhodlanosť a viera potlačovaly pohnu-tie, ktoré posiaľ nebolo mŕtve. Zhlboka si vzdychol.

— Áno — povedal pokojným hlasom — už je po tom.

Jej pery sa pohybovaly; smrteľná bledosť vystú-pila jej na líca. Chytil ju silne za ruky.

— Počuj — povedal. — Musíš byť smelá. Je po tom. Ríma už niet. Teraz musíme vybudovať niečo lepšieho.

Nariekajúc hodila sa mu do náručia.

— — — — —

HLAVA VIII.

(I.)

Dávno predtým, ako sa rozvidnilo v prvé ráno nového roku, vchody do Opátstva boli už zatarasené. Ulica Victoria, ulica Great George, námestie Whitehall — ba aj sama ulica Millbank — boli plné nehybných zástupov. Námestie Broad Sanctuary, ktoré delila motorová dráha, ohradená nízkym múrom, rozdelené bolo na veľké štvorce a kliny ľudstva, medzi ktorými polícia udržovala priechody pre vynikajúce osobnosti, a námestie Palace Yard sa prísne zachovávalo voľné, vyjmúc ostrova, tvoreného galeriou, ktorá bola obsadená do posledného miestočka. Všetky strechy a výklenky, z ktorých bolo vidieť Opátstvo, hemžily sa tiež hlavami. Nad hlavami sťa slávnostné mesiace, horely biele svetlá elektrických gúľ.

Nevedelo sa presne o ktorej hodine prestalo zúrenie na uliciach. To vedelo len niekoľko unavených dozorcov dočasných turniketov, ktoré boli minulého večera postavené. Pred týždňom bolo vyhlásené, že keďže shon za miestami je ohromný, všetky osoby, ktoré predložia svoje lístky k bohoslužbe pred oprávneným úradom a budú sa riadiť predpismi, vydanými policiou, vykonajú svoje občianske povinnosti po tejto stránke. Bolo verejne oznámené aj to, že vláda dá zvoniť na veľkom zvone Opátstva pri zahájení obradov a vtedy, keď sa bude socha okiadzať kadidlom, v ktorej dobe majú všetci tí, ktorí zvon počujú, pokiaľ možno, zachovať ticho.

Londýn sa celkom zbláznil, keď minulého odpoludnia bolo oznámené sprísahanie katolíkov. Tá tajnosť

vykľula sa do verejnosti okolo štrnástej hodiny, o hodinu neskoršie, ako bol plán prezradený pánu Snowfordovi; a skoro razom prestal všetok obchodný ruch. Do pol šestnástej boly zavreté všetky obchody, burza, mestské úrady, priemyslové závody vo Vest Ende — všetky akoby sledovaly nejaký neodolateľný popud — zastavily prácu a od druhej hodiny po poludní skoro do polnoci, keď bola polícia dostatočne posilnená, aby sa stala pánom situácie, a celé húfy a armády mužov, vreštiace zástupy žien a tlupy zúrivých mladíkov tiahly ulicami, zavýjajúc, špintajúc a vraždiac. Nevedelo sa, kolko ľudí bolo zabitych, ale sotva bola ulica, ktorá by neniesla známky násilia. Westminsterská katedrála bola vydrancovaná, každý oltár sváelaný, neopisateľné potupy tam spáchané. Akýsi neznámy kňaz sotva mal čas prehľtnúť Najsvätejšiu Sviatosť, kým ho luza nezdrapila a nezahrdúsla; arcibiskup s jedenástimi kňazmi a dvoma biskupmi obesený bol na severnom konci kostola, tridsaťpäť kláštorov bolo zničené, katedrála sv. Juraja do základov spálená; ba večerné noviny priniesly zprávu, že panovalo presvedčenie, že po prvý raz odvtedy, ako bolo zavedené kresťanstvo do Anglicka, neostal ani jeden svätostánok na dvadsať miľ okolo Opátstva. „Londýn“, oznamoval Nový Ľud tučným záhlavím, „je konečne očistený od špinavého a fantastického nesmyslu.“

Okolo pol šestnástej hodine sa vedelo, že aspoň sedemdesiat vzducholodí odletelo do Ríma, a o pol hodiny neskoršie, že z Berlína sa k nim pripojilo ďalších šesťdesiat. O polnoci, na šťastie v tej dobe, keď sa podarilo policii ako-tak zaviesť medzi davmi poriadok, na oblakoch, ako aj na verejných tabuliach premietané písmaná oznamovaly zprávu, že hrozné dielo bolo prevedené a že Ríma už niet. Raňajšie noviny dodaly niekoľko podrobností, poukazujúc, pravda, na shodu pádu Ríma s koncom roka, a opisovaly, ako úžasne šťastnou náhodou skoro všetky hlavy hierarchie z celé-

ho sveta shromaždené boli vo Vatikáne, ktorý bol prvým predmetom útoku, a ako tí mužovia, vari zo zúfalstva, odmietli opustiť mesto, keď prišla telegrafická zpráva, že trestajúca moc je na ceste. V Ríme neostalo ani jednej budovy; celé mesto, Leonovo mesto, Trastevere, predmestia — všetko bolo zničené; lebo vzducholode, visiace v ohromnej výške, rozparcelovaly si mesto pod sebou veľmi pozorne prv, ako začaly hádzať traskaviny; a o päť minút po tom, ako dolu prvý raz zarachotilo, dym sa vyvalil a rozletely sa prvé kúsky budov, zkazonosné dielo bolo vykonané. Vzducholode sa potom rozpríchly vo všetky smery, stíhajúc motorové a železničné dráhy, ktorými sa obyvateľstvo pokúšalo o útek, len čo zpráva o chystanom útoku sa rozšírila; a bola mienka, že prinajmenej tridsať tisíc oneskorených uprchlíkov touto obozretnosťou bolo zabité. Je pravda, poznamenal umelecký časopis „Studio“, že mnohé poklady, ktorých cenu nemožno ani odhadnúť, vyšly na vnivoč, ale aj taká cena je lacná za konečné a dokonalé vykorenenie katolíckeho moru. „Niekedy je dom tak hmyzom zamorený“, poznamenal, „že ostáva len jediná náprava — zboriť ho“, a ďalej uviedol, že teraz, keď pápež a celý sbor kardinálov, všetci bývalí europští panovníci, všetci najbláznejší náboženskí fanatici z obývaného sveta, ktorí sa usadili v „Svätom Meste“, boli jedným šmahom sotretí s povrchu zeme, netreba sa obávať nového jatrenia takej poverčivosti inde. Ale treba sa aj teraz varovať akejkolvek shovievavosti. Katolíkom (ak nejakí ostali a sú natoľko smelí, aby sa o to pokúsili) nech už nie je dovolené, aby brali akýkolvek podiel vo verejnom živote ktorejkoľvek civilizovanej krajiny. Posiaľ došlé zprávy z iných zemí ukázaly, že všade sa jednohlasne schvaľovalo to, čo sa vykonalo.

Niekoľko časopisov prejavovalo ľútosť nad príhodou, alebo skôr nad duchom, ktorý za ňou stál. Nebolo dôstojné, vraj, aby humanitariisti uchýlili sa k násiliu; ale nebolo ani jedného časopisu, ktorý by nebol tvrdil,

že možno pociťovať len hlbokú povďačnosť nad všeobecným výsledkom. Tiež, vraj, musí prísť rad aj na Irsko; nesmie sa už ďalej otáľať.

Pomaly rozodnievalo sa a za riekou, cez ťahunký závoj zimných hmlí horelo niekol'ko tmavočervených pruhov. Ale všade panovalo prekvapujúce ticho, lebo tie zástupy, vyčerpané celonočným bdením, skrehlé prenikavou zimou a napnute očakávajúce to, čo sa malo diať pred ich očami, nemaly ďalšie sily, aby ju zbytočne márnili. Len z námestí, ulíc a uličiek, v ktorých sa davy tiesnili, vznášalo sa rovnometerné, hlboké hučanie, sťa hlas mora na miľu vzdialeného, prerušované zavše hukotom, rinkotom a šumom nejakého motoru, uháňajúceho na východ okružnou cestou po Broad Sanctuary a zmiznúceho smerom k mestu. Zore čím ďalej sa viac rozjasnievaly a elektrické gule zomdlievaly a bledly, hmy sa pomaly dvihali a za nimi sa objavila nie svieža modrá farba, ako by sa očakávalo po takej chladnej noci, ale vysoká, bezfarebná klenba oblaku, ktorá zaliala sa šedou farbou a slabunkým ružovým nádychom, keď za riekou vychádzal kotúč slnka červenkastej medovej farby.

O deviatej hodine rozčulenie sa o niečo zvýšilo. Policia medzi Whitehallom a Opátstvom, ktorá pozorovala s vysokých lešení, postavených pozdĺž cesty kadiaľ mal ísť sprievod, a odkiaľ prevádzala dozor nad drótenou ohradou, prejavovala istú čulosť a o minútu neskôr akési policajné auto zavíriло námestím aj špalierom a zmizlo za vežami Opátstva. Dav sa rozhučal, rozhemžil, zbystril pozornosť a zjasal, keď o chvíľočku objavily sa štyri ďalšie autá s odznakmi vlády a zmizly v ten istý smer. To boli úradníci, vysvetľoval si ľud, idúci na námestie Dean's Yardu, kde sa sprievod shromažďoval.

Asi o tri štvrté na desať ľud na západnom konci ulice Victoria začal spievať akúsi pieseň, a keď tá doznela a na vežiach Opátstva rozzvučaly sa zvony, akosi rozniesla sa zvesť, že Felsenburgh bude prítomný na obrade. Nebolo nijakej príčiny, ktorou by sa bola mohla táto zvesť vtedy alebo neskôr odôvodniť; „Večernica“ vyhlásila, že to bol zas nový dokaz úžasného instinktu ľudských bytostí en masse; lebo aj sama vláda len o hodinu neskôr bola upovedomená, že ako sa veci majú. Ale nedalo sa odškriepiť, že o pol jedenastej vzniesol sa hlas davu až po Whitehall a nabité chodníky Westminsterského Mostu, prehlušujúci aj kovové údery zvonov a volajúci po Julianovi Felsenburghovi. A predsa za posledných štrnásť dní nebolo vôbec nijakých zvestí o Prezidentovi Europy, vyjmúc celkom nepodopretej zprávy, že je kdesi na Východe.

A za tú celú dobu autá hrnuly sa zo všetkých strán Opátstva a ztrácaly sa pod oblúkom do Dean's Yardu, vezúc tie šťastlivé osoby, ktorých lístky skutočne oprávňovaly na vstup do samého kostola. Jasavé výkriky prebehaly a vlnily sa radmi, keď poznávaní boli vynikajúci ľudia: Lord Pemberton, Oliver Brand a jeho manželka, pán Caldecott, Maxwell, Snowford a europskí delegáti — ba aj pán Francis zádumčivej tvári, vládny ceremoniár, bol hlasite pozdravený. Ale o tri štvrté na jedenásť, keď hlahol zvonov umíkol, prúd prestal, cesty boli prekážkami uzavreté, drótové ohrady odstránené a zástupy, utichnuc na chvíľočku, oddýchly si úľavou, že stisk povolil, a rozliali sa po uliciach. Potom zas začalo sa mohutné volanie po Julianovi Felsenburghovi.

Slnko bolo už vysoko, stálo ako medený kotúč, nad Victorinou Vežou,⁶³ ale bledšie, ako pred hodi-

⁶³ Veža snemovne.

nou; bielosť Opátstva, ľažké šedé odtiene Snemovne, desaťtisíceré farby striech, hláv, zástav, plakátov začaly sa zjavovať.

Jediný zvon bil päť minút do jedenástej a chvíľky sa míňaly, kým zvon zas neutichol a k ušiam tých, ktorí stáli na dosluch pred veľkými západnými dverami, niesly sa prvé mohutné tóny obrovského organu, sosiľnené hlasom trúb. A potom, tak náhle a hlboko ako ticho smrti, zavládlo ohromné mlčanie.

(II.)

Ked' začal biť päťminútový zvon, znejúci ako šum vetra vo veľkých klenbách hore, slávnostne a vytrvale, Mabel si zhlboka vzdychla a operala sa nazad v stoličke, vyslobodiac sa z tej strnulej pozície, v ktorej za poslednú polhodinu pozerala na obdivuhodný obraz. Zdalo sa jej samej, že sa tomu konečne prispôsobila, že je zas svoja, že do syta sa napila tej víťazoslávy a krásy. Bolo jej ako človeku, ktorý za letného rána po búrke hľadí na more. A teraz blízilo sa vyvrcholenie.

Vnútro Opátstva po dĺžke a šírke predstavovalo veľkú lomenú mozaiku tvári, živé stráne, steny, oblúky a krivky. Južná priečna loď, rovno naproti, od zeme až po ružicové okno bola plochou hláv; podlaha bola tiež nimi posiata a ňou viedol šarlátový priechod z káplny sv. Viery — vpravo v chóre za voľným miestom pred oltáriščom bolo množstvo bielej postáv v kamžiach so šerpňami; vysoká galeria s organom, pod ktorou odstránená bola priečka, bola ich plná a pod ňou v pochmúrnej lodi rozprestierala sa tá istá nekonečná, bledá, živá dlažba do ſera pod západným blokom. Medzi každou stípovou skupinou za stolicami v chóre, pred ňou, vpravo, vľavo a v zadu zasadene boly tribúny do múrov; a

nádherný krov, rebrová klenba a vysoké hlavice poskytovaly oku jediné útočište pred morom ľudských tiel. Celý ohromný priestor zdal sa byť plný nežného slnečného svetla, ktoré tam prúdilo z umelého svetla, postaveného vonku pred každým oknom, a rozlievalo rubínové, purpurové a modré svetlo zo starého skla dlhými farbistými pruhmi po vzduchu prachom presiaknutom a lomenými škvírnami na tváre a úbory zástupov. Šum desaťtisícich hlasov napíňal priestor, akoby bol slávnostným spievodom ľúbozvučného nápevu, ktorý sa teraz chvel vo výšine. A konečne, významnejšie, ako všetko, bolo voľné, kobercami vyložené oltárište tam pod ňou, ohromný oltár s radom schodov k nemu vedúcich, skvostná opona a veľká neobsadená sedilia.

Mabel potrebovala nejaké také uspokojenie, lebo minulá noc, kým neprišiel Oliver, prešla jej, ako nejaký desný, prebúdzajúci sen. Od prvého otrasu toho, čo pred kostolom videla, za tie hodiny čakania v tom vedomí, že takýmto spôsobom Duch Pokoja uplatňuje svoju prevahu, až do poslednej chvíle, ked' v manželovom náručí dozvedela sa o páde Ríma, zdalo sa jej, ako by jej nový svet zrazu sa bol zkazil okolo nej. Bolo neuveriteľné, hovorila si, aby ten pažravý netvor so zakrvavenými pazúrmi a zakrvaveným pyskom, ktorý sa zdvihol a reval v noci, bol ľudstvom, ktoré sa stalo jej Bohom. Myslela, že pomsta, ukrutnosť a vraždenie sú plodom kresťanskej poverčivosti, mŕtve už a zahrabané pod novozrodeným anjelom svetla, a teraz akoby tie netvory posiaľ sa ešte hýbaly a žily. Celý ten večer prese dela, prechodila, prelezala vo svojom tichom dome s ľažkým pocitom hrôzy. Zavše roztvorila okno do toho mrazivého vzduchu a so zaťatými päsfami počúvala výkriky a rev luzy, zúriacej dolu na uliciach,

rinčanie, jačanie a húkanie motorových vlakov, ktoré hnaly sa s vidieku, aby rozduly ešte zúrenie mesta — pozorovala červenú žiaru ohňa, stípy dymu, valiac sa z horiacich káplniek a kláštorov.

Spytovala sa, pochybovala, vzpierala sa pochybnostiam, zúfale odrieckávala vyznania viery, snažila sa obnoviť dôveru, ktorú dosiahla vo svojom rozjímaní, hovorila si, že tradície pomaly zomierajú; kľakla, vzývajúc ducha pokoja, ktorý spočíva, ako veľmi dobre vedela, na dne ľudského srdca, hoci bol na chvíľku premožený zlou vášňou. Na mysli tanulo jej niekoľko riadkov zo starého básnika Victorinej doby:

Pochybuješ,
že by kto
to chcieť mohol lebo kázať?
Ako skutkom sa to stalo?...
Kto pôvodcom?
Nie Ľud! Nie tu!
Ó! pod slncom nie...
...Fakľa, tlejúca, až čiaša pretiekla,
Hnev Boží, ktorý je hnevom Človeka!

Ba pomýšľala aj na smrť, ako povedala manželovi — že si vezme život v zúfalstve nad svetom. Vážne o tom uvažovala; taký útek bol v dokonalej shode s jej morálkou. Ľudia neužitoční a trpiaci smrteľné muky za spoločného súhlasu sa odpratali so sveta; domy Euthanasie boli toho svedkom. Teda prečo nie ona?... Vedť to neznesie!... Potom prišiel Oliver, vybojovala si cestu nazad k zdravému rozumu a dôvere; a mátoha sa ztratila.

Ako rozumne a pokojne sa zachoval, hovorila si teraz, keď tichý vplyv toho ohromného zástupu v tejto veľbnej svätyni zas ju ovládal — aký ro-

zumný bol jeho výklad, že človečenstvo sa len teraz uzdravuje a je preto náchylné k návratu choroby. Sama si to neraz opakovala v noci, ale bolo to iné, keď to povedal on. Jeho osobnosť zas zvíťazila; a Felsenburghovo meno vykonalo ostatné.

— Len keby On tu bol! — vzdychla. Ale vedela, že On je ďaleko.

Bolo už tri štvrté na jedenásť, keď porozumela, že aj zástupy vonku po ňom volajú a to vedomie ešte viac ju uspokojilo. Vedia, teda, tí draví tygri, kde je ich spasenie; chápu, čo je ich ideálom, aj keď ho nedosiahli. Ach! len keby On tu bol, už by nebolo viac pochybovania: zlostné vlny by klesly, počujúc Jeho hlas pokoja, chmúrne hmlly by sa zdvihly, dunenie by utichlo. Ale On je ďaleko — ďaleko v nejakej zvláštnej veci. Nuž, On vie, čo robí. Zaiste sa čoskoro vráti k Svojim deťom, ktoré Ho tak hrozne potrebujú.

Mala šťastie, že bola samotná v skupine. Jej súsed, prešedivelý starý človek so svojimi dcérami na druhom boku, bol jej jediným súšedom a aj ten jej bol cudzí. Na jej ľavej strane dvíhala sa priehrada, červenou látkou ovesená, ponad ktorú videla oltárište a oponu; a sediac na tribúne nejakých osem stôp nad zemou, bola pozbavená akejkoľvek možnosti rozhovoru. Ale za to bola vdľačná: nechcelo sa hovoriť; priala si len, aby mohla v tichosti ovládať svoje duševné schopnosti, zas utvrdiť svoju vieru, pozerať po tých ohromných zástupoch, ktoré sa shromaždili, aby sa pokorily veľkému Duchu, ktorého zradili, a obnoviť svoju odvahu a vernosť. Bola zvedavá, čo asi povie kazateľ, či aspoň spomenie pokánie. Mal hovoriť o Materstve — o tej blahodar-

nej stránke všetkého života — o nežnosti, láske, o láske tichej, vnímatej, ochraňujúcej, o duchu, ktorý skôr chlácholí, ako nadchýna, ktorý zapodieva sa pokojnými úlohami, ktorý zapaľuje svetlú a ohniská domácnosti, ktorý dáva spánok, potratu a pohostinstvo ...

Zvon umíkol a za tú chvíľku, kým sa neozvala hudba, počula Mabel jasne nad šumom vnútri, reverbéravov vonku na uliciach, ktoré stále žiadaly svojho Boha. Potom razom obrovský organ zahrmel mohutným hlasom, ktorý prerýval vreskot trúb a šialené dunenie bubnov. V tej hudbe nebolo nijakej jemnej predohry, nijakého pomalého hýbania života, dvihajúceho sa tajnými labyrintmi k vrcholu prebudenia — tu sa zjavil skôr biely deň, poludňajšie slnko vedenia a moci, svitanie shora, zorenie v stredu oblohy. Tlkot jej srdca zrýchlił sa mu v ústrety a jej ožívajúca dôvera, posiaľ len sa uzdravujúca, sa pohla a usmiala, keď mocné akordy zahrmel nad ňou, hlásajúce víťazstvo na celej čiare. Boh bol teda predsa človek — Boh, ktorý minulej noci sa na hodinu potkol, ale ktorý sa zas zdvihol toho rána nového roku, rozháňajúc hmlv, vládnuc nad svojimi väšnami, všetko podmaňujúc a všetkými milovaný. Boh bol človek a Felsenburgh jeho Vtelenie! Áno, to musí veriť! A to aj verila!

Potom videla, že dlhý sprievod sa už vinie pozdĺž stíporadia, a akýmsi nebadateľným spôsobom svetlo nadobudlo ešte prenikavejšiu krásu. Teda prichádzali tí služobníci čistej bohoslužby; vážni mužovia, ktorí vedia, čo veria a ktorí, aj keď v tej chvíli neboli rozochvení citom (lebo vedela, že jej manžel aspoň nie je), predsa veria zásady tejto bohoslužby a uznávajú, že väčšina človečenstva potrebuje ich takto vyjadriť. Pomaly kráčali kostolom, po štyroch, po dvoch a po jednom vedení kostolníkmi v rúchach, vlniaci sa po schodoch a objavujúci sa zas

na farebnom slnečnom svetle vo všetkej nádhore svojich murárskych zástier, odznakov a skvostov. Zaiste bolo tu toho dosť, čo by ju uspokoilo.

V oltárišti bolo teraz niekoľko osôb. Pán Francis s ustarostenou tvárou, vo svojom úradnom rúchu, šiel vážne dolu schodmi a stál, čakajúc sprievod, skoro nebadateľnými pohybmi riadiac svojich sate-litov, ktorí boli v postranných lodiach pripravení, naznačiť tú alebo onú cestu blížiacemu sa prúdu; a najzápadnejšie miesta už sa plnily, keď Mabel zra-zu spozorovala, že sa čosi prihodilo.

Posiaľ rev davu vonku tvoril akýsi hlboký bas k hudbe dnu v kostole, čo si celkom uvedomila len vtedy, keď utichol; a teraz skutočne náhle umíkol.

Zprvu myslela, že ho utíšil signál na zahájenie bohoslužby; a potom neopisateľne ju rozochvela spomienka, že, ako sa pamätá, len jediná vec raz utíšila búrlivý dav. Ale nebola istá; mohol to byť prelud. Možno dav posiaľreve, lenže ona ho nečuje; ale zas s pocitom nadšenia, ktorý bol veľmi blízky mdlobe, poznala, že šum hlasov aj vnútri kostola prestal a že akási vlna ohromného vzrušenia hýbe rovnými a šikmými plochami tvári pred ňou, ako vánok hýbe pšenicou. Ešte chvíľočku a už bola na nohách, pevne chytajúc sa zábradlia; srdce, ako rozbehnutý stroj, po háňal jej rozprúdenú krv všetkými tepnami, divo a neprestajne: lebo veľkým a náhlym návalom, ktorý znel ako vzdych, prehlusujúci ešte aj búrlivý hlahol víťazoslávnej hudby vo výške, celé obrovské shromaždenie sa zdvihlo.

V usporiadanej sprievode akoby nastal zmätok. Videla, ako pán Francis rýchle pribehol, rozkladajúc rukami ako sprievodca vlaku, a na jeho znamenie dlhý prúd hrnul sa k predu, rozštiepil sa, ustúpil a zas rýchle sa šmykol k predu, rozdeliac sa na dva-

dsaf prúdov, ktoré sa valily pozdĺž radov sedadiel a hned' ich plnily. Ľudia bežali a tlačili sa, zástery lietaly, ruky posunkovaly, všeko bez súvislých slov.

Zaznel dupot nôh, rachot prevrhnutej stoličky, a potom, akoby nejaký boh bol zdvihol ruku, aby bolo ticho, hudba zrazu prestala, zanechajúc divú ozvenu, ktorá za chvíľočku zomdlela a zanikla; miesto nej zachvel sa priestorom hlboký vzdych a vo farebnom slnečnom svetle, ktoré rozlievalo sa po ohromnom dlhom priechode, teraz voľnom po celej dĺžke od západu na východ, na najzadnejšom konci lodi bolo vidieť, ako sa blíži jedna postava.

(III.)

Čo Mabel videla, počula a precítila od jedenástej hodiny do pol hodiny pred poludním toho prvého rána nového roku, na to nikdy riadne sa rozpamätať nemohla. Za tú dobu ztratila súvislé vedomie o sebe a schopnosť uvažovania, lebo bola posiaľ slabá od svojho duševného boja; už nebolo v nej toho postupu, ktorým udalosti sa odkladajú, označujú a zaznamenávajú; nebola ničím iným ako bytosťou, ktorá v jednom ľahu pozoruje, uvažujúc len v neurčitých prestávkach. Jedine oči a uši akoby v nej boli schopné výkonov a podávaly zprávy priamo horiacemu srdcu.

Ani nevedela, v ktorej chvíli jej povedaly smysly, že je to Felsenburgh. Bolo jej, akoby to bola vedela ešte predtým, ako vošiel, a ona ho pozorovala, ako za hlbokého ticha vážne kráča po červenom koberci, samotný, ide hore niekoľkými schodmi, vedúcimi do chóru a prechádza popri nej. Bol vo svojom anglickom sudcovskom úbore šarlátovej a čiernej farby, ale ona si to skoro nevšimla. Pre ňu tiež nejestvoval nikto iný,

len On; to ohromné shromaždenie bolo preč, vyvážené a premenené v jediné chvejúce sa ovzdušie hlbokého ľudského pohnutia. Nikde nebol nikto, len Julian Felsenburgh. Pokoj a svetlo horelo okolo Noho ako svätožiara.

Na chvíľku, keď prešiel, zmizol za predsedovou tribúnou a hned objavil sa zas, kráčajúc hore schodami. Došiel na svoje miesto — videla Jeho profil pod sebou a trošku vľavo, čistý a ostrý ako čepeľ noža, pod bieleymi vlasmi. Zdvihol rukáv, bielou kožušinou obrubnený, urobil jediný pohyb a radami shromaždených prebehla vlna, ozvalo sa dunenie a tých desať tisíc ľudí sa posadilo. Urobil nový pohyb a za hrmotu zástupy zas vstaly.

Zas zavladlo ticho. Stál teraz celkom nehybne, ruky majúc pospolu sopreté na zábradlí, a hľadel uprene pred Seba; zdalo sa, akoby On, ktorý upútal všetky oči a utíšil všetky zvuky, čakal, kým nebude Jeho vláda svrchovaná a ostane len jedna vôle, jedno želanie, a to pod Jeho rukou. Potom začal hovoriť ...

Ale ani na to, čo povedal, ako Mabel neskoršie poznala, nezachovala sa v jej pamäti nijaká určitá alebo presná spomienka; nebolo vedomého postupu, ktorým by bola prijala, skúmala alebo schvaľovala to, čo počula. Keď chcela neskoršie si opísať svoje pohnutie, ešte najlepšie to vystihla tými slovami, že keď hovoril On, hovorila ona sama. Jej vlastné myšlienky, nálady, zármutky, sklamania, jej vrúcnosť, jej nádeje — všetky tie úkony duše, sotva známe jej samej, až do najjemejších, ako sa zdalo, zatáčok a záhybov myslenia, boli tým človekom pozdvihnuté, očistené, rozžaté, uspokojené a vyhlásené. Po prvý raz za svojho života dokonale poznala, čo znamená ľudská povaha; lebo jej vlastné srdce vznieslo sa do ovzdušia, nesené tým nesmiernym hlasom. Zas, ako kedysi raz na niekoľko chvíľok v Pav-

lovom Dome, zdalo sa, že tvorstvo, ktoré tak dlho stonalo, konečne prehovorilo srozumiteľné slová — vzrástlo a nadobudlo súvislé myslenie a dokonalú reč. Lenže vtedy hovoril On k ľuďom; teraz hovoril Človek sám. Nehovoril jeden človek, hovoril človek — Človek, vedomý svojho pôvodu, svojho určenia a svojho putovania medzi oboma, Človek, prebudený so zdravým rozumom po noci šialenstva — znajúci svoju silu, vyhlasujúci svoj zákon, bedákajúci hlasom tak výrečným, ako hlas strunových nástrojov, nad vlastnou slabosťou. Bol to skôr monolog ako reč. Rím padol, v Anglicku a Taliansku tiekla krv po uliciach, dym a plamene šľahaly k nebu, lebo človek na chvíľku klesol na úroveň tygra. Ale stalo sa, volal mocný hlas, a niet kajania; stalo sa a ešte o dlhé veky človek musí robiť pokánie a červeňať sa hanbou, keď spomenie, že kedysi odvrátil sa od vyšlého slnka.

Nevyvolával nič pošmurného, nijaké obrazy rúcajúcich sa palácov, utekajúcich ľudí, rachotiacich výbuchov, trasúcej sa zeme a umieranie na smrť odsúdených. Ba skôr akoby sa ozývaly tie horúce srdecia, volajúce na uliciach v Anglicku a Nemecku alebo hore v zimnom vzduchu Talianska; akoby sa predstavovaly tie ošklivé vášne, ktoré tam viedly vojnu, keď vzducholode sa kolembaly na svojich stanovištiach, plodiače a vykonávajúce pomstu, odplácajúce úklad úkladom a násilie násilím. Lebo tam, volal hlas, bol človek taký, akým býval, upadnúc zrazu nazad do tých ukrutných starých časov, v ktorých nepoznal, čím je a prečo.

Niet kajania, povedal zas hlas, ale je čosi lepšieho; a keď sa rozplynuly ostré, bodajúce tóny, devine oči horiace hanbou, razom zašly slzami. Je čosi lepšieho — vedomie, akých zločinov človek je posiaľ schopný, a vôľa, tú vedomosť použiť. Ríma už niet a bol to hanobný skutok, poľutovania hodný; Ríma už niet a tým príjemnejšie je ovzdušie; a potom naraz, ako vzlet vtáka bol vo výšinách — vznášajúc sa vysoko nad hroz-

nou priečasťou, do ktorej práve pozeral, vysoko nad kúskami zuhoľnatelých tiel, rozváľanými domami a všetkými známkami ľudskej potupy, v čistom vzduchu a slnečnej žiare, kde človek zas obrátiť musí tvár. Ale v tom Svojom obdivuhodnom lete niesol so Sebou rosu síz a vôňu hrudy. Nešetril slová, aby nimi šľahal a biečoval nahé ľudské srdce a nešetril slová, aby to krvácajúce, skrúšené srdce pozdvihol a potešil božským zjavom lásky...

Historicky povediac, uplynulo asi štyridsať minút, kým sa neobrátil k zastrenej soche za oltárom.

— Ó! Materstvo! — volal. — Matka nás všetkých!

A potom všetkým, ktorí Ho počuli, zjavil sa veľký zázrak... Lebo zdalo sa teraz razom, že už nehovorí človek ale Jeden, ktorý stojí na vyvýšenom mieste nad ľudskostí. Opona sa rozhrnula, keď niekto, kto stál na blízku, ťažko dýchajúc, potiahol jej povrazy; a tam, zdalo sa, tvárou v tvár, stála Matka nad oltárom, obrovská biela a ochraňujúca, a Dieťa, vtelená vrúcná láska, voľajúce k nej s tribúny.

— Ó! Matka nás všetkých, a Matka Moja!

Tak ju velebil do jej tvári, tú vznešenú podstatu života — vyhlásil jej slávu a silu, jej nepoškvrnené materstvo, jej sedem mečov bolesti, ktorými jej srdce preklaly náruživosti a výstrednosti jej Syna — slúbil jej veľké veci, že uznávať ju budú jej nesčíselné deti, že milovať ju a slúžiť jej budú posiaľ nesplodení, že vítať ju budú tí, ktorí ešte len vyvinujú sa v matkinom lone. Volal ju Stolicou Múdrosti, ktorá všetky veci ľúbezne usporiada, Bránou Nebeskou, Vežou zo slonových kostí, Potešením zarmútených, Kráľovnou sveta; a blúznivým očiam tých, ktorí hľadeli na ňu, zdalo sa, ako by sa tá vážna tvár usmiala, keď počula Jeho slová...

Ovzdušie napíňalo ťažké dýchanie sťaby nejakého obrovského tvora — dav za Ním sa rozhýbal a hlas

ako príval valil sa ďalej. Vlny vzrušenia sa dvíhaly a klesaly; ozývaly sa výkriky a nárek, skučanie akého-si muža, ktorý celkom ztratil rozum, kdesi medzi preplnenými radmi s rachotom padla lavica, potom iná a iná, a priechody boli plné ľudu; lebo už nepútal ich len ako pasívnych poslucháčov; pobádal ich k akémusi vrcholnému skutku. Príliv hrnul sa bližšie, tváre už ne-hľadely na Syna, ale na Matku; deva na galerii trhala silným zábradlím a fikajúc padla na kolená. A nad tým všetkým stále hlaholil ten hlas — a tie tenké ruky, žiariace bielosťou, napínaly sa zo širokých, nádherných rukávov, akoby chcely dočiahnuť cez samé oltáriše.

Čo teraz hovoril, bolo čosi nového a všetko to oslavovalo len ju. Vedeli teraz, že prichádza z Východu, vrátiac sa ako víťaz. Bol pozdravovaný ako Kráľ, uctený ako Božská Bytosť, čo bolo správne a spravodlivé — On, skromný, nadľudský syn ľudskej Matky — ktorý neniesol meč, ale mier, nie kríž, ale korunu. Tak sa zdalo, že hovorí; ale nikto zo shromaždených nevedel, či to povedal, alebo nie — či to ten hlas prehlásil, alebo či to ich srdcia tvrdili.

Teraz bol na schodoch oltárišta, stále majúc ruky vystreté a sypajúc slová, a dav sa valil za ním za hrmotu dvadsaťtisíc nôh a vzdychania desať tisíc sŕdc... Bol pri oltári; bol na ňom. Keď vlna zástupu narazila na schody oltárišta, ešte raz naposledy volajúc, pozdravil ju ako Kráľovnu a Matku.

Koniec prišiel razom rýchle a nevyhnuteľne. A po chvíľke, prv ako deva na galerii klesla, nevidiac pre slzy, uzrela tú drobnú postavu stáť tam pri kolenách obrovskej sochy, pod očakávajúcim, roztvoreným náručím, nemú a premenenú v žiare svetla. Matka, zdalo sa, konečne našla svojho Syna.

Na chvíľočku videla tie vypínajúce sa stípy, pozlátku a farby, kolísajúce sa hlavy, máchajúce ruky. Bolo to, akoby sa pred ňou more dvíhalo, svetlá poska-

kovaly, ružicové okno hore sa vírilo, bytosti plnily o-vzdušie, nebo žiarilo a zem sa triasla vo vytržení.

Potom v tom nebeskom svetle za dunenie bubnov, ktoré prehlušovalo vrešťanie žien a dupot nôh, hromovým výkrikom úcty desať tisíc hlasov pozdravovalo Ho ako Pána a Boha.

— — — — —

KNIHA III.

VÍŤAZSTVO

H L A V A I.

(I.)

Malá izba, kde nový Pápež sedel čítajúc, bola vzorom prostoty. Jej steny boli obielené, povala z nehladených kroví, a podlaha udeptané blato. Štvorhranný stôl stál v prostriedku a pri ňom stolička; chladný uholník, prichystaný len zapaliť, stál v širokom ohnisku; na polici pri stene uložený bol tucet kníh. Izba mala tri dvere, jedny vedúce do súkromnej modlitebni, druhé do predizby, a tretie do malého, dláždeného dvorca. Južné okná zatiahnuté boli okenicami, ktoré však nepriliehaly na závesy a preto okrajami prúdili dnu ohnivé dýky svetla horúceho dňa Východu.

Bol čas poludnej siesty a všetko pohrúžené bolo do hlbokého ticha, vyjmúc čulého čvrkania cikady, ozývajúceho sa so stráne pahorku za domom.

Pápež, ktorý poobedoval pred hodinou, za celú tú dobu sotva sa pohol, tak bol vhĺbený do svojho čítania. Na tú chvíľu všetko bolo odložené, Jeho spomienka na posledné tri mesiace, trpká úzkosť, neznesiteľné bremeno zodpovednosti. Kniha, ktorú držal pred sebou, bola lacným odtlačkom svetoznámeho životopisu Juliana Felsenburgha, vydaná pred mesiacom, a teraz ju dokončieval.

Bola to stručne, dobre napísaná kniha, sostavená akýmsi neznámym pisateľom, a niektorí ľudia sa nazdávali, že je to prestrojené dielo samého Felsenburgha. Ale viac ľudí bolo tej mienky, že ju napísal aspoň s jeho svolením niekto z toho malého kruhu dôverníkov, kto-

rých bol do svojej spoločnosti priupustil — toho kruhu, ktorý pod jeho vedením riadil teraz veci Západu a Východu. Z istých príznakov v knihe súdilo sa, že skutočný písateľ je západného pôvodu.

Hlavná čiastka knihy zaoberala sa jeho životom, alebo lepšie povedané, tými dvoma, troma rokmi, známymi svetu od tej doby, čo náhle vyšvihol sa ako americký politik a sprostredkoval na Východe, až po udalosť, odohravšiu sa pred piatimi mesiacmi, keď rýchlym postupom bol pozdravovaný ako Mesiáš v Damasku, formálne uctievaný ako boh v Londýne, a nakoniec neobyčajnou väčšinou hlasov zvolený k tribúnskej hodnosti v obidvoch Amerikách.

Pápež bol tieto vecné faktá prečítal chvatom, lebo poznal ich až príliš dobre, a teraz veľmi pozorne študoval prehľad jeho povahy, alebo skôr, ako auktor akosi jadrne vysvetlil, prehľad spôsobu, akým sa javil svetu. Prečítal popis jeho dvoch hlavných charakteristík, totiž jeho moc nad slovami a skutkami: „Slová, pozemské dcéry, slúčily sa v tom človeku s činmi, nebeskými synmi, a Nadčlovek je ich plodom.“ Jeho menšie charakteristiky boli tiež povšimnuté: lačnosť po literatúre, úžasná pamäť, znalosť jazykov. Má vraj zrak tak ďalekohľadný, ako aj drobnohľadný — rozoznáva na jednej strane ďalekosiahajúce snahy a hnutia; na druhej strane má hlbokú vnímanosť podrobností. Rozličné anekdoty objasňovaly tieto poznámky a niekoľko jeho stručných aforizmov bolo zaznamenané. „Človek neodpúšťa“, povedal, „on len porozumie.“ „Treba svrchovanej vieri, aby človek zaprel nadmyselného Boha.“ „Človek, ktorý verí v seba, je skoro schopný veriť vo svojho bližného.“ Táto veta zdala sa Pápežovi naznačovať tú vyvýšenú samoľúbosť, ktorá jediná je schopná postaviť sa proti kresťanskému duchu; a zas: „Prepáčiť krivdu znamená odpustiť vinu“, a „Silný človek nie je nikomu priupustný, ale všetci sú jemu prístupní.“

V tomto rade poznámok bola istá okázalosť, ale tá, ako pápež veľmi dobre badal, nebola vinou toho, kto ich hovoril, ale toho, kto ich sostavoval. Jemu, ktorý videl toho, ktorý ich povedal, bolo jasné, ako boly prednesené — nijakým slávnostrným spôsobom veľkňaza, ale vyvrhnuté ohnivým prúdom výrečnosti, alebo povedané s tou zvláštne dojemnou prostotou, ktorou prvý raz podnikol útok na Londýn. Bolo možno nenávidieť Felsenburgha a báť sa ho; ale nebolo možno sa ním pobaviť.

Ale bolo zrejmé, že najvyšším potešením písateľa bolo, načrtiť analogiu medzi svojím hrdinom a prírodou. V oboch bola tá istá zjavná nesrovnateľnosť — slúčenie dokonalej jemnosti a krajnej nemilosrdnosti. „Moc, ktorá lieči rany, ich aj dáva: ktorá zahaľuje kopu hnoja vonnými rastlinami a trávami, vypuká tiež v oheň a zemetrasenie; ktorá spôsobuje, aby kuroptva zahynula za svoje mláďatá, tvorí aj strákoša s jeho živou zásobárňou.“ Taký bol aj Felsenburgh; On, ktorý plakal nad pádom Ríma, o mesiac neskôr hovoril o vyzorenení ako o nástroji, ktorý aj teraz možno sudcovsky použiť v službe ľudstva. Len treba ho použiť s rozvahou, nie s väšňou.

Táto výpoved' vzbudila neobyčajný záujem, keďže takéto slová zdaly sa tak paradoxné z úst človeka, ktorý kázal pokoj a snášanlivosť; a po celom svete sa tá vec pretriásala. Ale okrem toho, že vynútila rozohnanie irských katolíkov a popravenie niekoľkých jednotlivcov, ináč z tej výpovede neboli vyvodené nijaké skutky. A predsa zdalo sa, že svet vcelku ju prijal, a aj teraz čaká na jej splnenie.

Ako životopisec poukázal, svet, uzavretý v telesnej prírode, má vítať niekoho, ktorý sa riadi jej predpismi, človeka, ktorý prvý zaviedol s rozvahou a nepopierateľne do ľudských vecí také zákony, ako zákon o Obstaní Na jschopnejších a nemravnosti odpustenia. Ak je tajomstvo v tom, je tajomstvo aj v onom, a oba treba priať, ak sa má človek vyvinovať.

A tajomstvo toho, zdalo sa, spočíva v Jeho osobnosti. Vidieť Ho je veriť v Noho, alebo, lepšie povedané, prijať Ho ako nezbytne pravdivého. „Nevysvetlíme prírodu ani jej neunikneme sentimentálnym ľutovaním: zajac narieka ako dieľa, ranený jeleň roní veľké slzy, červienka usmrcuje svojich rodičov; život ekzistuje len pod podmienkou smrti; a tieto veci sa dejú, čo akokoľvek priadli by sme teorie, ktoré nič nevysvetľujú. Život treba prijať za tých podmienok; nemôžeme byť v nepráve, keď nasledujeme prírodu; ba naopak, prijať jej zákony, znamená najst mier — naša veľmatka zjavuje svoje tajomstvá len tým, ktorí ju berú, aká je. „Tak je to aj s Felsenburghom.“ „Nie je našou vecou rozlišovať: Jeho osobnosť je taká, ktorá to nepripúšťa. Je dokonalý a postačí tým, ktorí Mu dôverujú a sú ochotní trpieť; nepriateľskou a nenávidenou hádankou je pre tých, ktorí tak nerobia. Musíme sa pripraviť na logický výsledok tohto učenia. Nemožno dovoliť, aby sentimentalita vládla nad rozumom.“

Nakoniec potom písateľ ukázal, ako tomu človeku právom prislúchajú všetky tie tituly, ktorými doposiaľ zahrňovaly sa vymyslené Najvyššie Bytosti. Len prípravou na Jeho príchod sa objavily takéto podoby v ríši myšlenok a malý vplyv na ľudské životy.

On je Stvoriteľom, lebo Jemu bolo vyhradené, aby uviedol do života dokonalú svornosť, po ktorej posiaľ celý svet márne vzdychal; On urobil človeka na Svoj vlastný obraz a podobu.

Ale on je aj Vykupiteľom, lebo tá podoba v jednom smysle vždy ležala na dne shonu omylov a sporov. On vyviedol ľudí z tmy a tiene smrti, riadiac ich kroky na cestu pokoja. Pre tú istú príčinu je aj Spasiteľom — Synom Človeka, lebo On jediný je dokonale ľudským; Je Neobmedzeným, lebo je obsahom Ideálov; Odvekým, lebo spočíval vždy v možnosti prírody a Svojím bytím zabezpečil nepretržitosť toho poriadku;

Nekonečným, lebo všetky konečné veci nedosahujú Je-ho, ktorý je viac, ako ich súhrn.

On je, teda, Alfa a Omega, začiatkom a koncom, prvým a posledným. On je Dominus et Deus noster⁶⁴ (ako ním bol Domitian, uvažoval Pápež). Je tak prostým a tak složitým ako život sám — prostým v podstate, složitým v činnosti.

A konečne, najvyšší dôkaz Jeho poslania je v ne-smrteľnej povahе Jeho posolstva. Netreba už nič dodat k tomu, čо vyniesol na svetlo — ved' v Ņom všetky rozbiehajúce sa smery nachádzajú nakoniec svoj pôvod a svoj koniec. Už či dokáže alebo nie, že On sám je nesmrteľný, je vec celkom vedľajšia; bolo by vhodné, keby skrže Noho podstata života odhalila svoje posledné tajomstvo; ale nie viac, ako vhodné. Jeho duch už prenikol svet; jednotlivec už nie je oddelený od svojich druhov; smrť už nie je ničím iným, ako vráskou, ktorá sa objaví a zmizne na neporušiteľnej hladine mora. Lebo človek sa konečne naučil, že ľudské pokolenie je všetko a osoba ničím; buňka objavila jednotu tela; ba — tvrdili najväčší myslitelia — vedomie jednotlivca vzda-lo sa hodnosti Osobnosti, obetujúc ju spojenej masse ľudí — a nepokoj jednotky utonul v pokoji jednotného ľudstva, lebo ničím iným nemožno vysvetliť, že prestaly rozpory strán a zápolenie národov — a to, nadovšetko, bolo dielom Felsenburgha.

„Hľa, ja som s vami vždycky“. záverkom citoval písateľ vo výrone citu, „až do konca sveta; a Potešiteľ prišiel k vám. Ja som Dvere — Cesta Pravda a Život — Chlieb života a Voda Života. Moje meno je Obdivuhodný, Knieža Pokoja, Otec Večný. Ja som Túžbou všetkých národov, najkrajší zpomedzi synov ľudských — a môjmu Kráľovstvu nebude koniec.“

Pápež odložil knihu, oprel sa nazad a zavrel oči.

⁶⁴ Náš Pán a Boh.

A čo má On na to všetko povedať? Nadsmyselný Boh, Ktorý Seba skrýval, Božský Spasiteľ, Ktorý od-kladal Svoj príchod, Potešiteľ, Ktorého nebolo počuť vo vetre, ani vidieť v ohni!

Tam, v súsednej izbe, bol malý drevený oltár a nad ním železná skrinka a v tej skrinke strieborný kalich a v tom kalichu — Niečo. Vonku, na sto krokov od domu, ľahaly sa kupoly a ploské vakované strechy malej dedinky, zvanej Nazaret; vpravo, asi na jednu-dve míle, bol Karmel, vľavo Tábor, v predu rovina Esdrelon; a v zadu Kána a Galilea, tiché jazero a Hermon. A ďaleko na juh ležal Jeruzalem ...

Do toho malého prúžku svätej zeme bol Pápež pri-šiel — do zeme, kde pred dvetisíc rokmi sklčila Viera, a kde, iba ak by prehovoril Boh ohňom s neba, čoskoro bude srezaná, ako burina na poli. Bolo to po tejto hmotnej zemi, že Niekto chodil, o ktorom všetci ľudia mysleli, že je Tým, Ktorý vykúpi Izrael ... v tejto dedinke nosieval vodu a robil bedny a stoličky, po tom dlhom jazeri kráčaly Jeho nohy, na tej vysokej hore zaskvel sa svätožiarou, na tom hladkom, nízkom vrchu na sever, povedal, že blahoslavení sú tichí a že zemou vládnut budú, že pokojamilovní sú dietkami Boha, a že tí, ktorí sú hladní a smädní, nasýtení budú.

A teraz došlo to k tomu. Kresťanstvo dotlelo v Europe ako západ slnka na stmievajúcich sa končiaroch; Večný Rím bol hromadou srúcanín; na Východe, ako aj na Západe, človek bol pozdvihnutý na prestol Boží, bol jasotom uznaný za Božskú bytosť. Svet urobil skok do predu; sociálna veda bola najvyššia; Ľudia naučili sa shodu; naučili sa tiež sociálne učenie kresťanstva bez Božského Učiteľa, alebo skôr — ako hovorili — Jemu na vzdor. Po celej obývanej zemeguli ostalo azda tri miliony, azda päť, nanajvýš desať milionov — nebolo možno vedieť, že kol'ko — tých, ktorí ešte stále vyzná-

vali Ježiša Krista za Boha. A Náimestník Kristov sedel v obielenej izbe v Nazarete, oblečený tak proste, ako Jeho Pán, očakávajúc koniec.

Urobil, čo mohol. Bol týždeň pred piatimi mesiacmi, keď sa pochybovalo, či sa vôbec dá niečo urobiť. Ostali na žive traja kardináli, on, Steinmann a jeruzalemský Patriarcha; ostatní ležali roztrhní kdesi pod troskami Ríma. Nebolo príkladu, ktorý by bolo možno sledovať; teda oba Europania vydali sa na Východ a do jedného mesta v ňom, kde posiaľ panoval pokoj. Odkedy zaniklo grécke kresťanstvo, zmizly aj posledné pozostatky neúprosnej vojny v kresťanstve; a s akýmsi mlčanlivým súhlasom sveta, bola kresťanom dovolená skrovná sloboda v Palestíne. Rusko, ktorému tá krajina bola podriadená, malo ešte toľko citu, aby ju nechalo na pokoji; je pravda, že sväté miesta boli znesvätené a budili záujem, len ako starožitnosti; oltáre boli preč, ale miesta, kde stály, boli ešte označené a hoci už nebolo možno tam slúžiť omšu, rozumelo sa, že súkromné modlitebne neboli zakázané.

V takomto stave oba európski kardináli našli Sväté Mesto; nepokladali za múdre, nosiť verejne akékoľvek odznaky; a bolo skoro isté, že civilizovaný svet o ich jestvovaní nevie; lebo za tri dni po ich príchode starý Patriarcha zomrel, nie skôr však, ako Percy Franklin, zaiste za tých najpodivnejších okolností od tých v prvom storočí, zvolený bol za Pápeža. Stalo sa to všetko za niekoľko minút pri lôžku umierajúceho. Oba starci naliehali. Ba Nemec zas poukazoval na podivnú podobnosť Percyho s Julianom Felsenburghom a mumlal svoje už predtým neraz opakované a teraz len čiastočne začuté poznámky o protiklade a Prste Božom; a Percy, čudujúc sa jeho poverčivosti, prijal a voľba bola zaznamenaná. Prijal meno Sylvestra, posledného svätého v roku, a bol tretím toho mena. Potom sa utiahol so svo-

jím kaplánom do Nazaretu; Steinmann vrátil sa do Nemecka a za štrnásť dní po svojom príchode bol obesený rozzúreným davom.

Najbližšou vecou bolo ustanoviť nových kardinálov; dvadsiatim osobám, s nekonečnou opatrnosťou doručené bolo „*breve*“.⁶⁵ Z týchto deväť odmietlo; ďalší traja boli vyzvaní, z ktorých len jeden prijal. Bolo teda v tej chvíli dvanásť ľudí na svete, ktorí tvorili svätý sbor — dvaja Angličania, z ktorých jedným bol Corkran; dvaja Američania, Francúz Nemec, Talian, Španiel, Poliak, Číňan, Grék a Rus. Tým sverené boly rozsiahle oblasti, nad ktorými mali svrchovanú moc, podriadení súč len Samému Svätému Otcovi.

O Pápežovom živote treba povedať len veľmi málo. Podobal sa — mysel — vonkajšími okolnosťami takému mužovi, akým bol Lev Veľký, bez Jeho svetskej dôležitosti a nádhery. Teoreticky kresťanský svet bol pod Jeho vládou; v praksi veci kresťanov spravovaly miestne vrchnosti. Pre sto príčin nebolo Mu možno robiť to, čo chcel, pre výmenu zpráv. Pečlive vypracované a zavedené bolo tajné písмо a sriadená súkromná telegrafická stanica na Jeho streche, ktorá sa dohovorievala s inou v Damasku, kde sa bol usídlil kardinál Corkran; a z toho strediska zavše vysielané boly posolstvá cirkevným vrchnostiam inde, ale väčšinou málo bolo čo robiť. Pápež mal však to uspokojivé vedomie, že neuvieriteľnou fažkosťou urobený bol malý pokrok k novému sriadeniu hierarchie vo všetkých krajinách. Biskupi ochotne sa dávali vysvätiť; bolo ich prinajmenej dvetisíc a kňazov neznámy počet. Rád Krista Ukrižovaného konal výbornú prácu a za posledné dva mesiace došly do Nazaretu zprávy o prinajmenej štyristo prípadov umučenia, vykonaného väčšinou rukami luzy.

Aj po inej stránke, ako aj v plnení hlavného cieľu rádu (totiž všetkým, ktorí milujú Boha poskytnúť prí-

⁶⁵ Krátky spis na rozdiel od buly, menej slávostný pápežský spis.

ležitosť, aby sa Mu dokonalejšie zasvätili), noví rehoľníci sa dobre uplatňovali. Tie nebezpečnejšie úlohy — donášať zprávy medzi prelátmi, posolstvá osobám, ktorých bezúhonnosť bola v podozrení — ba vôbec všetky veci, ktoré sa prevádzaly s ohrozením života vykonávateľovho, sverované boli jedine členom rádu. Prísne nariadenia boli vydané z Nazaretu, aby nijaký biskup zbytočne sa nevystavoval nebezpečenstvu; aby sa každý pokladal za srdce diecézy, ktoré treba chrániť za každú cenu, vyjmúc za cenu kresťanskej cti, a preto každý biskup obklopil sa skupinou týchto nových rehoľníkov — mužov a žien — ktorí s neobyčajnou a veľkodušnou poslušnosťou podujímalí sú na také nebezpečné úlohy, aké boli schopní vykonať. Bolo už teraz celkom jasné, že nebyť toho rádu, Cirkev by bola za nových okolností bezmála ochromená.

Neobyčajné úľavy vydávané boli vo všetkých smeroch. Každý knaz, ktorý prislúchal do rádu, dostal všeobecnú právomoc, ak niekomu podriadenú, teda biskupovi tej diecézy, v ktorej sa nachádzal; omša mohla sa slúžiť v ktorýkoľvek deň v roku k Piatim Ranám Kristovým, alebo na Vzkriesenie, alebo k Panne Marii; a všetci mali výsadu prenosného oltára, ktorý teraz mohol byť z dreva. Ďalej rituálne požiadavky boli uvoľnené; omša mohla sa slúžiť s akýmkoľvek slušnými nádobami z akejkoľvek zničiteľnej hmoty, ako zo skla alebo porcelánu; akýkoľvek chlieb sa mohol používať; a nijaké liturgické rúcha neboli povinné, vyjmúc tenkého povrázku, ktorý teraz zastupoval štôlu; svetlá neboli už nezbytné; knazský habit už nebolo treba nosiť; a za všetkých okolností ružencovú pobožnosť aj bez zrniek bolo dovolené sa modliť miesto cirkevných hodiniek.

Takýmto spôsobom bolo knazom umožnené, aby udeľovali sviatosti a konali najsvätejšiu obeť a predsa vystavovali sa čo možno najmenšiemu nebezpečenstvu; a tieto úľavy dokázaly sa už veľmi užitočné v europských väzeniach, kde do tej doby mnohé tisíce katolíkov od-

pykávalo si trest za to, že odopreli účasť na verejnej bohoslužbe.

Pápežov súkromný život bol tak jednoduchý, ako Jeho izba. Mal syrského kňaza za kaplána a dvoch syrských sluhov. Každé ráno odslúžil omšu, majúc odeté omšové rúcho na Svojom bielom habite, a potom bol prítomný na omši. Potom preobliekol sa do tuniky a burnusu, aké v tej zemi nosievali, a vypil kávu. Zbytok dopoludnia strávil vo svojich prácach. V poludnie obeboval, pospal si a potom vyviezol sa von na koňoch, lebo krajina pre svoje neurčité postavenie bola posiaľ v tej istej prostote, ako pred sto rokmi. Za súmraku sa vrátil, povečeral a zas pracoval neskoro do noci.

To bolo všetko. Jeho kaplán posielal potrebné posolstvá do Damasku; sluhovia, sami nevediac o Jeho hodnosti, jednali so svetským okolím, pokial bolo potrebné, a Jeho niekoľkým súsedom, ako sa zdalo, známe bolo nanajvýš to, že tam na pahorku v malom dome po nedávno zomrelom šejkovi, žije akýsi výstredný Europan a má telegrafickú stanicu. Jeho sluhovia, samí horliví katolíci, vedeli, že je biskupom, ale nič viac. Bolo im len povedané, že ešte žije nejaký pápež, a s tým a sviatosťami sa oni uspokojili.

Súhrnom, teda — katolícky svet vedel, že jeho pápež žije pod menom Sylvestra; a trinásť osôb z celého ľudského pokolenia vedelo, že Franklin bolo Jeho predošlé meno a že nateraz Petrov trón stojí v Nazarete.

Bolo tak, ako povedal istý Francúz práve pred sto rokmi: katolíctvo ostalo na žive; ale nič viac.

(III.)

A o Jeho vnútornom živote čo možno povedať?
Sedel nazad opretý vo svojej drevenej stoličke a zavŕúci oči premýšľal.

Ani Sebe Samému neboli by ho mohol dôsledne opísť, lebo sám sotva vedel, čo sa v ňom deje: konal skôr, ako by sa oddával rozjímaniu. Ale jadrom Jeho rozpoloženia bola prostá viera. Vedel veľmi dobre, že jedine katolícke náboženstvo poskytuje primerané vysvetlenie vesmíra; neotvára sice brány všetkých záhad, ale otvára ich viac, ako ktorýkoľvek iný kľúč, známy ľuďom; vedel tiež dokonale dobre, že je jedinou myšlienkovou sústavou, ktorá v celku uspokojuje človeka a objasňuje jeho podstatnú povahu. Ďalej videl veľmi dobre, že príčinou toho, že kresťanstvo zlyhalo sjednotiť všetkých ľudí, nie je jeho slabosť, ale jeho sila; jeho cesty stretajú sa vo večnosti, nie v čase. Okrem toho, náhodou v neho veril.

Ale k tomuto poprediu pridružily sa aj iné nálady, ktoré pohybovaly sa mimo jeho moci. V Jeho náladách nadšenia, ktoré prichádzaly na Noho, sťa vánok z Raja, skvelo sa pozadie nádejou a drámovou — videl Seba a Svojich druhov ako asi Peter a apoštolovia pozerali na seba, keď hlásali svetu v chránoch, pelešiach chudobných, tržištiach a súkromných domoch tú vieru, ktorá mala otriasať svetu a premeniť ho. Boli sa dotýkali Pána Života, videli prázdny hrob, držali prebodenuté ruky Toho. Ktorý bol ich bratom a ich Bohom. Bola to pravda žiarive jasná, hoci nikto to neveril; obrovská na vrchu ležiaca váha nevery nemohla v zmätku uviesť to, čo bolo tak skutočné, ako slnko na nebi. Okrem toho, sama zúfalosť veci ich nadchýnala. Nebolo pokušenia, aby opierali sa na pomoc telesnej ruky, lebo nikto za nich nebojoval, len Boh. Ich nahota bola ich výzbrojom, pomalé jazyky ich presvedčivosťou, ich slabosť vyžadovala Božiu silu a ju aj našla. A predsa bol tento rozdiel a ten bol významný. Petrovi tlmočený a zaručený bol duchovný svet vonkajšími udalosťami, ktorých bol svedkom. Bol sa dotýkal Krista, ktorý vstal z mŕtvych — vonkajšie potvrdilo vnútorné. Ale so Sylvestrom to tak nebolo. Jemu bolo treba chytiť sa duchovných práv

v nadsmyselnej oblasti tak, aby vonkajšie udalosti Vteleenia boli skôr dokazované istotou Jeho duchovného pochopenia, ako aby ju dokazovaly. Zaiste, historicky povedané, kresťanstvo je pravdivé — dokazované je svojimi kronikami — a predsa, aby to človek videl, potreboval osvietenia. On chápal moc Vzkriesenia, preto Kristus vstal z mŕtvych.

Preto v ľažších náladách bolo to s ním ináč. Boly obdobia, trvajúce niekedy niekoľko dní, keď Ho zastieraly mrákavy, keď sa prebudil, keď Ho dusilo, keď sa snažil usnúť, keď sama ľubenosť Najsvätejšej Sviatosti bola mdlá a drahocenná Krv Ho nerozochvievala: časy, keď tma bola tak neznesiteľná, že aj samé pevné predmety viery rozplynuly sa v tiene, keď polovica Jeho povahy bola slepá nielen voči Kristovi, ale voči samému Bohu a voči skutočnosti Jeho vlastného bytia — keď Jeho vlastná vznešená hodnosť zdala sa byť odznakom blázna. A bolo by pochopitelné, pýtala sa Jeho pozemská myseľ, aby mali pravdu On, Jeho sbor dvanásťich a Jeho niekoľké tisíce, a súhlasný názor celého civilizovaného sveta nesprávny? Nie, že by vari svet neboli počul posolstvo evangelia; za dvetisíc rokov máločo iného počul a teraz prehlásil ho za nepravé — za nepravé v jeho vonkajšej vieruhodnosti a preto nepravé v duchovných požiadavkách. Bola to ztratená vec, pre ktorú trpí; nie je posledným toho vznešeného radu, ale čmudiacim knotom sviečky bláznovstva; je reductio ad absurdum smiešneho úsudku, založeného na nemožných predpokladoch. Nie je hoden, aby bol zabity, ani On ani Jeho spoločnosť bláznov — nie sú ničím iným, ako korunovanými hlupákmí školy sveta. Zdravý rozum sedí na pevných laviciach materializmu. A táto skľúčenosť stávala sa niekedy tak temná, že skoro Seba presvedčil, že Jeho viera je preč; hluk myseľ sa stával tak hlasitým, že šepot srdca nebolo počuť, túžba po pozemskom pokoji sa tak rozzúrila, že umľčané boly nadprirodzené ambície — tak husté bolo šero, že nádejac sa proti

pravde, volal, ako bol volal Niekto iný v deň podobný
dňu tomuto — Eli, Eli, lamma sabakthani! ...⁶⁶

Ale to aspoň volať nikdy nezanedbal.

Len jedna vec dávala Mu sily, aby sotrval, aspoň
pokial' šlo o Jeho vedomie, a tou vecou bolo Jeho roz-
júmanie. Zašiel ďaleko v mystickom živote od doby, keď
zápasil zúfalým úsilím. Teraz už nesostupoval opatrne
do duševného sveta: vyhodil, tak rečeno, ruky nad hla-
vu a klesol do bezpriestoria. Vedomie Ho síce vyťahovalo,
ako korok na povrch, ale neurobil viac, ako že
opakoval úkon vôle až zastaviač činnosť, čo znamená
svrchovanú energiu, plával v súmrakovej ríši nadsmys-
selna; a tam Boh obcoval s Ním — raz srozumiteľnou
vetou, raz mečom bolesti, raz vánkom ako osviežujúci
dych mora. Niekedy tak s Ním jednal po svätom pri-
jímaní, niekedy, keď usínal, niekedy vo víre práce. Ale
Jeho vedomie akoby také pokusy nezachovalo dlho v
pamäti; o päť minút neskoršie povedzme, zápasil už
zas so všetkými len nie s rozumnými mátohami mysele
a srdca.

Teda sedel opretý v stoličke, premietajúc neznesiteľné rúhanie, ktoré bol čítal. Jeho biele vlasy na osmahlých poličkách zriedly, ruky boly ako ruky ducha, a mladá tvár zbrázdená a spečatená zármutkom. Bosé nohy vyčnievaly zpod zaškvrnenej tuniky a Jeho starý, hnédý burnus ležal na zemi pri Ņom ...

Úplynula hodina, kým sa nepohol a slnko už ztratilo polovicu svojej prudkosti, keď zaznel zvonku dupot koní na dláždenom dvore. Potom sa vzpriamil, vstrkol nohy do črievic a zdvihol burnus so zeme, keď sa dvere otvorili a vošiel chudý, slnkom ohorený kňaz.

— Kone, Sviatosť — povedal.

Toho odpoludnia Pápež neprehovoril ani slova až
keď slnce sa chýlilo k západu a oba šli cestou, ktorá ve-

⁶⁶ Mat. 27, 46.

die medzi Táborom a Nazaretom. Urobili svoj obvyklý kruh cez Kánu, vyšli na pahorok, odkiaľ vidieť bolo dlhú hladinu jazera Genezareth a šli ďalej, držiac sa stále napravo, v tôni Táboru, kým zas Esdrelon sa nerozprestieral pod nimi ako šedozelený koberec — ohromný kruh priemeru dvadsať mil', riedko posypaný skupinkami chatŕč, bielymi stenami a strechami. Na druhej strane vidno bolo Naim, ďaleko napravo Karmel, vypínajúci svoju dlhú podobu a Nazaret, túliaci sa miľu-dve ďaleko na planine, na ktorej sa zastavili.

Bol to pohľad, plný neobyčajného mieru, a zdal sa byť vyňatý z nejakej starej obrázkovej knihy, sostavenej pred stáročiami. Nebolo tam nijakých nastískaných striech, nijakej tlačenice rozpáleného ľudstva, nijakých hrozných stôp civilizácie a tovární a usilovného, márneho snaženia. Niekoľko unavených Židov vrátilo sa do tej tichej, malej zeme, ako vracajú sa starí ľudia do rodného kraja, bez akejkoľvek nádeje, že obnovia svoju mladosť alebo najdú zas svoje ideály, ale s akousi sentimentállosťou, ktorá tak často ziskáva prevahu nad logickejšími dôvodmi, a tu a tam k osamelým dedinkám prirástlo niekoľko barokových domčekov. Ale všetko bolo skoro tak, ako pred sto rokmi.

Rovina dopoly zatienená bola Karmelom a dopoly skvela sa v mdлом zlatom svetle. Jasná východná obloha sa rumenila ako sa bola rumenila pre Abraháma, Jakuba a syna Dávidovho. Nebolo tam nijakého malého oblaka, ako ľudská ruka, nad morom, plného nádeje a hrôzy; ani so zeme ani s neba neniesol sa rachot kolies vojenských vozov, nezjavovaly sa nebeské paripy, aké pred tridsať storočiami bol videl mladý človek na tej istej oblohe. Tam bola tá stará zem a stará obloha neznenené a nezmeniteľné; trpezlivé, vracajúce sa jaro sťa hvízdami ozdobilo tenkú vrstvu pôdy betlehemskými vetami, a tými žiariacimi ľaliami, ktorým Šalamúnové šarlátové rúcha by sa nemohly prirovnať. Nebolo nijakého šepotu s Trónu, ako keď Gabriel kedysi sa sná-

šal týmto istým vzduchom, aby pozdravil Ju, ktorá je požehnaná medzi ženami, nebolo ani dychu po slube alebo nádeji okrem tej, ktorú Boh posielá každým pohybom Ním stvoreného rúcha života.

Ked' oba sa zastavili a kone spokojnými, skúmavými očami hľadeli do nesmierneho svetla a vzduchu pod sebou, zaznelo mäkké bľačavé volanie a dolu na úpätí, sto krokov od nich, kráčal pastier, vlečúc za sebou svoj dlhý tieň a za ním za lahodného cengotu zvonkov šlo jeho stádo, húf poslušných oviec a ochotných kozí, poberajúcich sa do košiara, škubajúc cestou trávičku, dobehujúc a zas škubajúc, volané súc menami tým smutným, nežným hlasom pastiera, ktorý poznal každú a vodil ich, miesto toho, aby ich hnali. Mäkké cenganie stávalo sa slabšie, tôňa pastiera vrhla sa raz až k samým ich nohám, keď vyšiel na vŕšok, a opäť sa ztratila, keď zas sostupoval; a volanie utichlo a zaniklo.

Pápež na chvíľočku zdvihol ruku k očiam a potom ju pomaly spustil po tvári.

Kývol ku skupinke bielych stien nejasne trbliatujúcich cez fialový závoj snášajúceho sa súmraku.

— To miesto, Páter — povedal — ako sa volá?

Sýrsky kňaz pozrel do diaľky, potom nazad na Pápeža a zas do diaľky.

— To medzi palmami, Sviatost?

— Áno.

— To je Megiddo — povedal. — Niektorí to volajú Armagedon.

— — — — — — — — — —

HLAVA II.

(I.)

O desiatejtretej hodine tej noci vyšiel sýrsky kňaz von, aby vyzeral posla z Tiberiasu. Skoro pred dvoma hodinami bol začul signál ruskej vzducholodi, ktorá vykonávala cestu medzi Damaskom a Tiberiasom, a Tiberiasom a Jeruzalemom, a tento raz sa posol trošku one-skoril.

Boly to veľmi primitívne zariadenia, ale Palestína ležala mimo sveta — kúsok zbytočnej zeme — a každej noci bolo treba ísť poslovi koňmo od Tiberiasu do Nazaretu s písmami kardinálom Corkranom Pápežovi zasielanými, a vracať sa s korešpondenciou. Bola to nebezpečná úloha a členovia nového rádu, ktorí sdružovali sa okolo kardinála, podoberali sa na ňu zamieňave. Takýmto spôsobom všetky veci, ktoré vyžadovaly Pápežovu osobnú pozornosť a usporiadanie ktorých nebolo príliš dlhé a súrne, mohly byť Ním voľne bez chvátu vybavené a odpoved' poslaná do dvadsaťstysi hodín.

Bola jasná mesačná noc. Veľký zlatý kotúč plával vysoko nad Táborom, sypajúc svoje podivné kovové svetlo dolu dlhými stráňami a po zemi akoby bahnistej, ktorá dvíhala sa pred dvermi domu — vrhajúc veľmi fažké a čierne tiene, ktoré sa zdaly oveľa hmotnejšími a masívnejšími, ako lesknúce sa bledé plochy skál, ba aj ako diamantové záblesky z kremeňa a kryštálu, ktoré tu a tam trblietaly po kamenistom chodníku. V porovnaní s touto jasnou nádherou, zdalo sa žlté svetlo, predierajúce sa okenicami z domu len lacnou, blýskavou čačkou. Kňaz stál, opierajúc sa o veraj, v jeho tmavom obličaji svietili len oči; konečne s akousi východnou

smyselnosťou spustil sa na zem a ponoril sa do tej žiarivej velebnosti, vystierajúc za ňou svoje chudé, osmahlé ruky.

Bol to veľmi jednoduchý človek, tak vo viere, ako aj v živote. Jemu nebolo známe ani to nadšenie ani zarmútenosť jeho pána. Jemu bolo nesmiernou a posvätnou radosťou žiť tam na mieste Božieho Vtelenia a posluhovať jeho Námestníkovi. Čo sa týče pohybov sveta, pozoroval ich, ako človek na lodi pozoruje zdúvanie sa vln ďaleko pod sebou. To sa rozumie, že svet je nepokojný, to zpoly vedel, vedť, ako povedal západný učiteľ cirkvi. všetky ľudské srdcia sú nespokojné, kým nenajdú pokoj v Bohu. *Quare fremuerunt gentes? ... Adversus Dominum, et adversus Christum ejus!*⁶⁷ A o koniec — o ten sa veľmi nestaral. Možno, že loď bude premožená, ale vo chvíli tej katastrofy nastane aj koniec všetkých pozemských vecí. Brány pekelné nad ňou nezvŕšazia: ked' padne Rím, padne aj svet; a ked' padne svet, ukáže Kristus Svoju moc. Sám si predstavoval, že koniec už nie je ďaleko. Ked' toho odpoludnia spomenul Megiddo, tanulo mu to na mysli; jemu zdalo sa prirodzené, aby pri dokončení všetkých vecí Kristov Námestník býval v Nazarete, kde Jeho Kráľ bol prišiel na zem — a Armagedon⁶⁸ sv. Jána aby bol na dohľad javiska, kde Kristus po prvý raz ujal sa Svojho pozemského žezla a kde sa ho zas ujme. Vedť konečne nebude to prvým bojom, ktorý Megiddo videlo. Izrael a Amalek sa tam stretli; Izrael a Asyria; Sesotris tade tiahol a Senacherib. Kresťan a Turek tam zápasili, ako Michal a Satan, o miesto, kde ležalo Božie Telo. O presnom spôsobe, akým sa ten koniec stane, nemal jasných predstáv; ale bude to v nejakej bitke, a aké bojište by sa našlo, ktoré by bolo zrejmejšie určené pre ňu, ako tá obrovská, ploská, okrúhla rovina Esdrelon s priemerom dvadsať mil', na-

⁶⁷ Prečo sa vzbúrily národy? ... proti Pánovi a proti Pomazanému Jeho. Žalm 2, 1—2.

⁶⁸ Vid. Zj. sv Jána 16, 16; 4. Kráľ. 9, 27 a 23, 29—50.

dosť veľká, aby pojala do svojho náručia všetky armády sveta? Neznajúc terajšie štatistiky, predstavoval si, že svet zas rozdelený je na dva veľké tábory, kresťania a pohania, a nazdával sa, že ich sily sú skoro jednakého počtu. Niečo sa stane, vojsko bude vylodené v Haife, armády privalia sa na juh od Tiberiasu, Damasku a ďalekej Azie; na sever od Jeruzalema, Egypta a Afriky; na východ z Evropy; na západ zas z Azie a vzdialených obidvoch Amerík. A zaiste, ten čas už nemôže byť ďaleko, keď tam je už Kristov Námestník; a ako Sám bol povedal vo Svojom adventnom evanjeliu: *Ubi cumque fuerit corpus, illic congregabuntur et aquilae.*⁶⁹

O dôvtipnejších výkladoch proroctva nemal nijakého vedomia. Jemu boli slová vecmi a nielen nápismi na myšlienkach. Čo povedal Kristus, sv. Pavel a sv. Ján — tak sa veci majú. Unikol, hlavne pre svoju odľúčenosť od sveta, tomu ohromnému rozmachu Ritschlových ideí, ktoré v poslednom storočí zavinili, že tak veľa ľudí opustilo akúkoľvek srozumiteľnú vieru. Iným znamenalo to najhorší boj — ľažké rozhodnutie medzi skutočnosťami, že slová nie sú vecmi a predsa že veci, ktoré predstavujú, sú samé v sebe predmetnými. Ale to muto človeku, ktorý teraz tu sedel v mesačnom jase, počúvajúc dupot konských kopýt, ozývajúci sa zpoza vrchu, kadiaľ prichádzal posol z Kány, viera bola tak prostá, ako exaktná veda. Tam Gabriel sniesol sa na širokých perutiach od Trónu Božieho, postaveného nad hviezdami, Duch Svätý zavial v lúči neopísateľného svetla, Slovo stalo sa Telom, keď Maria složila ruky a sklonila hlavu, podrobujúc sa vôli Večného Boha. A tam zas, myslel si, hoci to bola len domnienka — a predsa myslel si, že už počuje rachot vojenských vozov — hluk Božieho vojska, shromažďujúceho sa oolo tábora svätych — myslel, že za hrádzou tmy Gabriel už nasadzuje k perám trúbu posledného súdu a nebesá sa hýbu.

⁶⁹ Kdekoľvek bude telo, tam sa shromaždia aj orli. Mat. 24, 28.

Možno že sa myšli tento raz, ako iní sa boli myšli inokedy, ale ani on, ani oni nemôžu sa myšli naveky; musí niektorý deň nastať koniec Božej trpežlivosti, aj keď tá trpežlivosť vznikla z večnosti Jeho povahy.

Vstal keď videl, že na sto krokov dolu po chodníku, bledým mesačným svetlom zaliatom, blíži sa bledá postava jazdca s koženou tanistrou, pripevnenou k opasku.

(II.)

Mohlo byť asi tri hodiny ráno, keď sa knieža prebudil vo svojej malej izbietke s hlinenými stenami, súsediacou s izbou Svätého Otca, a počul blížiace sa kroky po schodoch. Minulého večera bol zanechal svojho pána, keď ten ako obvykle sa pustil do otvárania hŕby listov, došlých od kardinála Corkrana, a sám šiel rovno do posteľe a spal. Teraz ostal nejakú chvíľočku ležať, súc rozospatý, a počúval kročaje; razom sa náhle posadil, lebo na dvere ktosi zaklopil. Zas ozvalo sa klopanie; vyskočil z posteľe vo svojej dlhej nočnej tunike, ktorú rýchle podkasal v páse, šiel k dverám a otvoril.

Tam stál Pápež, s malou lampou v ruke, lebo svitať sotva začalo, a s papierom v druhej.

— Odpusťte, Páter; ale mám tu posolstvo, ktoré treba hned poslat Jeho Eminencii.

Spolu vyšli pápežovou izbou, knieža, posiaľ poloslepý spánkom, poberali sa hore schodmi a vynorili sa do čistého, chladného vzduchu vrchnej trechy. Pápež sfúkol lampa a postavil ju na stienku, tvoriacu ohradu.

— Bude vám zima, Páter; prineste si plášť.

— A vám, Sviatosf?

Pápež urobil odmietavý posunok a šiel k malej, dočasnej kôlne, kde stál stroj bezdrôtovej telegrafie.

— Prineste si plášť Páter — povedal zas cez plece: — Ja za ten čas zavolám stanicu.

Ked' o tri minúty neskôr sa vrátil v papučiach a plášti, nesúc druhý plášť pre svojho pána, sedel Pápež posiaľ pri stole. Ani len hlavou nepohol, ked' Syran vošiel, ale zas pritisol páku, ktorá spojená so stožiarom dvanásťstôp vysokým a predchádzajúcim prístreškom, vrhala chvejúcemu sa silu tými osemdesiat miľami trblietajúceho vzduchu, ktorý sa rozprestieral medzi Nazaretom a Damaskom.

Tento prostý knaz ani do tej chvíle neprivykol tomu obdivuhodnému vynálezu, zhotovenému pred storočmi a zdokonaľovanému za všetky tie roky na terajšiu spoľahlivú presnosť — tomu vynálezu, ktorý za pomoci žrdi, chumáča drôtov a škatuľky koliesok hovorí niečim, o čom je konečne ustálené, že je na dne všetkej hmoty, ak nie na samom dne fyzického života, prieskormi sveta k drobnému prijímaču na vlas zladenému s vlnami, s ktorými je v spojení.

Vzduch bol prekvapujúci chladný, ked' človek uvážil, aká bola predtým horúčava a aká bude zas nasledovať; knaz sa trošku chvel, ked' stál bez prístrešia a pozeral, raz na nehybnú postavu v stoličke pred sebou, potom na nesmiernu klenbu oblohy, ktorá, medzitým čo hľadel, prechádzala z chladného, bezfarebného lesku v nežný žltý odtien, ked' v diaľke za Táborom a Moabom zore začínaly bronieť. Z dediny, na pol mile vzdialenej, nieslo sa kikiríkanie kohúta, tenké a kovové ako hlas trúby; akýsi pes zaštekal a utichol; a potom zrazu, jediný úder na zvonec, zavesený na streche, ho hned odvolal a zvestoval mu, že jeho práca má začať.

Pápež, počujúc ten zvuk, zas pritisol páku, dva razy a potom onedlho ešte raz — čakal chvíľočku na odpoveď a potom, ked' prišla, vstal a posunkom ukázal knazovi, aby zaujal svoje miesto.

Sýran podal prinesený plášť svojmu pánovi, sadol si a čakal, až sa Pápež usadil na stoličku, postavenú pri stole tak, že si oba vzájomne videli tváre. Potom čakal, držiac hnedé prsty nad radom klávesov, hľadiac

na obličaj Pápeža, ktorý sa chystal prehovoriť. Tá tvár, vyzerajúca z kapucne, zdala sa mu bledšia, ako kedykoľvek predtým v tom chladnom rannom svetle; čierne klenuté obrvy zdôrazňovaly jej bledosť a aj spokojné pery chystajúce sa do reči, zdaly sa biele a bez krvi. Držal svoj papier v ruke a oči mal uprené naň.

— Presvedčte sa, či je to kardinál — povedal zrazu.

Kňaz odklepal dotaz a po hybujuúcimi sa perami prečítal tlačenú odpoveď, ktorá akoby kúzlnou mocou prihrnula sa na veľký biely hárak papiera pred ním.

— Je to Jeho Eminencia, Sviatosť — povedal tíško. — Je samotný pri stroji.

— To je dobre. Tak teda, začneme.

— Dostali sme list Vašej Eminencie a vzali sme zprávu na vedomie... Mala byť poslaná telegraficky — prečo sa tak nestalo?

Hlas utichol a kňaz, ktorý bol odklepal depešu rýchlejšie, ako by ju človek napísal čítať nahlas odpoved.

— Nenazdával som sa, že vec je súrna. Myslel som, že ide len o nový útok. Chcel som hlásiť viac, len čo sa viac dozviem.“

— To sa rozumie, že vec je súrna — znel hlas zastavou rozvažitou intonáciou, ktorú oba používali, keď posielali telegramy! — Pamäťte, že všetky zprávy takéhoto rázu sú vždy súrne.

— Zapamätám — čítał kňaz. — Ľutujem svoj omyl.

— Píšte nám — pokračoval Pápež, majúc oči stále sklopené na papier. — že o tom opatrení je rozhodnuté; spomínate len tri auktority. Údajte teraz všetky auktority, od ktorých tá zpráva došla, ak došla aj z iných miest.

Nastalo chvíľkové mlčanie. Potom kňaz začal čítať mená.

— Okrem troch kardinálov, ktorých mená som poslal arcibiskupi z Tibetu, Kaira, Kalkuty a Sydneu sa dotazovali, či je zpráva pravdivá, a prosili rozkazy, v prípade, že je pravdivá; aj iní sa pýtali, ktorých mená môžem označiť, ak smiem na chvíľku opustiť stôl.

— Urobte tak — povedal Pápež.

Zas nastalo mlčanie. Potom opäť nasledovaly mená.

— Biskupi z Bukareštu ostrovov Marquesas a Novofundlanska. Františkáni v Japonsku, mnísi Svätého Kríža v Maroku, arcibiskupi z Manitoby a Portlandu, a kardinál-arcibiskup z Pekingu. Vyslal som dvoch členov rádu Krista Ukrižovaného do Anglicka.

— Povedzte nám, kedy a ako došla prvá zpráva.

— Bol som volaný k stroju včera večer asi o dvadsiatej hodine. Arcibiskup zo Sydneu sa pýtal cestou našej stanice v Bombay, či je zpráva pravdivá. Odpovedal som, že som nič o nej nepočul. Za desať minút došly štyri ďalšie dotazy podobného znenia; a o tri minúty neskôršie poslal kardinál Ruspoli pozitívnu zprávu z Turina. Súčasne došla tá istá zvest od pátra Petrovského z Moskvy. Potom ...

— Počkať! Prečo to neoznámil kardinál Dolgorowski?

— Oznámil to o tri hodiny neskôršie.

— Prečo nie hned?

— Jeho Eminencia sa o tom nedopočula.

— Zistite o ktorej hodine tá zpráva došla do Moskvy — nie teraz, ale dnes.

— Urobím.

— Pokračujte teda.

— Kardinál Malpas hlásil to o päť minút po kardinálovi Ruspolovi a ostatné dotazy prišly pred polnocou. Čína oznámila to o dvadsiatejtrej hodine.

— Teda kedy, myslíte, že vec uviedla sa verejnosti v známost?

— Najprv rozhodnuté bolo o nej na tajnej porade v Londýne, včera asi o šestnástej hodine podľa nášho času. Zdá sa, že spänomocenci podpísali v tú dobu. Potom bola oznámená svetu. Tu vyhlásená bola pol hodiny po polnoci.

— Teda Felsenburgh bol v Londýne?

— Nie som istý. Kardinál Malpas hovorí, že Felsenburg dal svoj predbežný súhlas deň predtým.

— Dobre. To je teda, všetko čo viete?

— Pred hodinou zavolal ma zas kardinál Ruspoli. Hovorí, že sa obáva vzbury vo Florencii; bude to vraj prvé z innych povstaní.

— Žiada niečo?

— Len rozkazy.

— Povedzte mu, že mu posielame Apoštolské Požehnanie a do dvoch hodín že rozpošleme predpisy. Vyberte dvanásť členov rádu, aby okamžite nastúpili službu.

— Stane sa.

— Oznámte to posolstvo, len čo dohovoríme, aj celému svätému sboru a nariadte im, aby to hlásili so všetkou opatrnosťou všetkým metropolitom a biskupom, aby kňazi a ľudia vedeli, že ich nosíme v srdeci.

— Stane sa tak, Svätoſť.

— Konečne im povedzte aj to, že sme toto predvídal už dávno: že ich porúčame Večnému Otcovi, bez Prozrečnosti Ktorého ani vrabec nepadne na zem. Pobádajte ich, aby boli pokojní a neztrácali dôveru; aby nič nerobili len vyznali svoju vieru, keď sa ich budú pýtať. Všetky iné predpisy vydané budú ich pastierom hned.

— Stane sa tak, Svätoſť.

Zas nastalo ticho.

Pápež hovoril veľmi spokojne, akoby zo sna. Oči mal sklopené na papier, celé telo nehybné, ako socha.

a predsa kňazovi, ktorý počúval, odosielal latinské telegramy a čítal nahlas odpovede; zdalo sa, že hoci zprávy boli tak málo srozumiteľné, akoby čosi veľmi podivného a veľkého malo nastať. Vzduch akoby bol preplnený zvláštnym napnutím, a hoci nič nevyvodzoval z okolnosti, že patrne celý katolícky svet horúčkovite dohovorieva sa s Damaskom, predsa si spomenul na to, o čom rozjímal večer, ked' vyčkával posla. Zdalo sa akoby mocnosti tohto sveta hodlaly urobiť ešte jeden krok — a o ráze tohto kroku veľmi sa nestaral.

Pápež prehovoril zas prirodzeným hlasom.

— Páter — povedal — čo teraz poviem je tak, akoby som to hovoril vo spovedi. Rozumiete? ... Dobre. Tak začnite.

Potom pokračoval hlasom zvláštnej intonácie.

Eminencia. O hodinu budeme slúžiť omšu k Svätému Duchu. Len čo bude po omši, postaráte sa o to, aby celý svätý sbor bol spojený s vami a čakal Naše rozkazy. Toto rozhodnutie nie je podobné nijakému, čo predchádzalo. Zaiste, to teraz chápete. Dva alebo tri zámery máme na mysli, ale ešte nie sme istí, ktorý z tých zamýšľa náš Pán. Po omši oznámime vám, čo nám On zjaví, že je podľa Jeho vôle. Prosíme vás, aby ste aj vy hned' slúžili omšu za náš úmysel. Čokoľvek treba urobiť, musí byť urobené rýchle. Vec kardinála Dolgorovského môžete nechať na neskoršiu dobu. Ale prajeme si počuť výsledok vášho vyšetrenia, najmä v Londýne, pred poludním. Benedicat te Omnipotens Deus, Pater et Filius et Spiritus Sanctus.⁷⁰

— Amen! — šepkal kňaz, čítajúc s papiera.

(III.)

Malá kaplnka dolu v dome bola sotva dôstojnejšia, ako ostatné izby. Ozdôb nebolo, vyjmúc tých, ktoré bez-

⁷⁰ Žehnaj ťa všemožúci Boh, Otec, Syn a Duch Svätý.

podmenečne vyžadovala liturgia a úcta. Vo vakovke stien vytlačené boly slabé reliify štrnásť stanic krízovej cesty; malá kamenná sôška Matky Božej stála v rohu a pred ňou svietnik z kutého železa, a na oltári z masívneho, netesaného kameňa, vyvýšenom na kamennom stupni, stalo ešte šesť železných svietnikov a železny krucifix. Svätostánok, tiež zo železa, zahalený ľanovými záclonkami, stál pod krížom; malá kamenná doska vyčnievajúca zo steny, slúžila za kredenc. V kaplnke bolo len jedno okno a to hľadalo do dvorca, takže oči nepovolaných nemohly ta preniknúť.

Ked sa sýrsky kňaz zapodieval svojou prácou, vykladajúc omšové rúcho v malej sakristii pri boku oltára, prichystávajúc nádoby a snímajúc povlak s oltárneho prestieradla — zdala sa mu aj tátó nepatrna práca unavujúcou. V ovzduší akoby bol istý tlak. Do akej miery to bolo následkom prerušeného odpočinku, nevedel, ale obával sa, že v nastávajúcom dni hrozí sei rocco.⁷¹ Ten žltkavý odtieň svitu sa neztratil, ani keď slnko vychádzalo; ba aj teraz, ako chodil tíska bosými nohami medzi predellou a kľakadlom, kde mlčky kľačala nehybná biela postava, zavše zachytil nad strechou za malým dvorcom zákmit tej mdlej oblohy pieškovej farby, zvestujúcej horúčavu a dusno.

Konečne mal všetko pripravené, zapálil sviečky, pokľakol a potom stál so sklonenou hlavou, čakajúc na Svätého Otca, aby vstal. Na dvorci ozvaly sa kroky služu, prichodiaceho, aby počul omšu, a súčasne Pápež sa zdvihol a šiel do sakristie kde červené rúcho Boha, Ktorý prišiel v podobe ohňa, prichystané bolo pre obeť.

Sylvestrovo chovanie pri omši bolo neobyčajne neokázale. Pohyboval sa tak rýchle, ako ktorýkoľvek mladý kňaz. Jeho hlas bol celkom rovnomerný a tichý

⁷¹ Horúci vietor, južný alebo juhovýchodný, prichádzajúci z Afriky.

a Jeho krok ani nie rýchly ani slávnoſtný. Podľa tradičie, sotrval pol hodiny ab amictu ad amictum; a aj v tej malinkej prázdnej kaplnke mal oči stále sklopené. A predsa tento sýrsky kňaz nikdy neprisluhoval pri Jeho omši, aby ho nerozchvievalo čosi, podobné strachu; nebola to len vedomosť o vzneſenej dôstojnosti toho prostého celebranta; ale, hoci to nemohol tak vyjadriť, tá postava v kostolnom rúchu obkľúčená bola aromou hlbokého pohnutia, ktorá pôsobila na neho skoro telesne — nemala nijakého sebavedomia, ale pohrúžená bola do akejsi inej Bytosti; mala dokonalosť spôsobu až do tých najmenších podrobností, ako to môže byť len u človeka, ktorý čo najhlbšie vniká do vecí. Už v Ríme za starých časov bol to neobyčajný zjav vidieť Pátra Franklina slúžiť omšu; seminaristi v predvečer vysvätenia boli posielaní, aby sa na neho podívali, aby sa naučili dokonalé chovanie a spôsob.

Dnes bolo všetko tak, ako obyčajne, ale vo chvíliku, keď Pápež prijímal Hostiu, kňaz náhle pozrel hore, majúc akýsi nejasný dojem, že alebo hlas alebo posunok ho k tomu vyzval; a ako hľadel, srdce mu začalo kŕčoviť silne biť akoby v hrdle. Ale telesný zrak nevidel nič neobyčajného. Postava stála tam so sklonenou hlavou, brada spočívala na koncoch dlhých prstov, telo stálo úplne spriamené a v takom podivnom ľahkom postoji, akoby nijaká váha nespočívala na nohách. Ale duševnému zraku bolo čosi zjavné; Sýran nemohol si to nijako vyjadriť slovami; ale potom premýšľal, že bol napnute hľadel v očakávaní, že sa stane nejaké viditeľné alebo slyšiteľné vyjavenie. Bol to dojem, ktorý by sa mohol opísat názvom svetla alebo zvuku; v ktorékolvek chvíli mohlo sa stať, že tá nežná živá sila, ktorú zrak duše videl horieť pod červeným ornátom a bielou kamžou, náhle vypramenila navonok v podobe prúdu svetla, ožiarujúceho nielen čisté osmahlé telo pod bielymi vlasmi, ale aj samo tkanivo drsných, neživých, zaškvrenených látok, zahaľujúcich celé telo. Ale-

bo mohla sa vyjaviť tiahlym akordom strún alebo vetrovky, akoby mystické slúčenie zasvätenej duše s nevyjaviteľným Božstvom a ľudskou povahou Ježiša Krista plodilo taký zvuk, aký stále vyviera prameňom života zpod Trónu Baránka. Alebo tiež mohla sa prejavovať vôňou — čírou esenciou destilovanej sladkosti — takou vôňou, aká vychádza z hrubého svätostánku svätcovho tela a ovanie tých, ktorí ju poznajú, ako dych nebeských ruží...

Chvíľky sa míňaly v tom tichu čistoty a mieru; zvonku ozývaly sa a utichaly zvuky, rachot taligy kde-si ďaleko, čvrkanie prvej cikady v drsnom trávniku dvadsať krokov za múrom; ktosi za kňazom dýchal kráko a fažko, akoby pod tlakom neznesiteľného polihnutia, ale postava stála spokojne, ani pohybom, ani záchvievom nerušiac tesanú nehybnosť záhybov kamže alebo dokonalý postoj biele obutých nôh. Keď sa konečne pohol, aby odokryl Drahocennú Krv, položil ruky na oltár a klaňal sa, bolo to akoby sa nejaká socha bola prebudila k životu; sýrseho kňaza to bezmála omráčilo.

Zas keď bol kalich vyprázdený, zmocnil sa ho prvý dojem; ľudské a vonkajšie zaniklo v objatí Božského a Neviditeľného a zas ticho ožilo a žiarilo... A zas, keď duševná moc klesla nazad do svojho pôvodu, Sylvester podal kalich.

S trasúcimi sa kolenami a očami naširoko očakávaním roztvorenými kňaz vstal, pokľakol a šiel ku kredencu.

Bolo zvykom, že po Pápežovej omši kňaz sám konal obeť v Jeho prítomnosti, ale dnes, len čo bolo rúcho kus po kuse na jednoduchú bednu uložené, Sylvester obrátil sa ku kňazovi.

— Hned — povedal tíško. — Idťte teraz hore, Páter, na strechu a povedzte kardinálovi, aby bol pripravený. Prídem za vami o päť minút.

Je zaiste scirocco, pomyslel si kňaz, keď vyšiel na ploskú strechu. Obloha miesto toho, aby bola jasnej modrej farby, ako by sa dalo očakávať v tú rannú hodinu, bola mdle žltá a stmievala sa k obzoru vo farbu až hnedú. Tábor, pred ním, zdal sa visieť v temnej diaľke, keď pozeral naň cez jemným pieskom presýtené ovzdušie a za rovinou, keď obzrel sa nazad, okrem bieleho pruhu Naimu bolo vidieť len bledé okraje vrškov na oblohe. Aj vzduch už v tú rannú hodinu bol horúci a dusný, hýbaný len pomaly dusiacim juhozápadným vánkom, ktorý dul nesčíselnými mŕtvičami piesku za ďalekým Egyptom, posbieran horúčavu ohromnej suchej nezvlaženej pevniny a neprejdúc skoro ani pruh mora, aby zjemunil svoju zlobu, valil ju teraz na tento úbohy kúsok zeme. Aj úpätie Karmelu ako videl, keď sa zas obrátil, zahalené bolo hmlou polosuchou a polovlhkou, a nad ňou dvíhala sa jeho dlhá býčia hlava, vypínajúca sa vzdorovite proti západnej oblohe. Keď sa dotkol stola, aj ten bol suchý a pálił dlaň; na poludnie nebude možno sa dotknúť ocele.

Pritisol páku a čakal; zas ju pritisol a zas čakal. Potom v odpoveď zaznel zvonec a kňaz klepúc na klávesy oznamil priestorom do diaľky osemdesiat mil', že prítomnosť Jeho Eminencie je bezodkladne potrebná. Uplynula jedna, dve minúty a potom, keď sa zvonec zas ozval vyšľahol riadok na nový biely hárok.

— Tu som. Je tam Jeho Sviatosť?

Pocítil ruku na pleci a obrátiac sa videl za svojou stoličkou Sylvestra v kapucni a bielom rúchu.

— Povedzte mu, že áno. Pýtajte sa, či má nové zprávy.

Pápež zas šiel k stoličke a posadil sa a o minútu neskôršie, so vzrastajúcim rozčúlením, kňaz prečítal odpoveď.

— Dotazy sa hrnú. Mnohí očakávajú, že Vaša Sviatosť vydá výzvu. Moji tajomníci sú zamestnaní od štvrtnej hodiny. Úzkosť je neopísateľná. Niektorí ľudia za-

pierajú, že by mali nejakého pápeža. Treba urobiť niečo hned.

— Je to všetko? — pýtal sa Pápež.

Kňaz zas prečítal odpoved' :

— Áno a nie. Zpráva je pravdivá. Nariadenie bude uvedené v platnosť bezodkladne. Ak sa hned' nezakročí, nastane hromadné a konečné odpadávanie od viery.

— Dobre — šepkal Pápež svojím úradným hlasom.

— Teraz počúvajte pozorne, Eminencia. — Chvíľku mlčal; Jeho prsty sopnuté boly pod bradou, ako práve pri omši. Potom prehovoril.

— Chystáme sa úplne odovzdať do rúk Božích. Už nás nesmie ďalej zdržiavať ľudská opatrnosť. Rozkazujeme vám teda, aby ste čo najopatrnejšie oznámili tieto naše želania nasledovným osobám pod pečaťou najprísnejšej tajnosti, a nikomu inému. A na túto službu použite poslov, vybraných z Rádu Krista Ukrižovaného, dvoch pre každé posolstvo, ktoré nesmie byť na nijaký spôsob sverené papieru. Sú to členovia sväteho sboru, počtom dvanásť; metropolitovia a patriarchovia po celom svete, ktorých je dvadsaťdva; generáli cirkevných rádov: Spoločnosť Ježišova, Frátri Mnisi obyčajných a Mnisi rozjímových rádov — štyri. Tieto osoby, počtom tridsať osem, kaplánom Vašej Eminencie, ktorý bude vykonávať úlohu notára, a s mojím kaplánom, ktorý mu bude pomáhať, a My Sami — všetci dohromady štyridsať jeden — tieto osoby nech sa dostavia v našom paláci Nazarete nie neskôršie, ako vo svätvečer Svätodušný. Nie je našou vôleou rozhodnúť o krokoch, potrebných vo veci nového nariadenia, kým najprv nevypočujeme rady našich poradcov a nedáme im príležitosť, voľne sa medzi sebou dorozumieť. Tieto slová, ako sme ich predniesli, nech sú podané všetkým tým osobám, ktoré sme menovali; a Vaša Eminencia im ďalej oznámi, že naše úvahy nepotrvačú dlhšie, ako štyri dni.

— Pokiaľ ide o zásobovanie cirkevného snemu a podobné veci. Vaša Eminencia vyšle dnes kaplána, o kto-

rom sme hovorili a ťen s mojím kaplánom hneď sa dajú do príprav a Vaša Eminencia, ustanovujúc pátra Marabouta, aby vás vo vašej neprítomnosti zastupoval, nasledovať ich bude nie neskoršie, ako od dnes za štyri dni.

— Nakoniec, všetkým tým, ktorí žiadali určité predpisy, ako sa zachovať proti tomu novému nariadeniu, oznamte túto jednu vetu a nič viac.

— Netraťte teda svoju dôveru, ktorá má veľkú odplatu. Lebo ešte niečo málučko, a príde Ten, Ktorý má prísť, a nebude meškať.⁷² — Sylvester Biskup, Služobník Služobníkov Božích.

⁷² K Židom 10, 35 a 37.

HLAVA III.

(I.)

Oliver Brand vyšiel z poradnej siene vo Westminstere v piatok vecer, len čo bola vec dojednaná a splnomocnenci vstali od stola, majúc väčšiu starosť o to, aký účinok bude mať zpráva na jeho ženu, ako aký bude mať na svet.

Badal v nej zmenu od toho dňa, keď pred piatimi mesiacmi Prezident Sveta po prvý raz bol vyhlásil postup svojej politiky; a kým Oliver sám prispôsobil sa tomu postupu a verejne ho obhajujúc pomaly sa prevedčil o jeho potrebe, Mabel, po prve vo svojom živote, ukázala sa byť celkom neústupná.

Zdalo sa mu, že žena upadla do akéhosi šialenstva. Felsenburghovo vyhlásenie stalo sa o nejaký týždeň po tom, ako bol s toľkým jasotom velebený vo Westminstere, a Mabel zprvu pokladala zprávu za celkom neuvieriteľnú.

Potom, keď už nebolo nijakej pochybnosti o tom, že vykorenenie vyznávateľov nadprirodzena vyhlásil za možnú nezbytnosť, došlo medzi manželom a ženou k hroznému výstupu. Povedala, že ju oklamali; že nádej sveta je len ohromným preludom; že vláda svetového mieru je tak ďaleko, ako kedykoľvek inokedy; že Felsenburgh zradil dôveru, v ňom kladenú, a zrušil svoje slovo. Výstup bol desný. Ani v tej chvíli si len spomenúť naň nechcel. O chvíľku sa síce utíšila, ale jeho dôvody, prednesené s nekonečnou trpezlivosťou, zdaly sa mať veľmi málo účinku. Oddala sa mlčanlivosti, sotva mu odpovedajúc. Len jediná vec zdala sa ju dojímať, a to bolo, keď hovoril o Prezidentovi samom. Stávalo

sa mu jasné, že ona je predsa len ženou, odkázanou na milosť silnej osobnosti, ale úplne mimo dosahu logiky. Bol veľmi sklamaný. Ale dúfal, že časom ju vyliečí.

Anglická vláda podnikla rýchle a obratné kroky, aby uspokojila tých, ktorí, ako Mabel, ľakali sa nevyhnutelnej logiky novej politiky. Armáda rečníkov krížom-krážom precestovala celú krajinu, obhajujúc túto zásadu a vysvetlujúc; tlačová kampaň bola vedená neobyčajne zručne a mohlo sa povedať, že nebolo osoby zpomedzi tých milionov obyvateľov Anglicka, ktorá by nebola mala ľahký prístup k tomu, čo hovorila vláda na svoju obranu.

Stručne, bez rečníckych ozdôb, ich dôvody boli nasledovné a nebolo pochybností, že vcelku tíšily zdesený odboj citlivejších myslí.

Poukazovalo sa, že po prvý raz v dejinách sveta stal sa pokoj všeobecnou skutočnosťou. Už nebolo jediného štátu, čo ako malého, ktrého záujmy neboli by totožné s tými ktorejkoľvek z troch častí sveta, ktorej bol podriadený, a že prvý stav dosiahnutý bol skoro pred polstoročím. Ale druhý stav — slúčenie tých troch častí pod spoločnú hlavu — nekonečne väčší čin, ako prvý, keďže sporné záujmy boli nesmierne obrovskéjšie — ten dovršený bol jedinou Osobou, ktorá patrne vynorila sa z ľudstva práve v tej chvíli, keď svet potreboval takú Osobnosť. Preto zaiste nežiadalo sa mnoho, aby tí, ktorým preukázalo sa to dobrodenie, podrobili sa vôle a úsudku Toho, skrže ktorého sa im ho dostalo. Tento dôvod, teda, odvolával sa na vieri.

Druhý hlavný dôvod bol upravený na rozum. Prenasledovanie, ako všetci osvetlení ľudia uznávajú, bolo spôsobom väčšiny divochov, ktorí chceli vnútiť isté svoje názory menšine, ktorá samovoľne s nimi nesúhlasila. Nuž a zvláštne zlo prenasledovania v minulosti nevázilo v používaní násilia, ale v jeho zneužití. Aby jedna ríša diktovala náboženské názory menšine svojich členov, bolo by neznesiteľným tyranstvom, lebo nijaký štát ne-

má práva ustanoviť všeobecné zákony, ktorých opak môže byť azda platný v susednom štáte. To, akokoľvek prestrojené, nebolo by ničím iným, ako individualizmus národov, teda kacírstvo ešte zhubnejšie pre svetovú obec, individualizmus jednotlivca. Ale s príchodom sjednotenia záujmov celého sveta, situácia sa zmenila. Po nesúvislosti rozdelených jednotiek prišla jediná osobnosť ľudského pokolenia, a s tou dokonalosťou, ktorú možno prirovnať dospelosti, vznikly celkom nové práva. Ľudské pokolenie je teraz jedinou bytosťou svrchovanou zodpovednou voči sebe; už nie sújakých súkromných práv, aké zaiste jestvovaly v dobe, tomuto predchádzajúcej. Ľudia majú teraz vládu nad každou buňkou, z ktorých složené je ich Mystické Telo, a kde nejaká taká buňka osvedčí sa, že je telu na škodu, práva celku sú porušené.

A je len jedno náboženstvo, ktoré si nárokuje jednakoé práva všeobecnej právomoci — a to je katolícke náboženstvo. Východné sekty, hoci ponechaly si svoj svojráz, predsa našly v Novom Človeku vtelenie svojich ideálov a preto oddaly sa v poddanstvo Tela, ktorého Hlavou je On. Ale sama podstata katolíckeho náboženstva je zradou na samom pojme ľudí. Kresťania skladajú slub vernosti akejsi vymyslenej nadprirodzenej Bytosti, ktorá je nielen — tak tvrdia — mimo sveta, ale skutočne ho aj presahuje. Kresťania teda — nehľadiac ani na tú bláznivú bájku o Vtelení, ktorú by bolo možno nechať zhynúť svojou vlastnou nesmyselnosťou — s rozvahou sa oddelujú od toho Tela, ktorého členmi sa stali, keďže narodili sa z ľudského pokolenia. Sú ako umŕtvené údy, podrobujúce sa vláde vonkajšej moci, inej ako tej, ktorá je ich jediným životom, a samým tým skutkom ohrozený celé Telo. Toto šialenstvo, teda, je jediným zločinom, ktorý posiaľ zasluhuje si to meno. Vražda, krádež, lúpež, násilie, ba aj sama anarchia, sú len nepatrnlmi chybami v porovnaní s tým ohavným hriechom, lebo hoci títo ubližujú Telu, predsa nerania jeho srdce — jed-

notlivci trpia, a preto tí menší vinníci zasluhujú si, aby boli držaní na uzde; ale život sám nimi nie je ohrozený. Ale v kresťanstve je jed opravdu smrteľný. Každá buňka ním nakazená je nakazená v tej žilke, ktorá ju spojuje ku zdroju života. To, a to jediné, je najvyšším zločinom velezrady proti ľuďom — a nič, len úplné odstránenie so sveta môže byť primeraným liekom.

Takéto, teda, boly hlavne dôvody, podávané tej čiastke sveta, ktorá posiaľ sa ľakala rozvážneho prejavu Felsenburgha, a ich úspech bol obdivuhodný. Pravda, logické vývody, samy v sebe nepopierateľné, boli odeté v rozmanité rúcha, pozlátené výrečnosťou a žiarou horlivosti, a previedly svoje dielo tak znamenite, že keď sa blížilo leto, Felsenburgh oznámil súkromne, že mieni podať osnovu, ktorá by uskutočnila logický záver tej politiky, o ktorej bol hovoril.

Teraz aj to bolo prevedené.

(II.)

Oliver odomkol dvere, vošiel do domu a šiel rovno hore do Mabelinej izby. Nebolo by dobre, keby počula tú zprávu od inokadiaľ, ako z jeho úst. Mabel nebola vo svojej izbe, a keď sa po nej pýtal počul, že pred hodinou odišla.

To ho uviedlo do pomykova. Nariadenie bolo podpísané pred polhodinou a na dotaz Lorda Pembertona bolo uvedené, že už niet prečo to tajíť, a že rozhodnutie treba oznámiť tlači. Oliver hneď sa ponáhľal preč, chcejúc sa zabezpečiť, aby Mabel počula zprávu od neho a teraz bola vonku a každú chvíľu elektrické plakáty mohly ju upovedomiť o tom, čo sa stalo.

Cítil v sebe nesmierny nepokoj, ale za nejakú hodinu sa hanbil niečo podniknúť. Potom šiel k domácomu telefonu a zas sa vypytoval slúžky, ale tá nemala ani tušenia, že kde by Mabel mohla byť; azda šla do kostola; niekedy tam bývala o tej hodine. Poslal slúžku,

aby sa ta šla pozrieť, a sám si zas sadol na okenné sedadlo v ženej izbe, hľadiac skormútene na širokú pláň striech v zlatom svetle zapadajúceho slnka, ktoré sa mu zdalo toho večera podivne krásne. Obloha nebola tej čistej zlatej farby, akou žiarila každý večer v poslednom týždni; bol v nej ružový nádych, ktorý sa ľahal po celej klenbe, pokial' videl, od západu na východ. Premýšľal o tom, čo nedávno čítal v akejsi starej knihe, že odstránenie dymu rozhodne ubralo krásu večernému zafarbeniu... V Amerike bolo niekoľko hrozných zemetrasení — uvažoval, či nie je medzi nimi a obrazom, ktorý sa mu naskytal nejaká spojitosť... Potom zatelely jeho myšlienky zas k Mabel...

Asi za desať minút počul jej kroky na schodoch a ako vstal, vošla.

Niečo v jej obličaji mu hovorilo, že vie všetko a srdce mu zmeravelo, keď videl jej bledú, strnulú tvár. V jej črtoch nezračila sa zlosť — nič len biela, beznádejna zúfalosť a nesmierna odhodlanosť. Jej pery tvorili rovnú čiarku a oči pod bielym letným klobúčkom, zdaly sa byť stiahnuté v dve bodky. Mechanicky zavrela za sebou dvere a stála, neurobiac ďalší pohyb k nemu.

— Je to pravda? — pýtala sa.

Oliver si vzdychol a zas si sadol.

— Čo či je pravda, drahunká?

— Je pravda? — povedala zas — že všetkým ľuďom bude daná otázka, či veria v Boha, a ak sa priznajú, že budú zabité?

Oliver pretrel si jazykom suché pery.

— Ty to podávaš príliš drsne — povedal. — Otázka je, či svet má právo...

Urobila prudký pohyb hlavou.

— Je to teda pravda. A ty si to podpísal?

— Drahunká, prosím ťa nerob výstup. Som vyčerpávaný. A kým ma nevypočuješ, neodpoviem na tvoju otázku.

— Hovor, teda.
— Tak si sadni.
Potriásla hlavou.

— Tak dobre... Nuž, vec sa má tak. Svet je teraz jedna bytosť a nie mnohé bytosti. Individualizmus je mŕtvy. Zomrel, ked' Felsenburgh stal sa Prezidentom Sveta. Zaiste vidíš, že panujú teraz celkom nové pometry, podobné niečo ešte nikdy nebolo. Ale ved' to všetko vieš tak dobre, ako ja sám.

Zas trhla netrpezlive hlavou.

— Prosím ťa, vypočuj ma do konca — povedal unavené. — Nuž, kedže sa to stalo, prišla aj nová morálka; je to celkom tak, ako ked' dieťa vstúpi do veku rozumu. Preto musíme sa starať, aby to trvalo — aby nenastal obrat — nejaké odumrenie — aby všetky údy boli zdravé. Jestli ťa pohoršuje tvoja ruka, odtni ju a odhod' od seba, povedal Ježiš Kristus. Nuž, to hovoríme aj my... Ked' teda niekto povie, že verí v Boha — pochybujem veľmi, že je niekto taký, kto by skutočne veril, alebo chápal, čo to znamená — ale len ked' to niekto povie, pácha najhorší zločin, aký možno vymyslieť: zločin velezrady. Ale nebude sa robiť nijaké násilie; všetko bude sa diať celkom pokojne a milosrdne. Ved' si vždy schvaľovala Euthanasiu, ako aj my všetci. Nuž tá sa bude používať; a...

Zas pohla trošku hlavou. Ostatné telo bolo nehybné ako socha.

— Načo toto všetko? — pýtala sa.

Oliver vstal. Nemohol zniesť tvrdosť jej hlasu.

— Mabel, moja drahá...

Na chvíľočku zatriasly sa jej pery; potom zas hľadela na neho ľadovými očami.

— Nechcem o tom počuť — povedala. — Je to márne... Teda si to podpísal?

Oliver, hľadiac na ňu, cítil sa biedne zúfalý. Nesmierne radšie by bol, keby bola zúrila a plakala.

— Mabel — zvolal zas.

— Teda si to podpísal? ...

— Podpísal — povedal konečne.

Obrátila sa a šla k dverám. Skočil za ňou.

— Mabel, kde ideš?

A vtedy po prvý raz v živote luhala svojmu manželovi priamo a plne.

— Idem si trošku odpočinúť — povedala. — Uvidíme sa čoskoro pri večeri.

Ešte váhal, ale pozerala mu do očí tak poctive, hoci bola bledá, že ustúpil.

— Dobre, drahunká ... Mabel, snaž sa pochopit!

O pol hodinky neskoršie prišiel dolu k večeri, potúžený logickými vývodami, ba aj roznietený pohnutím. Dôvody zdaly sa mu teraz tak celkom presvedčivými; ak priostené sú predpoklady, ktoré oba uznávajú a podľa ktorých žijú, jednoducho nebolo možno vyhnúť sa záveru.

Čakal nejakú minútu, a konečne šiel k domácemu telefonu, ktorý bol spojený s oddelením služobníctva.

— Kde je milostivá pani? — pýtal sa.

Nastalo chvíľkové ticho a potom znala odpoveď.

— Odišla z domu pred pol hodinou, prosím. Myslela som, že ráčite o tom vedieť.

(III.)

Toho istého večera pán Francis sedel vo svojej úradovni, veľmi zamestnaný s prípravami na slávnosť Vyžívovania, ktorá mala byť prvého júla. Tento obrad mal sa konať po prvý raz a pán Francis mal starosť, aby sa stretol s takým úspechom, ako predošlé obrady. Boli nejaké menšie rozdiely medzi týmto a ostatnými a preto bolo potrebné, aby ceremoniári boli dokonale poučení.

Tak s modelom pred sebou — miniatúrna kopia vínutra Opátstva s drobnými voskovými figúrkami na

klátkoch, ktoré bolo možno sem a tam potískať — zaoberal sa tým, že malým kňazským písmom robil rubrikové poznámky do svojho výtlačku obradného poriadku.

Preto, keď niečo po dvadsaťprvej hodine vrátny mu telefonoval, že akási dáma si praje s ním hovoriť, odpovedal dosť príkre, že je to nemožné. Ale zvonec zas zarapčal a na jeho mrzutú otázku, bolo mu ohlásené, že dáma dolu je paní Brandová a že si praje len desaťminútový rozhovor. To bola celkom iná vec. Oliver Brand bol dôležitou osobnosťou a preto jeho žena mala význam a pán Francis, prosiac za odpustenie, nariadił, aby bola zavedená do jeho predizby a vstal vzdychajúc, od svojho modelu a voskových figuriek.

Zdalo sa mu, že je paní Brandová veľmi tichá, keď o minútu neskoršie ju privítal; mala závoj spustený, takže nedobre videl jej tvár, ale v jej hlase akoby nebolo obvyklej živosti.

— Je mi ľúto, že vás vyrušujem, pán Francis — povedala. — Chcem sa vás opýtať niekoľko otázok.

Usmial sa povzbudile.

— Pán Brand bezpochyby ...

— Nie — povedala — pán Brand ma neposiela. Ide čiste o moju súkromnú vec. Zaraz sa dozviete, prečo prichádzam. Začнем hned. Viem, že vás nesmiem zdržiavať.

Všetko zdá sa byť akési divné, pomyslel si pán Francis; ale zaiste čoskoro pochopí.

— Po prvé — povedala, — myslím, že ste poznali pátra Franklina. Stal sa kardinálom, pravda?

Pán Francis prisvedčil usmievajúc sa.

— Viete, či je na žive?

— Nie — povedal. — Zomrel. Bol, ako viete, vtedy v Ríme, keď bol Rím zničený.

— Ach! Viete to určite?

— Celkom určite. Len jeden kardinál unikol — Steinmann. Ten bol potom obesený v Berlíne; a jeruzalemský Patriarcha zomrel o nejaký týždeň neskoršie.

— Ach! teda dobre. Nuž, mám k vám veľmi zvláštnu otázku. Pýtam sa to pre istú príčinu, ktorú však vysvetlif nemôžem, ale čoskoro porozumiete ... Je to toto: Prečo veria katolíci v Boha?

Bol natoľko zarazený, že na chvíľočku len sedel a vyjavene na ňu pozeral.

— Viem — povedala pokojne, — že je to veľmi zvláštna otázka. Ale — zaváhala. — Nuž, poviem vám — povedala. — Vec sa má tak, že mám priateľku, ktorá je ohrozená týmto novým zákonom. Rada by som ju prehovorila; ale musím znať aj jej stránku veci. Ste jediným kňazom — totiž jediným človekom, ktorý bol kňazom — ktorého som kedy poznala, okrem pátra Franklina. Teda, myslela som si, že mi to azda poviete.

Jej hlas znal celkom prirodzene; ani najmenej sa nezachvel ani neviazol. Pán Francis sa mile usmieval, ľahko trúc si ruky.

— Ach! — povedal. — Áno, rozumiem ... Nuž, je to veľmi objemná otázka. Nemohol by som azda zajtra?

— Chcem len čo najstруčnejšiu odpoved' — povedala. — Je opravdu dôležité, aby som sa dozvedela hned'. Viete, ten nový zákon nadobudne platnosť ...

Prikývol.

— Nuž — veľmi stručne by som povedal toto: Katolíci hovoria, že možno poznať Boha rozumom; že zo zariadenia sveta môžu vyvodzovať, že musel byť akýsi Usportiadateľ — akýsi Rozum, rozumiete. Potom hovoria, že vyvodzujú aj iné veci o Bohu — že je Láskou, na príklad lebo šťastie ...

— A čo utrpenie? — prerusila ho.

Zas sa usmial.

— Áno, to je to ... to je tá slabina.

— Ale čo hovoria o tom?

— Nuž, slovom, hovoria, že utrpenie je plodom hriechu...

— A hriech? Vidíte, pán Francis, ja vôbec nič neviem.

— Nuž, hriech je vzbúrenie sa ľudskej vôle proti vôle Božej.

— Čo tým mienia?

— Viete, to je tak: oni hovoria, že Boh chcel byť milovaný Svojimi tvormi a preto im dal slobodnú vôľu; ináč by nemohli skutočne milovať. Ale keď majú slobodnú vôľu, znamená to, že ak chcú, môžu odoprieť Boha milovať a Ho poslúchať; a to je, čo sa menuje hriech. Vidíte aký nesmysel ...

Trhla trošku hlavou.

— Áno, áno — povedala — ale chceme vedieť, čo myslia ... Nuž, teda, je to všetko?

Pán Francis sovrel pery.

— Ani z ďaleka — povedal; — to je sotva viac, ako čo volajú prirodzené náboženstvo. Katolíci veria oveľa viac.

— Nuž?

— Milostivá pani, nie je možné vyjadriť to niekoľkými slovami. Ale, slovom, oni veria, že Boh sa stal človekom — že Ježiš bol Bohom, a že sa vtelil, aby ich spasil od hriechu smrťou ...

— Utrpením — chcete povedať?

— Áno; smrťou. Nuž to, čo volajú Vtelenie, je skutočne jadro celého. Všetko ostatné vyplýva z toho. A ak to človek raz verí, musímu priznať, že všetko ostatné nasleduje samo od seba — až po tie škapuliare a švätenú vodu.

— Pán Francis, nerozumiem vám ani slova.

Usmieval sa shovievave.

— To sa rozumie, že nie — povedal — je to všetko neuveriteľný nesmysel. Ale, ako viete, kedysi som to skutočne veril.

— Ale, ved' sa to prieči rozumu — povedala.

V pomyskove čosi zašomral.

— Áno — povedal — v istom smysle, to sa rozumie, že je — úplne nerozumné. Ale v inom smysle ...

Nahla sa zrazu k predu a pán Francis zazrel plápol jej očí pod bielym závojom.

— Ach! — povedala, skoro bez dychu. — To chcem počuť. Tak mi povedzte, ako to ospravedlňujú.

Na chvíľku mlčal a rozmyšľal.

— Nuž — povedal pomaly — pokiaľ sa pamäťam, hovoria, že sú aj iné zdroje poznávania okrem tých z rozumu, na príklad, že srdce niekedy zistuje veci, ktoré rozum nemôže zistiť — intuícia, viete. Na príklad, hovoria, že všetky také veci, ako obetavosť a šľachetnosť, ba aj umenie, — pochádzajú zo srdca, že rozum ich sice sprevádza — na príklad v pravidlách techniky — ale že ich dokazovať nemôže; sú celkom mimo neho.

— Myslím, že chápem.

— Nuž hovoria, že náboženstvo je tiež také — inými slovami, v skutočnosti priznávajú, že je len vecou cielu. — Potom zas zaváhal, snažiac sa byť spravodlivým. — Nuž azda by to nepovedali — hoci je to pravda. Ale slovom ...

— Prosím?

— Nuž, hovoria, že je niečo, čo sa volá Viera ... akési hlboké presvedčenie, ničomu inému nepodobné ... nadprirodzené ... ktoré vraj Boh dáva ľuďom, ktorí po ňom túžia ... ľuďom, ktorí sa oň modlia a vedú dobrý život, a tak ďalej ...

— A táto Viera?

— Nuž, táto Viera, podopretá tým, čo oni nazývajú Svedectvá — táto Viera dáva im úplnú istotu, že je Boh, že sa stal človekom a tak ďalej až po cirkev a všetko ostatné. Hovoria aj to, že táto Viera je ďalej dokazovaná tým účinkom, aký malo ich náboženstvo na svet a spôsobom, akým vysvetluje človeku jeho povahu. Viete, je to len prípad čírej autosugescie.

Počul, ako si vzdychla, a prestal.

— Je vám tá vec trošku jasnejšia, milostivá pani?

— Úprimne vám d'akujem — povedala — je to už rozhodne jasnejšie ... A je pravda, že kresťania umierali za túto Vieru, nech je čímkol'vek?

— Ó! áno. Tisíce a tisíce. Práve tak, ako Mohamedáni umierali za svoju.

— Mohamedáni veria tiež v Boha, pravda?

— Nuž, verili, a nazdávam sa, že niekoľkí veria aj teraz. Ale tých je len veľmi málo. Ostatní stali sa esoterikmi, ako hovoria.

— A ... a čo by ste povedali, ktorý ľud je na najvyššom stupni vývoja — Východ alebo Západ?

— Ó! Západ. O tom niet pochybnosti. Východ hodne premýšľa, ale mnoho nekoná. A to vždy vedie k zmätku ... ba až k myšlienkovej stagnácii.

— A kresťanstvo bolo skutočne náboženstvom Západu až do doby pred sto rokmi?

— Ó! áno, bolo.

Mabel umľkla a pán Francis mal zas času uvažovať, ako veľmi podivné je to všetko. Zaiste má tú svoju priateľku kresťanku veľmi rada.

Potom vstala a on sa tiež zdvihol.

— Som vám veľmi povďačná, pán Francis ... Teda, to sú akési obrysy toho?

— Nuž, áno; pokial' sa to dá podať niekoľkými slovami.

— Ďakujem vám ... Nesmiem vás zdržovať.

Šiel s ňou k dverám. Ale asi krok pred nimi sa zastavila.

— A vy, pán Francis. Vy ste predsa boli v tom vychovaný. Neprichádza vám to niekedy na um?

Usmial sa.

— Nikdy — povedal — iba ak len vo sne.

— Ako si to, teda, vysvetľujete? Ak je to všetko len autosugescia, teda sugerovali ste si to tridsať rokov.

Prestala; a na chvíľku pán Francis váhal, čo má odpovedať.

— Ako by to vysvetlili vaši niekda jší spolučníci?

— Povedali by, že som sa pripravil o svetlo, že Vieira bola mi odňatá.

— A vy?

Zas váhal.

— Povedal by som, že som previedol na sebe silnejšiu autosugesciu, ale opačným smerom.

— Chápem . . . Dobrú noc, pán Francis.

Nedovolila, aby s ňou šiel dolu do výtahu, a keď videl, že hladká klietka tíško sa ponorila, vrátil sa zas k svojmu modelu Opátstva a drobným voskovým figurkám. Ale prv, ako začal ich zas sem a ta pohybovať, ostal na nejakú chvíľku sedieť so sovretými perami a uprenými očami.

HLAVA IV.

(I.)

O týždeň neskôr prebudila sa Mabel, keď sa rozhodnevalo; a na nejakú chvíľu zabudla, kde je. Ba aj zavolala Oliverovo meno, rozhliadajúc sa po cudzej izbe a čudujúc sa, čo tam robí. Potom si spomenula a zatichla ...

Bol ôsmy deň, ktorý trávila v tomto Domove; jej zkúšobná doba uplynula: dnes bude jej dovolené urobiť to, po čo tu prišla. Minulej soboty podrobila sa súkromnému výsluchu pred magistrátom, udávajúc pod obvyklými podmienkami tajnosti, svoje meno, vek a bydlisko, ako aj príčiny, prečo sa uchádza o Euthanasiu; a všetko sa podarilo. Vyvolila si Manchester. lebo ten bol nadosť vzdialený a veľký, aby poskytol jej záruku, že ju Oliver nebude znepokojovať; a jej tajomstvo sa znamenite zachovalo. Nebolo ani známky, že by jej manžel vedel niečo o jej úmysloch, vedľ, konečne, v takýchto prípadoch polícia bola povinovatá pomáhať osobe, ktorá bola na útek. Individualizmus uznávaný bol aspoň potiaľ, že ľuďom, omrzeným životom, zabezpečené bolo právo ten život opustiť. Sotva vedela, prečo si vybrała tento spôsob; vedela len to, že akýkoľvek iný zdal sa jej byť nemožný. Samovražda nožom vyžaduje zručnosť a odhodlanosť; na strelné zbrane nebolo možno ani pomyslieť a jed za nových prísnych nariadení bolo ľažko dosťať. Okrem toho chcela si vážne vyzkúšať svoje úmysly a byť celkom istá, že niesť pre ňu inej cesty ako tejto ...

Nuž, presvedčila sa úplne. Tá myšlienka ju ponajprv napadla vtedy, keď pocitovala také biedne zúfal-

stvo nad tým výbuchom zúrivosti v ten posledný deň starého roku. Potom sa ztratila, vyhladená súc dôvodami, že ľudia sú ešte vždy náchylní k návratu svojich starých nedostatkov.

Potom zas sa jej vrátila, sfa chladná a presvedčivá mátoha, v tom jasnom dennom svetle, vyvolanom Felsenburghovým prehlásením. Vtedy sa v nej usalašila, ale ju krotila, nevzdávajúc sa nádeje, že vyhlásenie nebude uvedené v platnosť, niekedy búriac sa proti jej hrôze. Ale myšlienka sa od nej nikdy nevzdialila; a konečne, keď tá politika sklíčila v rozvážný zákon, poddala sa odhodlane jej vnuknutiu. To bolo pred ôsmimi dňami; a od tých čias ani len na chvíľočku nezaváhala.

Ale prestala odsudzovať. Logické vývody ju umlčaly. Vedela len to, že to už znieť nemôže; že si nesprávne predstavovala Novú Vieru; že pre ňu, aj keď pre iných azda je — niet nádeje... Ved' nemala ani vlastné dieťa.

Tých osem dní, požadovaných zákonom, uplynulo veľmi pokojne. Vzala so sebou dosť peňazí, aby mohla vstúpiť do jedného z tých súkromných domovov, zariadených s náležitým pohodlím, aby neboli vyrušovaní ľudia, zvyklí lepšiemu životu: ošetrovateľky boli príjemné a súcitné; nemohla si na nič sťažovať.

Pravda, do istej miery trpela reakciami. Druhá noc po jej príchode bola hrozná, keď, ako ležala na posteli, obkľúčená horúcou tmou, celý jej smyslový život sa vzoprel a bojoval proti osudu, ktorý jej vôľa určila. Dožadoval sa obvyklých vecí — pokrmu, dychu a obcovania s ľuďmi: svíjal sa hrôzou pred slepou temnotou, ku ktorej sa tak neodvratne približoval; a v smrteľných mukách bol utíšený len čiastočne naštrknutým sľubom akéhosi hlbšieho hlasu, našeptávajúceho, že smrť nie je koniec. S ranným svetlom vrátila sa aj duševná rovnováha; vôľa nadobudla zas nadvládu, a výslovne odvolaťa tajnú nádej na pokračovanie ekzistencie. Potom zas

nejakú hodinu trápil ju vecnejší strach; v jej mysli vy-norily sa tie pohoršujúce odhalenia, ktoré pred desať rokmi boly rozbúrily Anglicko a ktoré daly podnet k zriadeniu takýchto Domovov pod vládnym dozorom — tie odhalenia, dokazujúce, že za dlhé roky v ohromných laboratoriách prevádzaly sa pokusy vivisekcie na ľuďoch — na tých ľuďoch, ktorí s tými istými úmyslami ako ona sa boli odrezali od sveta v súkromných domovoch Euthanasie, a ktorým dávaný bol plyn, ktorý len omamoval a nie usmrcoval... Ale aj tento strach pomní-nul v rannom svetle. Takéto veci neboli teraz už možné podľa nového systému — aspoň nie v Anglicku. Pre túto príčinu aj nešla na kontinent, urobíť koniec. Lebo tam, kde citlivosť bola slabšia a rozum panovačnejší, bol ma-terializmus pevnejší. Keďže boli ľudia len zvieratmi — bol taký záver nevyhnuteľný.

Jediná telesná nepríjemná stránka bola neznesiteľ-ná horúčava, panujúca vo dne a v noci. Zdalo sa, ako vedátori hovorili, že povstala akási celkom neočakávaná horúca vlna; bolo asi tucet teorií, ktoré sa väčšinou vzá-jomne vylučovaly. Ako zahanbujúce je to, pomyslela si, že ľudia, ktorí tvrdili, že si vzali zem na starosť, boli uvedení do takého ohromného pomykova. K poveternost-ným pomerom pridružily sa, pravda, aj pohromy; boli zemetrasenia úzasne prudké, jeden taký záchvev zničil prinajmenej dvadsať päť miest v Amerike; nejaké ostro-vy zmizly a ten poplach vzbudzujúci Vezuv zdal sa chy-stať k výbuchu. Ale nikto nevedel dať nijaké skutočné vysvetlenie. Jeden človek bol až natol'ko pomätený, že povedal, že akási povodeň nastala v prostred zeme... To počula od svojej ošetrovateľky; ale to ju veľmi ne-zaujímalо. Bolo len nudné, že nemohla sa hodne pre-chádzať po záhrade a musela sa uspokojiť tým, že se-delala vo svojej chladnej proti slnku chránenej izbe na druhom poschodí.

Len ešte na jednu vec sa pýtala, a to, na účinok nového nariadenia; ale zdalo sa, že ošetrovateľka mnoho

o tom nevedela. Vraj boli nejaké výtržnosti, ale zákon neboli ešte prevádzaný v nejakom veľkom rozsahu; týždeň, konečne bol len krátka doba, hoci nariadenie nadobudlo platnosť hned' a magistráty zahajovaly už predpísané sčítanie.

Toho rána, keď prebudená ležala na posteli a upierala oči na povalu, ružovým nádychom ranného slnka zfarbenú, potom zavše zašla na tichú izbičku, zdalo sa jej, že horúčava je horšia, ako kedykoľvek predtým. Nejakú minútu sa nazdávala, že asi zaspala; ale keď pritisla svoje bicie hodiny, počula, že štyri hodiny ledvaže uplynuly. No, no; už sa dlho trápiť nebude; myslala, že asi o ôsmej hodine bude môcť urobiť koniec. Ešte mala napísať Oliverovi list a kadečo naposledy zariadiť.

O morálke toho, čo robí — totiž o vzťahu, aký ten jej skutok má k spoločnému životu ľudí — nemala ani najmenšej pochybnosti. Bolo jej presvedčením, ako aj celého humanitárskeho sveta, že práve tak, ako telesné utrpenie hočikedy ospravedlňuje zakončenie života, tak tiež aj duševné utrpenie. Bol istý stupeň nešťastia, kedy jednotlivec už neboli ani sebe ani svetu potrebný; bol to, teda, ien najmilosrdnejší skutok, aký len bolo možno vykonať. Ale nikdy v zašlých časoch nepomyslela, že by niekedy ona mohla byť v takomto položení; život býval až príliš zaujímavý. Ale došlo to k tomu: už nebolo o tom sporu.

Azda dvanásť ráz v tom týždni premýšľala o rozhovore s pánom Francisom. Šla k nemu skoro len instinktívne; ale chcela počuť aj tú druhú stránku — či kresťanstvo je tak smiešne, ako vždy myslala. Zdalo sa, že nie je smiešne; je len hrozne dojemné. Je to len ľubezný sen — vyberaný kúsok poezie. Bolo by nebesky krásne to veriť, ale ona neverila. Nie — transcendent-

ný Boh je nemysliteľný, hoci nie celkom tak nemysliteľný, ako len nezmerateľný Človek. A čo sa Vtelenia týče — no, no!

Zdalo sa, že niet nijakého východiska. Náboženstvo Ľudstvo bolo jediným náboženstvom. Ľudia sú Bohom, alebo aspoň Jeho najvyšším vyjavením; a je to Boh, s ktorým ona už nič nechce mať. Tie slabé nové instinkty za niečim iným, ako rozumovým a citovým pohnutím, ako veľmi dobre vedela, neboli ničím iným, ako zjemnelé citové pohnutie samo.

Ale hodne premýšľala o Felsenburghovi a čudovala sa svojím citom. Bol rozhodne najpútavejším človekom, akého kedy videla; zdalo sa jej veru celkom pravdepodobné, že je tým, čo o sebe tvrdí — Vtelením ideálneho Človeka — prvým dokonalým plodom Ľudstva. Ale logika jeho zásady presahovala jej silu. Videla teraz, že je dokonale logický — že neboli nedôsledný, keď odsudzoval zničenie Ríma a o týždeň neskôršie urobil to Svoje prehlásenie. Zatracoval skutky vášne, ktorých sa dopúšťajú ľudia proti ľuďom — štaty proti štátom, a sekty proti sektám — lebo sú to samovražedné skutky, páchané na ľudskom pokolení. Odsudzoval tiež vášeň sainu, nie však súdne jednanie. Preto, teda, to nové nariadenie bolo tak logické, ako On sám — bolo to súdne jednanie sjednoteného sveta proti nepatrnej menštine, ktorá ohrozená základ života a viery: a potom vec mala sa vykonáť s najväčším milosrdenstvom; od začiatku do konca nebolo v tom pomsty ani vášne ani stranníckeho ducha, nie viac, ako je pomstivý alebo vášnívý človek, keď odreže nemocný úd — o tom ju Oliver presvedčil.

Áno, je to logické a rozumné. A preto, že je to také, nemohla to zniesť... Ale ach! aký vznešený človek je Felsenburgh; cítila radosť, len keď si spomenula na jeho reči a osobnosť. Rada by ho zas videla. Ale bolo to márne. Radšie nech čo najpokojnejšie urobí koniec. A svet nech si ide ďalej bez nej. Bola priamo unavená faktami.

Čoskoro zas zdriemla a zdalo sa jej, že sotva uplynulo päť minút, keď pozrela hore a videla milú, usmievavú tvár ošetrovateľky v bielom čepci, ktorá sa nad ňou skláňala.

— Je už skoro šesť hodín, drahá, čas, ktorý ste si určili. Prišla som sa postarať o raňajky.

Mabel si zhlboka vzdychla. Potom zrazu sa na posteli posadila, odhodiac so seba prikrývku.

(II.)

Malé hodiny na poličke nad ohniskom bily štvrt na sedem, keď Mabel složila pero. Potom sobrala huste počítané stránky a oprúc sa nazad v lenoške, začala čítať.

„Domov Pokoja,
č. 3a Manchester Záp.

Môj drahý!

Je mi veľmi lúto, ale zas to na mňa prišlo. Skutočne nemôžem už ďalej žiť, a preto idem sa zbaviť toho bremena jedinou cestou, ktorá mi ostala, ako som ti kedysi povedala. Môj pobyt tu bol veľmi pokojný a šťastný; chovali sa ku mne veľmi láskave a pozorne. Vidíš, pravda zo záhlavia tohto papieru, čo mienim . . .

Ver, bol si mi vždy veľmi drahý; a si posiaľ, aj v tejto chvíli. Preto máš právo vedieť, prečo som sa k tomuto kroku odhodlala, pokial to ja sama viem. Je mi veľmi fažko seba samu pochopiť, ale zdá sa mi, že nie som nadosť silná, aby som žila. Dokial sa mi všetko páčilo a ma vzrušovalo, bolo dobre — najmä, keď prišiel On. Ale myslím, že som očakávala, že to bude ináč; nechápala som, ako chápem teraz, prečo muselo dojsť k tomu — prečo je to všetko celkom logické a správne. Mohla som to znieť, keď som si pomyslala, že konajú z vášne, ale teraz sa to deje s rozvahou. Nepredtavovala

som si, že Pokoj musí mať svoje zákony, a musí sa chrániť. A akosi taký pokoj nie je tým, čo ja chcem. Vôbec byť na žive, je zle.

Potom je ešte aj táto fažkosť. Viem, ako celkom súhlasíš s týmto novým stavom vecí; to sa rozumie, že súhlasíš, lebo si oveľa silnejší a rozumnejší, ako ja. Ale keď máš ženu, tá musí byť toho istého smýšľania, ako si Ty. A ja už nie som, aspoň nie v srdci, hoci vidím, že Ty máš pravdu... Rozumieš ma, môj drahý?

Keby sme boli mali dieťa, možno, že by bolo ináč. Azda by sa mi chcelo žiť k vôle nemu. Ale ľudstvo, akosi — Ô! Oliver! Nemôžem — nemôžem!

Viem, že nemám pravdu, a Ty, že máš pravdu — ale už je tomu tak; nemôžem sa zmeniť. A preto som celkom presvedčená, že musím odísť.

Potom chcem Ti ešte povedať toto — že sa smrti vôbec nebojím. Nemôžem rozumieť, prečo sa jej ľudia boja — iba ak pravda, sú kresťania. Mala by som hrozný strach, keby som bola kresťankou. Ale, vedť my oba vieme, že po smrti už nič nie je. Bojím sa života — nie smrti. Pravda, bála by som sa, keby bola s ňou spojená nejaká bolesť; ale lekári ma uisťujú, že vôbec nijakej bolesti nepocítim. Jednoducho usnem. Nervy budú mŕtve prv, ako modzog. Sama si to urobím. Nechcem, aby bol niekto iný v izbe. O niekoľko minút ošetrovateľka — Sestra Anna, s ktorom som sa veľmi spriateliла — priniesie tú vec a potom ma nechá o samote.

O to, čo sa stane potom, vôbec sa nestarám. Riad sa podľa svojej vôle. Spopolenie bude zajtra v poludnie, takže môžeš byť tu, ak chceš. Alebo môžeš sem poslať príkaz, aby Ti urnu poslali. Viem, že si chcel, aby matkina urna bola v záhrade; teda, azda, budeš chcieť aj moju. Len prosím Ťa, urob, čo chceš. A tiež aj s mojimi vecmi. To sa rozumie, že ich zanechávam Tebe.

Teraz, môj drahý, chcem Ti povedať ešte toto — že mi je veľmi ľúto, že som bola taká nudná a hlúpa. Myslím, že som skutočne verila všetky Tvoje dôvody po

celú dobu. Ale nechcela som ich veriť. Rozumieš teraz, prečo som bola taká protivná? ...

Oliver, môj milený, bol si ku mne neobyčajne dobrý ... Áno, pravdaže pláčem, ale som opravdu veľmi šťastná. Je to také prekrásne zakončenie. Škoda, že som Ti musela narobiť tolké starosti za minulý týždeň: ale nešlo to ináč — vedela som, že by si ma bol prehovoril, keby si ma bol našiel, a to by bolo horšie ako kedykoľvek predtým. Ľutujem tiež, že som Ti vtedy povedala tú nepravdu. Ver, že to bola prvá lož, ktorú som Ti kedy povedala.

No, myslím, že už nemám Ti čo povedať. Oliver, môj drahý, maj sa dobre! Pozdravujem Ťa z celého srdca.

Mabel.“

Ked' to dočítala, ostala tíško sedieť s očami slzami zaliatymi. Ale bola to číra pravda, čo napísala. Bola oveľa šťastnejšia, ako by bola, keby ešte mala výhľad na návrat. Život zdal sa úplne prázdny: smrť bola tak zrejmou záchranou; jej duša po nej túžila, ako telo po spánku.

Napísala na obálku adresu, stále celkom spokojnou rukou, položila list na stôl a zas sa oprela nazad, vrhajúc pohľad na nedotknuté raňajky.

Potom zrazu začala premýšľať o svojom rozhore s pánom Francisom; a akousi podivinou súvislostou myšlienok, spomenula si na srútenie vzducholode v Brightone, čo tam robil kňaz a na skrinky Eutanásie ...

Ked' za niekoľko minút Sestra Anna vošla, prekvapilo ju to, čo videla. Mabel krčila sa pri obloku s rukami na okennom prahu, a pozerala uprenými očami na oblohu; držanie tela vyjadrovalo nepopierateľne hrôzu.

Sestra Anna, postaviac čosi na stôl, rýchle prebehla ibzou k Mabel. Rukou dotkla sa jej pleca.

— Drahá, čo je vám?

Z Mabelinej hrudi vydral sa hlboký, plačom preývaný vzdych; ako sa obrátila, sa zdvihla a trasúcou sa rukou pevne schytila ošetrovateľku, kým druhou rukou ukazovala von oknom.

— Tam! — povedala — Tam — pozrite!

— No, čo, moja drahá, čože je? Nič nevidím. Obloha je trošku zamračená!

— Zamračená! — zvolala Mabel. — To vy voláte zamračená! Ved' je čierna — čierna!

Ošetrovateľka pritiahla ju nežne k lenoške, odvracajúc ju od okna. Poznávala u nej nervový strach, ale nič viac. Ale Mabel sa jej vytrhla a zas sa obrátila k oknu.

— Vy to voláte trošku zamračená — povedala.

— Ved' sa podívajte, Sestra, podívajte sa!

Ale nebolo nič zvláštneho vidieť. Pred oknom dvíhal sa našušorený vrcholec brestu, potom okenicami zastretý oblok za nádvorím, strecha, a nad strechou ranná obloha, trošku tmavá a zakalená, ako pred búrkou; ale nič iného nebolo vidieť.

— No, tak, čo je, moja drahá? Čo vidíte?

— Ved', ved'... Hľadťe! hľadťe! — Tak, počujete to?

Slabunké vzdialené dunenie sa ozvalo ako rachot voza — tak slabunké, že to mohlo byť skoro sluchový klam. Ale Mabel si zapchávala uši rukami a v jej bielej tvári a naširoko roztvorených očiach zrkadlilo sa zdesenie. Ošetrovateľka ju objala.

— Drahá — povedala — nie ste svoja. To len trošku hrní. Sadnite si a upokojte sa.

Cítila, ako sa Mabel celá trasie v jej náručí, ale deva nekládla jej nijaký odpor, keď ju ťahala k lenoške.

— Zažnite svetlú! Zažnite! — bedákala Mabel.

— Slúbite mi, že budete potom ticho sedieť?

Prikývla; a ošetrovateľka šla k dverám, nežne sa usmievajúc; podobné veci v praksi už videla neraz. Za chvíľočku, ako otočila zvrtlík, izba naplnila sa lahodným slnečným svetlom. Ako sa obrátila, vi-dela, že Mabel sa skrútila v stoličke a so sopiaťimi rukami stále hľadí uprene na oblohu nad strechami; ale bola teraz zrejme pokojnejšia. Ošetrovateľka vrátila sa a položila ruku na jej plece.

— Ste rozčulená, drahá... Nuž, ale musíte mi veriť. Nemáte sa čoho báť. Je to len nervové rozrušenie... Mám spustiť okenicu?

Mabel obrátila hlavu... Áno, to svetlo ju rozhodne priviedlo k sebe. Tvár mala posiaľ bledú a zmätenú, ale spokojný pohľad vracal sa jej do očí, hoci aj teraz, keď hovorila, zrak neraz zablúdil k oknu.

— Sestra — povedala spokojnejšie — prosím vás, podívajte sa ešte raz a povedzte mi, či tam nič nevidíte.. Ak mi poviete, že nič nevidíte, uverím, že sa bláznim. Nie; nedotýkajte sa okenice.

Nie; nebolo tam nič vidieť. Obloha bola trošku tmavá, akoby sa blížil nejaký slabý víchor, ale sotva bolo viac badať, ako že je zastretá závojom chmárov, a svetlo ledvaže malo nádych šera. Bola to práve taká obloha, aká býva na jar pred búrkou. Sestra Anna jej to povedala jasným a pevným hlasom.

Mabelina tvár ustálila sa ešte viac.

— Teda, dobre, Sestra... Potom...

Obrátila sa k malému stolíku pri jej boku, na ktorom ošetrovateľka postavila to, čo bola priniesla.

— Ukážte mi, prosím, ako sa to robí.

Ošetrovateľka ešte váhala.

— Ste istá, že sa už nebojíte, drahá? Nepriali by ste si niečo?

— Nemám už čo povedať — povedala Mabel pevne. — Ukážte mi, prosím. — Sestra Anna obrátila sa odhodlane k stolíku.

Stála na ňom biela emailovaná skrinka, nežne kvetinkami pomaľovaná. Zo skrinky vyčnievala bieľa ohybná trubička so širokou násadkou na ústa, opatrenou dvoma oceľovými sponkami, kožou obtiahnutými. So strany skrinky, obrátenej k lenoške, vyčnievala malá porcelánová rúčka.

— Tak, moja drahá — začala ošetrovateľka pokojne, pozorujúc, ako Mabeline oči obrátily sa zas k obloku, a potom sa vrátily — Tak, moja drahá, posad'te sa tak, ako sedíte teraz. Hlavu celkom nazad, prosím. Keď budete hotová, nasadíte si toto na ústa a perá zapnete v tyle... Tak... Ide to celkom ľahko. Potom skrúťte túto rúčku týmto smerom, pokiaľ sa len dá. A to je všetko.

Mabel prikývla. Nadobudla zas vládu nad sebou a rozumela celkom dobre, čo Sestra Anna hovorí, hoci jej zrak zas zablúdil k oknu.

— To je všetko — povedala. — A potom čo?

Ošetrovateľka sa na ňu chvíľku podozrieva dívala.

— Rozumiem úplne — povedala Mabel. — A čo potom?

— Nič viac. Dýchajte prirodzene. Spánok vás nadíde skoro hned. Potom zavrite oči a to je všetko.

Mabel položila trubičku na stôl a vstala. Bola už zase celkom svoja.

— Pobozkajte ma, Sestro — povedala.

Vo dverách ošetrovateľka zas jej kývala hlavou a usmiala sa. Ale Mabel si to sotva všimla. Už zas pozerala k oknu.

— Vrátim sa za pol hodiny — povedala Sestra Anna. Potom zbadala biely štvorec na stole uprostred izby. — Ah! Ten list! — povedala.

— Áno — povedala Mabel roztržite. — Prosím vás, vezmíte ho.

Ošetrovateľka vzala list, pozrela na adresu a zas na Mabel. Ešte váhala.

— O pol hodiny — opakovala. — Netreba sa ponáhľať. Netrvá to ani päť minút... Ta idem, drahá.

Ale Mabel stále hľadela von oknom a neodpovedala.

(III.)

Mabel stála celkom nehybne, kým nepočula, že dvere sa zamkly a kľúč sa vytiahol. Potom zas šla k oknu a pevne chytila sa jeho prahu.

Odtiaľ videla po prvej nádvorie dolu, s trávnikom v prostriedku, a niekoľko stromov — všetko jasné v žiarivom svetle, ktoré teraz prúdilo z jej obloka; a po druhé nad strechami hrozný červeno-čierny závoj. Ten kontrast robil vec tým strašnejšiu. Zem, akoby vydávala svetlo; nebo už nie.

Zdalo sa tiež, že panuje podivné ticho. Dom bol obyčajne v túto dobu dosť tichý; obyvateľom toho miesta nechcelo sa už čule mať k svetu: ale teraz v dome bolo viac, ako ticho: vládlo hrobové ticho; bolo to také ticho, aké predchádza náhle údery nebeských diel. Ale chvíľky sa miňaly a údery nepriehádzaly: len raz zas ozvalo sa to velebné dunenie, akoby kdesi ďaleko šiel veľký voz; robilo to ohromujúci dojem, lebo devinmu sluchu sa zdalo, akoby v tom zvuku primiešaný bol bzukot nesčíselných hlasov, volanie a chvála duchov. Potom zas spustilo sa ticho, mäkko ako vlna.

Teraz už začínala chápať. Tá tma a zvuky neboli pre všetky oči a uši. Ošetrovateľka nevidela a nepo-

čula nič neobyčajného, a ostatní ľudia nevideli a ne-počuli nič. Im to nebolo nič iné, ako znamenie, že sa blíži búrka.

Mabel nesnažila sa rozlišovať medzi subjektívnym a objektívnym. Jej na tom nezáležalo, či to, čo vidí a počuje, plodené je jej vlastným modzgom alebo poznávané nejakou silou, posiaľ neznámou. Zdalo sa jej, akoby už stála mimo toho sveta, ktorý bola poznala; vzdialoval sa od nej, alebo skôr, stojac na mieste, kde vždy stával, akoby sa rozpúšťal, premenňoval, prechádzal v nejaký iný spôsob bytia. Podivnosť tohto nezdala sa podivnejšia, ako čokoľvek iné — ako tá... tá malá maľovaná skrinka na stole.

Potom, sotva vediac čo hovorí, hľadiac uprene na tú desnú oblohu, začala hovoriť...

— Ó, Bože! — povedala. — Ak Si skutočne tam... skutočne tam...

Hlas jej uviazol a ona chytila sa okna, aby sa nezapotácala. Nejasne sa čudovala, prečo takto hovorí; ved' ani rozum ani vnútorne pohnutie jej to nevnuikly. A predsa pokračovala...

— Ó, Bože, viem, že tam nie Si... to sa rozumie, že nie Si. Ale keby Si tam bol, viem, čo by som Ti povedala. Povedala by som Ti, aká som zmätená a unavená. Nie... nie... načo by som Ti to hovorila; ved' Ty by Si to vedel. Ale povedala by som, že je mi to všetko veľmi ľúto. Ó! To by Si tiež vedel. Nepotrebovala by som Ti nič povedať. Ó, Bože! neviem, čo chcem povedať! Pravda, rada by som, aby si vzal Olivera pod Svoju ochranu a všetkých Svojich úbohých kresťanov. Ó! budú mať také zlé časy... Bože! Bože!... Ty by Si mi rozumel, pravda?...

Zas zaznelo to ťažké dunenie a velebný bas myriady hlasov; zdalo sa, že tento raz je to o trošičku

bližšie... Nikdy nemala rada búrky alebo volajúce zástupy. Vždy jej spôsobily bolenie hlavy...

— No, teda — povedala. — Lúčim sa so všetkým.

Potom sa posadila do tej lenošky. Tá násadka... áno; tak je to...

Hrozne ju hnevalo, že sa jej trasú ruky; dva razy sošmyklo sa pero s jej hladkých kaderí... Potom ho už priepnula... a stably ju ovial vánok, rozvaha sa vrátila...

Zistila, že môže dýchať celkom voľne; necítila nijakú prekážku — to jej bolo útechou; nebude ju to teda dusiť... Vystrela ľavú ruku a dotkla sa rúčky, neuvedomiac si toľko jej náhlu chladnosť, ako neznesiteľnú horúčavu, do ktorej izba sa skoro naraz ponorila. Počula tlkot tepien v poličkách a volanie tých hlasov... Pustila rúčku ešte raz a obooma rukami potrhla voľnú, bielu šatu, ktorú si bola ráno na seba vzala... Áno, bolo jej ľahšie; lepšie sa jej dýchalo. Zas hmatala a našla rúčku, ale pot jej stekal s prstov a chvíľočku nemohla ju skrútiť. Potom zražu povolila...

V prvej chvíli mala pocit, akoby tá sladká, mdlá vôňa ju zasiahla sťa úder, lebo vedela, že je to dych smrti. Potom uplatnila sa pevná vôlea, ktorá ju viedla posiaľ a Mabel, položiac ruky tíško do lona, dýchala hlboko a voľne.

Zprvu sa zdalo, že nenastáva nijaká zmena. Tam bol našušorený vrcholec brestu, olovená strecha naproti a hore hrozná obloha. Zbadala holuba, ktorý zabelel sa na čiernom pozadí, vzniesol sa a zas sletel, ztrácajúc sa hned s obzoru...

...Potom sa staly nasledovné veci...

Zrazu rozlial sa po všetkých jej údoch pocit nadšenej ľahkosti; pokúsila sa zdvihnuť ruku, ale

zistila, že je to nemožné; ruka akoby už nebola jej. Chcela odvrátiť oči od toho širokého pruhu fialového neba a zbadala, že ani to nemôže. Potom pochopila, že vôle už ztratila spojenie s telom, že rozpadávajúci sa svet ustúpil do nekonečnej diaľky — to bolo tak, ako očakávala, ale miatlo ju ešte, že jej myseľ je posiaľ čulá. Je pravda, že svet, ktorý poznala, sa utiahol zpod vlády vedomia tak, ako aj urobilo jej telo, vyjmúc sluch, ktorý bol posiaľ podivne živý; ale mala ešte nadosť pamäti, aby vedela, že je taký svet — a žijú iné osoby; že ľudia chodia po svojich prácach, nevediac o tom, čo sa stalo; ale tváre, mená, miesta všetky boli preč. Ba o sebe vedela takým spôsobom, ako nikdy predtým; zdalo sa, že vnikla konečne do akéhosi zátišia svojej bytosti, do ktorého posiaľ akoby hľadela len zahmleným sklom. To bolo veľmi cudzé a predsa aj známe; zdalo sa, že došla do akéhosi stredu, okolo obvodu ktorého bola sa po celý život pohybovala; a bolo to viac, ako len bod: bol to určitý priestor, ohradený a uzavretý ... V tej samej chvíli vedela, že aj sluch je preč ...

Potom stala sa úžasná vec — ale zdalo sa jej, že vždy vedela, že sa to stane, hoci jej myseľ to nikdy zreteľne nevyslovila. Stalo sa toto:

Ohrada sa rozplynula za zvuku, akoby niečo prasklo, a ju obkľúčoval neobmedzený priestor — neobmedzený, líšiaci sa od všetkého iného, žijúci a pohybujúci sa. Bol živý, ako žije dýchajúce telo s tlčúcim srdcom — zrejmý a úchvatný — bol jeden a predsa mnohonásobný; bol nehmotný, a predsa celkom skutočný — skutočný v takom smysle, v akom sa jej nikdy o skutočnosti nesnívalo ...

Ale aj toto jej bolo známe, ako je známe miesto často navštevované vo snoch; a potom, nenazdajky

zjavilo sa niečo, podobajúce sa zvuku alebo svetlu,
niečo, o čom hned vedela, že je jedinečné . . .

Potom pohliadla, a pochopila . . .

— — — — —

HLAVA V.

(I.)

Od chvíle, čo Mabel zmizla, Oliver strávil dni v neopísateľnej hrôze. Urobil všetko, čo bolo možné: zistil, že odišla na stanicu a odtiaľ na Viktorino nádražie, kde ztratil jej stopu; dal sa do styku aj s policiou a dostal úradnú odpoveď, že im nič nie je známe: a až v utorok po jej zmiznutí, pán Francis, dozvediac sa náhodou o jeho trápení, uvedomil ho telefonicky, že sa s ňou shováral minulého piatku večer. Ale v slovách pána Francisca nebolo nijakého uspokojenia — ba zpráva tá bola skôr zlá, ako dobrá, lebo to, čo počul o tom rozhovore, nemohlo ho nepodesiť, hoci pán Francis ho ubezpečoval, že paní Brandová neprejavila nijakú náklonnosť, obhajovať vec kresťanov.

V jeho mysli dve teorie sa pomaly utvorily: alebo odišla pod ochranu nejakého neznámeho katolíka, alebo — hrôza ho pojala len keď si na to pomyslel — uchádzala sa niekde o Eutanasiu, ako raz vyhrážala, a zákon ju teraz chránil; také prípady boli dosť všedné od vynesenia zákona o dobrovoľnom Vykúpení v roku 1998. A bolo strašné, že ho nemohol zatracovať.

V utorok večer, ako sedel skľúčený vo svojej izbe, už stotý raz snažiac sa nájsť nejakú súvislú stopu v bludišti rozhovorov, ktoré mal so ženou za posledné mesiace, zrazu zacengal zvonec. Zjavila sa červená tabuľka, oznamujúca Whitehall; a na chvíľ-

ku srdce mu poskočilo nádejou, že počuje niečo o svojej žene. Ale pri prvých slovách jeho nádej zas sklesla.

— Brand — ozval sa ostrý, tajomný hlas — ste to vy? ... Áno, tu Snowford. Potrebujeme Vás hned — hned, rozumiete. O dvadsiatej hodine bude mimoriadna schôdza Rady. Prezident bude prítomný. Chápete, že je vec súrma. Nemám kedy ďalej vysvetľovať. Príďte bezodkladne do mojej úradovne.

Ani táto zpráva nerozptýlila jeho myšlienky. On, ako aj ostatný svet, sa už nečudoval náhlym vpádom Prezidenta. Prišiel a zas zmizol nenazdajky, cestujúc a pracujúc s neuveriteľnou energiou, ale vždy, ako sa zdalo, zachovávajúc osobnú spokojnosť.

Bolo už po devätnástej hodine; Oliver sa hned navečeraj a o tri štvrté na dvadsiatu objavil sa v Snowfordovej úradovni, kde shromaždené bolo už pol tucta jeho kolegov.

Minister prišiel ho privítať; na jeho tvári bolo badať akési podivné vzrušenie. Potiahol ho stranou za gombičku.

— Počujte, Brand, máte prehovoríť prvý — hned po Prezidentovom tajomníkovi, ktorý zaháji zasadnutie; prichádzajú z Paríža. Ide o celkom novú vec. Dozvedel sa o pobyté pápeža... Zdá sa, že predsa je akýsi pápež... Ved' čoskoro pochopíte. Ó, mimochodom — pokračoval, hľadiac zvedave do Oliverovej napnutej tvári — je mi ľúto, že máte také starosti. Pembertom mi práve povedal, aké nesťastie vás zastihlo.

Oliver zdvíhol náhle ruku.

— Povedzte mi, — povedal — čo sa žiada odomňa, aby som hovoril?

— Nuž, nazdávame sa, že Prezident urobí nejaký návrh. Poznáte naše smýšľanie veľmi dobre. Len vysvetlite naše stanovisko voči katolíkom.

Oliverove oči zrazu sa stiahly v dve lesklé čiarky pod víčkami. Prikývol.

Onedlho pristúpil Cartwright, ohromný shrbený starec s pergamenovou tvárou, ako sa patrilo na predsedu najvyššieho súdu.

— Mimochodom, Brand, čo viete o nejakom Phillipsovi? Zdá sa mi, že spomenul vaše meno.

— Bol mojím tajomníkom — povedal Oliver pomaly. — Čo je s ním?

— Myslím, že sa zbláznil. Udal sa sám na magistráte, prosiac, aby bol hneď podrobený výsluchu. Magistrát žiada o rozkazy. Ako viete, nariadenie ledvaže sa začína uplatňovať.

— A čo vyviedol?

— To je práve tá fažkost. Hovorí, že nemôže zaprieť Boha, ani že nemôže tvrdiť, že by bol Boh.

— Bol teda vaším tajomníkom?

— Pravdaže, bol. Vedel som, že je naklonený kresťanstvu. Preto som sa ho aj musel zbaviť.

— Nuž, má byť znova vypočutý o týždeň. Azda sa do tých čias rozhodne.

Potom rozhovor obrátil sa na iné veci. Dvaja alebo tria ešte prišli k Oliverovi a obzerali ho s istou zvedavosťou; povrávalo sa, že ho žena nechala. Chceli vidieť, ako to znáša.

Päť minút pred uistálenou hodinou ozval sa zvonec a dvere na chodbu sa dokorán otvorily.

— Prosím, ráchte, pánovia — povedal minister-ský predseda.

Poradná sieň bola dlhá, vysoká izba na prvom poschodí; po stenách od zeme po povalu sahaly sa rady kníh. Podlaha pokrytá bola gumovým kobercom, ktorý tlumil každý krok. Okien nebolo; sieň osvetlená bola umelým svetlom. Dlhý stôl sahal sa po dĺžke izby; k nemu postavené boli kreslá, osem

na každej strane; a Prezidentovo kreslo stalo na vyvýšenom mieste navrchu stola.

Každý mlčky šiel rovno k svojmu kreslu a stojac čakal.

Hoci sieň bola bez oblokov, panoval v nej krásny chladok, čo pôsobilo príjemný kontrast s horúcim vzduchom vonku, ktorým väčšina tých mužov bola prišla. Aj oni sa čudovali tomu podivnému počasiu a smiali sa nad rozporom neomylných. Ale teraz nepremýšlali o tom: príchod Prezidentov bol takou vecou, ktorá vždy umlčala aj tých najhovorčivejších. Okrem toho, tento raz chápali, že vec je vážnejšia, ako obyčajne.

Minútu pred ustanovenou hodinou, zas zacengal zvonec štyri razy a utichol; a na toto znamenie každý sa obrátil k vysokým, posunovacím dverám za Prezidentovým kreslom. Dnu aj vonku bolo hrobové ticho: ohromné vládne úradovne boly bohaté opatrené rozličnými lomoz tlumiacimi zariadeniami, a ani len ohromné motorové vlaky, uháňajúce na sto krokov odtiaľ, nezachvely vrstvami gumy, na ktorých steny spočívaly. Sem prenikal len jediný zvuk a to bol hlas hromu. Odborníkom posiaľ nepodarilo sa tento nedostatok odstrániť.

Zas akoby ticho stalo sa ešte hlbšie. Potom sa dvere otvorily a akási postava rýchle nimi vošla a za ňou iná v čiernom a šarlátovom rúchu.

(II.)

Šiel rovno k svojmu kreslu, nasledovaný dvoma tajomníkmi, uklonil sa slabo naľavo a napravo, sedol si a urobil malý posunok. Potom aj oni sa posadili, vzpriamení a dychtive dávajúc pozor. Hľa-

diac uprenými očami na Prezidenta, už azda stotý raz sa Oliver divil jeho spokojnosti a úžas vzbudzujúcej osobnosti. Bol v anglickom sudcovskom obleku, ktorý používal sa za stáročia — čiernej a šarlátnej farby s rukávami z bielej kožušiny a karmazínovou šerpňou — a ktorý nedávno bol priyatý za anglický prezidentský úbor toho, kto stál na čele zákonodarného sboru. Ale kúzlo spočívalo v Jeho osobnosti, v ovzduší, ktoré z Noho vialo. Bolo to čosi ako morský vzduch telesnému organizmu — osviežovalo to, očisťovalo, roznechovalo, opájalo. Bolo tak nevyšvetliteľne krásne, ako čerešňový sad v jari, tak dojímavé, ako hlas strunových nástrojov, tak podmaňujúce ako búrka. Tak hovorili spisovatelia. Porovnávali to kúzlo k prameňu čistej vody, žiare drahokamu, láske ženy. Niekoľko ztratili všetku slušnosť: hovorili, že prilieha všetkým náladám, ako hlas mnohých vôd; zas a zas volali to čo najzreteľnejšie Božskou Povahou, konečne dokonale Vtelenou...

Potom, ako plášť, spadly s Olivera tieto úvahy, lebo Prezident so sklopenými očami a hlavou nazad pohodenou, urobil malé znamenie tajomníkovi červenej tvári pri Svojom pravom boku; a ten ani sebou nepohnúc, začal hovoriť ako neosobný herec, opakujúci svoju úlohu.

— Pánovia — povedal pokojným, zvučným hlasom — Pán Prezident prichádza rovno z Paríža. Dnes odpoludnia bola Jeho Excelencia v Berlíne; dnes včas ráno v Moskve. Včera v New Yorku. Dnes večer musí byť Jeho Excelencia v Turine; a zajtra započne zpiatočnú cestu Španielskom, Severou Afrikou, Gréckom a juhovýchodnými štátmi.

To bola obvyklá formula takýchto rečí. Prezident sám teraz hovorieval už len málo; ale pečlive staral sa o informácie, aké majú sa dať jeho podda-

ným v takých príležitostiach, ako táto. Jeho tajomníci boli dokonale vycvičení a tento rečník netvoril výnimku. Po nepatrnej prestávke, pokračoval:

— Ide o nasledovné, pánovia.

— Minulého štvrtfroku, ako je vám známe, splnomocnení podpísali v tejto sieni Zákon o Skúmaní Smýšľania, a toto hned oznamené bolo po celom svete. O šestnástej hodine Jeho Excelencia dostala zprávu od istého človeka, menom Dolgorovski — ktorý je kardinálom katolíckej cirkvi. To sám udával; a pri vyšetrovaní sa zistilo, že je tomu tak. Jeho údaje potvrdili to, čo sme už tušili — totiž, že žije akýsi človek, ktorý o sebe hovorí, že je pápež a ktorý vymenoval (tak sa hovorí) iných kardinálov, onedlho po zničení Ríma, keď najprv jeho vlastná voľba stala sa v Jeruzaleme. Ukázalo sa, že tento pápež s veľkou štátnickou rozvahou udržal svoje meno a miesto pobytu v tajnosti aj pred vlastnými prívržencami, výjimúc dvanásť kardinálov; ďalej, že pomocou jedného kardinála zvlášť a skrže svoj nový rád vo všeobecnosti vykonal veľa v reorganizácii katolíckej cirkvi; a že v tejto chvíli žije, odlúčený od sveta, v úplnej bezpečnosti.

— Jeho Excelencia robí Si výčitky, že tušiac niečo podobného, nepodnikla nič — uvádzaná súč v omyle, ako myslí, presvedčením, že keby žil nejaký pápež, zpráva o tom by bola došla od inokadiaľ, lebo, ako je dobre známe, celá stavba kresťanskej cirkvi spočíva na ňom ako na skale. Ďalej Jeho Excelencia myslí, že vyšetrovanie malo sa diať na tom istom mieste, kde teraz, ako vieme, ten pápež žije.

— Meno toho človeka, pánovia, je Franklin ...

Oliver sa mimovoľne trhol, ale zas sa hned spätnatal a dychtive počúval, keď na chvíľočku Prezident prerušil svoju nehybnosť a pozrel hore.

— Franklin — opakoval tajomník — a žije v Nazarete, kde, ako sa udáva, zakladateľ kresťanstva trávil svoju mladosť.

— Nuž toto, pánovia, dozvedela sa Jeho Excelencia vo štvrtok minulého týždňa. Hneď dala vec vyšetriť a v piatok ráno dostala ďalšie zprávy od Dolgorovského, že tento pápež svolal do Nazaretu shromaždenie svojich kardinálov a niekoľko iných hodnostárov z celého sveta, aby sa poradili, aké kroky majú podniknúť voči Zákonom o Skúmaní Smýšľania. Toto pokladá Jeho Excelencia za dôkaz krajného nedostatku štátnickej rozvahy, ktorý sotva možno srovnáť s jeho dosavadným jednaním. Tieto osoby povolené sú zvláštnymi poslami, aby sa shromaždili v túto sobotu a započnú svoje porady nasledujúceho rána po nejakých kresťanských obradoch.

— Bezpochybne, pánovia, želáte si viedieť pohnútky, ktoré viedli Dolgorovského, aby všetko toto oznámil. Jeho Excelencia je presvedčená, že sú to pohnútky pravdivé a pravé. Ten človek ztrácal vieri vo svoje náboženstvo; ba došiel k tomu poznaniu, že toto náboženstvo je najväčšou prekážkou v konsolidácii ľudského pokolenia. Pokladal teda za svoju povinnosť, ohlásieť toto Jeho Excelencii. Je to zaujímavá historická podobnosť, keď uvážime, že taká istá príhoda, aká označila vznik kresťanstva, označí asi aj jeho konečný zánik — totiž okolnosť, že jeden z vodcov udal miesto a spôsob, akým možno najlepšie k hlavnej osobnosti sa priblížiť. Je to tiež zaiste veľmi významné, že dejíste zániku kresťanstva je totožné s tým, kde bolo založené ...

— Nuž, pánovia, Jeho Excelencia, chcejúc uskutočniť prehlásenie, s ktorým ste všetci súhlasili, navrhuje nasledovné. V sobotu v noci nech sa vydajú na cestu do Palestíny vzducholode a v nedel'u ráno, keď tí mužovia budú všetci pohromadé, nech čo najrýchlejšie a najšetrnejšie dokončia prácu, do ktorej

su Mocnosti pustily. Posiaľ súhlas vlád, ktorým predložila sa táto otázka, bol jednomyselný a je málo pochybnosti, že aj ostatné súhlasia. Jeho Excelencia cítila, že nemôže jednať na vlastnú zodpovednosť v takej vážnej veci; nejde čisto len o miestnu vec; ide o všeobecné vykonanie spravodlivosti a bude mať rozsiahlejšie následky, ako možno bezpečne predpovedať.

— Nie je potrebné rozširovať sa o dôvodoch Jeho Excelencie. Tie sú vám už dobre známe; ale prv, ako budete požiadani o svoju mienku, praje Si, aby som vám naznačil, čo myslí, že aký by mal byť spôsob prevedenia celej veci, keby ste aj vy súhlasili.

— Jeho Excelencia navrhuje, aby všetky vlády zúčastnily sa na tomto poslednom výjave, lebo bude to akýsi symbolický skutok a za tým úmyslom pôkladá za dobré, aby každé z troch Oddelení Sveta vyslalo toľko vzducholodí, kolko má štátov, súhrnom teda jedenstodvadsaťdväť. Tieto vzducholode nech nemajú nijaké spoločné shromaždište, ináč by zpráva o tom, čo sa chystá, zaisté prenikla do Nazaretu, lebo sa vie, že tento nový rád Krista Ukrižovaného má výborne zorganizovaný vyzvedačný systém. Shromaždisko, teda nech nie je na inom mieste, ako v Nazarete samom a nech sa vzducholode stretnú nie neskôršie, ako o deviatej hodine podľa palestínskeho času. Tieto podrobnosti, však, môžu byť ustavené a oznámené, len čo bude rozhodnuté o celom pláne.

— Čo sa týče presného spôsobu jeho prevedenia, kloní sa Jeho Excelencia k tej mienke, že bude milosrdnejšie, vôbec nevstupovať do vyjednávania so spomenutými osobami. Obyvateľom nech je daná príležitosť, aby sa zachránili, ak chcú, a potom s výbušnými látkami, ktoré vzducholode dovezú, koniec môže nastaviť temer hned.

— Jeho Excelencia navrhuje, že tam bude osobne prítomná a ďalej, aby traskaviny spustené boly s Jeho lode. Zdá sa len primerané, aby svet, ktorý zvolil Jeho Excelenciu za svojho Prezidenta, vykonal tento skutok Jeho rukami; a to by bolo aspoň nepatrnným znamením úcty voči povere, ktorá, akokolvek je mrzká, je posiaľ jedinou silou, schopnou protiť sa opravdivému pokroku človečenstva.

— Jeho Excelencia sľubuje vám pánovia, že ak sa tento plán uskutoční, už nikdy viac nás nebude kresťanstvo znepokojoval. Už mrvný úchinok Zákona o Skúmaní Smýšľania je ohromný. Je známe, že za posledných niekoľko dní katolíci po desať tisícach, a medzi nimi aj členovia toho nového fanatického cirkevného rádu, zriekli sa svojho bláznovstva; a konečný úder do samého srdca a hlavy katolickej cirkvi, ktorý by zničil, ako aj zničí, samé teleso, na ktorom celá organizácia spočíva, znemožnil by jej obrodenie. Je veľmi známu vecou, že predpokladajúc, že by vyhasla postupnosť pápežov, ako aj vykorenení boli tí, bez ktorých pokračoval nemôže, ani tí najzadubenejší by už nemohli pochybovať, že nárok Ježišov už nie je ani rozumný, ani možný. Ba aj rád, ktorý upevňoval toto nové hnutie, musí prestať jestvovať.

— Dolgorovski, pravda, robí fažkosť, lebo nie je určite známe, či by jeden kardinál nebol poklananý za dosť, aby postupnosť trvala ďalej; a preto, hoci s nevôľou, Jeho Excelencia cíti sa povinná radiť, aby po skončení celej veci aj Dolgorovski, ktorý, pravda, nebude so svojimi druhmi v Nazarete, bol šetrne odstránený aj od nebezpečenstva, že by zas upadol do starých koľají...

— Jeho Excelencia žiada vás, teda, pánovia, aby ste čo najstručnejšie vyjadrili svoje mienky o veciach, ktoré mi bolo dovolené tu predniesť.

Pokojný úradný hlas zatíhol.

Rečník celú dobu hovoril tým istým spôsobom, akým začal; oči mal sklopené; hlas bol pokojný a ovládaný; jeho chovanie obdivuhodné.

Na chvíľku ostalo ticho, a všetky oči uprené boli zas na nehybnej postave v čiernom a šarlátovom rúchu a tvári ako zo slonovej kosti.

Potom vstal Oliver. Jeho obličaj bol biely ako papier; oči mu žiarili a boli rozšírené.

— Pane — povedal, — nemám nijakej pochybnosti, že my všetci sme jednej mysli. Hovoriac za svojich kolegov, môžem povedať len toľko, že súhlasíme s návrhom a ponechávame všetky podrobnosti v rukách Vašej Excelencie.

Prezident zdvihol oči a prebehol nimi rýchle po strnulých tvárách k nemu obrátených.

Potom za hrobového ticha po prvý raz prehovoril svojím podivným hlasom, teraz tak chladným, ako kus ľadu.

— Je nejaký iný návrh?

Zaznel mrmlot súhlasu a členovia rady povstali.

— Ďakujem vám, pánovia — povedal tajomník.

(III.)

Bolo niečo pred siedmou hodinou v sobotu ráno, keď Oliver vystúpil z auta, ktoré ho dovezlo na Wimbledonský⁷³ Obecný Pozemok, a začal kráčať hore schodami starej stanice vzducholodí, pred piatimi rokmi opustenej. K vôle krajnej tajnosti, aká mala byť zachovaná, pokladalo sa za istejšie, aby zástupcovia Anglicka na tej výprave vyšli z pomerne neznámeho miesta, a zvolená bola táto stará stanica, používaná len niekedy, keď sa zkúšaly nové vládne

⁷³ Wimbledon Cammon — predmestie Londýna. Každoročne konajú sa tu tenisové turnaje o majstrovstvo sveta.

stroje. Aj výťah bol odstránený a preto bolo treba ísť peši hore tými stopäťdesiat schodmi.

S istou neochotou sa pripojil k ostatným trom delegátom, lebo nič nepočul o žene a bolo mu hrozne ľažko opustiť Londýn, keď ešte nemal istotu o jej osude. Vcelku menej ako dosiaľ chcelo sa mu veriť tú svoju teoriu, že by Mabel bola sa uchádzala o Eutanasiu; rozprával sa s niekoľkými jej priateľkami a všetky prehlásily, že nikdy ani len narážku na taký koniec neurobila. Ale zas, hoci mu bolo dobre známe, že v takých prípadoch zákon vyžaduje osem dní na rozmyslenie, aj keby sa bola odhodlala na taký krok, nič nepoukazovalo na to, že je posiaľ v Anglicku, ba bolo pravdepodobnejšie, že keby mala taký úmysel, bola by sa vybrala do cudziny, kde panujú menej prísne podmienky. Slovom, zdalo sa, že tým by veci neprospeľ, keby ostal v Anglicku, a konečne nad ním zvíťazila lákavá možnosť, byť prítomný na tom poslednom skutku trestajúcej spravodlivosti na Východe, ktorým mali byť využbení tí, ktorí nepriamo stali sa príčinou jeho nešťastia, a tiež Franklin — Franklin, tá parodia Pána Sveta. K tomu sa pridružilo nahováranie jeho kolegov vo vláde a ten podivný pocit, ktorý ho teraz už nikdy neopúšťal, že za to, čo Felsenburgh schváli, človek musí, keď treba, aj život položiť. Nechal doma svojho tajomníka a nariadil mu, aby neľutoval peňazi a oznámil mu, ak za jeho neprítomnosti príde nejaká zpráva o jeho žene.

Toho rána bolo hrozne horúce a keď došiel na vrch schodov, zbadal, že ten obor na sieti je už pripravený vo svojom bielom aluminiumvom obale a že na chodbe a v salóne vejáre sa už hýbu. Vošiel dnu, aby si zabezpečil miesto v salóne, uložil si torbu, prehovoril niekoľko slov so sprievodcom, ktorý

pravda, posiaľ nebol uvedomený, aký je cieľ cesty, a dozvediac sa, že druhí delegáti ešte nedošli, vyšiel zas na nástupište, aby sa trošku ochladil a v pokoji vhlbil do svojich myšlienok.

Londýn má akýsi podivný vzhľad dnes ráno, pomysel si. Tam pod ním bol obecný pozemok, trošku zhorený prudkou horúčavou minulého týždňa, rozprestierajúci sa azda pol míle — zvlnená zem, hladké priestranstvá pažiti a košaté vrcholce stromov — až k prvým strechám domov, ktoré tiež akoby boli zasadnené do zeleni. Potom za tými začaly sa husté síky domov, rad za radom, prerývané na jednom mieste trblotom riečky a potom zas ďalej, až ztratili sa za obzor. Ale čo ho prekvapovalo, bola hustota ovzdušia; bolo tak, ako staré knihy opisovaly, že bývalo za časov dymu. Nebolo nijakej sviežosti, nijakej priehľadnosti ranného vzduchu; nebolo možné ukázať v nejaký smer, že odtiaľ pochádza ten závoj šera, lebo všade dookola bolo ho jednako. Ba aj obloha nad ním bola pozbavená svojej modrej farby; zdala sa byť natretá kalnou štetkou a slnko bolo tiež špinavej červenej farby. Áno, bolo to tak, povedal si unavene — ako keď to nakreslí nejaký babrák; nemalo to tú záhadu zahmleneného mesta, ale skôr bolo to ako neskutočné. Tiene akoby nemaly určitosť, obrys a soskupenie súvislosti. Búrkы by bolo treba, uvažoval; alebo azda ešte jedného zemetrasenia na druhej polovici zemegule, obdivuhodne vyobrazujúceho tak jej jednotu, aby uľavilo tlak na tejto polovici. No, no; cesta sa vyplatí aj preto, lebo bude zaujímavé pozorovať klimatické zmeny; ale bude strašne horúco, dumal, keď dôjdu nad južné Francúzsko.

Potom jeho myšlienky naraz vrátily sa k tomu nešťastiu, ktoré zožieralo jeho srdce.

Uplynulo desať minút, kým nevidel šarlátové vládne auto s prístreším uháňať cestou smerom od Fulhamu;⁷² a ešte päť minút, kým tí tri mužovia sa neobjavili so svojimi sluhami — Maxwell, Snowford a Cartwright, všetci, ako Oliver, zahalení od hlavy po pätu v bielom ľahkom kanafase.

Ani slova neprehovorili o svojej ceste, lebo úradníci chodili sem a tam a bolo treba varovať sa aj tej najmenšej možnosti prezradenia Sprievodcoví bolo oznámené, že cesta bude trvať tri dni, že treba sa zásobiť na takú dobu, a že smer, ktorým sa dajú, vedie na južné pobrežie Anglicka a že sa aspoň deň a noc nezastavia.

Ďalšie rozkazy od Prezidenta došly predošlého rána, do ktorej doby navštívil poslednú vládu a dostal súhlas na celom svete od Rád pre mimoriadne potreby. Toto im Snowford pošepol a dodal nejaké slovo o podrobnostiach, keď všetci štyria stáli po hromade, hľadiac na mesto.

Plán bol stručne nasledovný, aspoň pokiaľ sa týkal Anglicka. Vzducholod' mala sa priblížiť k Palestíne od Stredozemského mora a hľať, aby desať míľ od východného konca Kréty sa spojila s francúzskou vzducholodou na ľavo a so španielskou na pravo. To malo sa stať asi o dvadsiatejtretej hodine (východný čas). Na tom mieste mala loď ukazovať svoj nočný signál, šarlátový pásik na bielom poli; a v prípade, že by svojich súsedov nezbadala, mala tam krúžiť vo výške osem sto stôp, kým by obe nezazrela, alebo nedostala iné rozkazy. Pre prípad, že by nastaly nejaké nepravdivé okolnosti, mala byť Prezidentova vzducholod' — ktorá by sa nakoniec priblížila od juhu — sprevádzaná výponocou loďou, schopnou pohybovať sa veľkou rýchlosťou.

⁷² Londýnske predmestie severne od Wimbledonu.

sou a ktorej signály maly byť pokladané za Felsenburghove vlastné.

Len čo by bol utvorený kruh, majúci Esdrelom za stred a päťsto štyridsať mil' polomeru, maly vzducholode postupovať, pomaly klesajúc až na päťsto stop nad hladinou morskou, skrátiť vzdialenosť asi dvadsať päť mil', ktorá by zprvu medzi nimi bola, kým by vzájomne nepríblízily sa natol'ko, nakoľko to bezpečnosť dovoľovala. Takýmto spôsobom, letiac od chvíle, keď by bol kruh usporiadany, rýchlosťou päťdesiat mil' za hodinu, užrely by Nazaret asi o deviatej hodine v nedele ráno.

Sprievodca pristúpil k štyrom mužom, ktorí mléky stáli po hromade.

— Sme hotoví, pánovia — povedal.
— Čo myslíte o počasí? — pýtal sa Snowford zrazu.

Sprievodca sovrel pery.
— Myslím, že bude trošku hrnieť — povedal.
Oliver pozrel na neho zvedave.
— Nič viac? pýtal sa.
— Azda bude to búrka — poznamenal sprievodca stručne.

Snowford pobral sa k môstku.
— Nuž, najlepšie bude, keď sa hned dáme na cestu: márnit čas môžeme neskoršie, ak budeme chcieť.

Ešte asi päť minút uplynulo, kým všetko nebolo hotové. Zo zadu lode niesla sa slabá vôňa kuchyne, lebo raňajky maly sa hned podávať a kuchár v bielej čiapke na chvíľočku vystrčil z dvier hlavu, aby sa čosi spýtal sprievodcu. Štyria páni sa usadili v nádhernom salóne v prostriedku lodi; Oli-

ver mlčky sám, ostatní tria hovoriac si spolu ti-chými hlasmi. Zas prešiel sprievodca loďou, pozera-júc, či sú všetci usadení, a vošiel do svojho oddele-nia v predu; a za chvíľočku zazvonil signál. Potom — loď bola najrýchlejšia, akú Anglicko malo — ce-lou vzducholoďou prešly záchvevy, keď začal po-háňač pracovať; a súčasne videl Oliver, hľadiac bo-kom oblokom zo zrkadlového skla, ako zábradlie sa ztratilo dolu a dlhá čiara Londýna, ležiaca bledá pod šerým nebom, zrazu sa zdula. Letmo zazrel skupinu ľudí, pozerajúcich na loď zdola, a aj oni stiahnutí boli vo veľkom víre a zmizli. Potom mihla sa zaprá-šená zeleň obecného pozemku, dolu valila sa dlažba striech a na ľavo a na pravo točily sa dlhé čiary ulíc, ako špice ohromného kolesa; dlažba zas redla, keď sa ukazovala v nej zeleň ako medzi nehusto-kladenými guľatými kameňmi; potom aj to sa ztra-tilo a pod nimi rozprestieral sa šíry vidiek.

Snowford vstal, potácajúc sa trošku.

— Hádam poviem sprievodcovi už teraz, že kde ideme — povedal. — už nás potom nebude musieť vyrušovať.

HLAVA VI.

(I.)

Sýrsky kňaz zobudil sa zo sna; snívalo sa mu, že v jeho kútiku na streche hľadia do jeho obličaju myriady tvári, dychtivých, pozorných a hrozných. Posadil sa spotený, ťažko lapajúc dych. Na chvíľu si myšiel, že skutočne umiera, a že ho obklopuje svet duchov. Potom, keď sa s námahou prebral, vstal, ssajúc do seba dusný nočný vzduch.

Nad ním nebo bolo ako hrob, čierne a prázdne; nebolo ani najmenšieho zákmitu svetla, hoci mesiac rozhodne ešte zapadnúť nemohol. Videl ho pred štyrmi hodinami — bol ako červený srp, pomaly dvihajúci sa od Tábora. Stojac pri stienke, rozhliadol sa, ale za rovinou nič nevidel. Na niekoľko krokov ležal na popraskanej zemi jediný krivý lúč svetla, predierajúci sa polozavretou okenicou; a ďalej už nič. Na sever zas nič; na západ čosi slabunko trblieťalo, ako krýdlo nočného motýľa — to strechy Nazaretu; na východ tiež nič. Keby neboli videli ten lúč svetla a ten sedý trblot, ktoré aj tak nebolo možno jasne okom zachytiť, mohol sa nazdávať, že stojí na vrchu veže v neobmedzenom priestore.

Ale na samej streche bolo možno rozoznať aspoň obrys vecí, lebo záklopné dvere na schody ostaly otvorené a odkiaľsi z hlbín domu ukradomky nieslo sa akési slabé lomené svetlo.

Tam v rohu bol akýsi biely balík; to bude asi hlavnica opáta Benediktínov. Videl, že si tam ľahol pred nejakým časom — bolo to pred štyrmi hodinami alebo štyrmi storociami? Pozdĺž tej mdlej steny

vystretá bola akási šedá podoba — generál Fráťov, pomyslel si; a tu a tam iné nepravidelné kontúry prerušovaly boky stienky.

Veľmi tichúnkó, keďže poznal vrtochy spánku, prešiel dláždenou strechou k stienke naproti a zas sa rozhliadal, lebo posiaľ v ňom väzila túžba, aby sa ubezpečil, že je ešte v spoločnosti živých. Áno, bol ešte na zemi; lebo medzi rozváľanými skaliskami horelo opravdivé a zreteľné svetlo, a pri ňom, jemná ako miniatúra, bola hlava a plecia človeka, ktorý písal. V okruhu toho svetla boly iné postavy a mŕtlé, nepravidelné hŕbky, na ktorých ležali ľudia; tu a tam nejaká žrđ vyčnievala, postavená tým úmyslom, že na ňu sa pripievajúci šiator: malá hromada batôžiny a na nej prehodený koberec; a za tým kruhom iné obrysy a podoby ztrácaly sa do úžasnej temnoty.

Potom pohol hlavou človek, ktorý písal, a po zemi prebehol obrovský tieň; zrazu tesne za ním čosi zaskučalo, ako keď hrdúsi psa, a obrátiac sa videl, ako akýsi človek posadil sa na streche a za stonu a vzdychu sa prebúdzal. Iný na to sa pohol, a potom, keď prvý vzdychajúc zas klesol ľažko o stenu, kňaz sa znova vrátil na svoje miesto, posiaľ pochybujúc o skutočnosti toho všetkého, čo videl, a dusné ticho snieslo sa zas ako mora.

Potom zas sa zobudil vo svojom kútiku z bezsenného spánku, ale tento raz videl, že nastala zmena. Ako zdvíhol ospalé oči, zjavilo sa mu niečo, čo zdalo sa byť neznesiteľným jasom; potom, ako hľadel, ten jas zmenil sa v plameň sviečky, a za tým bol biely rukáv a ešte vyššie biela tvár a hrdlo. Pochopil a vstal, potácajúc sa; bol to posol, ktorý prišiel po neho, ako bolo ustanovené.

Ako kráčal, obzrel sa raz a zdalo sa mu, že už muselo svitnúť, lebo to desivé nebo bolo konečne vi-

dieľ. Obrovská klenba, začmudená a nepriehľadná, akoby sa ztrácala do mátožného obzoru, kde vzdialenosť vršky dvihajú svoje ostré podoby, akoby z papiera vyrezané. Pred ním bol Karmel; aspoň si myslal, že je to on — býčia hlava a šija vyčnievajúca k predu a končiacia sa náhle v spád, a za tým zas slabé svetlo oblohy. Nebolo chmár, nebolo nijakých kontúr, ktoré by prerušovaly obrovskú, hladkú, šerú kupolu, pod stredom ktorej táto strecha akoby visela. Prv. ako vkročil na schody, pozrel sa vpravo za stienku a videl Esdrelon, tmavý a chmúrny, tiahnući do olovenej diaľky. Všetko bolo tak neskutočné, ako nejaký fantastický obraz, namaľovaný niekym, kto nikdy nevidel jasné slnečné svetlo. Panovalo úplné a hlboké ticho.

Šiel rovno mihotajúcimi sa tieňami za tou postavou, zahalenou do bieleho plátna a kapucne, sišiel dolu schodmi, kráčal malou chodbou, potknúc sa raz na nohách akéhosi človeka, ktorý spal s údmi rozloženými ako unavený pes; nohy sa stiahly mechanicky a z prítmia ozval sa slabý ston. Potom šiel ďalej, pomimo sluhu, ktorý ustúpil, a vošiel do izby.

Bolo tam shromaždených pol tucta mužov — všetko biele postavy — mlčky stojacich od seba vzdialenosť, ktorí ked' dvermi naproti vošiel Pápež, všetci pokľakli a potom zas stáli s bledými tvármami, napnute dávajúc pozor. Sýrčan prebehol po nich očami, keď zastal a čakal za kreslom svojho pána; dvoch poznával, pamätajúc sa na nich od minulého večera — kardinála tmavej pleti Rospulihho, a chudého arcibiskupa austráliskeho, okrem kardinála Corkrana, ktorý stál pri svojom kresle pri Pápežovom stole, s listinami pred sebou už pripravenými.

Sylvester si sadol a malým posunkom ruky dal znamenie, aby si aj ostatní sadli. Potom hneď začal hovoriť tým tichým, unaveným hlasom, ktorý Sýrčan tak dobre poznal:

— Eminencie — myslím, že sme tu všetci. Teda nástreba nám ďalej mární čas... Kardinál Corkran má vám čosi oznámiť. — Trošku sa obrátil. — Páter, sadnite si, prosím. Tým sa budeme dlhšie zaberat.

Kňaz prešiel k oknu a sadol si tam na kamenné sedadlo, od kiaľ mohol pozorovať Pápežovu tvár vo svetle dvoch svieč, ktoré teraz stály na stole medzi ním a kardinálom-tajomníkom. Potom, pohliadnuc od svojich papierov, začal kardinál hovoriť.

— Svätoſť, bude azda dobre, keď tu vec obšírnejšie vyložím a vrátim sa trošku do minulosti. Ich Eminencie nie sú posiaľ správne oboznámené s podrobnosťami...

— Minulého piatku týždeň, dostal som do Damasku dotazy rozličných prelátov z rozličných častí sveta, že v akej miere bude prevedená nová politika prenasledovania. Zprvu nemohol som im povedať nič určitého, lebo bolo to až po dvadsiatej hodine, keď mi oznámil kardinál Ruspoli z Turína rozhodnutie vlády. Kardinál Malpas potvrdil to o niekoľko minút neskôršie a pekingský kardinál-arcibiskup o dvadsiatej tretej. V sobotu pred poludním dostal som konečné potvrdenie od mojich poslov z Londýna.

— Zprvu som bol prekvapený, že kardinál Dolgorovski mi to nehlásil; lebo skoro súčasne s oznámením z Turína dostal som tú istú zprávu z Moskvy od nejakého kňaza z Rádu Krista Ukrižovaného, ktorej som, pravda, nevenoval nijakú pozornosť. (Je totiž naším pravidlom, Eminencie, nevšímať si neúradné oznámenia). Jeho Svätoſť mi však nariadila, aby som vec vyšetril a dozvedel som sa od pátra Petrovského a iných, že vládne elektrické plakáty oznámily túto zprávu o dvadsiatej hodine — podľa nášho času. Preto bolo mi divné, že kardinál plakáty

nevidel; keby ho videl, bola to, pravda, jeho povinnosť hned ma upovedomiť.

— Ale od tej doby vyšly nasledovné veci na javo. Je dokázané nad všetku pochybnosť, že toho večera kardinál Dolgorovski prijal akéhosi návštěvníka. Jeho vlastný kaplán, ktorý, ako je Vašim Eminenciám azda známe, bol pre cirkev v Rusku veľmi činný, mi to súkromne oznámil. Ale kardinál vyhovárajúc svoje mlčanie, tvrdí, že bol za tie hodiny samotný a že nariadil, aby nikto nebol k nemu pripravený bez dôležitej príčiny. To, pravda, potvrdilo mienku Jeho Svätosti, ale dostal som nariadenie, aby som konal tak, akoby sa nič nebolo stalo, a aby som rozkázal aj tomu kardinálovi, aby sa dostavil sem s ostatnými členmi svätého sboru. Na toto dostal som vyrozumenie, že príde. Ale včera, niečo pred poludním, dostal som ďalšiu zprávu, že Jeho Eminencii stala sa malá nehoda, ale že predsa dúfa, že dôjde ešte včas, aby bol prítomný na rokovanie. Od tých čias nedošly od neho nijaké zprávy.

Zavládlo hrobové ticho.

Potom sa obrátil Pápež k sýrskemu kňazovi.

— Páter — povedal — vy ste prijali zprávy od Jeho Eminencie. Máte niečo dodat?

— Nie, Svätoſt.

Pápež sa zas inde obrátil.

— Môj synu — povedal — prednes verejne, čo si Nám oznámil už súkromne.

Drobný človek so žiariacimi očami predstúpil z prítmia.

— Svätoſt. som to ja, ktorý zaniesol rozkaz kardinálovi Dolgorovskému. Zprvu odoprel ma prial. Keď som sa dostal k nemu a oznámil mu rozkaz, mlčal; potom sa usmial; potom mi povedal, aby som vyriadił odkaz, že poslúchne.

Pápež zas mlčal.

Potom zrazu vstal vysoký Austrálec.

— Svätoſť — povedal — ten človek bol kedysi mojím dôverným priateľom. Čiastočne mojim prostredníctvom snažil sa byť priyatý do katolíckej cirkvi. To bolo prinajmenej pred štrnásť rokmi, keď sa zdalo, že budúcnosť cirkvi bude prekvitať... Náš priateľský pomer prestal pred dvoma rokmi a môžem povedať, že podľa toho, čo o ňom viem, nie je mi ľažko veriť...

Keď sa jeho hlas triasol vzrušením a uviazol, Sylvester zdvíhol ruku.

— Neželáme si nové obvinenia. Aj očividomé dôkazy sú teraz zbytočné, lebo čo sa malo vykonať, sa stalo. My sami nemáme nijakej pochybnosti o celej veci... Tomuto človeku skrze Naše ruky podal Kristus omočený chlieb, hovoriac: *Quod facis, fac citius. Cum ergo accepisset ille buccellam, exivit continuo. Erat autem nox.*⁷⁵

Zas zavládlo mlčanie a v tom tichu ozval sa zpred dverí tiahly, polohlasný vzdych, keď sa akýsi spiaci človek obrátil, lebo chodba bola preplnená vysilenými ľuďmi. Ten vzdych znel ako azda zavzdyčene duša, keď prechádza zo svetla do tmy.

Potom Sylvester zas prehovoril. A ako hovoril, trhal, sfaby mechanicky, dlhý papier, popísaný so znamiami mien, ktorý ležal pred Ním.

— Eminencie, sú tri hodiny po svite. O dve hodiny slúžiť budeme omšu vo vašej prítomnosti a poďáme Sväté Prijímanie. Za tie dve hodiny nariadujeme vám, aby ste toto oznámili všetkým, ktorí sú tu shromaždení; a ďalej, udeľujeme vám všetkým a každému z vás právomoc mimo všetkých dosavadných pravidiel, týkajúcich sa doby a miesta; dávame plnomocné odpustky všetkým, ktorí sa dnes vyspo-

⁷⁵ Čo robíš, urob čím skorej. A keď on prijal zákusok, hned vyšiel. A bola noc. Ján 13, 37 a 50.

vedajú a budú prijímať. Páter — obrátil sa k Sýrčanovi — Páter, vystavte teraz Velebnú Sviatosť v káplne a potom idte do dediny a oznámte obyvateľom, že ak chce zachrániť svoje životy, aby hned utiekli — hned, rozumiete?

Sýrčan strhol sa zo svojho ohromenia.

— Svätosť — zajakal sa, vystierajúc ruku — soznamy, soznamy.

(Videl, že sú to ony.)

Ale Sylvester sa len usmial a hodil kúsky papiera na stôl. Potom vstal.

— Nerob si starosti, môj synu... Tie už nebudeme viac potrebovať...

— Ešte posledné slovo, Eminencie... Ak je tu nejaké srdce, ktoré pochybuje alebo sa bojí, poviem mu niečo.

Na chvíľku zatíchol a s neobyčajne prostou rozhovorou prebehol očami po napnutých tvárich k Nemu obrátených.

— Zjavil sa mi Boh — povedal mäkko. — Mňa už nevodí viera ale nazeranie.

(II.)

O hodinu neskôršie namáhal sa kňaz v horúcom súmraku nazad hore chodníkom z dediny a za ním, na dvadsať rokov, mlčky kráčalo pol tucta mužov, ktorých zvedavosť prevyšovala ľahkovernosť. Zanechal ešte niekoľko iných stáť v zmätku pri dverách malých hlinených domčekov; a videl, že azda sto rodin, naložených bremenami domáceho náradia, valilo sa ako prúd dolu kamenným chodníkom, vedúcim do Haify. Niektorí ľudia ho preklinali, ba mu aj vyhŕážali; iní na neho hľadeli, ako vyjavení, niektorí sa mu vysmiali. Fanatici povedali, že kresťania uvalili na toto miesto Boží hnev a tmu na oblohu:

slnko vraj umiera, lebo tí psi sú príliš zli, aby mohlo na nich hľadieť a ďalej žiť. Iní zas akoby v tom počasí nevideli nič zvláštneho ...

Za poslednú hodinu nenastala nijaká zmena na oblohe, iba ak, že sa azda trošku vyjasnila, keď slnko stúpalо vyššie za tým nepreniknutelným tmavým rúchom. Vŕšky, tráva, ľudské tvári — všetko sa kňazovi zdalo mať vzhľad neskutočnosti; boly ako veci, videné vo sne očami, ktoré sa pohybujú pod víčkami, fažkými ako olovo. Aj iným telesným smyslonu javila sa táto neskutočnosť; a zas spomenul si na svoj sen, vďačný, že tú hrôzu aspoň nevidí. Ale ticho zdalo sa byť niečim iným, ako záporom zvuku. bola to vec sama o sebe vec kladná, neporušená dupotom krokov, riedkym štekotom psov, mumlaním hlasov. Zdalo sa, akoby ticho večnosti bolo sostúpilo a objalo ruch sveta, a akoby ten svet v zúfalej snane domôcť sa uznania vlastnej skutočnosti. spínal sa umieneným, nehybným, nehlučným úsilím bez dychu, aby zachoval svoje bytie. Čo Sylvester práve povedal, začínaťa byť pravda aj o tomto človeku. Dotyk prachu zeme a teplých skaliek pod kňazovými bosými nohami zdal sa byť čosi mimo vedomia, ktoré obyčajne pokladá smyslové veci za skutočnejsie a bližšie, ako veci duchovné. Hmota mala posiaľ podstatu, posiaľ zaujímala priestor, ale bola subjektívnej povahy, výsledkom skôr vnútorných, ako vonkajších síl. Sám sebe zdal sa, že je už soľva viac, ako duša, napnutá a stála, spojená len nitkou s telom a svetom, s ktorým sa posiaľ stíkal. Vedel, že je úžasne horúco; ba raz, skoro pred jeho očami, keď naň stúpil, pukol sa kus udeptanej pôdy a zaškvarkol, ako keď naleje vodu na žeravé železo. Cítil tú horúčavu na čele a na rukách, celé jeho telo bolo ňou ovinuté a presiaknuté; a predsa pokladal ju ako s nejakého vonkajšieho hľadiska, tak, ako človek, trpiaci na zapálenie nervov, pozoruje, že tā

bolesť už nie je v jeho ruke, ale v hlavnici, ktorá ju podopiera. Tak to bolo aj s tým, čo jeho oči videli a uši počuly; tak aj s tou mdlou horkou chufou na jeho perách a v nozdrách. Nebolo v ňom už strachu, ba ani nádeje — pokladal seba, svet, ba aj obkľučujúcu ho a hrôzu vzbudzujúcemu prítomnosť ducha za skutočnosti, do ktorých mu nebolo skoro nič. Bo sotva ho to zaujímalo; tým menej ho to trápilo. Tam pred ním dvíhal sa Tábor — aspoň niečo, čo voľakeď bolo Táborom; teraz bola to len obrovská, temná, kipole podobná vec, ktorá pôsobila na sietnicu v jeho oku a oznamovala jeho nečinnému modzgu svoje bytie a obrys, hoci to bytie nezdalo sa byť podstatnejšie, ako bytie rozplývajúceho sa fantomu.

Zdalo sa teda skoro prirodzeným — alebo aspoň tak prirodzeným, ako všetko iné — keď prejdúc chodbou a otvoriac dvere do káplinky, videl, že tam na zemi leží plno nehybných ľudí tvárou k zemi. Tam ležali všetci sebe podobní, v bielych burnusoch, ktoré minulého večera rozdal; a s čelom na ramenách, ako za spevu Litánií Všetkých Svätých pri vysvätení kňaza. ležala tá postava, ktorú najlepšie poznal a miloval viac, ako celý svet; plecia a biele vlasy boli nepatrne vyvýšené, spočívajúce na jedinom schode oltára. Nad prostým oltárom samým horelo šesť vysokých svieč; a v prostriedku, na jednoduchom malom tróne, stála monstrancia z bieleho kovu so svojím Bielym Stredom ...

Potom aj on vrhol sa na tvár a ostal tak ležať ...

Nevedel, ako dlho to trvalo, kým krúžiace, pozorujúce vedomie, tok zdšavých obrazov, chvenie jednotlivých myšlienok neprestalo a ticho sa neutíšilo, ako tonica pokojne sa kolíše, kým nie je celkom ticho, keď do nej hodený kameň už dávno nehybne leží. Ale dostavil sa konečne pokoj — ten

vznešený pokoj, možný len vtedy, keď smysly fy-
zicky bdejú, pokoj, ktorým Boh, azda raz za života,
odmení túžiacu dôveryplnú dušu — ten stav úplného
odpočinku v srdci Zdroja všetkého bytia, ktorým
jedného dňa večne odmení duchov Svojich Dietok.
Nemal nijakej myšlienky, aby slovom vyjadril túto
svoju zkúsenosť, aby rozoberal jej složky alebo do-
týkal sa tej alebo onej struny nadšenej blaženosťi.
Čas na pozorovanie seba samého sa minul. Bolo dosť.
že tú zkúsenosť mal, hoci ani toľko o sebe neuvažo-
val, aby si to povedal. Vyšiel z tej oblasti, odkiaľ
duša hľadí do vnútra objektívneho lesku a tiež z tej
oblasti, odkiaľ naň nazerá, do samého stredu, kde
odpočíva — a prvým znamením, že uplynul čas, bol
mu mumlot slov, ktoré počul zreteľne a chápal, ho-
ci s takou neprítomnosťou ducha, s akou ospanlivý
človek vníma to, čo mu niekto hovorí — akoby to
počul cez rúško, ktorým nepreniká nič, len tá naj-
tenšia podstata.

Spiritus Domini replevit orbem terrarum...
Lebo duch Pánov naplňuje okres zeme, aleluja: a
ten, ktorý všetko udržuje, pozná každý hlas. alelu-
ja, aleluja, aleluja.⁷⁶

Exurgat Deus (a hlas sa trošičku zvýšil). „Nech
vstane Boh, že sa rozpŕchnu Jeho nepriatelia: a ute-
čú od Jeho tvári tí, ktorí Ho nenávidia.“⁷⁷

Gloria Patri...

Potom pozdvihol ťažkú hlavu; a tam stála sťa
fantom postava v červenom rúchu, ktorá zdala sa
skôr vznášať, ako stáť, s tenkými vystretými rukami
a bielou čiapkou na bielych vlasoch v žiare pokoj-
ných plamienkov svieč; iná postava, v bielom rúchu,
kľačala na schodku...

Kyrie eleison... Gloria in excelsis Deo... Tie-
to veci plynuly ako hra tieňov, pohybujúcich sa a

⁷⁶ Kniha Múdrosti: 1, 7.

⁷⁷ Žalm 67, 2.

šelestiacich, ale on skôr poznal svetlo, ktoré ich vrhá. Počul „Deus qui hodierna die . . .“, ale jeho nečinná mysel' nezachvela sa ani jedinou úvahou, ani jediným ruchom trápenia, kým nezačul tieto slová: *Cum complerentur dies Pentecostes . . .*

A keď sa naplnilo päťdesiat dní, boli všeci spolu na tom istom mieste; a znenadála nastal s neba hukot, akoby prichádzajúceho prudkého vetra, a naplnil celý ten dom, kde sedeli . . .⁷⁸

Vtedy sa rozpamätal a pochopil . . . Bol teda deň Sv. Ducha! A s pamäťou vrátilo sa aj trošku uvažovania. Kde teda je vietor a plameň a zemetrasenie a tajný hlas? Ale svet mlčal, strnulý vo svojom poslednom úsilí domôcť sa uznania seba samého: nebolo nijakého chvenia, ktoré by nasvedčovalo, že Boh pamäta; nijakej žiare skutočného svetla, ktorá by prerývala tú desivú šerú klenbu, rozprestierajúcu sa nad morom a zemou, aby zjavila, že On tam horí od večnosti do večnosti, nadsmyselný a panujúci; ba ani hlasu; a vtedy pochopil ešte viac. Poznal, že ten svet, ktorého ohavnú parodiu videl minulej noci vo sne, je iným, ako akým sa obával, že je: je sladký, nie hrozný; je priateľský a nie nepriateľský; čistý, nie dusný; a domovom, nie vynášanstvom. Sú tam bytosti, ale nie tie pažravé, chtivé tvory, ktoré na neho pozeraли minulej noci . . . Sklonil hlavu zas na ruky, zahanbený, ale súčasne aj spokojný; a zas pohrúžil sa do hlbín jasného vnútorného mieru . . .

Za nejakú chvíľu zas nepoznával, čo robí alebo myslí, ani čo sa deje na nízkom schode, päť krokov od neho vzdialenom. Len raz prešla vlnka po tomto sklenenom mori, vlnka ohňa a zvuku, ako keď vy-

⁷⁸ Sk. Ap. 2, 1—2.

chádzajúca hviezda vyšľahne pruh svetla po spiacom jazere, ako tenké znenie rozochvenej struny. nesúce sa tichom hlbokej noci — a na chvíľočku spozoroval akoby v beztvárnom zrkadle, že zrazu uvedená bola do života ľudská povaha a súčasne slúčená s Božskou povahou... A potom zas nič, len veľké obklopujúce ticho, ten pocit, že je v samom srdeci skutočnosti, až sa našiel kľačať pri mriežkach a vedel, že To, čo na zemi jedine a opravdive je, blíži sa k nemu rýchlosťou myšlienky a vrúcnosťou Božskej Láske...

Potom, keď bolo po omši, a on zdvihol nečinnú blaženú dušu, aby prijala posledný dar Boží, ozval sa výkrik, nastal lomoz na chodbe a do dvier vrazil človek, bľabotajúci čosi po arabsky.

(III.)

Ale ani ten ruch, ani výjav neupevnili zmalátnelé nitky jeho duše, ktoré spojovaly ju v každom vlákne jeho tela so svetom smyslov. Videl a počul shon v chodbe, zdesené pohľady, hrôzyplné výkriky a podivný kontrast, ktorý tvorili bledé, ekstázou žiariace tváre tých kniežat, ktorí sa obzreli: aj v tej pokojnej audienčnej sieni ducha, kde boli sopnuté v objatí dve bytosti, Vtelený Boh a Človek, skoro Tela zbavený, dial sa istý proces myслe. Ale všetko bolo posiaľ tak mimo neho ako osvetlené javisko a na ňom sa odohrávajúca dráma vzdialené je od diváka do seba uzavretého. V hmotnom svete, teraz tak zriadenom ako marivo, dialo sa čosi; ale jeho duši, udržovanej v rovnováhe skutočnosťou, a vedomej faktov, boli tie veci len ako divadlo...

Obrátil sa zas k oltáru a tam, ako vedel, že tomu tak bude, uprostred jasného svetla, bol samý mier:

celebrant, ktorého videl, akoby cez roztavené sklo, klaňal sa, šeptajúc tajomstvo Slova, Telom učineného, a vrátiac sa zas k stredu, klesol na kolená.

Kňaz zas porozumel; lebo myslenie už nebolo dejom myслe, ale skôr pohľadom nejakého ducha. Teraz vedel všetko; a neodolateľným popudom vedený, aby spieval, začal vydávať zo svojho hrdla slová, ktoré sa rozvýjaly po prvý raz ako kvety, odhaľujúce slnku svoje tajomstvo.

O Salutaris Hostia
Quae coeli pandis ostium ...

Teraz spievali všetci; aj Mohamedán-katechumen, ktorý pred chvíľkou vrazil do káplinky, spieval s ostatnými, vypínajúc chudú tvár a ruky majúc tesne skrižené na hrudi; malinká káplinka ozývala sa hlaholom tých štyridsať hlasov a šíry svet rozochvel sa, keď ho počul ...

Stále spievajúc videl kňaz, ako bolo kladené velum na plecia Veľkňaza, slabý nejakým fantomom; nastal akýsi pohyb, akési postavy sa valily — len tiene uprostred podstaty,

... Uni Trinoque Domino ...

— a Pápež stál spriamený, sám, len bledý zjav v srdeci svetla, s vidinovými záhybmi hodvábu, splývajúcimi s Jeho pliec a zahaľujúcimi Jeho ruky, a so sklonenou hlavou, skrytou za monštranciou so striebornými lúčmi a Tým, čo obsahovala ...

... Qui vitam sine termino
Nobis donet in patria ...

... Hýbali sa teraz a svet života hnul sa s nimi; toľko si bol vedomý. Potom bol na chodbe medzi ťažmi bielych zdesených tvári, ktorí s vycerenými zubami a vyjavenými očami hľadeli hore na to divadlo, súc konečne umlčaní hromovým hlaholom

„Pange Lingua“ a žiarou tých, ktorí vchádzali do večného života ... Na rohu obrátil sa na chvíľočku a videl tých šesť bledých plamienkov, ako sa nesú asi desať krokov za ním, sťa ostré konce kopijí, obklučujúce Kráľa, a v prostriedku strieborné lúče a Biele Srdce Božie ... Potom bol vonku a pred ním na bojišti boly šíky, pripravené do boja ...

Obloha, ktorú videl pred hodinou, prešla z tmy, nabitej svetlom, na svetlo, zatiahnuté tmou — zo šerej noci v Deň Hnevú — a svetlo toho dňa bolo červené ...

Zpoza Tábora vľavo po Karmel ďaleko vpravo nad vrchami dvadsať mil' vzdialenosťmi skvela sa orovská klenba farby; nebolo na nej nijakých odtienkov od zenitu po obzor; celá bola tmavej šarlátovej farby, ako žiara žeravého žezeva. Bola to taká farba, akú vidievali ľudia pri západe slnka po daždi, keď oblaky, stávajúce sa každú chvíľu priehľadnejšími, prepúšťajú nádheru, ktorú nemôžu udržať. Tam bolo aj slnko, bledé, ako Hostia, zasadene sfa krehká oblátku nad Horou Premenenia, a inde, ďaleko na západ, kde voľakedy márne vzývali ľudia Baala, visel srp bieleho mesiaca. Ale všetko bolo len farebným svetlom, ktoré zlomené leží na diele z kameňa tesanom ...

... In supremae nocte coenae.

spievaly myriady hlasov,

Recumbens cum fratribus,
Observata lege plene
Cibis in legalibus
Cibum turbae duodenae
Se dat suis manibus ...

Videl, ako prášky vo svetle, vznášať sa aj ten kruh podivných tvorov, rybám podobných, bielych

ako mlieko, vyjmúc tam, kde žiara nádhery toho Dňa Hnevu zmenila ich chrby v plamene, s bielymi krýdlami sú lietajúci noční motýli, od drobunkej podoby ďaleko na juh až po blízkeho obra, sotva päťsto krokov vzdialeného; a ako sa díval a spieval, pochopil, že kruh sa blíži a zbadal, že tí tam posiaľ nič nevedia...

... **Verbum caro, panem verum
Verbo carnem efficit...**

... Už boli zas bližšie, až pri jeho nohách po zemi sa kízla tôňa netvorného vtáka, bledá a neurčitá, keď medzi vybledlým slnkom a ním preletela tá ohromná podoba, ktorá pred chvíľočkou vznášala sa nad Horou... Potom zas sa vrátila a čakala...

... **Et si sensus deficit
Ad firmandum cor sincerum
Sola fides sufficit...**

... Kráčajúc uprostred svojich druhov, zastavil sa a obrátil, počujúc, ako mysel, zvuky hárff a denie nebeských bubnov; a priestorom pohybovalo sa teraz šesť plameňov, horiacich tak pokojne, akoby boli z ocele uliate, v tej úžasnej rovnováhe neba a zeme; a v ich strede niesla sa striebornými lúčami obklopená velebnosť a Bielosť Boha Človekom učineného...

... Potom zas zaburácalo hrmenie, rachotiace nad kruhom tých hrozných prítomných Bytostí — Trónov a Mocností — ktoré samé súc k svetu, ako podstata k tieňu, sú zas tiene pod vrcholom a v okruhu Absolútneho Božstva... Hrmenie sa rozpútalo, otriasajúc zem, ktorá teraz svíjala sa na samom okraji zániku...

TANTUM ERGO SACRAMENTUM
VENEREMUR CERNUI
ET ANTIQUUM DOCUMENTUM
NOVO CEDAT RITUI...

Ach! áno; bol to On, na torého Boh teraz čakal — On, ktorý vysoko pod tým chvejúcim sa tieňom kupoly, ktorá sama bola len úbohým ohryzkom netušenej nádhery, prišiel na Svojom rýchloim voze, nevidiac nič, len to, za čím tak dlho túžily Jeho oči, nevediac, že Jeho svet sa rozpadáva okolo Noho. Jeho tieň hnal sa ako bledý oblak po mátožnej rovine, kde Izrael volakedy bojoval a Senacherib sa honosil — po tej rovine, osvetlenej teraz ešte silnejšou žiarou, keď nebesá, roznecujúce sa leskom nad leskom ešte prudkejšie duchovného plameňa posiaľ zadržovaly noc, torá sa chystala vybíjať sa konečným zjavením, a posledný raz spievaly hlasy ...

PRAESTET FIDES SUPPLEMENTUM
SENSUUM DEFECTUI...

... Prichádzal teraz rýchlejšie, ako kedykoľvek predtým, dedič vekov a Vyhnanec večnosti, posledný úbohý Knieža povstalcov, to stvorenie — odporec Boha — slepejšie ako slnko, ktoré bledlo a zem, ktorá sa triasla; a ako sa hnal, prechádzajúc posledným hmotným stupňom v jemnosť osnovy duchov, lietajúci kruh víril za Ním, trepotajúc sa ako vidinoví vtáci za vidinovou loďou ... Prichádzal, a zem, ešte raz rozorvaná vo svojej vernosti, krčila sa a potácala v smrteľnom zápase rozdelenej úcty ...

... Prichádzal — a už sa skízol tieň s roviny a zmizol, a bledé sieťované krýdla sa už dvíhaly, aby sa zastavily; a veľký zvon sa ozýval a tiahly, ľahodlý akord sirény sa rozzyučal — len šepot v tom dunívom hrmení nekonečného chválospevu ...

... GENITORI GENITOQUE
LAUS ET JUBILATIO:
SALUS HONOR VIRTUS QUOQUE
SIT ET BENEDICTIO;
PROCEDENTI AB UTROQUE
COMPAR SIT LAUDATIO...

a ešté raz

PROCEDENTI AB UTROQUE
COMPAR SIT LAUDATIO...

Potom pominul sa tento svet a jeho sláva.